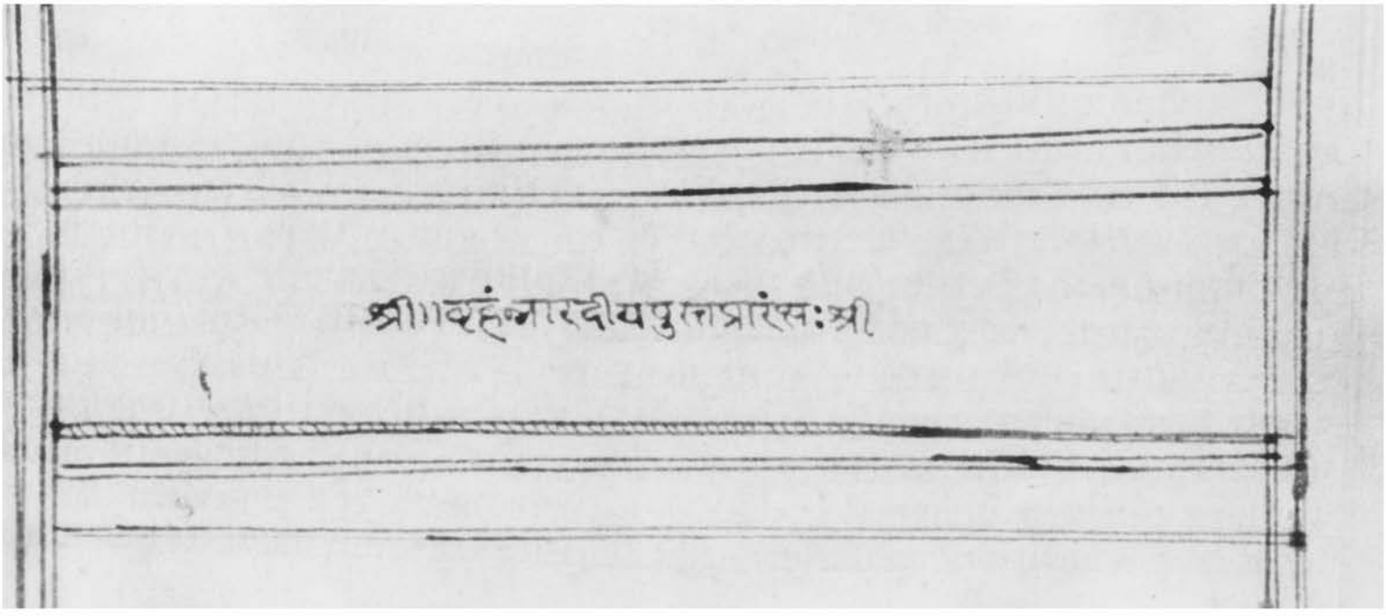
श्रीमद्बृहन्नारदीयपुराणसंस्कृतम्

श्रीगणेशायनमः नारायणंनमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमंदेवींसरस्वतींव्यासंततोजयमुदीरयेत् १ वंदेवंदावना
सीनमिंदिरानंदमंदिरं उपेंद्रंसांद्रकारुण्यंपरानंदपरंप्रभुं २ ब्रह्मविष्णुमहेशाख्यायस्यांशालोककवि
श्रुताः तमादिदेवंचिद्रूपमनंतंपरमंभजे ३ सूतउवाच शौनकाद्यामहाभागानऋषयोब्रह्मवादिनः
नैमिषारण्यमहाक्षेत्रेतपस्तेपुर्मुमुक्षवः ४ जितेंद्रियाःजिताहाराःसत्यासत्यपरायणाः यजंतः
परयाभक्त्याविष्णुमाद्यंजगद्गुरुं ५ सुतीर्थासर्वधर्मज्ञाःलोकानुग्रहतत्पराः निर्ममानिरहंकाराः
परत्रायतमानसः ६ आभूतसंप्लवादिवजिनाःसमाधिगुणसंयुताः कृष्णाजिनोत्तरीयास्तेजटि
लाब्रह्मव्रतपराः ७ गणंतःपरमंब्रह्मजगच्चक्षुसमोजसः धर्मशास्त्रार्थतत्त्वज्ञाःस्तेपुर्नैमिषकानने
८ यज्ञैर्यज्ञपतिंकेचिद्दानैस्तानामकंपरे, केचिच्चपरयाभक्त्यानारयुंमपूजयन् ९ एकदातेत
महात्मानसमग्रंचऋतूत्तमाः धर्मार्थकाममोक्षाणांठपायान्तोतुमिच्छवः १० षष्ट्यधिकंसहस्रं
णिमुनीनांमूर्धरेतसां तेषांशिष्यप्रशिष्याणांसख्यांकर्तुनशक्यते। ११ मुनयोभवितात्मानोमीलि
तास्तेमहौजसः लोकानुग्रहकर्त्तारोवीतरागाविमत्सराः १२ कानिक्षेत्राणिपुण्यानिकानिती

र्थानिभूतले कथंवाप्राप्यतेमुक्तिर्नृणांतापार्तचेतसां १३ कथंहितामनुष्याणांभक्तिरव्यभि
चारिणी केनसिध्येदिहफलंकर्मणोत्रिविधामनः १४ इत्येवंप्रष्टुमानंमुद्युक्तेक्ष्यशौनकः प्रो
ज्जलिर्वाक्यमानंदंदिनयावनतसुधीः १५ शौनकः अस्तिसिद्धाश्रमेपुण्येसूतःपौराणिकोत्तमः
यज्जन्मयैर्बहुविधेर्विश्वरूपंजनार्दनं १६ सएतदखिलंवेत्तिव्यासशिष्योयतोमुनिः पुराणसंहिता
वाक्यंशांतोवैरोमहर्षणिः १७ युगेयुगेल्पकान्धर्मान्निरीक्ष्यमधुसूदनः वेदव्यासस्वरूपेणवेदभागंक
रोतिवै १८ वेदव्यासमुनिःसाक्षान्नारायणइतिद्विजाः, श्रुत्वाश्रुतंसर्वशास्त्रेषुसूतस्तुव्यासशासितः
१९ तेनसंशोधितःसूतोवेदव्यासेनधीमता पौराणिकोभवत्येवनान्योलोकेतत्परः २० यःपुरा
णार्थविल्लोकेसर्वज्ञःसतुबुधिमान् सशांतोमोक्षधर्मज्ञोसर्वशास्त्रविःकलापवान् २१ वेदवेदांगशा
स्त्राणांसारभूतंमुनीश्वराः जगद्धितार्थंतत्सर्वंपुराणेषूक्तवान्मुनिः २२ सूतस्तुसर्वधर्मज्ञःसर्वतत्व
र्थकोविदः तस्मात्तमेवपृच्छामः इत्युक्त्वाशौनकोमुनिः २३ ततस्तेशौनकंसर्वेमुनयोवाक्यमब्रुवन्
समस्तंश्लिष्यस्तुवंतस्तेसाधुसाध्विति चाब्रुवन् २४ ततोतेमुनयोजग्मुःपुण्यंसिद्धाश्रमंमुनेः नगरज
समाकीर्णंमुनिभिःपरिशोभितं २५ मनोहरैर्फलैर्युक्तंफलपुष्पविभूषितं आमोदरससंपूर्णंअतिष्ठा

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

तिथ्यसंकुलं २५ यत्रनारायणोदेवमनंतमपराजितो यजंतमग्निहोत्रेनददर्शुर्लोमहर्षणं २६ यथार्हमर्चितस्तेन सूतेनाथ प्रचोदिताः जसायजंतंतत्रदेवर्षितत्रतस्थुर्महालये २४ तेध्वरावभृथस्नानं मुदा चक्रुरथौत्सुक्यात्कोत्तमं ऋषयूचुः वयंत्वतिरथाप्राप्तास्त्वथातिथीयोसिसुव्रत ज्ञानदानोपचरणापूजया मान्यथाविधिः २७ दिवौकसोहिजीवंतिपीत्वाचंद्रकलामृतं ज्ञानामृतंतुसिद्धास्तुमुनेत्वन्मुखनिस्तृतं २८ यनेदमखिलंज्ञातंयदाधारंयदात्मकं यस्मिन्प्रतिष्ठितंतातयस्मिन्चालयमेष्यति २९ केनविष्णुप्रसन्नस्यासकथंपूज्यते नरैः कथंवर्णाश्रमाचारः प्रातिथेयः पूजनंकथं ३० सकलेस्यायथाकर्म मोक्षोपायः कथंनणांभक्त्याकिंप्राप्यतेमुक्तिस्तथाभक्तिश्चकीदृशी ३१ एतद्वूहिमुनिश्रेष्ठ सर्वमेतदशेषतः कस्माच्चप्राप्यतेमुक्तिः श्रोतुंवर्द्धतेमनः ३२ सूतउवाच श्रृण्वंतुऋषयः सर्वेप्रादिष्टंवोवदाम्यहं गीतंसनत्कुमारायनारदेनमहात्मना ३३ पुराणंनारदीयाख्यं बृहद्वृद्धार्चसंमितं सर्वपापप्रशमनंदुष्टग्रहनिवारणं ३४ दुस्वप्ननाशनंधर्म्यंभुक्तिमुक्तिफलप्रदं नारायणकथोपेतं सर्वकल्मषनाशनं ३५ धर्मार्थकाममोक्षाणांहेतुभूतंमहाफलं अपूर्वपुण्यफलदं श्रृण्वंतुसुसमाहिताः ३६ महापातकयुक्तोवायुक्तोवासर्वपातकैः श्रुत्वेतदार्षंदिव्यंवैपुराणंसिद्धिमाप्नुयात् ३७ यदध्यायपठनाद्व

ह्याजपेयफलंलभेत्अध्यायद्वयपठनेनाग्निष्टोमफलंलभेत् ४० ज्येष्ठमासेपौर्णिमास्यांमूलर्क्षेप्रयतोनरः स्नात्वाचयमुनायांवैमथुरायामुपोषितः ४१ अभ्यर्च्यविधिनाविष्णुंयत्फलंलभतेद्विजाः तत्तुवक्ष्यामिवः सम्यक्श्रृणुध्वंगदतोममं ४२ जन्मायुताजितैःपापैर्मुक्तःकोटिकुलान्वितः ब्रह्मणःपदमासाद्य तत्रैवपरिमुच्यते ४३ श्रुत्वातत्रदशाध्यायान्नेतदाप्नोतिभक्तितः संदेहोनात्रकर्त्तव्यश्च्युतोवैसूयतेयतः ४४ अन्यानांपरमंचायंपवित्राणामनुत्तमं दुस्वप्ननाशनंपुण्यंश्रोतव्यंसततंततः ४५ नरोत्र श्रद्धयायुक्तश्चत्वारंश्लोकंश्लोकार्धमेववास्मृत्वामुच्यतेसद्योह्यपिपातककोटिभिः ४६ सतामेवप्रवक्तव्यंगुह्यादुह्यतमंयतः चयेदूष्युभावेनपुण्यक्षेत्रेषुसंसदि ४७ ब्रह्मद्वेषरतानांचदंभाचारवलात्मनां लोकायतकवृत्तीनांनवाख्यादिदमुत्तमं ४८ त्यक्तकामादिदोषाणांविष्णुभक्तिरतात्मनां गुरुभक्तिरतानांचवक्तव्यंमोक्षसाधनं ४९ सर्वदेवमयोविष्णुस्मरतामार्तिनाशनः सङ्कृत्वस्तोदेवोभवत्यतुष्टिनान्यथा ५० अक्षोनापियन्नाम्नि कीर्तितेवास्मृतेपिवा विमुक्तःपातकैःसर्वैःपरमंपदमाप्नुते ५१ संसारघोरकांतारदावाग्निर्मधुसूदनः स्मरतांसर्वपापानिनाशयत्यशुभात्मनां ५२ तद्यैकिमतःपुण्यंपुराणंशिवमुत्तमं श्रवणात्स्मरणाद्वापिसर्वपापविनाशकृत् ५३ यस्यात्रश्रवणेवु

धिर्वर्तनेभक्तिसंयुता सएवकृतकृत्यश्चसर्वशास्त्रार्थकोविद:५४ यदार्जितंतपःपुण्यंतन्मयेसफलं
द्विजाः यदत्रश्रवणेबुधिरन्यथानहिवर्त्तते ५५ सत्कथासुप्रवर्त्तेतसज्जनायेजगद्धितः निद्रायोकलह
हेनापिहशक्तास्तसरायणा ५६ पुराणेष्वर्थवादत्वं येवदंतिनराधमाः तेरार्जितानिपुण्यानितद्देवभ
वेतिवै ५७ समस्तकर्मनिर्मूलसाधनानिनराधमाः पुराणान्यर्थवादेनद्रवन्नरकमश्नुते ५८ याव
द्ब्रह्मास्रजत्येतज्जगत्स्थावरजंगमं तावत्सपच्यतेपापीनरकाग्नीषुसत्तमाः ५९ अहोहिवाक्येचतुर
क्षरेद्वपुण्यपापस्यनिदाभूतेषुचारणादेवन्द्यांमुनींद्राः नारायश्चेतितथार्थवादः ६० पुराणेषुद्विजश्रे
ष्ठाःसर्वधर्मप्रवक्तृषु प्रवदंत्यर्थवादत्वं येतेनरकभाजनं ६१ अनायासेनपुण्यानिद्रुसंतिद्विजोत्तमाः
श्राव्याणिभक्त्यातेनैवपुराणानिनसंशयः ६२ पुरार्जितानिपापानिनाशमायांतिनित्यशैवे पुराणश्रवणे
बुधिःतस्यैवभवतिध्रुवं ६३ पुराणेवर्त्तमानेविपापपाशेनयेत्रिताः अनादृत्यान्यगाथासु सत्कबुधिःप्र
वर्त्तते ६४ सत्संगेदेवार्चनसत्कथासुपरापदज्ञेचरतामनुष्याः सयातिविष्णोःपरमंपदंयत्राणावस
न्तिच्युतत्यतेजोः ६५ तस्माद्वदन्नारदनामधेयंपरंप्रधानेश्रुणुतद्विजेंद्राः यस्मिन्स्मृतेजन्मजरा
दिनाशो भवत्यदोषश्चनरोच्युतस्यत ६६ ब्रह्मेशविष्ण्वाख्यशरीरभेदैर्विश्वंसृजत्यत्तिचपातिय

श्रेतस्मादेवंपरमंपरेशमाद्यायचेतस्युपयातिमुक्तिं ६७ वरंवरेण्यंपुरुषंपुराणंनिजप्रभाभासित
सर्वलोकं संकल्पितार्थप्रदमादिदेवं स्मृत्वाव्रजंतोजपदंमनुष्याः ६८ योनाम जात्यादिविकल्पहीनः
परंपुराणंस्तमसःपुरस्तात् वेदांतवेद्यःस्वरुचाप्रकाशःसमीड्यतेसर्वपुराणवेदैः ६९ तस्मात्तमीशं
भजतांविमुक्तिदंसुपासकानांफलदंमुरारेः परंरहस्यंपुरुषार्थदेतुंस्मृत्वानरोयातिपरावरत्वं ७० वक्त
व्योधार्मिकायैतश्रद्दधानायपंडितैः मुमुक्षवेचयतयेवीतरागायधीमते ७१ वक्तव्यंपुण्यदंचसत्सुदेवग्र
हेषुचपुण्यक्षेत्रेषुपुण्यतीर्थेनसंध्यासुचिक्षणाः ७२ हृष्टेष्टदेवकायस्थशास्त्रमिदमुत्तमं पच्यतेनरके
घोर यावदाभूतसंप्लवं ७३ श्रवणाच्छ्रवणोतियोमूढोदंभाद्वाविवेर्जितः सोपितद्वन्महाघोरंनरक
पच्यतेद्विजाः ७४ नरोयःसत्कथामध्येतद्दंदनिपातकी सयातिनरकंघोरं यावदाभूतसंप्लवं ७५ तस्माच्छ्रो
ताचवक्ताचसमाहितमनाभवेत् असमाहितचित्तस्तुनजानातिहिकिंचन ७६ नान्यचित्तोनरोभूत्वापिबेद्ध
रिकथामृतं कथंचश्रोतचित्तस्यस्वादुभेदप्रजायते ७७ किंसुखंप्राप्यतेतेनसदासंश्रोतृचेतसा नान्य
चित्तानरोभूत्वापिबेद्धरिकथामृतं ७८ नरणांसंश्रोतचित्तानांसुखंवैषयिकंतथा बुधिर्नजायतेश्रेष्ठा योगसि
धिःकथंभवेत् ७९ तस्मात्सर्वपरित्यज्यकामंदुरगस्यसाधनं समाहितमनाभूत्वाकुर्यादच्युतचिंतनं ८०

येनकेनायुपायेनस्मृतोनारायणोव्ययः अपिपातकयुक्तस्यप्रसन्नस्यान्नसंशयः ८१ यस्यदेवेपराभक्तिः
विष्णौनारायणेव्यये तस्यस्यात्सफलंजन्ममुक्तिश्चैवकरेस्थिता ८२ धर्मार्थकाममोक्षाख्याः पुरुषार्थाद्विजो
त्तमाः हरिभक्तिपराणांवैसंपद्यंतेनसंशयः ८३ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेव्यासकृतेप्रथमोध्या
यः १ ॥ ऋषयऊचुः सनत्कुमारायकथंप्रश्नान्नारदोमुनिः प्रोक्तवान्सकलान्धर्मान्कथंतौमीलितौमुनी
२ कस्मिन्क्षेत्रेस्थितौतात तावुभौब्रह्मचारिणौ यदुक्तंनारदेनास्मै तन्नोब्रूहिदयार्णव ३ सूतउवाच सनकाद्या
महात्मानो ब्रह्मपुत्रास्तपोधनाः विष्णुभक्तामहात्मानोब्रह्मध्यानपरायणाः २ सहस्रसूर्यसंकाशाः स
र्वेसंघामुमुक्षवः एकदाब्रह्मणःपुत्राः सनकाद्यामहौजसः ४ मेरुशृंगंसमाजग्मुरीक्षितुंब्रह्मणःसभां त
त्रगंगांप्रहापुण्यांविष्णुपादोद्भवांनदीं ५ निरीक्ष्यस्नातुमुद्युक्ताःसीतायांपयितौजसः एतस्मिन्नंतरे
विप्रोदेवर्षिर्नारदोमुनिः ६ आजगामजपन्नामहरेर्नारायणादिकं नारायणाच्युतानंतवासुदेवजा
नार्दन यज्ञेशयज्ञपुरुष रुक्मांविष्णोनमोस्तुते प्रद्युम्नसंकर्षणवासुदेवाय ८ क्षीरोद
शायिन्सर्वेशदामोदरनमोस्तुते श्रीकृष्णविष्णोहरेमुरारेप्रद्युम्नसंकर्षणवासुदेव ९ अजानिकृ
ष्णलविश्वरूपत्वंपाहिनः सर्वभयादजस्रं इत्युच्चरन्हरेर्नाम पालयन्नखिलंजगत् १० आजगामस्तू

यनांगांमुनिलोकैकपावनीं अथायांतंसमुद्यम्यसनकायमहौजसः ११ यथार्हमर्हणांचक्रुर्ववंदेसोपि
तान्मुनान् रुरुनरुरुषुमुनिपुंगांगातीरमनोरमे १२ आसीनेषुचसर्वेषु अस्तौषीन्नारदोहरिं अथत
त्रसभामध्येनारायणपरायणः १३ सनत्कुमारःप्रोवाचनारदंमुनिपुंगवं सूनत्कुमार उवाच सर्वज्ञो
सिमहाप्राज्ञमुनेनारदमानद हरिभक्तिपरोयस्मात्ततोनास्तिपरोधिकः १४ येनेदमखिलंजा तं
जगत्स्थावरजंगमं गंगायस्योद्भवोर्चिषाकथंसज्ञायतेहरिः १५ कथंचत्रिविधंकर्मसफलंजायते
मुनेज्ञानंयस्माद्भवेन्नणांतपसांलक्षणंयथा १६ यथानिर्वेःपूजनंचयेन विष्णुप्रसीदतिएव
मादीनिगुह्यानिहरिभक्तिकराणिच १७ अनुग्राह्योसियदितेततस्तोवक्तुमर्हसि १८ नारदः
नमःपरायदेवायपरस्मैपरमायच पारावारनिवासाय सगुणायगुणात्मने १९ ज्ञानविज्ञानरूपायध
र्माधर्मस्वरूपिणे विद्याविद्यास्वरूपायस्वस्वरूपायतेनमः २० अमेयगतिगम्यायध्वांतपापहराय
वैसर्वज्ञानैकहेतवे ज्ञानेश्वरायदेवाय ज्ञानगम्यायतेनमः २१ ध्यानायध्यानगम्यायध्वांतपापहरा
यतेध्यानेश्वरायसुधियेतस्मैध्यानात्मनेनमः २२ आदित्यचंद्राग्निविधातृदेवासिद्धाभ्रयक्षासु
रनागसंघाः यच्छक्तितस्सर्वमतःपुराणंसुस्तुत्यंस्तुतीशंसततंनतोस्मि २३ यन्नामसंकीर्तनपुण्यसी

ज्ञाः स्वप्नेपिपस्पतियंमुनींद्राः जानंतिनाद्यापिविरिंचिमुख्याःतमीशमीड्यंसततंनतोस्मि २४ योब्रह्म
रूपीजगतोविधातास्वैवपाताहरिरूपभाग्यः कल्पेचरुद्रोस्यतनुश्चवीर्यासंगस्यशीलंतमजंनमामि
२५ यन्नामसंकीर्त्तनतोगजेंद्रोग्राहोग्रबंधान्मुमुचेसयेव परस्यविष्णोःपरमंपरंयस्यंतिसंतस्तमजं
प्रपद्ये २६ शिवस्वरूपीशिवभावितानां हरिस्वरूपीहरिभावितानां संकल्पएवामकमुक्तिहेतुंवरंवरेण्यं
शरणंप्रपद्ये २७ यःकोशिहंतानरकांतकश्चभुजैकमात्रेणदधातिगोत्रं भूभारविच्छेदविनोदकंतंनमा
म्निदेवंवसुदेवसूनुं २८ स्तंभेवतीर्योग्रनृसिंहरूपीहिरण्यवक्षःकठिणंनखाग्रवत् विदार्य
संरक्षितवान्स्वभक्तं प्रह्लादमीशंतमहंभजिष्ये २९ व्योमादिभिर्भौतमात्मसंज्ञैर्निरंजनंनि
त्यमूर्तिमंतं जगद्विधातारमकर्मणंचपरंपुराणंपुरुषंनतोस्मि ३० ब्रह्मेंद्ररुद्राग्निमरुन्मनुष्यगं
धर्वयक्षासुरसिद्धवंदैः सर्वत्रनिष्ठंत्यनिशंसईशःतमादिमानमहंभजिष्ये ३१ यतोभवन्तिदे
सर्वेयतोप्रवृत्तंचराचरं यस्मिन्नतिलंपश्चात्तमस्मिशरणंगतः ३२ जगद्रूपेणायस्त्वासंगवानिति
कथ्यते असंगीपरिपूर्णत्वात्तमस्मिशरणंगतः ३३ हृदिस्थितोपियोदेवोमाययामोहितात्मनां अवे
क्ष्यपरमःशुद्धःतमस्मिशरणंगत ३४ जगतामुपकारायरूपाणिविदधातियः समश्नुतेजरोह्य

षस्तमस्मिशरणंगतः ३५ जगतामुपकारायरूपाणिविदधातियः जित्वाशंखाख्यमसुरंदेवानांहृतवान्
पुनः मत्स्यरूपेणयोदेवस्तमस्मिशरणंगतः ३६ दधारमंदरंपृष्ठेक्षीरार्त्तमंथनेदेवतानांहितार्थायकू
र्म्मंतंशरणंगतः ३७ दंष्ट्राकुरेणायोनंतःसमुध्यार्णवादुवं तस्थावेवंजगत्कृत्स्नं तंवराहंनतोस्म्यहं ३८
नरकाग्रहिरण्यस्यदीर्णवक्षःसजन्मना प्रह्लादरक्षितंदैत्यंनारसिंहंतंनतोस्म्यहं ३९ लब्ध्वावैरोचना
दूमिंपद्भ्यांद्वाभ्यामतीत्ययः अब्रह्मभुवनंक्रांतंवावमनंतंनतोस्म्यहं ४० हैहयस्यापराधेनएकविंश
तिसंख्यया क्षत्रियान्वयमुत्तायो जामदग्न्यंनमाम्यहं ४१ आविर्भूतंचतुर्थ्योहरिभिःपरिवारितः
हृतवान्राक्षसानीकंरामंदाशरथिंभजे ४२ भूतंचियस्मान्नाश्रित्य भूभारमपरुष्यच स्वकुलंचहलाग्रे
णतंबलंसततंभजे ४३ भूम्यादिलोकत्रितयंसंगस्यासानमात्मनि पश्यतोनिर्मलंबुद्धंतमीशानं
अजाम्यहं ४४ युगांतेपापिनोमुग्धान्निस्वातीक्ष्णासिधारया स्थापयामासयोधर्मंहतादीतंनमाम्यहं ४५
एवमादीन्यनेकानिरूपाण्यस्यमहात्मनः तेषांनामानिसंख्यातुशक्यंतेनतुकोटिभिः ४६ महिमानं
तुयन्नाम्नःपारंनुमुनीश्वराः मुनयोप्यसमर्थाश्चतंसर्वजनकंभजे ४७ यन्नामस्मरणेनापिम
हापातकिनोपियेपवनत्वंप्रपद्यंतेकथंतोष्यामिमंदधीः ४८ अवशेनापियन्नामकीर्तयित्वाजामि

लं प्रपेदेपरमंस्थानंकथंतोष्यामिनंदधीः ५९ यथाकथंचिद्यन्नाम्निकीर्तितेवास्मृतेपिवा पापिनोपिविशु
द्धाःस्युःशुद्धामोक्षमवाप्नुयुः ५० आत्मन्यात्मनिमाधाययोगिनोगतकल्मषाः प्रपश्यंतियं ज्ञानरूपंत
मस्मिन्शरणंगतः ५१ सांख्याः सर्वंप्रपश्यंतिपरिपूर्णमकंहरिं तमादिदेवमजरं ज्ञानरूपंनमाम्यहं
५२ अज्ञाःयजंतिभूतेशंपाषाणादिषुसर्वदा सर्वत्रसंस्थितंशांतंतंवंदेपुरुषोत्तमं ५३ कर्माणियस्य
रूपाणिवर्णांसिचमहात्मनः ज्ञानरूपीययेकाग्र्यः तमीशंसततंभजे ५४ अणोरणीयांस्तमजं
महोंतंचमहत्तरंगुह्याद्गुह्यतमंदेवं प्रणमामिपुनःपुनः ५५ ध्यातःस्मृतःपूजितोवास्तुतोवान
मितोपिवास्वपदंददातीशंतंवंदेपुरुषोत्तमं ५६ सूतउवाच इतिस्तुवंतंपरमंपरेशंहर्षाश्रु
संरुद्धविलोचनास्तेमुनीश्वरानारदनामधेयंसंतुष्टुवुःप्रांजलयोमहांतं ५७ यइदंनारदस्तो
त्रंप्रातरुत्थायःपठेत्सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंमहीयते ५८ इतिदत्त्वावरंतस्मैनारदाय
मुनीश्वरः श्रीहरंतोहरेर्नामतुष्टुवुर्नारदंमुनिं ५९ श्री इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेद्वितीयोध्या
यः २ श्रीनारदउवाच नारायणोक्षरोनंतः सर्वव्यापीनिरंजनः तेनेदमखिलंव्याप्तं जगत्स्था
वरजंगमं १ आदिसर्गेमहाविष्णुःस्वप्रकाशोतरोमुने पालनायास्यजगतोवामांगाद्विष्णुमव्ये

यं ३ आदिसर्गेमहाविष्णुरेवत्रित्वमवाप्तवान् तमादिदेवमजरंकेचिद्वेदविदोविदुः २ केचिच्चविष्णुमपरे
धातारंब्रह्मचापरे तस्यशक्तिपराविष्णोर्जगत्कार्यपरिश्रमा ४ भावभावस्वरूपावाविद्याविद्येतिगीयते
याविश्वंमहाविष्णोरभिन्नत्वेनप्रतीयते ५ तदाद्याविद्यासंविद्योभेदादुक्तस्यसाधनैर्ज्ञानज्ञेयाद्युपा
धिस्तुयदानस्यतिसत्तम ६ सर्वैकभावनाबुद्धिःसाविद्येत्यभिधीयतेएवंमायामहाविष्णोरभिन्नासंसार
दायिनी ७ अनेकधाबुध्यादृष्टेचसंसारजयकारिणी विष्णुशक्तिसमुद्भूतमेतत्सर्वंचराचरं ८ यस्याभिन्न
मिदंभिन्ननिर्वर्ण्यायातेगतिःरूपादिभिर्यथाकाशोभिन्नत्वेनप्रतीयते ९ अविद्यापाधिभेदेनत
थैवेदमखिलंजगत्व्यथाहरिर्जगद्व्यापीतस्यशक्तिस्तथामुने १० दाहशक्तिर्यथांगारेस्वाश्रयंप्राप्यति
ष्ठति क्रमेतिकेचिदाहुस्तांशक्तिंलक्ष्मीतिचापरे ११ भारतीयपरेचेनांगिरजयंबिकेतिचदुर्गेतिभद्रा
कालीतिचंडीमाहेश्वरीतिच १२ कौमारीवैष्णवीचेतिवाराहींद्रीतिचापरेब्राह्मीतिविद्याविद्येतिमाये
चिचतथापरे १३ प्रकृतिश्चपुमांश्चेवंदंतिपरमर्षयः स्वयंशक्तिपराविष्णोर्जगत्सर्गादिकारिणी १४ व्य
क्ताव्यक्तस्वरूपेणजगद्व्याप्यव्यवस्थिताप्रकृतिश्चपुमांश्चेतिकालज्ञेत्रिधास्मृतः १५ सृष्टिस्थितिवि
नाशानामेकःकारणतांगतः येनेदमखिलंजातंब्रह्मरूपेणवै १६ तस्मात्परतरोदेवोनित्यस्याक्षीधी

यते रक्षाकरोतियोदेवो जगतोपरमःपुमान् १७ तस्मात्परतरंयत्तदव्ययंपरमंपदं अक्षरोनिर्गुणःशुद्धःपरि
पूर्णःसनातनः १८ यःपरःकालरुद्राख्योयोग्यधीश्वरःपरात्परःपरमात्मापरानंदःसर्वोपाधिविवर्जितः १९
ज्ञानैकवेद्यःपरमःसच्चिदानंदविग्रहःयोसौशुद्धोपिपरमोऽरुंकारेणसंयुतः २० देहीतिप्रोच्यतेमूढैरज्ञै
ज्ञानंहिवेदनंपरंब्रह्माभिधानंतु यस्मिन्निर्मलेचेतसि २१ प्रोच्यतेह्युपचारेणअवाङ्मनसगोचरेसदेवः
परमःशुद्धःसत्वादिगुणवर्जितः २२ मूर्त्तित्रयंसमापन्नःसर्गस्थित्यंतकारणं तस्यायुतायुतांशांशाब्रह्मा
द्यास्त्रिदेवाऊकसः २३ तेनेदमीदृशंव्याप्तंजगत्सर्वंचराचरं योसौब्रह्मेजगत्कर्त्तायन्नाभिकमलोद्भवः २४
सएवानंदरूपात्मातस्मान्नाद्यःपरामुने अंतर्व्यापीजगद्रूपीसर्वव्यापीनिरंजनः २५ भिन्नाभिन्नस्वरू
पेणस्थितोविपरमेश्वरः यस्यशक्तिर्महामायाजगद्विभ्रामकारिणी २६ चिदित्यंतेचिदानंदात्प्रकृतिःप्रोच्य
तेबुधैः आदिसर्गेमहाविष्णुर्लोकान्कर्तुंसमुद्यतः २७ प्रकृतिंपुरुषंश्चैतिकालंश्चैत्रिधाभवद्रूपस्यंतिभा
वितात्मानःपरंब्रह्माभिसंश्रिते २८ शुद्धंयत्परमंधामतद्विष्णोःपरमंपदं परंब्रह्माभिधानंतन्यस्मिन्नि
र्गुणवस्तुनि २९ प्रोच्यतेह्युपचारेणसविष्णुर्जनगोचरः येषशुद्धोजरोनंतःकालरूपीमहेश्वरः ३० गुण ७
रूपीगुणाधारोजगतामधिकृद्गुरुः प्रकृत्यात्मोभयान्नेपुरुषाख्येजगद्गुरौ ३१ महान्प्रादुरभूद्विष्णुस्त

तोहंसमवर्त्तताहंकाराच्चसूक्ष्मादितन्मात्राणींद्रियाणिच ३२ तन्मात्रेभ्योहिभूतानिजातानिजगत
कृते आकाशाद्वायुनिलभूमयोक्रमभवास्त्रयः ३३ यथाक्रमंकारणतामेकैकस्योपयांतिवै ततोब्रह्मा
जगद्धातासृष्ट्वान्यादपादिकान् ३४ तमोमयेःसविज्ञेयोयःसर्गोबुद्धिपूर्वकः असाधकमितिज्ञात्वातेब्र
ह्मासृष्ट्वान्पुनः ३५ तिर्य्योनिगतान्तेतुदृष्ट्वापक्षिमृगादिकान् तमप्यसाधकंकृत्वादेवसर्गोसमातनो
त् ३६ ततोवैमानुषंसर्गंकर्त्तुंयामासपद्मजः ततोदक्षादिकान्पुत्रान्मानसान्सृष्टिसाधकान् ३७ तत
स्तुतेदिव्यासंदेवासुरमानुषंभूर्भुवश्चमहश्चैवस्वश्चैवचजनस्तथा ३८ तपश्चसत्यमित्युक्तं लोकाः
सप्तपरिस्थिताः अतलंवितलंचैवसुतलंचतलातलं ३९ महातलंचविप्रेंद्रततोधस्तात्तलातलं
पातालंचैवसप्तैतेपातालादिक्रमादधः ४० एषुसर्वेषुलोकेषुलोकनाथश्चसृष्टवान्कुलाचलान
द्वीपान्सोतत्रलोकानिवासिनः ४१ वर्त्तनादीनिसर्वाणियथायोग्यंसकारयत् भूतलेमध्यतोमेरुः
सर्वदेवतमाश्रितः ४२ लोकालोकश्चपरमंतेतन्मध्येसप्तसागराः द्वीपाश्चसप्तविप्रेंद्रद्वीपेद्वीपेकुला
चलाः ४३ नद्यश्चबहवःप्रोक्तास्तथा जनाःसुरसंनिभाः हंसक्रौंचेतिधानंच शाल्मलंचकुशस्तथा
४४ क्रौंचःशाकःपुष्करश्चसर्वतेदेवरूपिणः लवणाद्यैःसमुद्रैश्चसप्तसप्तभिरावृताः ४५ लवणेक्षु

सुरासार्पिर्दधिक्षीरजलैः समावृतो द्विजाः समुद्राश्च पूर्वस्मादुत्तरस्मात् ४६ द्वयोर्द्विगुणो विस्तारो जलो
कालोकपर्वतात् क्षीरोदधेरुत्तरतो यो मध्ये द्रोण्यां वै दक्षिणे ४७ इयं तु भारते वर्षे सर्वकामफलप्रदे
त्रकर्माणि कुर्वीत त्रिविधानि यजनंदन ४८ तत्र कृत्वं भुज्यते ब्रह्मन्भोगभूमिषु यो नृवान् भारते तत्कृतं
कर्म शुभं वा यदि वाशुभमेव वा ४९ यत्सुफलं दुष्कृतं विप्र भुंजते न्यत्र जंतुभिः अद्यापि देवा वांछंति जन्म भारत
भूतले ५० संचिनुं सुमहत्पुण्यं क्षय्यमप्यक्षयं शुभं करावयं चलव्यामो जन्म भारत भूतले ५१ कदा
पुण्येन महता प्राप्स्यामः परमं पदं दानैर्वा विविधैर्यज्ञैस्तपोभिर्वा ब्धिशायिनं ५२ एजायित्वा कदा यामो
यद्वैपस्पुरुषं सत्त्वाद्वाकर्मभिर्वापि ज्ञानेनाप्यथवाहरिं ५३ जगदीशं कदा यामो निरानंदपदं हरिं
योभारतभुवं प्राप्य हरिं नाराधयेत्परः भवेत् ५४ अनंतस्य सदृशो कोपि यथावेरवितेजसः हरिकीर्तनशीलावा
तद्भक्तानां प्रियोपिवा ५५ शृण्वतां कोपि महतां संवधोस्माभिरुत्तमः हरिं नारायणं जारतोवापि हरिं जार
तोपिवा ५६ हरिध्यानपरोवापि संवधोस्माभिरुत्तमः नारायणेति यासुदेवेति चाब्रुवन् ५७ ब्रां
ह्मणांहितकरः श्रद्धावान्सर्वकर्मसु वेदवादरतोनित्यं संवधोस्माभिरुत्तमः ५८ अन्नदद्दशिदिवैच
नारायणेतिवाम्बके संवधोब्राह्मणोनित्यमस्माभिः किमुसोत्तमः ५९ गोषुजातोब्रह्मचारी परानिंदा

विवर्जितः अपरिग्रहशीलश्च संवधोस्माभिरुत्तमः ६० द्वेष्यादिदोषविमुखः कृतज्ञः सत्यवाक्शुचिरुपा
कारनिरतो संवधोस्माभिरुत्तमः ६१ तडागोद्यानकर्त्ता चनिरतोयोनिरुत्तमः भारते जन्मसंस्थाप्यसंवं
धोस्माभिरुत्तमः ६२ मातापित्रोश्च शुश्रूषां प्रयतः यःसमाचरत् गंगाविश्वेश्वराधियासंवधोस्माभिरुत्तमः
६३ वेदार्थश्रवणेबुद्धिपुराणश्रवणेतथा सत्संगे चापियःपश्येत्संवधोस्माभिरुत्तमः ६४ एवमादीन्यनेका
निधर्म्याणिश्रद्धयान्वितः करोतिभारते वर्षे संवधोनात्रसंशयः ६५ यतेष्वन्यत्तमनापिनामानं नारयेत्तु
यः सवैदुष्कृतवान्मूढः कोन्यस्तस्मादचेतनः ६६ संप्राप्यभारतेजन्मसत्कर्मसुपराङ्मुखः पीयूषक
लशंमुक्त्वाविषभोजंसमश्नुते ६७ श्रुतिचोदितधर्मस्तुनामानं तारयेन्नरः सर्पवाआसाद्यतीस्या
त्तार्कोनामनुत्तमः ६८ कर्मभूमिंसमासाद्यनधर्मान्कुरुतेनरः सयेवसर्वदादूष्यः कोन्यस्तस्मादचेतनः
६९ सुकर्मकुलमूल्वादुष्कृतानिकरोतियः कामधेनुमतिक्रम्य यवबीजंसमश्नुते ७० एवंभारतमूर
भागाःप्रशंसंतिमनीषिणः सनत्कुमारब्रह्मणायाः सस्वर्गभोगजयभीरवः ७१ तत्समापुण्यतमो ज्ञेयः सर्व
कामफलप्रदः भारताख्यामहाभागोदेवानामपिदुर्लभः ७२ अस्मिन्नेवकर्मभूभागेयः सत्कर्मसमाचरे
न्नतस्यसदृशः कश्चित्त्रिलोकेषुविद्यते ७३ अस्मिन्जातोनरोयस्तुसुकर्मोत्थफलोत्कः नररू

पंपरिछिनोहरिरेवनसंशयः।७४। परलोकफलप्रेप्सुःकुर्याल्कर्माण्यतोद्विजः।हरौनिवेदयेत्तानितत्फलंह्यस
यंभवेत्।७५। विरागीचेत्कर्मफलेष्वपिकिंचिन्नकारयेत्।अथयेसततंकर्मप्रियतामितमेहरिः।७६
ब्राह्मंलभुवनाल्लोकापुनरावृत्तिदायकाः।तत्रगुह्यंपरंधर्म्यंनिष्कामप्राप्यतेमुनि।७७।वेदोदितानिकर्मा
णिकुर्यादीश्वरतुष्टये।यथाश्रमंकर्तृकामैःप्राप्नोतिपरमंपदं।७८।निष्कामीवासकामीवाकुर्याल्कर्मयथा
विधिः।आश्रमाचारहीनस्तुपतितःप्रोच्यतेबुधैः।७९।सदाचारपरोविप्रोवर्धतेब्रह्मतेजसा।तस्यविष्णुस्तुतु
ष्टःस्यादिहामुत्रचपुण्यभाक्।८०।वासुदेवपरोधर्मोवासुदेवपरंतपः।वासुदेवपरंज्ञानंतस्मादन्यंनवि
द्यते।८१। सर्वेवधातात्रिपुरांतकश्चसर्वेवासुरसद्यक्षाः।सर्वेवब्रह्मोद्भवितेतोन्यंनकिंचदस्तिव्य
तिरिक्तं।८२। यस्मात्परंनापरमस्तिकिंचिद्यस्मान्नाणीयोन्यत्तथामहीयान्।व्याप्तंहितेनेदमिदंवि
श्वंतमेवमीशंप्रणमंत्सुखार्थी।८३।ॐ।इतिश्रीबृहन्नारदीयमहापुराणेतृतीयोध्यायः।३।७०
नारदउवाच।अथापरेसर्वधर्माःमनोरथफलप्रदाः।श्रद्धयासाध्यतेसर्वंश्रद्धयातुष्यतेहरिः।१।भक्तिर्मु
ख्यैवकर्त्तव्यातथाकर्मविभक्तितः।कर्माणिश्रद्धयाहीनानिनसिध्यंतिहिद्विजोत्तम।२।यथालोकेहिजं
तूनांचेष्टाधारणतांगत।यथाजलोकसंनिसंजीवनंसलिलंमतं।३।यथासमस्तसिद्धीनांजीवनंभ

किंरिष्यते।यथाभूमिसमाश्रित्यसर्वेजीवंतिजंतवः।४।तथाभक्तिंसमाश्रित्यसर्वकार्याणिसाधयेत्।श्रद्धया
लभ्यतेधर्मोदुःखाद्वानर्थमाप्नुयात्।५।श्रद्धयासाध्यतेकामःश्रद्धयामोक्षमाप्नुयात्।नदानेनतथाभिर्वा नयज्ञै
र्बुद्धदक्षिणैः।६ भक्तिहीनस्यहिमुनेतुष्यतेभगवान्हरिः।मेरुतुल्यसुवर्णानांकोट्यःकोटीःसहस्रशः।७
दत्तानापर्याप्तनाशायतेभक्तिविवर्जिताः।भक्त्यायश्चरतपस्तप्तंवत्सलंकायशोधनं।८।अभक्त्यायघृतंहव्यं
भस्मनिन्यस्तहव्यवत्।यत्किंचित्क्रियतेकर्मश्रद्धयाप्यणुमात्रकं।९।अश्वमेधसहस्रंवाकर्मवेदोदितंकृतं।तत्स
र्वंनिष्फलंब्रह्मन्यतोभक्तिविवर्जितं।१०।हरिभक्तिपरामर्त्यांकामधेनुपमांस्मृता।ससांतस्यापिबंधज्ञाःसंसार
सारलान्मुने।११।असारभूतेसंसारेसारमेतदजामजा।१२।भगवद्भक्तसंगश्चहरिभक्तिश्चितिव्रतं।असुयोप
तमनसोभक्तिकर्मादिकर्मसु।१३।अवैहिनिष्फलंब्रह्मन्तेषांदूरतरोहरिः।यस्यधर्मविहीनानिदिनान्यायां
तियांतिवै।१४।सलोहकारभस्मेवश्वसन्नपिनजीवति।धर्मार्थकाममोक्षाणांश्रद्धयापुरुषार्थाःसनातनाः।१५।।
श्रद्धावतांहिसिध्यंतिनान्यथाब्रह्मनंदन।स्वाचारमनतिक्रम्यभक्तिंहिप्रकरोतियः।१६।सयातिनरकंघोरं
यद्वैपश्यंतिसूरयः।कुर्वन्विदितान्धर्मान्मुनींद्रस्वाश्रमोदितान्।१७।हरिध्यानपरोयस्तुसयातिपरमंपदं।आ
चारप्रभवोधर्मोधर्मस्यप्रभुरच्युतः।१८।आचारलक्षणोधर्मःसंतश्चाचारलक्षणाः।साधूनांहृदयंत्वहमा

गवेदांतगोपिवा॥२१॥सयेवपतितोज्ञेयोयतोधर्मबहिष्कृतः॥हरिभक्तिपरोवापिहरिध्यानपरोपिवा॥२२॥
अत्रोयःस्वाश्रमाचारात्सतितःसोविधीयते॥वेदवाहरिभक्तिर्वाभक्तिर्वापिमहेश्वरे॥२३॥अचारात्पति
तंमूढंनपुनातिद्विजोत्तमाः॥पुण्यक्षेत्राभिगमनेपुण्यक्षेत्रनिषेवणे॥२४॥यस्मादविधिनोब्रह्मन्स्यक्ता
चारंनरक्षति॥अचारात्प्राप्यतेस्वर्गोआचारात्प्राप्यतेसुखं॥२५॥आचारात्प्राप्यतेमोक्षःआचारात्किंनसा
ध्यते॥अचारणांतुयोगानांसर्वेषांचैवसत्तमे॥२६॥हरिभक्तेरपितथानिदानंभक्तिरिष्यते॥भक्त्येव
पूजितोविष्णुर्वांछितार्थफलप्रदः॥२७॥तस्मात्सर्वस्तलोकानांभक्तिर्मतिगीयते॥जीवंतिजंतव
वःसर्वेयथामातरमाश्रिताः॥२८॥यथाभक्तिःपुत्रलोकेसमाश्रित्यसर्वेजीवंतिधार्मिकाः॥स्वाश्रमाचार
युक्तस्यहरिभक्तिर्यदाभवेत्॥२९॥नतस्यत्रीषुलोकेषुसदृशोप्यत्यनंदन॥भक्त्यासिध्यंतिकर्माणिक
र्मभिस्तुष्यतेहरिः॥३०॥तस्मिंस्तुष्टेभवेद्ज्ञानंज्ञानान्मोक्षमवाप्यते॥भक्तिस्तुभगवद्भक्तसंगतेःपरिज्ञा
यते॥३१॥सत्संगःप्राप्यतेपुंभिःसुकृतैःपूर्वसंचितैः॥वर्णाश्रमाचाररताःभगवद्भक्तिमानसाः॥३२॥कामादि
दोषनिर्मुक्ताःसंतस्तेलोकसिद्धकाः॥सत्संगःपरमोब्रह्मन्लभ्यतेत्वकृतात्मनां॥३३॥यदिलभ्यतेवि
प्रेयंपुण्यंजन्मांतरार्जितं॥पूर्वार्जितापापानिनाशंयांतियस्यवै॥३४॥संसंगतिर्भवेत्तस्यनान्यथा

सत्संगतिर्भवेत्तस्यनान्यथाघटतेह्यैवंविस्तरेणजलेनदिवाहंतिबर्हिस्तमः॥३३॥सतांसृक्कमरीचीच्चै
स्त्यांतध्वांतंहिसर्वदादुर्लभाःपुरुषालोकेभगवद्भक्तिमानसाः॥३४॥तेषांसंगोभवेद्यस्यतस्यशांतिर्हिशा
श्वती॥सनत्कुमारउवाच॥किंलक्षणाश्चभगवंस्तेचधर्मंकमवर्तते॥३५॥तेषांलोकंभवेद्यावत्तत्सर्वंब्रूहि
तत्त्वतः॥वैहिभक्तोमहेशस्यदेवदेवस्यचक्रिणः॥३६॥एतस्मिन्निगदितुंशक्तःस्वतोनान्यःपरोधिकः॥
नारदउवाच॥शृणुब्रह्मन्परंगुह्यंमार्कंडेयस्यधीमतः॥३७॥यदुवाचजगन्नाथोयोगींद्रविमलोहितः॥यो
सौविष्णुःपरंज्योतिःदेवदेवःसनातनः॥३८॥जगद्रूपीजगत्कर्तारुद्रोब्रह्मस्वरूपवान्॥युगांतेरुद्ररूपेण
ब्रह्मांडंग्रासमाहितः॥३९॥जगत्प्रलयकालेवैभूतानष्टेस्थावरजंगमे॥भगवान्प्रमयात्मासर्वतेवट्दलहरिः॥४०॥
असंख्यातेब्रह्मांडेराभूषितनखरूहः॥पदांगुष्ठायनिर्यातगंगातोषांबुपावनः॥४१॥सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरो
देवोब्रह्मांडग्रासमूहितः॥वटच्छदशयानोरूसमन्वितः॥४२॥तस्मिन्कालेमहाभागानारायणापराय
णापराय॥मार्कंडेयस्थितस्वर्वोत्तस्यलीलामपश्यत॥४३॥ऋषयऊचुः॥तस्मिन्कालेमहाघोरेनष्टे
स्थावरजंगमे॥हरिरेकस्थितइतिमुनेःपूर्वंहिश्रुमः॥४४॥जगत्प्रलयकालेवैभूतेनष्टेसर्वचराचरे॥सर्वंग्रस्त
मुहरिणाकिमर्थंसोवशेषितः॥४५॥परंकौतूहलंह्येतेवर्ततेतीवसूतज॥हरिकीसुधापानेकस्यालस्यः

प्रजायते॥४६॥सूतउवाच॥आसीन्मुनिर्महाभागोमृकंडुरितिविश्रुतः॥शालग्रामेमहाक्षेत्रेसोतप्यतमहत्तपः॥४७॥युगानामयुतंब्रह्म श्रएवब्रह्मसनातनं॥निराहारसमाधिष्ठस्यः सयसंघोजितेंद्रियः॥४८॥आत्मवत्सर्वभूतानिपश्यन्विषयानिस्पृहः॥सर्वभूताहितोदांतःस्तप्यपरमंतपः॥४९॥तपतःशंकितासर्वेदिवाइंद्रपुरोगमाः॥परेशंशरणंजग्मुःनारायणमनामयं॥५०॥क्षीराब्धेरुत्तरंतीरंसंप्राप्यत्रिदिवौकसः॥तुष्टुवुर्देवदेवेशंपद्मनाभंजगद्गुरुं॥५१॥देवाऊचुः॥नाराणाजरानंतशरणागतपालकमृकंडुतपसातप्तंत्रायाहिनःशरणागतान्॥५२॥जयदेवादिदेवेशशंखचक्रगदाधर॥जयलोकस्वरूपेशयज्ञयब्रह्मोडकारण॥५३॥नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेदेवपालक॥नमस्तेलोकनाथायनमस्तेलोकसाक्षिणे॥५४॥नमस्तेध्यानमगम्यायनमस्तेध्यानहेतवे॥नमस्तेध्यानरूपायनमस्तेध्यानसाक्षिणे॥५५॥केशिहंत्रेनमस्तुभ्यंमधुहंत्रेपरात्मने॥अरूपायस्वरूपायनमःश्वेतस्वरूपिणे॥५६॥नमोजेष्ठायशुद्धायनिर्गुणायगुणात्मने॥अरूपायस्वरूपायबहुरूपायतेनमः॥५७॥नमोब्रह्मण्यदेवायगोब्रह्मणहितायच॥जगद्धिताय कृष्णायगोविंदायनमोनमः॥५८॥नमोहिरण्यगर्भायनमोब्रह्मादिरूपिणे॥नमस्सूर्यस्वरूपायह्येकचक्ररथायच॥५९॥नमस्तुल्यायपूज्यायसदानंदैकरूपिणे॥नमःस्मर्तोर्तिनाशायशूरायभूरायनमोनमः॥६०॥सूतउवाच

इतिदेवःस्तुतिंश्रुत्वाभगवान्कमलापतिः॥प्रत्यक्षतांमगात्तेषांशंखचक्रगदाधरः॥६१॥चिकचांबुजपत्राक्षंसूर्यकोटिसमप्रभंसर्वालंकारसंयुक्तंश्रीवत्सांकितवक्षसं॥६२॥पीतांबरधरंसौम्यंहेमयज्ञोपवीतिनं॥सुहसांबुजपत्राक्षंस्तूयमानेमुनीश्वरैः॥६३॥अथागतोदेवदेवंदेववंदेचरणंहरेः॥मेघगंभीरमनदपरिप्लुताभिर्निस्वनः॥६४॥उवाचवाचंगंभीरोदेवोदेवमुनीश्वरान्॥श्रीभगवानुवाच॥जानेवोमानसंदुःखंमृकंडुतपसाद्भुतं॥६५॥युष्मान्नबाधतेनूनंमृकंडुःसज्जनोयतः॥संपद्भिःसंयुतावापिविपद्भिःवापिसज्जनाः॥६६॥सर्वथान्यान्नबाधंतेशत्रवोपिक्षपितेनसः॥सततंबाध्यमानोपिविषयारोररातिभिः॥६७॥अभिधायामनोरक्षामन्यद्वेषीहमूढधीः॥तापमायातिकेनापिबाध्यमानोन्यजानरः॥६८॥अन्यस्तंपीडितुंशक्तःकथंमेवातिसत्तमः॥कथंमेवातिसत्तमःकथंमेवातिसत्तमः॥६९॥सर्वथान्यान्नबाधंतेशत्रवोपिक्षपितेनसः॥सततंबाध्यमानोपिविषयारोररातिभिः॥७०॥साधवःसंतिहितंतेषामहोमायाविमोहिनी॥सशंकःसर्वदास्वस्थोनिशंकःसर्वदासुखी॥७१॥निःशंकःप्रोच्यतेसद्भिरिहामुत्रचमोदते॥अध्वमम्मराःसर्वेयुष्मान्नोबाधतेमुनिः॥७२॥पश्यतामेवदेवानांपुरतोंतर्दधेहरिः॥तुष्टास्तानःसुरगणाःययुर्नाकंयथागतं॥७३॥करोम्यहंसदारक्षांविरमध्वंयथासुखं॥सूतउवाच॥इतिदत्त्वावरंतेषांमनसीकुसुमप्रभः॥७४॥मृकंडोरापितुष्टात्माहरिःप्रयुजगादच॥अदृश्यंपरमंब्रह्मसुप्रकाशंनिरंजनं॥मृकंडुदृष्ट्वान्यूर्वंपरमेणसमाधिना॥अतसीपुष्पसंकाशंपी

तवाससमच्युतं ७८ दिव्यांबरधरंदृष्ट्वामुकुंदुर्विस्मितोभवत्॥ पश्चादुन्मील्यनयने अपश्यद्धरमग्रतः
७८ प्रसन्नवदनंशांतंधातारंसर्वतोच्युतं॥ दिव्यांबरधरंदृष्ट्वा रोमांचविग्रहोविप्रः सानंदाश्रुविलोचनः
७९ ननामदंडवद्भूमौदेवदेवस्यचक्रिणः॥ स्तोतुंसमुपचक्रमे॥ मुकुंद उवाच॥ नमःपरेशायपरस्वरूपिणेपरः परात्मापरतःपराय॥ ८१॥ अपारपारंप
रमात्मकर्त्रे नमःपरेभ्यःपरयारणाय॥ योजन्मजास्यादिविकल्पहीनो नादादिदोषव्यतिरेकरूप॥ ८२॥ च
कुस्वरूपोपिनरंजनोयस्तमीशमीड्यंपरमंब्रह्मणि॥ वेदांतवद्यंपरमंपुराणं हरण्यगर्भादिजगत्स्वरूपं
॥ ८३॥ अरूपसंगस्यकलत्रसंगं भजामिसर्वेश्वरमीशमीड्यं॥ पश्यंतियंवीतसमस्तदोषाध्यानेकनिष्ठा
विगतस्पृहाश्च॥ ८४॥ निश्चचर्षीःपरमंपवित्रंनतोस्मिसंसारविनाशहेतुं॥ भक्त्यार्तिनाशंकुरुविष्णुसार
णागतपालकं॥ ८५॥ सेवेसेयंजगधाम्नामपरांकरुणाकरं॥ ८५॥ नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयेसहस्रपादाक्षि
शिरोरुबाहवे॥ सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वतेसहस्रकोटीयुगधारिणेनमः॥ ८७॥ सूतउवाच॥ श्रुत्वास्तु
॥ तिंमहाविष्णुरतिंतस्यमहात्मनः॥ ८७॥ अवाप्यपरमांतुष्टिंशंखचक्रगदाधरः॥ अथालिंग्यमुनिं
देवश्चतुर्भिर्दीर्घबाहुभिः॥ ८८॥ उवाचपरयाप्रीत्या वरयेप्सितवरंतदा॥ भगवानुवाच॥ प्रीतोस्मित

पसाविप्रसत्केनानेनचानघ॥ ९०॥ मनसायदभिप्रेतंवरंवरयसुव्रत॥ मुकुंदः॥ हिरण्यदेवजगन्नाथकृतार्थो
स्मिनसंशयः॥ ९१॥ अदर्शनंमनुष्याणां यतस्तेवपुषस्मृतं॥ ब्रह्मादयःयेमपश्यंतियंनपश्यंतिसूरयः॥ ९२॥
तंपश्येहंपरंब्रह्म को अस्मादधिकोवरः॥ यंनपश्यंतिमद्भक्तास्तथैवसमदर्शनः॥ ९३॥ तपश्येहंपरंबंधुं व
श्यामिकिमतःपरं॥ परोपकारानिरतायंनपश्यंतिसूरयः॥ ९४॥ सर्वदासंयतात्मानोयंनपश्यंतियोगिनः॥
तंपश्येतत्परंधाम कअस्मादधिकोवरः॥ ९५॥ यंनपश्यंतिकर्मिष्ठायंनपश्यंतिऋत्विजः॥ तंपश्येयंपरंधा
म्यः कअस्मादधिकोवरः॥ ९६॥ ध्यानिनोयंनपश्यंतिवीतरागाविमत्सराः॥ सद्रूपंपरमंवस्तुपश्येयं किमतः
परं॥ ९७॥ परोपकारानिरतायंनपश्यंत्यनुशेतनः॥ तंपश्येयंपरंधाम कअस्मादधिकोवरः॥ ९८॥ एतेनैवकृता
र्थोस्मिजगन्नाथजगद्गुरोयदर्शनंमनुष्याणांनस्वप्नोपिहिनलभ्यते॥ ९९॥ यन्नामस्मृतिमात्रेणमहापा
तकिनोपिये॥ तत्पदंपरमंयोनिदृष्टीनांचकिमच्युत॥ ९५॥ श्रीभगवानुवाच सत्यमुक्तंत्वयाब्रह्मन्नीति
रस्यास्त्वयोदिता॥ संदर्शनंतुविफलं कदाचनभविष्यति॥ १००॥ विष्णुभक्तःकुरुंवीतिवदंतिपरमर्षयः॥
तेदेवप्रीणयिष्यामि सजनोनान्यतंवदेत्॥ १०१॥ तस्माद्गृहाणहिविप्रेंद्र यास्यामितवपुत्रतां॥ समस्तगु

णसंपन्नोदीर्घजीवस्वरूपवान्॥२॥ममजन्मकुलेयस्यतत्कुलंमोक्षगामिवै।मयितुष्टेमुनिश्रेष्ठकिमस
ध्यंवदस्वमे॥३॥मयिभक्तिपरोयस्तुमद्धाजीमत्परायणः॥मज्ज्ञानीस्वकुलंसर्वंनयत्यच्युतरूपतां ४
मदर्थंकर्मकुर्वाणोमत्प्रसादात्तरोनरः॥मन्मनाःस्वकुलंसर्वंनयत्यच्युतरूपतां॥५॥तस्मात्प्रीतोसि
तेविप्रस्तोत्रेतत्पप्रातथा आनप्यंपुत्रभावेनगामिष्यसिनसंशयः॥६॥सूतउवाचाथऋषयुक्त्वास्वक
मंन्यस्यमर्कुंडोर्मस्तकेव्ययः स्पृष्वासर्वाणिगात्राणितत्रैवांतर्दधेहरिः॥७॥मर्कुंडःपरमप्रीतःआ
त्मानंपुण्यरूपिणं॥मन्यमाहरिंनत्वास्वाश्रमंपुनरायये॥८॥ ७॥श्रीइतिश्रीबृहन्नारदीयेमहापुरा
णेचतुर्थोध्यायः॥४॥॥ ६ ॥५॥मुनिर्ऊर्ध्ववरोविस्रोःपरिचार्यापरःसदा॥मार्कंडेयंनामसुतंव्य
यापहरिसन्निभं॥१॥मार्कंडेयोमहाभागोदयावान्धर्मवत्सलः॥जात्मज्ञःसत्यसंधश्चमार्तंडसदृशः
प्रभः॥२॥वसीशांतोमहाज्ञानीसर्वतत्त्वैकोविदः॥तपश्चचारपरमंअच्युतप्रीतिकारणं॥३॥आरा
धितोजगंनाथोमार्कंडेयेनधीमता॥पुराणसंहितांकर्तुंदत्तवान्वरमच्युतः॥४॥मार्कंडेयमुनिस्तस्मा १३
नारायणाइतिस्मृतः॥चिरंजीवीमहाभक्तोदेवदेवस्यचक्रिणः॥५॥जगत्येकार्णवीभूतेस्वप्राभावं

जनार्दनः॥तस्यदर्शयितुंविप्रास्तंत्रालंकृतवान्मुनिः॥६॥मर्कुंडतनयोधीमान्विष्णुशक्तिसमन्वितः॥तस्मि
न्कालेमहाघोरेस्थितवन्शीर्णपर्णके॥७॥मार्कंडेयस्थितस्तावद्यावद्धेतेहरिस्वयं॥तस्यप्रमाणंवक्ष्यामिकाल
स्यवदतःशृणु॥८॥दशभिःपंचभिःश्चैवनेमेषैःपरिकीर्तिता॥काष्टानत्रिंशताख्याकलापञ्चजनंदन
॥९॥त्रिंशताचदंडस्तैःषड्भिर्दंडितासमृता॥दंडानांत्रिंशतोरात्र्योतद्वयेनमुहूर्तस्यदिनंतुत्रिंशताभवेत्॥१०॥
त्रिंशद्दैर्नभवेन्मासःपक्षद्वयसमन्वितः॥स्मृतुर्मासद्वयेनस्यतद्वयेणायनंस्मृतं॥११॥तद्वयेनभवेद्वर्षः
सदेवानांदिनंभवेत्॥उत्तरंदिवसंप्राहुरात्रिंवैदक्षिणायनं॥१२॥मानुषेणैवमानेनपित्र्याणांदिनमुच्यते त
स्मात्सूर्यसंयोगोदातव्यंकव्यमुत्तमं॥१३॥दैव्यैर्वर्षसहस्रैश्चद्वादशैर्दैवतंयुगं॥दैवेयुगसहस्रेद्वेब्राह्मक
ल्पस्मृतोनृणां॥१४॥एकसप्ततिरित्याख्यातैर्दिव्यैर्मन्वंतरंयुगैः॥चतुर्दशभिरेवंतुब्रह्मणोदिवसंभ
वेत्॥१५॥यावत्प्रमाणंदिवसंतावद्रात्रिःप्रकीर्तिता॥नाशंमायांतिविप्रेंद्रतस्मिन्कालेजगंतिवै॥१६॥
मानुषेणतुमानेनयत्प्रमाणंभवेच्छृणु॥चतुर्युगसहस्रंतुब्रह्मणोदिवसंभवेत्॥१७॥तद्वन्मासावत्सराश्चज्ञेया
स्तस्यापिवेधसः॥परार्धद्वयकालस्तुतत्खतेनभवेद्द्विजाः॥१८॥विष्णोरहःसविज्ञेयस्तावद्रात्रिःप्रकीर्तिता॥

मकुंडुतनयस्तावत्स्थितस्तत्रार्वपर्ववत्॥१७॥तस्मिन्घोरे जलमये विलुप्तास्तिपवृक्षितः॥आत्मानंपरमंध्या
यन्तिष्ठतवान्हरिसंन्निधौ॥१८॥अथकालेसमेयातेयोगनिद्रामिमोहितः॥सृष्ट्वान्ब्रह्मस्वरूपेणजगदेतच्चरा
चरं॥१९॥सुहृत्तेतुजलंवीक्ष्यसृष्टंविश्वंमकुंडजैः॥विस्मितःपरमप्रीतोववंदेचरणौहरेः॥२०॥शिरस्यंज
लिमाधायमार्कंडेयोमहामतिः॥तुष्टावगीर्भिरिष्टाभिर्मुरवैरिंजनार्दनं॥२१॥मार्कंडेयः॥आधारंसर्वलोका
नांमनादिनिधनंहरिं॥अतुल्यंसर्वमानानांप्रणतोस्मिजनार्दनं॥२२॥अजेयमजरंनित्यंसदानंदैकवर्धनं
अप्रतर्क्यमनिर्देश्यंप्रणतोस्मिजनार्दनं॥२३॥अजन्मानंपरमानित्यंविश्वाख्यंविश्वगंप्रभुं॥सर्वतत्त्वमयंशां
तंप्रणतोस्मिजनार्दनं॥२४॥सुगुणोनिर्गुणःशांतंमायातीतंसमायिनं॥अरूपंबहुरूपंचप्रणतोस्मिजनार्द
नं॥२५॥एतेतद्भगवान्विश्वंपातिसृजतिहंतिच॥समादिदेवमीशानंप्रणतोस्मिजनार्दनं॥२६॥परेशप
रमानंदशरणागतवत्सल॥त्राहिमांवरूपासिंधोमनोतीतनमोस्तुते॥२७॥सूतउवाच॥एवंस्तुवंतंविप्रे
ंमार्कंडेयंजगद्गुरुः॥उवाचपरमप्रीत्याशंखचक्रगदाधरः॥२८॥श्रीभगवानुवाच॥लोकेभागवतायेवै
वैभागवद्भक्तिमानसाः॥तेषांतुष्टोनसंदेहोहरामिनोसिसर्वदा॥२९॥अहमेवद्विजश्रेष्ठनित्यंप्रह्लि
नित्यंप्रह्लिन्नवियद्गः॥भागवद्भक्तिरूपेणलोकान्रक्षामिसर्वदा॥३०॥मार्कंडेयः॥किंलक्षणोनभगवान्य

७५

जंतेयेनकर्मणा॥यदादेजाम्यहंश्रोतुंकौतूहलपरायतः॥३१॥श्रीभगवानुवाच॥लक्षणंभगवतांशृणुष्व
मुनिसत्तम॥यंतुतेषांप्रभावंतुशक्यतेनवक्तुंकोपिहि॥३२॥येहीनाःसर्वजंतूनांगतासूयाअमत्सराः॥शि
तानिस्पृहाःशांतातेवैभागवतोत्तमाः॥३३॥कर्मणामनसावाचापरपिंडानकुर्वतेः॥अपरिग्रहशीलाश्चतेवैभाग
वोत्तमाः॥३४॥सत्कथाश्रवणेयेषांवर्ततेसाविकीमतिः॥नदुष्कर्विष्णुमस्मिंश्चतेवैभागवोत्तमाः॥३५॥मा
तापित्रोश्चऋषेश्चसेवांकुर्वंतियेनराः॥गंगादिश्चेश्वराधीयातेवैभागवोत्तमाः॥३६॥येतुदेवार्च्चनरताः
येतुसत्साधकानराः॥दृष्ट्वानुमोदंतेतेवैभागवोत्तमाः॥३७॥अन्येषांमुदयंदृष्ट्वायेमिनंदंतिमान
वाः॥हरिनामपरायेचतेवैभागवोत्तमाः॥४१॥आरामारोपणपरातडागपरिरक्षिणः॥कासारसूपकर्त्तारोते
वैभागवोत्तमाः॥४१॥येवैतडागकर्त्तारःदेवप्रासादकारिणः॥गायत्रीजाप्यनिरतास्तेवैभागवोत्तमः॥४२॥
येमिनंदंतिनांनिहरेस्मृत्वाभिहर्षिताः॥मांचिंतशरीरंश्चतेवैभागवोत्तमाः॥४३॥तुलसीकाननंदृ
ष्ट्वायेनमस्कुर्वतेनराः॥तत्कांक्षांकितकर्णायेतेवैभागवोत्तमाः॥४४॥तुलसीगंधमाघ्रायसंतोषंकु
र्वंतितुवैयः॥तन्मूलमृद्धृतायेचतेवैभागवोत्तमाः॥४५॥आश्रमाचारनिरतास्त्यक्तवातिथिपूजन

कोऽयेचवेदार्थविकारस्तेवैभागवतोत्तमाः॥४॥शिवाप्रियाशिवाभक्ताशिवपादार्चनेरताः॥त्रिपुंड्र
धारिणोयेचतेवैभाग०॥४७॥व्याहरंतिचनामानियेशंभोःपरमात्मनः॥रुद्राक्षालंकृतायेचतेवैभा०॥४८॥
ययजंतिमहादेवंऋतुभिर्बहुदक्षिणैःब्रह्मरिंचपरयाभक्त्यातेवैभाग०॥४९॥शिवेचपरमेशानेहरेचपरम
प्रभौ॥समबुध्याप्रवर्तंतेतेवैभागव॥५०॥शिवाग्निकार्यनिरताःपंचाक्षरपरायणाः॥शिवध्यानपरायेचतेवै
भाग०॥५१॥विदित्वासर्वशास्त्राणिपरार्थंप्रवदंतियेसर्वत्रगुणभाजोयेतेवैभाग०॥५२॥पानीयदाननि
रताःयेन्नदाननरास्तथा॥क्षीरदानरतास्तथाक्षेकादशीव्रतपरातेवैभगव॥५३॥गोदाननिरतायेचकन्यादानरताश्चये॥म
दर्थेकर्मकर्त्तारःतेवैभाग०॥५४॥मन्मानसाश्चभक्ताश्चभद्रकज्जनलोलुपाः॥मन्नामस्मरणासक्ता
तेवैभाव॥५५॥येतेभगवताविप्रकेचिदत्रप्रकीर्तिताः॥ममापिगदितुंशक्तानाब्दकोटिशतैरपि॥५६॥तस्मा
त्वमपिविप्रेंद्रसुशीलोभवसर्वदा॥सर्वभूतदयाशीलाःधर्मकर्मपरायणाः॥५७॥पुनर्युगांतपर्यंतंधर्मनि
ष्ठ्यक्समाचर॥तत्रस्मरंतिध्यानिनिरंतरंपरंनिर्वाणमाप्नुहि॥५८॥सूतउवाच॥एवंमर्कंडुपुत्रस्यभ
क्तस्यकरुणांबुधिः॥इतिदत्त्वावरंदेवस्तत्रैवांतरधीयत॥५९॥मार्कंडेयोमहाभागोहरिभक्तिरत

सदा॥चकारविविधान्धर्मान्विदधेविविधान्मखान्॥सालग्रामंमहाक्षेत्रेततापविपुलंतपः॥तथा
नस्यांतदात्वसुपरंनिर्वाणमाप्नुयात्॥४॥तस्माज्जंतुषुसर्वेषुहितकृद्धरिरेवकः॥ईप्सितंमनसो
यच्चतदवाप्नोत्यसंशयः॥६३॥सनत्कुमारयत्सृष्टंतत्सर्वंगदितंमया॥भगवन्किंमहाप्यंकिमन्यच्छो
तुमिच्छसि॥६३॥॥५॥॥इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपंचमोध्यायः॥५॥सूतउवाच॥भगवन्किम
माहात्म्यश्चप्रीतिंमुनीश्वरः॥सनत्कुमारःप्रोवाचनारदंमुनिसत्तमः॥१॥सनत्कुमारउवाच॥क्षेत्रा
णामुत्तमंक्षेत्रंतीर्थानांचतथोत्तमं॥परायदयतद्ध्यानंशृणुहिदेवर्षिसत्तम॥२॥नारदउवाच॥श्रुणुत्वं
मेपरंगुह्यंसर्वसंपत्करंश्रुतौ॥दुःखप्रणाशकंपुण्यंसर्वपापहरंशुभं॥३॥श्रोतव्यंचमुनिभिर्नित्यंदुष्ट
ग्रहनिवारणं॥क्षेत्राणामधिकंक्षेत्रंमायुर्वर्धनकारकं॥४॥पुण्यानामधिकंपुण्यंतीर्थानांचतथोत्त
मं॥गंगायमुनयोर्योगंवदंतिपरमर्षयः॥५॥सिताऽसितोदकंतीर्थंब्रह्मायाःसर्वदेवताः॥मुनयोवान
यास्त्रेसर्वेतेपुण्यकांक्षिणः॥६॥गंगापुण्यनदीज्ञेयायतोविष्णुपदोद्भवा॥विरजायमुनाब्रह्मन्त
स्योयोगअनुत्तमः॥७॥स्मर्तृकीर्तनाद्यानंगंगानदीनांप्रवराशुभा॥सर्वपापक्षयकरीसर्वोपद्रविना

रानी॥१॥यानि क्षेत्राणिपुण्यानिसमुद्रांतेमहीतले।तेषांपुण्यतमंक्षेत्रंप्रयागाख्यंमहामुने॥२॥इ
वेधायज्ञेनस्थापिताहेममच्युते।तथाचमुनयःसर्वेचक्रुश्चविविधान्मखान्॥३॥सर्वतीर्थाभिषेक
यानिपुण्यानितानिवै।गंगाबिंदूभिषेकस्यकलांनार्हतिषोडशीं॥४॥गंगागंगेतियोब्रूयाद्योज
नायुतदूरतः॥विमुच्यतेसोपिपापैःकिमुगंगासमीपगः॥५॥विष्णुपादोद्भवादेवीविश्वेश्वरसमीप
गा॥संशोष्यामुनिभिर्दत्तैःकारणांचैवोत्तमानदी॥६॥यस्यैकतोलतोयंतुधीयतेन्येनसत्तमाः॥तत्रै
वनेत्रंशिरसाविधोरर्घंचधारयेत्॥७॥यन्मज्जनंमहापुण्यंदुर्लभंहिकृतात्मनां॥सारूप्यदा
यकंविष्णोःकिमत्रान्यद्ब्रवीम्यहं॥८॥यत्रस्नाताःप्राणिनोपिसर्वपापविवर्जिताः॥महाविमानमा
रूढाःप्रयांतिपरमंपदं॥९॥यत्रस्नात्वामहास्नानःपित्रमातृकुलानिच॥सप्तसप्तातिसमुद्धृत्यवि
ष्णुलोकेवसंतिवै॥१०॥सस्नातःसर्वतीर्थेषुगंगांस्मरतियःसदा॥पुण्यक्षेत्रेषुसर्वेषुस्थितवाभात्र
संशयः॥११॥यत्रस्नानंदृष्ट्वापापिनःस्वर्गगामिनःयस्यस्पर्शेनमात्रेणादेवानामधिकोभवत्॥१२॥
यन्मृदंमस्तकेधृत्वाजटाभारधरोभवत्॥देहेनुलेपनंकृत्वाशिवसान्निध्यमाप्नुयात्॥१३॥दृष्ट्वापि

स्नानं

पापिनोयांतियन्मज्जांकितमस्तकाः॥यस्यांतिमहात्मानोतद्विष्णोःपरमंपदं॥१४॥यस्यतातहरौभक्तिः
संस्पर्शादेवपापनुत्॥तुलसीमूलमृत्चैवहरिभक्तपदद्रवा॥१५॥गंगोद्भवाचमल्लेपाद्भक्तिस्यच्युतरूपतो
गंगाचतुलसीचैवहरिभक्तिरचंचला॥१६॥अयंतदुर्लभानृणांमक्तिर्धर्मेप्रवर्तति॥सधर्मवाकुःपदसं
भवामृद्गोद्भवाचैवतथातुलस्याः॥मूलोद्भवाचैवतथाचभक्तिरेषांनयत्यासुहरेःपदंयत॥१८॥कदायास्या
म्यहंगंगांकदायास्यामितमहं॥अनुतापीयानित्यंसविष्णोःपदमश्नुते॥१९॥गंगायामहिमाब्रह्मन्वर्ण
वर्षशतैरपि॥नशक्यतेविष्णुनापिकिमन्यद्बहुभाषितैः॥२०॥अहोमयाजगत्सर्वंमोहयत्याशुसत्त
माः॥२१॥यतःस्तेनरकंयांतिगंगानामनिस्थितेसति॥संसारपारविच्छेदीगंगानामप्रकीर्तनं॥२२॥यथातुल
स्याभक्तिरभ्रहरिनामप्रवर्तकः॥सकृदुच्चारयेत्सुगंगागंगेतिमानवः॥२३॥सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णु
लोकेमहीयते॥योजनानांशतंयंतुगंगायाःस्मरतिद्विजाः॥२४॥सर्वपापविनिर्मुक्तोसूर्यलोकेमहीयते॥स
यंगंगामहापुण्यानदीसन्याप्रविश्यये॥२५॥ऋषिदिषुचमत्स्येषुपावयत्यखिलंजगत्॥गोदावरीभीमर
थाकृष्णावेणासरस्वती॥२६॥तुंगभद्राचकावेरीकालिंदीवेत्रवतीतथा॥वेत्रावतीतामपर्णीशतदुश्च

द्विजोत्तमाः॥३३॥एवमादिसर्वासुनदीषुसततंस्थिता॥याःपुण्यतिथयःप्रोक्ताःशास्त्रेषुमुनिभिःद्विजाः॥
तासुब्रह्मजलस्थासापावयत्यखिलंजगत्॥यथासर्वगतोविष्णुर्यथाविष्णुपदंद्विजाः॥३५॥तथा
यंव्याप्तिनोगंगासर्वेषांपापनाशनी॥अहोगंगाजगद्धात्रीस्नानपानादिभिर्जगत्॥३६॥पुनातिपाप
वयेषानकथंसेव्यतान्यभिः॥तीर्थानामुत्तमंतीर्थंक्षेत्राणामुत्तमंतथा॥३७॥वाराणसीतिविख्यातं
सर्वदेवनिषेवितं॥गंगावरुणयोर्मध्येयोगःक्षेत्रंतस्मादनुत्तमं॥३८॥यस्यदर्शनमात्रेणनरायांतिप
रांगतिं॥मकरस्थेरवौगंगाजलमात्रेव्यवस्थिता॥३९॥पुनातिपानस्नानाद्यैःनयतीदृपुनर्जगत्॥
योगंगांभजतेनित्यंशंकरोलोकशंकरः॥४०॥लिंगरूपीकपर्दीतस्यमहिमापरिकीर्त्यते॥हरिरूपधरोलिं
गःलिंगरूपधराहरिः॥४१॥ईषदप्यंतरंनास्तिभेदकृत्सापमश्नुते॥अनादिनिधनोदेवोहरिर्शं
करसंज्ञिकः॥४२॥अज्ञानसागरमग्नाभेदंकुर्वंतिपापिनः॥हरिशंकरयोर्मध्येब्रह्मणश्चियोनरः
॥४३॥भेदकृन्नरकेभुंक्तेयावदिंदुदिवाकरौ॥हरिंहरंविधातारं यःपश्येदेकरूपिणं॥४४॥सयातिपर
मानंदंशास्त्राणामेषनिश्चयः॥योसावनादिःसर्वेषांजगतामादिकारुणः॥४५॥नित्यंसन्निहितः

१७

स्तत्रलिंगरूपीजनार्दनः॥कासीविश्वेश्वरंलिंगंज्योतिर्लिंगंतदुच्यते॥४६॥तंदृष्वापरमंज्योतिरा
त्मानंपुरुषोत्तमं॥शालग्रामशिलारूपंतुलसीजामलंसमं॥४७॥शिवस्यवाच्युतस्यापितत्रसंन्नि
हितोहरिः॥तुलसीकाननंयत्रयत्रपद्मवनानिच॥४८॥पुराणश्रवणंयत्रतत्रसंन्निहितोहरिः॥पुरा
णसहितावक्त्राहरिस्तत्रधियेतते॥४९॥तद्भक्तिंकुर्वतांनृणांगंगास्नानंदिनेदिने॥पुराणश्रवणं
भक्तिःगंगास्नानोपमास्मृता॥५०॥तद्धरौचयाभक्तिःसौयोप्रयागोपमास्मृता॥योवेदस्तत्तत्कं
त्वापुराणानिद्विजोत्तमः॥१॥आत्मार्थंवापरार्थंवासहरिर्नात्रसंशयः॥कर्मणामनसावाचा
योविष्णुंभजतेसदा॥५२॥शिवंपूजयतेनित्यंतत्रसंन्निहितोहरिः॥५३॥पुराणधर्मकथनैःयःसमु
द्धरतेजनं॥संसारसागरमग्नंसहरिर्नात्रसंशयः॥५४॥नास्तिगंगासमंतीर्थंनास्तिमातृसमोगुरुः
नास्तिविष्णुसमोदेवोनास्तितत्वंगुरोःपरं॥५५॥यथानादःपरोमंत्रोयथामातृधिदेवता॥यथाधर्मः
परोविद्यातथागंगापरास्मृता॥५६॥नास्तिशांतिसमोबंधुर्नास्तिसत्यात्परंतपः॥नास्तिमोक्षात्प
रोलाभोनास्तिगंगासमानदी॥५७॥गंगायाःपरमेनामपोपारण्यदवानलः॥तथाव्याधिहरागंगा

तस्मात्सेव्या प्रयत्नतः॥ मर्त्यो गायत्री जान्हवी चोभे सर्वपापहरे स्मृते॥ येतया भक्तिहीनो यः तं विद्या
द्यतितं द्विजाः॥ मर्त्यो गायत्री छंदसोमाता लोकस्यास्य च जान्हवी॥ ऊर्ध्वते सर्वपापानां नाशकारता गा
स्ति तो॥ ६॥ यस्य प्रसन्ना गायत्री तस्य गंगा प्रसीदति॥ विष्णुर्नायुते तेतू सर्वकामार्थसिद्धये॥ ७॥ धर्मार्थ
काममोक्षाणां फलरूपे निरंजने॥ सर्वलोकानुग्रहार्थं प्रवृत्ते तमहामते॥ ८॥ अतीवदुर्लभा नृणां
गायत्री जान्हवी तथा॥ तयेवतुलसीभक्तिः हरिभक्तिश्च शाश्वती॥ ९॥ अहोगंगा महाभाग स्मृता
पापप्रनाशनी॥ हरिलोकप्रदादृष्टा पीतासारूप्यदायिनी॥ १०॥ यत्र स्नाताः नराः यांति विष्णो
रपदमनुत्तमं॥ स्नाताः पीताश्च परमाः परमोजः प्रदायिनी॥ ११॥ नारायणो जगधाता वासुदेवः सनातन
गंगानामपराणांतु वांछितार्थफलप्रदः॥ १२॥ गंगा जलकणोनापि योसिक्तोमनुजोत्तम॥ वांछितार्थ
फलप्रदैः सर्वपापविनिर्मुक्तः॥ १३॥ यद्विंदुसेचनाद्वसगरास्त्वेतसुताः॥ विस ज्यराक्षसंभावं प्र
याताः परमंपदं॥ १४॥ श्री ५॥ श्री॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेषष्ठोध्यायः॥ ६॥ ॥ऋषयऊचुः
कोसौराक्षसभावश्चमोचितासागरान्वये॥ सागरः कतमोराजन्कुत्रजातोमुनीश्वरः॥ १॥ श्रीगुरु॥ ॥ १८

भगीरथस्तत्कुलजो गंगामाहृतवान्किल॥ सूतनस्सर्वमस्माकं विस्तरादुक्तुमर्हसि॥ २॥ सूतउवाच॥
शृणुध्वंमुनयः सर्वे नारदेन प्रभाषितं॥ सम्यक्सनत्कुमारायै गंगामाहात्म्यमुत्तमं॥ ३॥ सर्वेयूयं महाभा
गाः कृतार्थानात्रसंशयः॥ यतः प्रभावं गंगायाभक्तितः श्रोतुमुद्यताः॥ ४॥ महापापश्रवणंयस्याः गंगायाश्च
कीर्तनं॥ दुर्लभं प्राकुरुष्वंतं मुनयोब्रह्मवादिनः॥ ५॥ शृणुध्वमृषयश्चैत्रे सागरान्वयमुत्तमं॥ गंगाज
लाभिषेकेण पापगतं विष्णुपदंतथा॥ ६॥ आसीद्विकुक्षेराजा बाहुर्नामनरोत्तमः॥ बुभुजेपृथिवीं
सर्वांधर्मतोधर्मतत्परः॥ ७॥ ब्राह्मणाक्षत्रियावैश्याश्शूद्राश्चान्येचजंतवः॥ स्वपालिताःस्वस्वधर्म्ये
यतस्माद्बाहुविशांपतिः॥ ८॥ हयमेधान्प्रकर्तुंवै सयज्ञैपनसत्तमान्॥ अतर्पयत्सुरान्सनृगोहमाधादि
क्षिर्द्विजान्॥ १०॥ अयंस्तनीतिशास्त्रेषुनाचष्टेपरिपंथिनः॥ मेनेकृतार्थमात्मानं मनत्यातपवारणः
॥ ११॥ चंदनानिमनोज्ञानिह्यनुलेपंजनाःसदा॥ भूषणान्युपकुर्वंतस्तद्वत्सुखिनोजनाः॥ १२॥ अकृ
ष्टपच्याएथीवीफलपुष्पफलान्विता॥ ववर्षवांछितंदेवेंद्रः कालेकालेमुनीश्वराः॥ १३॥ सनोदधौनापरा
धेप्रजाधर्मपरापालिताः॥ ऋषीभ्रतपसासाधूनुनिश्चस्रुहनसर्वदा॥ १४॥ सर्वशास्त्रार्थकुद्

नापराधेप्रजाधर्मेणपालिताः॥ ऋषीश्चतापसान्साधून्नित्यसहनसर्वदा॥१३॥सर्वशास्त्र
कृद्दक्षः कृतज्ञःशुभलक्षणः॥अरक्षीःससहस्राणांसमानांनवतीर्जनान्॥१४॥एकदातस्यसंजा
तः सर्वसंपद्विनाशकृत्॥अहंकारोमहान्नृणांसासूयोलोभहेतुकः॥१५॥अहंरा जासमस्तानांलो
कानांशासकोबली॥मयाकृत्रिमचयोमत्तःपूज्योस्तिकःपुमान्॥१६॥अहंविचक्षणःश्रीमान्जि
ताःसर्वेहिशत्रवः॥पातास्समस्तदापानांविश्वजिद्दिक्षकोगुणान्॥१७॥वेदवेदोगतत्वज्ञानीतिशास्त्रार्थ
कोविदः॥अजेयोव्याहृतैश्चर्योमत्तःकोप्यधिकोभुवि॥१८॥एवंतस्यमहीपस्यअहंकारविमोहजः॥ना
शहेतुसमस्तानांसंपदामभवन्मुने॥१९॥अहंकारस्थितायत्रतत्रकामादयोध्रुवं॥एषुस्थितेषुस
नराविनश्यतिनसंशयः॥२०॥योवनंधनसंपत्तिःप्रभुत्वमविवेकता॥येकेकमप्यनर्थायकिमु
तत्रचतुष्टयं॥२१॥ तस्यासूयासुमहती जातालोकविरोधिनी॥स्वदेहनाशनीमायासर्वसंप
द्विनाशनी॥२२॥विवेकहीनेपुरुषेयदिसंपत्प्रवर्त्तते तुषाग्निवायुसंयोगमेवं ज्ञानीतस तंते॥
ज्जनाः॥२३॥अतीवचंचलाह्येषा तटिनीरागदीवसा॥२४॥असूयौघेविशेषमनसोयदिसंपच्च १९

असूयोपेतमनसांदेभाचारवतांसदा॥पुरुषाणिव्रतानांचसुखंनेहपरत्रच॥२५॥असूयाविल
मनसांसदानिष्ठुरभाषणं॥प्रियाबांधवानयावापिबांधवावापरातयः॥२६॥योसूयांकुरुतेनि
त्यंसमीक्ष्यचपरश्रियं॥सचस्वसंपद्विच्छिदायकुठारोनाशिसंशयः॥२७॥यस्तुश्रेयोविनाशायत्नु
र्यात्यलं नरायदा॥सर्वेषांश्रेयसंदृष्ट्वासकुर्यान्मत्सरंसदा॥२८॥मित्रपत्नीगृहक्षेत्रधनधान्यय
शःसुखा॥हानिमिच्छन्नरःकुर्यादसूयासततंद्विजाः॥२९॥तस्यैवस्थितपापस्यअसूयाद्यगुणात्म
नः॥हेहयास्तालजंघाश्चबलिनोभवन्॥३०॥यस्यानुकूलःपरमेशसौभाग्यंतस्यवर्धते॥स
एवविरोधायस्यसौभाग्यंतस्यहीयते॥३१॥तावसुताश्चपौत्राश्चधनधान्यग्रादयः॥यावदीश्वरतल
क्ष्मीशः कृपापांगेनसत्तमाः॥३२॥अपिमूर्खोधबधिराः जनाःशूराविवेकिनः॥साध्याभवंतिविप्रें
द्राःप्रेक्षितामाधवेनये॥३३॥सौभाग्यंतस्यहीयेतयस्यासूयादिदुर्गुणाः॥भवंतिनात्रसंदेहो जंतो
र्दोषाद्दोषतः॥३४॥यस्यकस्यापियोद्वेषं॥कुरुतेमंदधीर्नरः॥तस्यसर्वाणिनश्यंतिश्रियोसिद्धि

जसत्तमाः॥३५॥असूयावर्त्ततेयस्मिन्तस्यविष्णुःपराङ्मुखः॥तस्यश्रेयोसिसर्वाणिविनश्यंतिततो
ध्रुवं॥३६॥विवेकंहत्यहंकारः अविवेकश्चजीवितं॥अपदःसंभवत्येवअहंकारंत्यजेत्ततः॥३७॥
अहंकारोभवेद्यस्यतस्यनाशोस्तिचागतः॥सासूयादिअहंकारंमनुगच्छंतियेद्विजाः॥३८॥असू
यादूषितमनसस्तस्यराज्ञःपरैःसह॥अयोधनंघोरमासीन्मासमेकंनिरंतरं॥३९॥हैहयैस्तालजंघै
श्चरिपुभिस्सहराक्षिकैः॥साजितोविपिनेसैन्यैरधर्मभ्रष्टविष्टपः॥४०॥तैरेवारिपुभिस्तस्यभा
र्यायाविबुधोत्तमाः॥हतोगरोमहाघोरोगर्भस्रावायकल्पिभिः॥४१॥सबाहुःसहितोदुखीगर्भवत्या
चभार्यया॥वनाद्वांतरंगच्छन्तत्राश्रमपदंययौ॥४२॥निदाघतापितोबाहुःपादचार्यातिदुखि
तः॥स्वयैवकर्मविलपन्क्षुत्क्षामोविपिनेचरन्॥४३॥क्षुत्क्षामयायुक्तोगर्भिण्याभार्ययानृपः॥अवा
पपरामांतुष्टिं तत्रदृष्वामहत्सरः॥४४॥असूयापतमनसस्तस्यभावंनिरीक्ष्यच॥सरागतोविहंगास्त
नीताश्चित्रमिदंमहत्॥४५॥अहोकष्टमसौन्नंपापकर्मासमागतः॥अहोसूयाकष्टतरंत्रिजग

चिशंचमानुषावासनिदमूचुर्विहंगमाः॥४६॥असूयापतमनसंतंदृष्वाचुक्रुरुवगाः॥अहोसूयाकष्ट
तरंत्रिजगद्दोषहेतुकी॥४७॥सोवगाह्यततोभूयःस्नात्वापीत्वाजलंबहु॥दक्षमूलंसमाश्रित्यसभार्यः
प्रययौशुचं॥४८॥तस्मिन्बाहौवनेयातेतेयांतिपरिरक्षितः॥दुर्गुणान्सुगुणानस्यधिक्धिगित्यवद
न्जनाः॥४९॥योवाकोवागुणीमर्त्यःसर्वश्लाघ्यतरोद्विजाः॥सर्वसंपत्समायुक्तोप्यगुणानिंदितोज
नैः॥५०॥अहोकीर्तिसमोमर्त्यस्त्रीषुलोकेषुनोत्तमः॥यदाबाहुर्वनंयातेस्तदातंदृष्टगोजनः॥५१॥
संतुष्टंपरमंयातःस्वरिपोर्निर्गतेनथा॥निंदितोबाहुजोबाहुमृतवत्कानने स्थितः॥५२॥यदंतिकिम
पयशोलोकेविबुधसत्तमाः॥नास्यकीर्त्तिसमोमर्त्यनास्तिक्रोधसमोरिपुः॥५३॥नास्तिनिंदासमंपा
पंनास्तिमोहसमोरिपुः॥नास्यसूयासमाकीर्तिर्नास्तिकामसमोनलः॥५४॥नास्तिरागसमंपापंन
स्तिसंगसमंविषं॥एवंविलप्यबहुधाबाहुरन्यत्रदुखितः॥५५॥गतेबहुतिथेकाले ह्यावसत्यसमीप
नः॥सबाहुव्याधिसंयुक्तोममारमुनिसत्तमाः॥५६॥तस्यभार्यातिदुखार्तागर्भिणीविजनेवने॥निरंवि

लप्यबकुधासहगंतुंमनोदधे॥५७॥अनीयसातलभ्राधचिंताकुलातिदुःखितावरापतमारोडुं स्वयंस्व
मुपचक्रमे॥५८॥एतस्मिन्नंतरेधीमान्और्वस्तेजोनिधिर्द्विजः॥एतादृक्स्तवान्सर्वंपरमेणासमाधि
ना॥५९॥भूतंचवर्त्तमानंचभावीचापिमुनीश्वराःगतासूयामहात्मानोपश्यंतिज्ञानचक्षुषा॥६०॥तेषां
भिस्तेजसांराशिरोर्वपुण्यतमोमुनिः॥प्राहवांस्तरसासाध्वींयत्रबाहुप्रियास्थिता॥६१॥चेतामारोडुमु
द्युक्तां तांदृष्ट्वामुनिसत्तमाः॥प्रोवाचधर्मसूलानिवाक्यानिविविधाश्रुतीः॥६२॥बालापत्यागर्भिणीचेत
थालेभ्याऋतुस्वयोरजस्वलारजसुतेनरोहंतिचित्तेशुभां॥६३॥ब्रह्महत्यादिपापानांप्रोक्तानिष्कृति
रुत्तमैः॥निंदकस्याप्यदांतस्यकृतघ्नस्यनास्तिनिष्कृतिः॥६४॥नास्तिकस्यकृतघ्नस्यधर्मघ्नस्यदुरात्मनस्य
च॥विश्वासघातकस्यापिविकृतिर्नास्तिसुव्रते॥६५॥तस्मादेतन्महाभागेकर्तुनार्हसिभामिनी॥
यदेतदुखमुत्पन्नंतत्सर्वंशांतिमेष्यति॥६६॥सूतउवाच॥इत्युक्तामुनिनासाध्वीविश्वातदनुग्रहं वि
ज्ञापानिदुखार्तानिगृह्यचरणौमुनेः॥६७॥अत्रोचितेपुनःप्राहसर्वशास्त्रार्थकोविदः॥और्वउवाच॥
मारोदीराजतनयेश्रियंमद्योगमिष्यसि॥६८॥मामुंचाश्रमहबुध्वेप्रेतंदहनुशुचंत्यज॥तस्माच्छो

कंपरित्यज्यकुरुकोल्लोचितो॥७५॥संश्रितेवातिमूर्खवादरिद्रेवाश्रियान्वितेदुर्वृतौवासुवृतौवामृत्योः सर्वत्र
तुल्यता॥७६॥नगरेवावनेवापिसमुद्रेपर्वतेपिवा॥यत्कृतंप्राणिनायेनतद्भोक्तव्यंनसंशयः॥७७॥अप्रा
र्थितानिदुखानियथैवायांतिदेहिनां॥सुखान्यपितथामन्येदैवमत्रातिरिच्यते॥७८॥यच्चसुराकृतं
तंकर्मतत्तदैवंहिभुज्यते॥कारणंदैवमेवात्रनान्यत्तोपाधिकोमतः॥७९॥गर्भेवाबाल्यभावेवयौवने
वार्धिकेपिवा॥मृत्योर्वशंप्रयातव्यंजंतुभिःकमलानने॥८०॥हंतिपातिचगोविंदोजंतून्कर्मवसस्थि
तान्॥॥अत्रचोदाहरंत्यत्रशंतनोःकेनुमात्रेषुजंतुषु॥८१॥तस्मादेतन्महादुखंपरित्यज्यसुखीभव॥कु
रुपुत्रकायाहिविवेकेसुस्थिराभव॥८२॥एतच्छरीरंदुखनांव्याधीनामयुतैर्युतं॥सुखंस्तोक
महल्लेशंकर्मपाशैर्नयुधः॥८३॥सूतउवाच॥इत्येवंक्षयमहाबुद्धिस्तयाकमाप्यकारयत्
त्यक्तशोकावसातत्रवंवंदेचाब्रवीन्मुनिः॥८४॥और्वउवाच॥किमत्रचित्रंयत्संतःपरार्थफलकांक्षि
णः॥नहिवृक्षास्वभोगार्थंफलंतिपृथिवीतले॥८५॥योन्यदुखानिविज्ञायसाधुवाक्यैःप्र
बोधयेत्॥सेयंविष्णुःसाक्षात्स्वयंपरहितेरतः॥८६॥अन्यदुखेनयोदुखीयान्यहर्षेणहर्षि

हर्षितः॥सएव जगतामीशो नररूपधरोहरिः॥४५॥सद्भिश्रुतानि शास्त्राणि नस्वदुःख विलयेः॥स
र्वेषांदुखनाशाय यदिसंतोवदंतिहि॥४६॥यत्रसंतःप्रवर्त्तंतितत्रदुखंन बाधते वर्त्ततेयत्रमा
तेंदुः कथंतत्रतमोभवेत्॥४४॥सूतउवाच॥॥इत्येवं वादिनीसातु स्वपत्युश्चोत्तरंक्रियाः चका
रसरसस्तारमुनेश्चोदितमार्गतः॥४५॥तस्मिन्मुनौश्ववदृष्टेसुरोजादेवराडिव॥ज्वलद्विमान
कोटीशःप्रेषदपरमंपदं॥४६॥महापातकयुक्तोवायुक्तोवासर्वपातकैः॥॥परंपदं प्रयात्येव म
हद्भिरवलोकितः॥४७॥कलेवरंवातस्यापितद्भूतंवापिसत्तमाः॥यस्यपरस्यांतिपुण्यात्मासया
तिपरमंपदं॥४८॥पत्युःकृत क्रियासातुश्वश्रूपदंमुनेश्चकारानुदिनंतस्यशुश्रूषामदरास्य
रां॥४९॥श्री॥ ७॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयमहापुराणेसप्तमोध्यायः॥७॥ सूतउवाच॥सा
तस्यानुदिनंचक्रेशुश्रूषांभक्तिसंयुता॥स्नेहपानादिभिःसम्यक्साध्वीसद्भावसंयुता॥१॥एत
स्मिन्नंतरेकाले गरेणसहितंसुतंलेभेपुण्यतमेकाले शुश्रूषागतकल्मषा॥२॥अस्तोसंगति
लोकेकिंविषंननिवारयेत्॥ ददातिसुखंकिंवानराणांमुनिसत्तमाः॥३॥स्नानादानकृतंपापं

यच्चान्यत्कारितंपरैः॥॥तत्सर्वंनाशयत्याशुपरिचर्यामहामुनोः॥४॥अजोपिपातिपूजत्वंसत्संगाज्ज
गतीतले॥॥कलामात्रोपियश्चंडःशंभुनास्वीकृतोयपा॥५॥सत्संगतिपरामृद्धिं ददात्यत्रनसंशयः॥इ
हामुत्रचविप्रेंद्रैः संतःपूज्यतमास्ततः॥अहोमहत्वमान्वक्तुंकःसमर्थोमुनीश्वरः॥गर्भस्थि
तानरोनष्टःसप्तवर्षसमायुतः॥७॥गरेणसहितंसुतंदृष्वातेजोनिधिर्मुनिः॥ जातकर्मचकारा
सोनाम्नाचसगरंतथा॥८॥षोडशेसगरंबालंमधुक्षीरादिभिर्मुनिः॥॥तपप्रभावसंपन्नैरौर्वस्तंतेज
सांनिधिः॥९॥कृत्वाचूडादिकर्माणिसंगृह्यमुनीश्वरः॥शास्त्राण्यध्यापयामासराज्योग्यानिमंत्रवि
त्॥१०॥समर्थंसगरंदृष्वाकिंचिदुद्विग्नमानसः॥मंत्रवित्सर्वशास्त्रज्ञोदत्तवान्मुनिसत्तमः॥११॥
सगरःस्वीकृतस्तेनसम्यगौर्वेणसत्तमाः॥बभूववलवान्धर्मीकृतज्ञोगुणवांश्चसः॥१२॥धर्मज्ञसो
पिसगरोमुनेरमितविक्रमः॥समित्कुशादिकंसाधुकालेकालेप्युपानयत्॥१३॥सकदाचिद्गुणनिधिः
प्रणिपत्यस्वमातरं॥उवाचप्रांजलिर्भूत्वासगरोविनयान्वितः॥१४॥सगरउवाच॥मातःक्वयातोम
तातः कुत्रास्तेतस्यनामकिं॥सोपिकःसर्वमेतन्मेयथावद्वक्तुमर्हसि॥१५॥पित्राविहीनायेलो

केज्यीवलोपिमतोपमाः॥ दरिद्रोपपिता यस्य ह्यास्तेसत्वनलोपमः॥१८॥यस्यमाता पितानास्ति
गुरुभ्रातृयः सहिवियते॥धर्महीनोयथा मूर्खःपरत्रा मुत्रसत्तमे॥१७॥माता पपित्रविहीनस्य जडस्याप्य
विवेकिनः॥ अपुत्रस्यव्रथाजन्मऋणग्रस्तस्यचैवहि॥१८॥चंद्रहीनायथारात्रिःपद्महीनंयथासर
रः॥पतिहीनायथानारीतथापित्रवियोजितः॥१९॥कर्महीनोयथा जंतुःधर्महीनोयथागृही॥प
शुहीनेयथावेश्मतथापित्रवियोजितः॥२०॥अस्वाध्यायोयथाविप्रःअनीतिर्न्योयथागृही॥दानश्र
न्येयथागव्यंतथापित्रवियोजितः॥२१॥सस्यहीनंयथावाक्यंसद्वृहीनायथासभा॥तपोहीनोय
थाहीदेहस्तथापित्रवियोजितः॥२२॥हरिभक्तिविहीनास्तूयथोधर्मोऽपीश्वरी॥नफलेनि
मनुष्याणांतथापित्रकजीवनं॥२३॥गुणहीनायथानारी जलहीनायथानदी॥अशांतिदायथा
वियातथाए॥२४॥यथालघुतरोलोकेमातर्यैचपरोनरः॥तथापित्रविहीनस्तुलोघुदुखायुतान्वितः २५
सूतउवाच॥इतीरितंसुतेनैवाश्रुत्वानिःश्वस्यदुखिता॥आदितस्तस्यचरितंसर्वंतस्मैनिवेदितं॥२६॥
तच्छ्रुत्वासगरःक्रुद्धःक्रोधसंरक्तलोचनः॥हानिष्यामीत्यरातीन्सप्रतिज्ञामकरोत्तदा॥२७॥प्रदक्षणी २३

कृत्यमुनिंजननींचप्रणम्यससः॥प्रस्थापितःप्रतस्थेचतेनैवमुनिनातदा॥२८॥और्वाश्रमाद्विनिष्क्रांतः
सगरःसत्यवाक्सुचिः॥वाशिष्टंप्राप्तवांछीघ्रंस्वंराज्यपुरोहितं॥२९॥प्रणम्यचस्यगुरवेवशिष्टमुनयेशु
चिः॥सर्वंविज्ञापयामासज्ञानदृष्ट्याभिजानता॥३०॥ऐंद्रास्त्रंवारुणंचौह्यंमाहेयंसगरोनृपः॥तस्मादे
यमुनेरापरवङ्गंचजघ्नेपमंधनुः॥३१॥नमस्तेनाप्यनुज्ञातःसगरःसौमनस्यवान्॥आज्ञार्किःप्रेषितःसग
प्रतस्थेप्रतिपस्थतो॥३२॥एकेनैवतुबाणेनसगरःपरिपंथिनः॥सुपुत्रपौत्रान्संगणानकरोत्स्वर्गवासिनः॥ ३३
तथायमुक्तवानग्निंसुस्तंतस्थास्थरातयः॥क्वचिद्विनष्टाःसत्रस्तारतथान्येप्रदुदुवुः॥३४॥केचिद्भीतो
कृशाश्ववल्मीकोपरिसंस्थिताः॥तृणान्यभक्षयन्केचिन्नम्राश्चविविशुर्जलं॥३५॥शकाश्चयवना
श्चैवतथान्येचमहीभृतः॥तद्गुरुंशरणं जग्मुर्वशिष्टंप्राणलोलुपाः॥३६॥निर्जिताब्रह्मपुत्रेणरिपवः
रुसमीपगान्॥चौरोविज्ञातवान्सद्यःप्रपेदेगुरुसन्निधिं॥३७॥तमागतंबाकुतंनिशाम्यवशिष्टशर
णागतान्रिपून्॥त्रातुंवशिष्णभिप्रतेचकर्तुंचचारयामासतदाज्ञनेन॥३८॥चकारचशकान्मुंडान्य
वलान्लंबमर्धान्॥अन्यस्मैश्रुलान्मुंडान्नृपांश्चैतान्बहिर्धतान्॥३९॥वशिष्टमुनिनातेन॥

हतभासान्निरीक्ष्यसः॥ प्रहसन्प्राहसगरः स्वगुरुंतपसांनिधिं॥४०॥सगरउवाच॥हेहे गरुउनारा
चयतांत्यजथकिंवथा॥सर्वथाहंहनिष्यामिमद्राष्ट्रहरणोयतान्॥४१॥दृष्ट्वा जडउपेक्षंतअधर्मप
रंपथिनंचएसत्यधर्मनाशाय हेतुभूतोनसंशयः॥४२॥बंधंतेप्रथमंसंतोदुर्जनाःसकलं जगत्॥त
एवबलहीनाश्चमज्जंतेतेहिसाधुतां॥४३॥अहोमयाकृतंकर्मखलाःकल्मषचेतसः॥तावत्कुर्वंतिक
यावत्स्यात्प्रबलंबलं॥४४॥दासभावंचशत्रूणांवारस्त्रीणांचसौख्यं॥साधुभावंचसर्पाणांयशस्को
मीनविश्वसेत्॥४५॥प्रहसंकुर्वतेतेएवंयान्दर्शयान्खलः॥तानेवमग्नान्याशंतुस्वसामर्थ्यविप
र्ययं॥४६॥पिशुनाजिह्मयाएवंपरुषंस्ववदंनघा॥अतीवकरुणंवाक्यंवदंस्तवथाबलाः॥४७॥श्रेय
स्कामीगुरुर्यस्कनीतिशास्त्रार्थकोविदः॥साधुवेदास्मभावंचखलानांनैवविस्मरेत्॥४८॥माकु
रुष्वमनःप्रीतिंदुर्जनेप्रणतिंगते॥अवलंब्यतुलोकूपादाहरेयंजलंघने॥४९॥दुर्जनंप्रणतंयातंप्रि
यंकैतवशालिनं॥अन्यस्यसार्थोविश्वस्तोमृतएवनसंशयः॥५०॥मारस्पदस्मादेनान्वैगोरूपव्याघ्रक
र्मिणः॥हत्वैतानखलानेतान्लप्स्यसेन्मद्वचोमुने॥ शांतिंचयाम्यहंविप्रप्रणतोस्मिगुरोमम॥५१॥

॥सूतउवाच॥वशिष्टस्तद्वचःश्रुत्वामनसःप्रीतिमान्नवान्॥उवाचकराभ्यांसगरंसंस्पृशन्निति भा
षत॥वशिष्ठउवाच॥साधुसाधुमहाभागसत्यमुक्तंनसंशयः॥५३॥तथापितद्वचःश्रुत्वापरांशांतिं
लभेत्सुनीमयैतेनिहताःपूर्वंत्वन्निषेधविरोधिनः॥५४॥हतानांहननेकीर्तेःकासमुत्पद्यतेवदाशुधि
यांजंतवःसर्वेकर्मपाशेननियंत्रिताः॥५५॥तथापिपापैर्निहतःकिमर्थंत्वंहनिष्यसि देहभ्रपापाज्जनितः
पूर्वमेवैनसाहताः॥५६॥आत्मापापानांसर्वेषांएषशास्त्रार्थनिर्णयः॥स्वकर्मफलभोगानांहेतुमात्रंहि
जंतवः॥५७॥कर्मणिदेवमूलानिदेवाधीनमिदं जगत्॥तस्मादेवंहिसाधूनांरक्षितादुष्टवासिताः॥५८॥
ततोनरैरस्तत्रैकिंकार्यंसाध्यतेवदा॥शरीरंपापसंभूतंपापेनैवप्रवर्त्तते॥५९॥पापमूलमिदंहाहाकथं
तुसमुद्यतः॥आत्माशुद्धोपिदेहस्थोदेहीतिप्रोच्यतेबुधैः॥६०॥तस्मादिदंवपुर्मूलंपापमूलेन संशयः॥पा
पमूलंवपुर्हंतुःकाकीर्तिस्तवबाकुज॥६१॥भविष्यतीतिनिश्चित्यमैतंन्हंसीस्ततःपरं॥सूतउवाच॥इति
श्रुत्वागुरोर्वाक्यंविरामसकोपतः॥६२॥स्वशरंकरणेसगरंननंदसमुनिस्तदा॥अथापूर्वहिंसितोनाथि

स्तस्य सगरस्यमहात्मनः।।२।।राज्याभिषेकंकृतवान्मुनिभिःसहसुव्रतैः।।भार्याद्वयंचतस्यासीत्के
शिनासुमतिस्तथा।।३।।कश्यपस्यावदर्भस्यतनयेमुनिसत्तमाः।।राज्येप्रतिष्ठितंदृष्ट्वामुनिरौर्वस्तपोनि
धिः।।४।।वनादागस्यराज्ञेसंभाष्यस्वाश्रमंययौ।।कदाचित्तस्यभूपस्यभार्याभ्योप्रार्थितोमुनिः।।५।।वरंद
दावपत्यार्थेऔर्वोभार्गवमंत्रावत्।।और्वउवाच।।एकावंशकरंपुत्रमन्याषष्ट्युत्तानिच।।६।।यस्यास्ययद
भिप्रेतंतदस्तुव्रियतामिति।।सूतउवाच।।केशिन्येकेनवैसुतंवव्रेवंशहेतुंविचक्षणा।।७।।अन्याचमहा
तंवव्रे षष्ट्युत्तानिसुताचसा।।केशिन्येकेसुतेलोकस्यसमंज्यससंज्ञिके।।८।।सुमत्याःषष्टिपुत्राणांसह
स्राण्यभवन्मुने।।असमंजसनामातुबालत्वेचाथसंमतः।।९।।असमंजाश्चकर्माणिचकारोत्तमपं
ऽजतः।।तंदृष्ट्वासागराःसर्वेचसन्दुर्वृत्तचेतसः।।१०।।तद्बालबालकर्मेतिमेनेबाढुतान्यपि।।अहोदुष्ट
मतिलोकेदुर्जनानांहिसंततिः।।११।।तस्ययोगवशाद्धर्मैःपितामहहितरतः।।दुर्वृत्ताःसागराःसर्वेलो
कोपद्रवकारिणः।।१२।।अनुष्णानरतानोचअंतरायभवंतिते।।हतानियानियज्ञेषुहविर्भिश्चविधिव

द्विजैः।।१३।।बुभुजुस्तानिसर्वाणिनिराकृत्यदिवौकसः।।सर्गादाहृत्यसन्तत्यैरभाषन्सुरस्त्रियः।।१४।।
विमानिताःसागरैस्तेबलात्कारकचाग्रहैः।।पारिजातादिवस्त्राणांपुष्पाण्याहृत्यतेखिलाः।।
।।१५।।स्वशरीराण्युपस्कुर्वन्मद्यपानपरायणाः।।अकृष्टःसाधुवृत्तानांसर्वकर्माण्यनाशयन्।
।१६।।पित्राप्युक्तानियोक्ष्यंतेबालिनोयंतपापिनः।।एतद्दृष्ट्वातदुःखार्त्तादेवाइंद्रादयस्तथा।।१७।।
विचारंपरमंचक्रुस्तेषांनाशहेतवेनिश्चयंविबुधाःसर्वेपातालांतरगोचरं।।१८।।कपिलं
विष्णुसदृशंययुःप्रच्छन्नरूपिणः।।ध्यायंतेपरमंविप्रंपरानंदैकविग्रहं।।१९।।प्रणम्यदंडवद्भूमौ
तुष्टुवुस्त्रिदशास्तदादेवाऊचुःनमस्तेपापिनेतुभ्यंक्रूरागादिशीलिने।।२०।।नररूपपरिच्छन्न
विग्रहेजिह्मवर्तिनेनमः।।नमःपरेशभक्तायलोकानुग्रहकर्तवे।।२१।।संसाराग्न्यदावाग्निप्रशान्तसं
पतयेनमः।।महतेवीतकामायतुभ्यंक्रूरायतेनमोनमः।।२२।।सागरैर्दुःखितान्सर्वान्त्राहिनःशर
णागतान्।।सूतउवाच।।इतिस्तुतःकपिलऋषिःसर्वशास्त्रविशारदः।।२३।।उवाचहर्षयन्देवान्

यथावसूजितोद्विजाः येनायंतरसायोति संपदायुर्यशोबलै ॥४६॥तएवलोकान्बाधंते नात्रकार्याविचा
रणा कर्मणामनसावाचाय स्त्वन्यान्बाधेतेतद्वा ॥४७॥तेहीतिदेवाः सुकृतेनात्रकार्याविचारणा।यस्तु
बाह्यैरयुक्तो जनानिरपराधिनश्च ॥४८॥तंविद्यात्सर्वलोकेषु पापलोकरतंद्विजाश्च।आयुःसंतान
तेजोभिर्यःशीघ्रंनाशमेष्यति ॥४९॥सबाध्यतेजनैसर्वैमित्तिसंतोवदंतिहि॥अहोभिरल्पैरेवाद्युते
षांनाशोभविष्यति ॥५०॥तस्माद्दुखंपरित्यज्यगच्छध्वंनाकमुत्तमं॥सूतउवाच॥इत्युक्तेमुनिनातेन
कपिलोलेनमहात्मना ॥५१॥प्रणम्यतेयथान्यायंगतानाकंदिवौकसः॥अत्रांतरेतुसगरोवशिष्टैर्
महर्षिभिः ॥५२॥आरब्धोदयमेधाख्यंयज्ञकर्तुमनुत्तमं ॥तत्रोचितामश्वमहत्यसुरेश्वरः
॥५३॥यातालेस्थापयामासकपिलोयत्रतिष्ठति॥गरुडाग्रहशक्रेणहृतमश्वंतुसागराः ॥५४॥अस
तालेबध्नन्पन्नमुलोकान्भरादीनसप्तविश्रुताः ॥अदृष्टःसगरस्तत्रपातालंगंतुमुद्यतः ॥५५॥
चेरुर्महीतलंसर्वेएकैकोयोजनंदृढं॥मन्त्रौषधिनिधानंकाचिदधिभावेसमाकिरन् ॥५६॥एकैक
योजनोद्भूतांप्रयेकंतेव्यखनदयन्॥तद्दारणगताःसर्वेपातालंसगरंप्रजाः ॥५७॥विचेष्टितोहयेतत्रय

युःशीघ्ररसातलं॥तत्रपश्यन्महात्मानंकोटिसूर्यसमप्रभं ॥५८॥कपिलंध्यानिनियतमश्वंचैवतदंतिके॥
क्रमंतःपापनिरतासागराश्चाविवेकिनः ॥५९॥सर्वेतेमहात्मानंतंमुनिंबभुसमंततः॥हन्यतांहन्यता
मेवबध्यतांबध्यतामिति ॥६०॥एवंतांश्चतांश्चतामाशुदृष्ट्वाचुक्रोपपरस्परं॥हत्वाश्वंसाधुवदनोबकध्यान
परायणः ॥६१॥आडंबरोमहालोकेकुर्वंतिसततंखलाः॥परस्वधायेतयेनध्यायेतपरजीवनं॥६२॥
श्वरंतोजहसुःकपिलंतेमुनीश्वरं॥समस्तेंद्रियसंमोहनियम्यात्मानमात्मनि ॥६३॥पश्यन्मुनिवरस्तेषां
तत्कर्मज्ञानवान्महान्॥अवसंस्तमवस्तंतुनाविशंकपिलंमुनिं ॥६४॥तेद्विजैःसंताड्यमासुर्बहूंश्चजगृ
हुरोषपरित्यक्तसमाधिस्तुतान्दृष्ट्वाप्रेष्यधिक्षितः ॥६५॥उवाचभावगंभीरंलोकोपद्रवकारिणः॥क
पिलउवच॥अहोऐश्वर्यमत्तानामुत्पातानांचकामिनां॥अहंकारहतानांचविवेकोनाहिजायते
निधेराधारमात्रेणमहीचलतिसर्वदा ॥तदेवमानवोभुक्त्वाचलंतीतिकिमद्भुतं॥किमत्रचि
त्रंसुजनान्बाधंतेयदिदुर्जनाः ॥महत्महाभ्यंतरजन्हीयंतेयन्नदीरयाः ॥यत्रश्रियोवनंवापि
नारदावापितिष्ठति॥थुतत्रसद्भावनेनिसंमदत्वंचापिजायते॥अहोकनकमहात्म्यं व्याख्यातुकेन

शक्यते॥१०॥नामसाम्यादहोचित्रंधत्तूरोपिमदप्रदः॥भवेद्यादृग्विलासश्रीस्त्रैलोक्यविनाशनी॥११॥यथास
वाग्नेःपवनउगत्यर्थयथापयः सक्रोधनमदांधस्तुपश्यन्नपिनपश्यति॥१२॥यदिपश्यत्यसंहितंसपश्यति
नसंशयः॥सूतउवाच॥इत्युक्तःकपिलःकोपेनेत्रतोग्निंविसृष्टवान्॥१३॥सवह्निःसागरान्सर्वान्भस्मसाद
करोत्क्षणात्॥यंनेत्रज्वलनंदृष्ट्वापातालेवासिनःसदा॥१४॥अकालप्रलयंमत्वाचुक्रुशुश्चाकुलास्तद
त्तदग्नितापितःसर्वेदग्धशरीराक्षसाः॥१५॥सागरंविविशुःसर्वेसप्तकोपोहिदुःसहः॥अथतस्य
महीपस्यसमागम्यमुनिस्तदा॥१६॥नारदःसागरोयेतत्यावृत्तंन्यवेदयत्॥एतत्सर्वंसमाकर्ण्यसग
रःसर्वविस्मितः॥१७॥देवेनसिक्षितादुष्टाइत्युवाचाथहर्षितः॥सगरउवाच॥भ्रातावाजनकोवापिभ्राता
घातनयोपिवा॥१८॥अधर्मेकुरुतेनिसंसएवरिपुरुच्यते॥यस्त्वधर्मेषुनिरतःसर्वलोकविरोधकृत्
॥१९॥तंरिपुंपरमंविंद्याशास्त्राणामेवनिर्णयः॥सगरःपुत्रनाशोपिनकदाचिदुशोकसः॥२०॥दुर्वृत्तनिय
मंयस्मात्सतामुत्साहकारणं॥यज्ञेष्वनधिकारत्वादपुत्राणांप्रहीयते॥२१॥असमंजसपुत्रंतुपौत्रं
जग्राहपुत्रवत्॥अंशुमंतंमहावीर्यंसुधियंवाग्विदांवरं॥२२॥युयोजसोपितंभूयोह्यश्वानंयज्ञ

र्मणि॥सगत्वासद्दलद्वारंदृष्ट्वातंमुनिपुंगवं॥२३॥कपिलंतेजसांराशिंपूज्यंचननमानवः॥तांजलिं
पुटीकृत्वाविनयेनपार्श्वेसंस्थितः॥२४॥अर्घ्यादिपूजितंशांतंमुनिमेनमुवाहह॥अंशुमानुवाच दीनोत्यं
यकृतंतातैर्ब्रह्मंस्तत्क्षमस्वमे॥२५॥परापदंगताःक्षिप्रासाराहिसाधवः॥दुर्जयेष्वपिसत्वेषुद
यांकुर्वंतिसाधवः॥२६॥नहिसंहरतेज्योत्स्नांचंद्रश्चंडालवेश्मसु॥बाध्यमानोपिसुजनःसर्वेषांसुखकृ
द्भवेत्॥२७॥ददातिपरमंतुष्टिंभुज्यमानोमरेःशशी॥दारितःछेदितोवास्यान्नादत्तेवहिश्चंदनः॥२८॥
तोषंकुरुतेसर्वंनचैवसुजनोजनः॥स्वशौचतपसाचारैःसद्गुणैश्चमुनीश्वरः॥२९॥सजातःशा
सितुर्लोकास्त्वंविभुःपरमेश्वरः॥नमोब्रह्मण्यदेवायब्रह्मण्यायनमोनमः॥३०॥नमोब्रह्मण्यशीलाय
ब्रह्मध्यानपरायते॥सूतउवाच इतिस्तुतोमुनिस्तेनप्रसन्नवदनःसदा॥३१॥वरयेतिवरंप्राहप्रसं
नास्मीतिसादरंएवमुक्तेमुनेतस्मिन्नंशुमान्प्रणिपत्यतं॥३२॥जापयास्मित्वन्ब्रह्मलोकंप्र
याहिभाषत॥ततस्तस्यापिसंतुष्टोमुनिस्तंप्राहसादरं॥३३॥कपिलउवाच गंगामानीयपौत्रेत्वं
नयिष्यतिपरंपदं॥प्रापयेयंहयंपुत्रपितामहमखंचित्तं॥३४॥चस्तेनयिष्यतिनसंशयः॥त्वपौत्रेणास

मानीतागंगापुण्यजलानदी॥४॥कृत्वैतान्मृतपापान्वैनयिष्यतिपरंपदं॥प्रापयेयंहयंपुत्रापत
प्रहमरवोचित॥५॥सचधर्मपरोनित्यमतःश्रेयोभविष्यति॥सूतउवाच॥इत्युक्तःसंप्रणम्याशु
हयमादायसत्वरः॥६॥सागरंतंपुनःप्राप्ययथावत्तंन्यवेदयत्॥ज्ञात्वेंद्रंयुमतस्तस्यदिलीपइति
विश्रुतः॥७॥तस्माद्भगीरथोजातोगंगामाहृतवान्हियः॥भगीरथान्वयेजातःसुदासस्त्वा
महाबली॥८॥तस्यपुत्रोमित्रसहःसर्वलोकेषुविश्रुतः॥वशिष्ठशापतःप्राप्तःसौदासोराक्षसीत
नुं॥९॥गंगाबिंदुभिषेकेणविमुक्तिंप्राप्तवान्पुनः॥१०॥ ६॥इतिश्रीबृहन्नारदीयमहा
पुराणेअष्टमोध्यायः॥८॥॥॥ऋषयऊचुःकथंवशिष्ठेनसौदासोमुनिसत्तमः॥गंगा
बिंदुभिषेकेणकथंस्वर्गविमोचितः॥१॥सर्वमेतदशेषेणसूतनोवक्तुमर्हसि॥श्रुण्वतोवद
तांचैवगंगापापविनाशनी॥२॥सूतउवाच॥सौदासःसर्वधर्मज्ञःराजायोगुणवान्शुचिः॥
बुभुजेपृथिवींमेतांधर्मनिष्कर्मसंस्थितः॥३॥सागरेण्यधासर्वांधरित्रींसप्तसागरां॥रक्षितेतन
विधिनातथासर्वांधरांधिना॥४॥पुत्रपौत्रप्रसायुक्तःसवैश्वर्यसमन्वितः॥त्रिंशद्वर्षसहस्राणि

बुभुजेपृथिवींयुवा॥५॥सौदासस्त्वेकदाराजामृगयाभिरतिर्वने॥विवेशसवनेसम्यक्शोधितंस्व
सनंचिरं॥६॥वनेसविसरन्राजानिषादैर्मृगसंचरान्॥आजगामनदीवैतांप्रनिमाश्रमपाङ्क्ति
तः॥७॥सुदासस्तानयेतत्रदृष्ट्वाकर्माण्यतीद्रितः॥भुङ्क्ताचमंत्रिभिस्तत्रनिशांतत्रिनायसः॥८॥
ततःप्रातःसमुत्थायकाल्यंकर्मसमाप्यच॥ब्रह्मन्मंत्रिभिःसार्द्धंमृगयाभिरतिर्वने॥९॥वनाद्
नांतरंगच्छन्नेकएवमहीपतिः॥आकृष्यकर्णबाणंतुकृष्णसारंजघानसः॥१०॥एकदासैन्यसादृष्टसै
न्योसावनुगच्छन्मृगंतुतं॥व्याघ्रद्वयंगुहासंस्थंदृष्ट्वान्सुरतेरतं॥११॥तस्मैमृगंपरित्यज्यव्याघ्रयो
स्तमुखेययौ॥पातयामासतत्रैकंशरेणशरमंत्रवित्॥१२॥यःसमानोभवद्व्याघ्रोयोजनत्रिंशदा
यतः॥युगांतमेघनिर्घोषोरक्तसोघोरविग्रहः॥१३॥प्रतितंराक्षसंवीक्ष्यव्याघ्रोन्योवाससंयुतः॥
प्रतिक्रियामीसुक्कासंत्रासपंस्तदा॥१४॥राजापिभयसंविग्नःसैन्यंदृष्ट्वचतद्दने॥कथंयन्नात्रिभिः
सर्वैस्वांपुरीसन्यवर्त्तत॥१५॥सराजास्वांपुरींप्राप्यसर्वालंकारसंयुतः॥धर्मतःपृथिवीमेतांराजास
हस्रंकिल॥१६॥गतेबहुतिथेकालेहयमेधमवेन्पः॥आरेभेपरमप्रीतोवशिष्ठाद्यैर्मुनीश्वरैः॥१७॥

करो

तत्रब्रह्मादिदेवानांहविर्दत्वायथाविधिःसमाप्यय्तेनिष्क्रांतोवशिष्टस्नानकरणात्॥१५॥अत्रांतरेरा
क्षससन्नप्पेणानेनयोहतः॥कर्तुंप्रतिक्रियामस्मै ह्यागतःक्रोधमुद्वहन्॥१६॥सुरतेक्रियमा
णेतु युवतींदृष्टवानसौ॥तेनैवदुःखितोदैत्यःसमयातीतकोपवत्॥२१॥सराक्षरासक्तस्यगुरोःप्रयातव
शिष्टवेषंतुदत्तदेवधृत्वाह॥१८॥जन्समासाद्यकोजनापंनोसंसमेष्याम्परमित्युवाच॥१९॥हरयः
समासाद्यसक्तंदवेषंराक्षेददौमनुष्यमांसमारु॥स्थितःसराजापिहिरण्यपात्रेधृत्वागुरोरागमनंप्र
तीक्षन्॥२०॥तन्मांसंहेमपात्रस्थंसोदासोविनयान्वितः॥व्यपश्यन्मानुषंमांसंपरमेणसमाधिना
॥२३॥अहोस्यराक्षसोदोःशील्यमक्रोज्यंदत्तवान्ममा॥इतिविस्मयमापन्नःप्रमन्युरभवन्मुनिः॥२४॥
॥वशिष्ठउवाच॥अक्रोज्यमद्विधानांयदत्तेयस्माक्षितीश्वर॥तस्मात्तवापिभवतुएतदेवहिक्रोज
नं॥२५॥न्मांसंरक्षसोमेवक्रोज्यंदत्तंमयात्वया॥तथापिराक्षसश्चत्वंतदाहारीभविष्यसि॥२६
॥सूतउवाच॥इतिशापंददत्तस्मिसोदासोभयविक्लवः॥आक्षिप्तोभवतेवेतिकोपान्याशाप
यत्तदा॥२७॥हरयश्चिंतयामासवशिष्टस्तेनचोदितः॥राक्षसावंचितंरूपंज्ञातवान्स

नचस्वपादाजापिजलमादायवशिष्ठंरामुमुचतः॥आवीवेकीत्यथाशापमुत्ससर्जमपीतिसः॥२९॥
गुरुंरासुंसमुद्यंतंरजानंक्रोधमुद्वहं॥मदयंतीतिविख्याताप्रियातस्यसुवाचतं॥३१॥मदयंतीसुव
च क्रोक्षत्रियदायादकोपंसंहर्तुमर्हसि॥त्वयायत्कर्मसोक्तंयंतत्पापंनान्यदुत्तमं॥३२॥गुरुंहुंकृ
त्यहुंकृत्यायोवदेन्मूढधीर्नरः॥अरण्यनिर्जनेदेशेभवतिब्रह्मराक्षसः॥३३॥जतोद्विजास्तपोनि
ष्ठागुरुशुश्रूषवस्तदा॥प्रयातिब्रह्मभवनमितिशास्त्रेषुनिश्चितं॥३४॥सूतउवाच॥तपोक्रोधपरि
क्रोधंयत्कृभार्यानानंदच॥जलंचप्रक्षियाप्रीतिचिंतयामासचासुवान्॥३५॥तज्जलंयत्रसंस्पृष्टं
भवेत्तद्रक्षसांनिश्चितं॥इतिमत्वाजलंतत्तुस्वपादावभ्यषेचयत्॥३६॥तज्जलंसमस्पर्शमात्रे
णपादोकल्माषतांगतं॥ततःप्रभृतिलोकेस्मिन्कल्माषइतिस्मृतः॥३७॥कल्माषपादो
प्रतिमान्त्रियायाभ्रसितस्तदा॥मनसाभीतिमापन्नोववंदेचरणौगुरोः॥३८॥उवाचप्रांजलिर्भू
त्वाविनयान्नयकोविदः॥क्षमस्वक्षमावस्सर्वंमयापराधःकृतोमया॥३९॥पुनश्चोवाचभूपालर्मुनि
श्रेष्ठंदुःखितः॥आत्मानंगर्हयामासमविवेकपरायणं॥४०॥अथविवेकोहिसर्वेषांमापदंपरमं

पदं विवेकरहितो लोकेऽपशुरिवेनसं शयः ॥४७॥ ज्ञानुज्ञानशून्यस्य त्वादृशस्य कुमोचितेऽकृते
विवेकरहितोऽहं वै महापापेऽमाचरं ॥४८॥ विवेकनियतोयाति योवाकोवापिनिर्वृतः ॥ प्रसुवा
चपुनर्रूपमियुक्तात्मानमात्मना ॥४९॥ वशिष्ठवाच ॥ नायंतिकेतदितिहादशाब्दं भविष्य
तोऽगाबिद्धिभिक्तस्तुल्यक्रोधेराक्षसीतनुं ॥५०॥ तस्तूर्वरूपमापन्नोभोक्ष्यसेपृथिवीमिमां
॥तद्वंदुसेकसंभूतज्ञानेनगतकल्मषः ॥५१॥ हनसेवापरोभूत्वापरांशांतिमवाप्यसि ॥सूत
उवाच ॥ इत्युक्तासर्वसंपन्नोवशिष्ठस्याश्रमंययौ ॥५२॥ राजापिदुःखसंपन्नोराज्यापिरास्य
सीतनुमाश्रितः ॥सुसिपासविशेषार्त्तोनित्यंक्रोधपरायणः ॥५३॥ क्षुत्पीडायतमीवीक्ष्य
पत्राप्तिर्जनेवने ॥मृगांश्चविविधांस्तत्रमानुषांश्चसरिस्पतान् ॥५४॥ विहंगान्प्लवगांश्चैवप्रा
स्तान्भक्षयंस्तदा ॥ अस्थिभिर्बहुभिर्वीप्राःपीतरक्तकलेवरैः ॥५५॥ रक्तैःस्रवैःप्रेतकरैः रात्रे
तिनक्षंचरभुर्मयंकराः ॥ ऋतुत्रयेसपृथिवीशतयोजनविस्तरं ॥५६॥ कृत्वातिदुःखितांपश्चादनांतर ॥३०॥
मुपागमत्तत्रापिकृत्वानिधनंनरमांसाशनस्तदा ॥५७॥ ययौमनर्मदातीरंमुनिसंघनिषे

तंविचरन्नर्मदातीरेसर्वलोकभयंकरः ॥५८॥ अपश्यत्कंचनमुनिंरममंतंप्रिययासह ॥सुधानवेन स
संतप्तस्तेमुनेस्मुपाद्रवत् ॥५९॥ जग्राहचातिवेगेनव्याघ्रोमृगमिवरयथा ॥ ब्राह्मणीस्वपतिंवीक्ष्य
निशाचरस्थितं ॥६०॥ शिरस्यंजलिमाधायप्रोवाचभयविह्वला ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ मोक्षोक्षत्रियदा
पादत्राहिमांभयविह्वलां ॥६१॥ प्रियप्राणप्रदानेन असेर्वमनारथा ॥ नानामित्रसहस्रंहिरक्षे
त्सामुद्भवः ॥६२॥ नरक्षस्तेनाथांपाहिमांविजनेवने ॥ यानारीभर्तरंहत्वाजीवत्यपिमृतोपमा
॥६३॥ तथापिबालवैधव्या दुःखमाप्नोतिमर्दनं ॥ नमातापितरौमन्येनापिबंधूंश्चकांश्चन ॥६४॥ पति
र्बंधुवपरोबंधुःपरमंजीवनंमम ॥ त्वान्वेत्यविलानबंधून्मन्योषितांवर्त्तनंतथा ॥६५॥ त्रायस्व
स्वबंधुरहितांबालापसांनरेश्वर ॥ कथंजीवामयातनाहीनाहिविजनेवने ॥६६॥ दुहितृत्व
तवगतांत्राहिमांपतिदानतः ॥ प्राणदानात्परंदानंनभूतंनभविष्यति ॥६७॥ वदंतीतिमहाप्रज्ञाः
प्राणदानेकुरुष्वमे ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्तारक्षसस्यास्यथासापपातपदद्वये ॥६८॥ पतिदोनमो

पाहि त्वसुतास्मिन संशयः ॥ इतिसंप्रार्थितोसोपिराक्षसोब्रह्मणीतनुं ॥६२॥ तस्य कृष्ण
सारस्य शिरश्छेद्याद्रोषाद्यथाबलात् ॥ ततोविलपबकुंठास्तस्यपत्नीपतिव्रता ॥६३॥ सर्वशाप
हतं दुष्टंप्रशप्तंसापितापुनश्च ब्रह्मणीयुवाच मम्रतिंसुरतासक्तंयस्माद्भक्षितवान्बलात्
॥६४॥ तस्माद्यस्रतिंयासितदानाशमुपैष्यसि ॥ इत्येवंब्रह्मणीकृत्वा पुनःशापांतरंददौ ॥६५॥
राक्षसस्तंधर्वंतेसुप्रयातिंहतवान्यतः ॥ सोपिशापंदूरेश्रुत्वा तयादत्तंनिशाचरं ॥६६॥
कैकस्यापराधस्यशापस्त्वंकृतोचितः ॥ यस्माच्छप्तासिदुष्टेवंमयिशापांतरंततः ॥६७॥ पित्रा
चयोनिमयेवयंहिपुत्रसमन्विता ॥ सूतउवाच इतिशप्ताब्रह्मणी सापिशाचत्वंगतातदा ॥६८॥ सुधाति
सुस्वरंप्राप्यरुरोदपुत्रसंयुता ॥ राक्षसश्चपिशाचीच क्रोशंतौविलपंतेवने ॥६९॥ जग्मतुर्नर्मदातीं
रेवटंराक्षससेवितं ॥ औदासीन्यंगुरोःकृत्वाराक्षसीतनुमाश्रितः ॥७०॥ तत्रास्तिदुःखदःकश्चि
त्सदालोकविरोधकृत्राक्षसंचापिपाचींवेदृष्ट्वास्त्रवटमागतं ॥७१॥ दृष्ट्वाक्रोधबकुलोव ॥३१॥
दृष्ट्वाब्रह्मराक्षसः ॥ ब्रह्मराक्षसउवाच ॥ किमर्थमागतौभीमौ युवांमद्रूपधारिणौ ॥७२॥ ईदृशौ

॥७३॥

केनपापेनगतौतत्रस्थगुरुणातौसूतउवाच ॥ सौदासस्तद्वचःश्रुत्वातथेतिनचसत्वरं ॥ स्वधर्ममापि
स्नेहेनतत्सर्ववक्तुमर्हसिकरोतिवचनंमित्रयोवाकोवानराधमः ॥७५॥ तत्सर्वंकथयित्वासेपश्चा
दूतदुवाचहा ॥ सौदासउवाच ॥ कस्मंमद्रमहाभाग त्वयावैमिकृतंपुरा ॥७६॥ सहिपापफलंभुक्त्वा युगानां
कोटिकोटिषु ॥ नराणांसर्वदुखानिह्यंतेमित्रदर्शनात् ॥७७॥ तस्मान्मित्रेषुमतिमान्नकुर्योद्वचने
तदा ॥ व्याधितस्यदरिद्रस्यबधिरस्याधिदुःखिनः ॥७८॥ मित्रस्यदर्शनादेव सर्वदुखंविनश्यति ॥ इत्युक्त्वा
कल्माषपादेनमुक्तावटस्थोब्रह्मराक्षसः ॥७९॥ उवाचप्रीतिमापन्नोधर्मवाक्यंनिसत्तमः ॥ ब्रह्मराक्ष
सउवाच ॥ अहमासंपुराविप्रोब्राह्मणोवेदपारगः ॥८०॥ सोमदत्तइतिख्यातोनाम्नाधर्मपरायणः ॥ प्रम
तोहंमहाभागविद्ययावयसाबलेन ॥८१॥ औदासिन्यंगुरोःकृत्वाप्राप्तवानीदृसींदशां ॥ तत्रापिमां
सुखंकिंचिन्नराहारोनिदुःखितं ॥८२॥ तथापिरक्षितविप्राः शतशोथसहस्रशः ॥ सुखि
नोक्षातुरानित्यंमनस्तापेनपीडिताः ॥८३॥ जगच्चासंकरोनित्यंमांसाशनपरायणः ॥ सर्वदाम
नुष्याणांराक्षसत्वप्रदायिनी ॥८४॥ मयेवदृष्ट्वासाबाढंतत्तुधीमान्नकारयेत् ॥ सौदासउवाच ॥

गुरुस्त्वेकीदृशःप्रोक्तःकस्यचाख्यातेपुनः॥४॥आसंवेवदस्वेतधर्मेपरंकौतूहलंहिमे।सोमदत्तउ॥गु
रवःसंतिबहवःपूज्यावेद्याश्चसादरः॥५॥तानहंकथयिष्यामिश्रणुनान्यमनोभव।ब्रह्मोतारश्च
वेदानांयेवेदार्थोश्चबोधकाः॥६॥येचशास्त्रार्थवक्तारोवक्ताधर्मस्ययःसदा।नीतिशास्त्राणिवक्ता
रोमंत्रव्याख्यकृताश्चये॥७॥मंत्राणांवेदवाक्यानांसंदेहस्यैदिनाश्चये।व्रतानिवदंतश्चभय
त्रातातथैवच॥८॥अन्नदातोपनीताचयस्तुकर्माणिकारयेत्।श्वशुरोमातुलश्चैव ज्येष्ठभ्रातापि
तातथा॥९॥निषेकादीनिकर्माणिकृत्वान्योमहीपते एतेवैगुरवःप्रोक्ताःकेचिदुक्तामयातव॥१०
एतेवंद्याश्चपूज्याश्चनात्रकार्याविचारणासौदामुवाच बहवोगुरवःप्रोक्ताःएतेषांकतमोवरः
॥११॥सनःसर्वंचतुल्यावयथावद्वक्तुमर्हसि॥सोमदत्तउवाच॥साधुसाधुमहाप्राज्ञयत्पृष्टंतद्वदा
म्यहं॥१२॥अस्मत्कर्मातिवेगेनमहद्धोयोभविष्यतिवयंराक्षसभावस्थास्तृषिपासातुरा अपि॥१३॥
गुरुमाहात्म्यनिरतास्ततश्रेयोभविष्यति॥एतेसमानपूज्यार्हाःसर्वदानात्रसंशयः॥१४॥तथा
पिश्रणुवक्ष्यामिशास्त्राणांसारमुत्तमं।अध्यापकाश्चवेदानांमंत्रव्याख्याकरस्तथा॥१५॥पि

ताचधर्मवक्ताचविशेषगुरवःस्मृताः॥एतेषांमापिभूपालश्रृणुष्वपरमंगुरुं॥१६॥सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो
यतंप्रवदतेहित॥यःपुराणान्यर्थान्वदतिधर्मवक्तातिपंडितः॥१७॥संसारपाशविच्छेदकरस्तुमुनिस
त्तमाःदेवताकर्मकृत्देवतापूजनेरतः॥१८॥योगोयंचवदतिसगुरुःपरमःस्मृतः॥सर्ववेदार्थसा
राणिपुराणानिनिवेदनाः॥१९॥वदंतिमुनयश्चैवनदृक्तंपरमोगुरुः॥यःसंसारार्णवंतर्तुमुद्योगंकु
रुतेनरः॥२०॥श्रृणुयात्सर्वपुण्यानिइतिशास्त्रेषुनिश्चितं।सर्वधर्माश्चावश्यंतिपुराणेषुमहीपते॥२१॥
तर्कस्तुवादःस्यान्नीस्त्रोहिकानांसुसाधनं।पुराणानिमहाबुद्धेरमुत्रसुखायाह्यायःश्रृणो
तिपुराणंसततंभक्तिसंयुतःतस्यास्यादमलाबुद्धिरधर्मपरायणा॥२३॥श्रृणोतिपुराणंभ
क्तिमान्प्रयतःसदाहरिभक्तिवस्तस्यसमस्तगुणदायिनी॥२४॥पुराणश्रवणान्नृणांप्रातध
र्मेप्रवर्त्तेतेधर्मासाणानिनश्यंतिस्थानंचोद्वेजायते॥२५॥धर्मार्थकाममोक्षाणांयेफलान्यभि
लषंतिश्रृण्वंतुते महास्मानःपुराणानिनसंशयः॥२६॥अहंतुगौतमात्तेन मुनिनाब्रह्मवादि
नाश्रुतवान्सर्वधर्मांश्चसंगतीरमनोरमा॥२७॥पुराणशास्त्रकथनैतेनसेवोचितोह्यहं।कृतवा

सर्वधर्मोज्झितेनोक्तो नारदेनान हो कदाचित्परमेशस्यपूजां कुर्वन्महंसर्वेऽपस्थितायापि
सोप्रणामेनसत्कारिषेत्सतुदोतोमहाबुद्धेतमस्तज्ञसानिधिःमयोक्तानिचकर्णामणिक
रोतीतिमुदंमयो॥२०॥यत्रचिंतोमहादेवःशिवःसर्वज्ञाहरः॥पूर्ववत्राकृतेपापंराक्षसत्वेनिरूकवा
न्॥२१॥ज्ञानतोज्ञानतोवापि अवज्ञांकुरुतेतुयः॥शृणुश्रेष्ठांकुरुतेपस्तुमहतांसादरंनरः॥२२॥तस्य
संपद्भवेत्साध्वीइतिमाकुविपश्चितः॥तेनपापेनदग्धोमितेनःप्रभृतिमोनृपा॥२३॥मोक्षंकदाहंया
मिनजानेनरपसत्तम॥सूतउवाच॥एवंवदतिरक्षेशेवटस्थेमिन्निशाचरे॥२४॥धर्मशास्त्रप्रसंगेन
तयोःपापक्षयेगतोएतस्मिन्नंतरेप्राप्तःकश्चिद्विप्रोतिधार्मिक॥२५॥कलिंगदेशसंभूतोनाम्नाडा
ंडितस्मृतः॥वहन्गांगाजलंस्कंधेस्तुवन्विश्वेश्वरंप्रभुं॥२६॥गायन्नामानितस्यैवसमायातोति
हर्षितः॥तमागतंमुनिंदृष्ट्वापिशाचोराक्षसीचतौ॥२७॥प्राप्तःस्वपरणोहृष्टाचक्रुश्चेतरयुः॥
तेनकीर्तितनामानिश्रुत्वादूरेव्यवस्थिताः॥२८॥अशक्तास्तंद्विजंगंतुंमिदमूचुश्चराक्षसाराक्षसा
श्चुक्रुवुः॥अहोभागमहाभागनमस्तुभ्यंमहात्मने॥२९॥नामस्मरणमात्रेणहाम्याद्राक्षसाश्च ॥३३॥

पदूरगाःवयमस्माभिर्भक्षिताःपूर्वविप्राःकोरिसहस्त्रशः॥३०॥नामविश्रावणंविप्रराक्षंतिसांप्रहो
भयात्तानमश्रवणमात्रेणराक्षसाव्यपभोचयं॥३१॥परंशांतिंसमापन्नाःमहिमाहोच्युतस्यसः
सर्वथात्वंमहाभागरागादिरहितोद्विज॥३२॥गंगाजलाभिषेकेनपाह्यस्मान्यातकोत्तमान्॥हरिस्वाप
रोभूत्वायश्चास्मानेतुतारयेत्॥३३॥सतारयेज्जगत्सर्वंमितिशंसंतिसूरयः॥अयंहायहनेनाम
घोरसंसारभेषजं॥३४॥अनायासेनमरणंविनादैन्यंपतेमिमुक्तिंकेनोपायेनपंडितः॥तोहोदुःखेनप्रतरंति
मज्जेत्सुदुस्तरं॥३५॥तत्त्वेवकृतपुण्यस्तुतारयंतिकथंपरे॥व्यहोचरित्रंमहतांसर्वलोकसुखाव
हं॥३६॥तथाहिसर्वलोकानांह्लादकोवेदयानिधिः॥पृथिव्यांयानितीर्थानिपवित्राणिद्विजोत्तम
॥३७॥तानिसर्वाणिगंगायाःकणस्यापिसमानिवै॥तुलसीदलसंमिश्रमपिपर्वणिमात्रकं॥३८॥
गंगाजलंपुनात्येवकुलानामेकविंशति॥तस्माद्ब्रह्मन्महाभागसर्वशास्त्रकोविद॥३९॥गंगाज
लप्रदानेनपाह्यस्मात्पातकर्मिणः॥सूतउवाचइत्याख्यातंराक्षसैस्तैर्गंगामाहात्म्यमुत्तमं॥४०॥

निशम्यविस्मयाविष्टोबभूवद्विजसत्तमः॥२७॥एषामयीदृशीभक्तिर्गंगायांलोकमातरि॥२८॥किमुसं
तप्रभावानांमहतांपुण्यशालिनां॥अथसोमनसाधर्मंनिश्चित्यब्रह्मणोत्तमः॥२९॥सर्वभूतहि
तेयुक्तःप्राप्तोसिपरमंपदं॥ददौविप्रकृपायुक्तोगंगाजलमनुत्तमं॥३०॥तुलसीदलमिश्रंतैस्तै
रक्षःसुसेवनं॥राक्षसास्तेनसंसिक्ताःसर्वपापाद्विधुना॥३१॥विसृज्यराक्षसंभावं बभूवन्
देवतोपमाः॥ब्राह्मणीपुत्रसंयुक्तासोमदत्तस्तथैवच॥३२॥कोटिसूर्यप्रतीकाशांमापन्नाविबुध
र्षभाः॥शंखचक्रगदाधारोहरिसारूप्यमागतौ॥३३॥स्तुवंतेब्रह्मणंसम्यङ्नत्वातुहरिमादि
रं॥सतुकल्माषपादस्तुनिजरूपंसमागतः॥३४॥तथापिमनसाचिंतांमहतींप्राप्तवांस्तदा॥
तस्मिन्राजन्निदुःखार्त्तंगृहदूरेसरस्वती॥३५॥धर्मसूक्ष्मंमहावाक्यंबभाषेधर्मसत्तमा॥
सरस्वत्युवाच॥अहोराजन्महाभागनदुःखंकर्त्तुमर्हसि॥३६॥तथापिराज्यभोगांतेमहद्दु ॥३४॥
ःखंभविष्यति॥तत्कर्मधूतपापायेहरिभक्तिपरायणाः॥४०॥प्रयांतिनात्रसंदेहोतद्विष्णो

परमंपदं॥सर्वभूतदयायुक्ताःभक्तिमार्गप्रवर्त्तिनः॥४१॥प्रयांतिपरमंस्थानंगुरुशुश्रूषणेरताः॥स
तउवाच॥इतीरितंसमाकर्ण्यसौदासोनृपसत्तमः॥४२॥मनसानिश्चयंप्राप्यसंस्मरंस्वगुरोर्वचः॥स्तु
वन्गांचतंविप्रंविश्वेशंचाखिलार्त्तिनुत्॥४३॥सर्वरत्नंतुविप्रायसर्वंतस्मैन्यवेदयत्॥ततोनरपतुस
कालंप्रणम्यविधिवद्द्विजं॥४४॥मामानिर्याहिविष्णोःसद्मोवाराणसींययौ॥अथैकल्माषपाद
स्तुदृष्ट्वाविश्वेश्वरंप्रभुं॥४५॥परांनिर्वृत्तिमापन्नःसुखंराज्यमवाप्तवान्॥सर्वांमहींचसंरक्ष्य ततो
मोक्षमवाप्तवान्॥४६॥तस्मात्त्वंशृणुध्वंविप्रेदंगंगायमाहात्म्यमुत्तमं॥ब्रह्मविष्णुशिवैर्वापियाद्रंगंतु
नशक्यते॥४७॥यन्नामस्मरणादेवमहापातककोटिभिः॥निर्मुक्तोब्रह्मसदनंनरोयातिनसंश
नरः यः॥४८॥गंगागेतियन्नामसकृदुच्चरतेसदाचपापान्निर्मुक्तोब्रह्मलोकंमहीयते॥४९॥येपठंति
ममाध्यायंभक्त्याश्रृण्वंतियेनराः॥गंगास्नानफलंपुण्यंभूयात्तेषांनसंशयः॥५०॥इतिश्रीबृह
न्नारदीयेमहापुराणेनवमोध्यायः॥९॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥ऋषयऊचुःविष्णुपादार्घ्यसंभूतायै

यंगंगेति कीर्तिता॥ मुनिभिस्तन्महाभाग स्तवनोवक्तुमर्हसि॥१॥ सूतउवाच॥ शृण्वन्तृषयःसर्वेवि
शुध्यानपरायणाः॥ गीतंसनत्कुमाराय नारदेनमहात्मना॥२॥ उपास्यतांमहापुण्यंवदतांशृण्वतांत
था॥ सर्वपापप्रशमनंमपवर्गफलप्रदं॥३॥ आसीदितिर्दितिर्दिवदेवानां जनकःकश्यपोद्विजः दक्षास्त
स्यभार्यादितिश्चादितिरुवाच॥४॥ आदितेर्देवमातासादेत्यानांदितिरब्रवीत्॥ किंदेवासुराः स
र्वपरस्परजयेषिणः॥५॥ प्रह्लादस्यात्मजःपुत्रःश्रीमान्वैरोचनोबली॥ बलिनांप्रसरान्नेंद्रो
बुभुजेपृथिवीमिमां॥६॥ बलेनमहतायुक्तोबलिर्वैरोचनोसुरः॥ विजित्यपृथिवीमेतांस्वर्गंजे
तुंमनोदधे॥७॥ नाश्वलक्षायुतकोटिलक्षास्तावंतएवाश्वरथामुनीनां॥८॥ गजेगजेपंच
शतीपदातिनीकंवर्ण्यते तस्यचमूगताश्री॥९॥ बलीसुरान्क्षिप्रतरंप्रमत्तःसेन्येनयुक्तो
महतामहेंद्रः॥ प्रतस्थेध्वजातपत्रैर्गगनंबुराशेस्तरंगविद्युत्स्मरणंप्रपूरयन्॥१०॥ ॥३५॥
वाद्यचत्रारिरुरोधदैत्यैर्मगरा जगादैतत्तैश्चयुद्धायपुरात्तदैव॥ विनिर्ययुर्व्रज्रकरादयश्च॥११॥
ततःप्रववृतेपुद्धं घोरं वीरारक्षसां॥ कल्पांतमेघनिर्घोषं डिंडिमाध्मानसंनिभं॥१२॥ मुमुचुःशर

जालानिरक्षसोदेवतांगणेदेवाश्चराक्षसानीकेसंग्रामेसंतदारुणे॥१३॥ जहिजाहिसरंमिसूचुवि
दारयवदनामिति विप्रेंद्रामहान्घोषाःसमुद्गताः॥१४॥ सुरदुंदुभिनादेश्चसिंहनादेश्चराक्षसां॥
कारैश्चरथानांचबाणत्रोकारनिःस्वनैः॥१५॥ अश्वानांहेषितैश्चापिगजानांबृंहणैस्तथा॥ हुंकारैर्य
नुषांचैवलोकःसचक्षयोभवत्॥१६॥ सुरासुरविनिर्मुक्तान्शरबाणान्निशेपजालकं॥ अकालप्रलये
मेनेनिरीक्ष्यसकलंजगत्॥१७॥ तौवैचरक्षसांसेनांसुरदंष्ट्रादिधारिणां॥ कृष्णपक्षनिभारात्रि
छादितांजलदैरिव॥१८॥ तस्मिन्युद्धेमहाघोरेगिरीक्षिप्तान्सुराभिश्च॥ नारान्चैश्चूर्णयामा
समघवन्मेघनिःस्वनान्॥१९॥ केचित्संताडयामासुर्नागैर्नागान्रथान्रथैः॥ अश्वैरश्वान्नरान्
चित्रगदादंडेनकेचन॥२०॥ परिघैस्ताडिताःकेचित्पेतुःशोणितकर्दमे॥ समुत्क्षिप्ततस्ततः
केचिद्भूमानिनसमाश्रिताः॥२१॥ राक्षसानिहतान्दृष्ट्वा तेनदैवचतेदवाः॥ देवभावंसमापे
नारसुरान्समुपाद्रवन्॥२२॥ अथतेराक्षसाः सर्वेताड्यमानामरैर्भृशं॥ सर्वेवसमाजग्मुः
सर्वेचक्रुर्विधेःसुरान्॥२३॥ द्रुमैश्चाखंडिपालैश्चखड्गैःपरशुतोमरैः॥ परिघैश्चरीकाक्षैश्च

कुंतैः शस्त्रैश्च शंकुभिः ॥२३॥ मुसलैरंकुशैश्चैव लांगलैः पट्टिशैस्तथा ॥ शक्त्यृष्टिपट्टिशैः शतघ्नीभिः परा
शक्तोदंडमुष्टिभिः ॥२४॥ तरलैः कुरवकैः प्रासैश्चंद्रास्यैर्दारुणैः शरैः ॥ भल्लैर्मुद्गरखड्गैश्च
कुंतैर्भयंकरैः ॥२५॥ सुदृष्टपट्टिशानारैराचैः सपणीयाग्निशंकुभिः ॥ रथाश्वनागपादातिसंकु
लोवरधेरणः ॥२६॥ देवाश्चविविधास्त्राणिराक्षसेक्ष्वः समाक्षिपन् ॥ एवंवर्षसहस्राणि युद्धमासी
त्सुदारुणं ॥२७॥ अथयुद्धबलेघोरास्पराभूतादिवौकसः ॥ सुरलोकंपरित्यज्यसर्वेभूताः प्रदुद्रु
वुः ॥२८॥ देवाः स्वर्गंपरित्यज्यरक्षोभिः परिशंकिताः ॥ नररूपपरिछन्नाविचेरुरवनीतले ॥२९॥
वैरोचनीस्त्रिभुवनंनारायणपरायणः ॥ भुभुजेव्याहतैश्वर्यैः प्रबुद्धश्रीर्महाबलः ॥३०॥ इत्यनयत्तैर्दै
वैर्द्वेविष्णुप्रीणनतत्परः ॥ इंद्रत्वंचाकरोन्नाकेदिक्पालत्वंतथैव च ॥३१॥ देवानांप्रीणनार्थायये
त्रियंतेद्विजैर्मखः ॥ तेषुसर्वेषुयज्ञेषुविभक्तेषुसराक्षसः ॥३२॥ अदितिःस्वामजानीत्यदेवमा
तादुःखिनाहथापुत्रास्मीतिकृत्वाजगामहिमवद्गिरिं ॥३३॥ शक्रस्यैश्वर्यमिछंतीदैत्या
नांचपराजयंहरिध्यानपराभूत्वातपस्तेपेतिदुष्करं ॥३४॥ किंचित्कालबलसमासीनात्तप

॥३९॥

तीव्रतपःपरायणादेनेकेनतिष्ठंतीततःपादाग्रमात्रेण ॥३५॥ किंचित्कालमनाहारातःशीर्णदला
शनाततोदकमरुद्वातनिराहारक्रमादितः ॥३६॥ मत्त्वादानंदेहसंदेहंध्यायंत्यात्मानमात्मनादिवा
नांसहस्रंसातपस्तेपेतिदुष्करं ॥३७॥ हृदंतएवबलवत्तुराक्षसाप्रायनादितोदेवतारूपमास्था
यसंप्रोचुर्बलिंचोदितः ॥३८॥ राक्षसाऊचुः ॥ किमर्थंतप्यतेमातः शरीरमतिशोषितं यदिदृष्टास्यंति
रक्षांसिमहदुःखंभविष्यति ॥३९॥ यजखंडुःखबहुलंकायशोषणकारणं त्रयास्त्रंचसुराश्रा
यनप्रशंसंतिपंडिताः ॥४०॥ नारीयत्नेनरक्ष्यंधर्मशानतत्परैः ॥ यैःशरीरमुपक्ष्यंतेतेयांस्वा
सविघातिनः ॥४१॥ तत्रावतिष्ठसुभगेपुत्रानस्मान्निवेदय ॥ माग्राहीर्जनमातप्रतएवनसंशयः
॥४२॥ यस्यमातागृहेनास्तिभार्यावाप्रियवादिनी ॥ अरण्यंतेनगंतव्यंयथारण्यंतथागृहं ॥४३॥ एवं
गावःपशवोवाजंतवोवामहीरुहः ॥ तत्रभांतिसुखंकेचिन्मात्रहीनामतोपमाः ॥४४॥ हारिद्रोवापिरा
गोवादशांतरगतोपिवामानुदर्शनमात्रेणलभतेपरमंसुखं ॥४५॥ अंनेवासालभेवापिधनादोवाप्रि
यासुवाक्यदाद्विद्विमुखोयातिजनोमातरिकोपना ॥४६॥ यस्यमातागृहेनास्तियात्राधर्मपरायणाः

१साध्वीचस्त्रीपतिप्राणानगंतयंतेनवैवनं॥४३॥धर्मश्चनारायणभक्तिहीनाः धर्मंचसद्भागविवर्ज
तं॥२हंचभार्यातनयैर्विहीनायथातथामात्रविहीनमर्त्यः॥४४॥एवमुक्त्वासुरेशाःसर्वेपरध्यानप
रायणाःनिरीक्ष्यकोपितास्तांचहंतुंचक्रुर्मनोरथं॥४५॥तस्माद्देवान्परित्राहिदुःखार्तानामजा
त्तवासूतउवाचइत्युक्त्वादानवैर्देवैर्नचचालसमाधितः॥४६॥कल्पांतघोरनिर्घोषाःक्रोधसंर
क्तलोचनाः दंष्ट्राकरालजंवन्हिमुद्वमंतःकाननंक्षणात्॥४७॥अदहत्काननंसोग्रःशतयोजनमायतं॥
तेनेवराक्षसादग्धाःसानदग्धाचकिंचन॥४८॥यैकापिसृष्टाजननीसुराणांतेनानलेनाच्युतस
क्तचेतसा॥संरक्षितोविष्णुसुदर्शनेननारायणध्यानपरायणास्मा॥४९॥ ॥८१॥८१॥ इतिश्रीबृहन्ना
रदीयेमहापुराणेदशमोध्यायः॥१०॥ऋषयऊचुःअहोचित्रमहंप्रोक्तमस्माकंसूतयत्त्वया सर्वं
हरदितंमुह्यकथंतेनदग्धंक्षणात्॥१॥वदाद्यदितेमहत्सर्वंमर्त्याश्चर्यपरंपरोपदेशोनिरता
सज्जनाहिमुनीश्वराः॥२॥सूतउवाचशृणुध्वंमाहात्म्यंहरिभक्तिरतात्मनांहरिध्यानप
राणांतुकःसामर्थ्यंप्रभाषितुं॥३॥हरिभक्तिपरोयत्रतत्रब्रह्मेशाहरिशिवाःतत्रदेवाभ्यसि॥ ॥३७॥

ष्ठंतिस्थितंतिसर्वमा॥४॥येहरिरात्मेमहाभागाहृदयेशांतचेतसां॥हरिनामपराणांचकिमुध्यानपरात्मनां॥५॥
वसूनांपरोवापिहरिरप्यपरोपिवा॥यत्रतिष्ठतितत्रैवलक्ष्मीसर्वाभ्यदेवताः॥६॥यत्रपरोवापरोविष्णास
त्रवान्हिर्नबाधतेराजापितस्करोवापिव्याधयोवानसंतिहि॥७॥नैताःपिशाचकृमयोडाग्राहबालग्रहा॥
स्तथाडाकिन्यारक्षसाश्चैवनबाधंतेच्युतार्चकं॥८॥परपीडारतायेचभूतवेतालकादयः वसंतेयत्रसद्भ
क्तहरिपूजार्चनेरताः॥९॥यत्रतिष्ठंतितत्रैवसर्वतीर्थानिदेवताः॥निमेषंनिमेषार्धंवायत्रातिष्ठंतियोगि
नः॥१०॥तत्रैवसर्वेऋषयोसितन्नीर्थंतत्तपोवनं॥यन्नामोच्चारणादेवसर्वंनश्यंसुपद्रवाः॥११॥तत्रैवाप्यथ
वापूज्याग्निस्तध्यानस्यचकाकथा॥तस्मात्तान्बोधतेवन्हिर्देत्यान्दैतेयसत्तमान्॥१२॥नश्यंतिसर्वदुः
खानिहरिस्मरणमात्रतः॥ततःप्रसन्नवदनःपद्मपत्रायतेक्षणः॥१३॥प्रादुरासीत्समीपेस्याःशंखचक्र
गदाधरः॥ईषद्धास्यसुरदंतप्रभाभासितदिङ्मुखः॥१४॥स्पृशत्करेणपुण्येनप्रभुःकश्यपबालं
भो॥श्रीभगवानुवाचादेवमातःप्रसन्नास्मितपसानिधितस्त्वया॥१५॥चिरंशांतासिभद्रंतेभविष्य
तिनसंशयः॥वरंवरयदास्यामियत्तेमनसिरोचते॥१६॥मातर्देहिमहाभागेध्रुवंत्रैलोक्यविष्यति॥

।।सूतउवाचइत्युक्तादेवमातासादेवदेवेनचक्रिणा।।१७।।तुष्टावप्रणिपत्येनंसर्वलोकसुखावहं।।अदितिरुवाच।।
नमस्तेदेवदेवेशसर्वव्यापीजनार्दन।।१८।।सत्तादिगुणभेदेनलोकव्यापारकारण।।नमस्तेबहुरूपायनि
रूपायमहात्मने।।१९।।नमस्तेलोकनाथायपरमज्ञानरूपिणे।।सद्भक्तजनवात्सल्यशीलिनेमंगलात्म
ने।।२०।।यस्यावतारसूपाणिअर्चयंतिमुनीश्वराः।।तमादिदेवंपुरुषंनमामीष्टार्थसिद्धये।।२१।।अत
योयंविजानंतियंनजानंतिसुरयः।।तन्नमामिजगद्धेतुंमायिनंतंनमामयिनं।।२२।।यस्यावलोकन
चित्तंमाययादवकारणं।।जगद्रूपंजगद्धेतुंतंवंदेसर्ववंदितं।।२३।।यस्यादोर्दुःखकिंजल्कशोकारंजित
मस्तकाः।।अवापुःपरमांपारंसिद्धिंतंवंदेकमलापतिं।।२४।।श्रुतयोपिनजानंतिमहिमानंतुयद्वपुः।।
अस्यासंयंसन्नश्रभक्तानांतंवंदेभक्तिसंयुतं।।२५।।यादोदीर्घसत्राणांभक्तानांकरुणार्णवः।।
यत्करोत्यात्मनःस्वार्थंतंवंदेसंगवर्जितं।।२६।।यज्ञेश्वरंयज्ञभुजंयज्ञकर्मसुतिष्ठितं।।नमामि
यत्फलत्वंयज्ञकर्मप्रबोधकं।।२७।।अज्ञानिनःपापिनश्रयन्नामोच्चारमुदोप्राप्नुवंतिपरंधा
मतंवंदेलोकभाजनं।।२८।।हरिरूपोमहादेवःशिवरूपीहरिस्तथा।।इतिलोकस्यनेतारंयतं

।३८।

नमामिजगद्गुरुं।।२९।।ब्रह्मायाश्रुतयोदेवायन्मायापाशयंत्रिताः।।नजानंतिपरंभावंतंवंदेसर्व
नायकं।।३०।।हृत्पद्मनिलयंज्ञानेदूरस्थंइतिभातियः।।प्रमाणातीतसद्भावंतंवंदेसर्वनायकं
।।३१।।यन्मुखाद्ब्राह्मणोजातोबाहुभ्योक्षत्रियोजनि।।तथैवचोर्वोर्वैश्यश्चपद्भ्यांशूद्रोभ्यांजायता
।।३२।।मनसश्चांडमाजातोजातःसूर्यश्चचक्षुषः।।मुखादिंद्रोमुखादग्निःप्राणाद्वायुरजायत।।३३।।
ऋग्यजुःसामरूपायसप्तस्वरगतात्मने।।षडंगरूपिणेस्तुत्यंभूयोभूयानमामयं।।३४।।यंमिंद्रः
पवनःसोमस्वमीशानस्तमंतकः।।ह्यग्निर्नऋतिश्चैववरुणोधनदस्तथा।।स्तुवंत्यश्चस्तथा
वराश्चैवपिशाचाश्चैवराक्षसाः।।गीरयःसिद्धगंधर्वास्तथाभ्रमिश्चसागराः।।३६।।अदितिरुवा०
अनुग्राह्यास्मिदेवेशयदिसर्वादिकारण।।अचलांत्वंश्रियंदेहिमत्सुतानांदिवौकसां।।३७।।यं
तर्यामिन्जगद्रूपसर्वज्ञपरमेश्वर।।अज्ञातंकिंत्वयादेवकिंमांमोहयसिप्रभो।।३८।।तथापि
तवभक्तास्मियन्नोमनसिरोचते।।वथापुत्रास्मिदेवेशरक्षोभिःपरिपीडिता।।३९।।तान्नहिं
सितुमिच्छामिमत्सुतादितिजायते।।तान्त्वाश्रियंदेहिमसुतायेतिसाब्रवीत्।।४०।।सूतउवा०

॥इत्युक्तोदेवदेवेशः पुनःप्रीमुपागतः॥उवाचहर्षयन्साध्वीसमालिंग्यमहोत्सवं॥४१॥श्रीभगवानुवाच॥
॥प्रीतोस्मिदेवीभद्रंतेभविष्यामिसुतस्तव॥यातःप्रयत्नपुत्रेषुस्थापिवात्सल्यशालिनी॥४२॥त्वयापि
॥यत्कृतंस्तोत्रंयेपठंतिचमानवाः॥तेषांपुत्रधनंसंपन्महीयतकदाचन॥४३॥आमजेचान्यपुत्रेवा
यःसमत्वेनवर्त्ततेः॥ननत्रपुत्रशोकःस्यादित्याहभगवान्हरिः॥४४॥अदितिरुवाच नोहंवोढुंक्षमा
देवत्वामाद्यंपुरुषप्रभुं॥अनंतकोटिसाहस्रमुदरेक्षितवाप्ययं॥४५॥यस्यभावंनजानंतिश्रुतय
सर्वदेवताः॥तंहमहंदेवदेवेशधारयामिकथंप्रभो॥४६॥अणोरणीयांसमजंपरात्परतरंप्रभुं॥धा
रयामिकथंदेवत्वामहंपुरुषोत्तमं॥४७॥महापातकयुक्तोपियन्नामस्मरतिमात्रतः॥प्रयातिमुक्तिमे
वेशतंकथंधारयाम्यहं॥४८॥सूतउवाच॥तयोक्तंवचनंश्रुत्वादेवदेवोजनार्दनः॥दत्वाभयंदेवमा
तुःइदंवचनमब्रवीत्॥४९॥श्रीभगवानुवाच॥सत्यमुक्तंमहाभागयत्वयानास्यत्रसंशयः॥त
थापिशृणुवक्ष्यामिगुह्याद्गुह्यतरंशुभे॥५०॥एवंदेवविहीनायेमद्भक्तामत्परायणाः॥वर्द्धंतिस
तंतेमागतासूयाअदीक्षिकाः॥५१॥परापतापविमुखाःशिवार्चनपरायणाः॥यएवंश्रुत्वाश्र ।३९।

वणासक्तावर्द्धंतिसततंहिमां॥५२॥परोपकारनिरताःपरद्रव्यपराङ्मुखाः॥नपुंसकाःपरस्त्रीषुवर्द्धं
तिसततंहिमां॥५३॥तुल्यस्तुयासनरताःसदानामपरायणाः॥गोरक्षणपरायेतुवर्द्धंतिसततंहिमां॥५४॥
प्रतिग्रहविहीनायेपरानिंदविमुखातथा॥श्रद्धादानार्थंप्रदातारोवर्द्धंतिमां॥५५॥पतिव्रतापतिप्राणाः
पतिभक्तिपरायणाःवर्द्धंतिसततंबाले स्त्रियोपिश्यक्तमत्सराः॥५६॥मातापित्रोश्चशुश्रूषुंगुरुस्त्र
हितस्तोतिथिप्रियः॥हितकृद्ब्राह्मणानांयःसमोवर्द्धतिसर्वदा॥५७॥लोकानुग्रहशीलाश्चवर्द्धंतिसत
ततंहिमां॥एवंतुदेवीपतिप्राणासाध्वीभूतहितरता॥५८॥संप्राप्यपुत्रभावंतेनारायणऋषिःकुले॥सू
तउवाच॥इत्युक्त्वादेवदेवेशोह्यदितिंदेवमातरं॥५९॥दत्वाचकंठगतांमालामभयंचातिशोभनं॥सापि
संतुष्टमनसादेवसूर्दक्षनंदिनी॥६०॥प्रणम्यकमलाकांतंपुनःस्वस्थानमन्वगात्॥ततोदितिर्दक्षसु
ताप्रजीतालोकवंदिता॥६१॥असूतसमयेपुत्रंसर्वलोकश्रियोज्वलं॥शंखचक्रधरंशांतंचंद्रमंडल
मध्यगं॥६२॥सुधाकलशादध्नकरंवामनसंज्ञितं॥सहास्यादृश्यसंकाशंव्याकोचकमलेक्षणं
॥६३॥सर्वाभरणसंयुक्तंपीतांबरधरंहरिं॥तुष्टुवुर्मुनिगणोर्निसंसर्वलोकैकनायकं॥६४॥आविर्भू

नंदहारंशाहाकश्यपोहर्षसंभ्रमः॥प्रणम्यप्रांजलिर्भूत्वा स्तोतुंसमुपचक्रमे॥९९॥कश्यपउवाचनमोन
मस्तेखिलपालनायनमोनमस्तेखिलबलनायकाय॥९८॥नमोनमस्तेखिलकारणायन
मोनमोदेवविनाशनाय॥९९॥नमोनमोभक्तजनप्रियायनमोनमोसज्जनरंजनाय॥नमोनमो
दुर्जनना शनायनमोस्तुतस्मैजगदीश्वराय॥९७॥नमोनमःकारणकारणायनारायणायामित
विक्रमाय॥श्रीशार्ङ्गचक्रासिगदाधरायनमोस्तुतेस्मैपुरुषोत्तमाय॥९८॥नमःपयोराशिनिवा
सिनेचनमोस्तुसद्भक्तिमनस्थिताय॥नमोस्तुसत्कीर्तिमनप्रभायनमोनमःपुण्यकथागतापा
॥९९॥नमोनमोकंदुविलोचनायनमोस्तुतेयज्ञफलप्रदाय॥नमोस्तुयज्ञांगविरामिताय नमोस्तु
तेसज्जनरंजिताय॥७०॥नमोजगत्कारणकारणायनमोस्तुतेमंदरधारणाय॥नमोस्तुतेदेव
सुखप्रदायनमोनमोभक्तमनोगताय॥७१॥नमोनमस्तेस्तुतमोपहायनमोस्तुतेमंदरधारणा
य॥नमोस्तुतेयज्ञफलप्रदाय वराहरूपायनमोनमस्ते॥७२॥नमोहिरण्याक्षविदारणायनमो
स्तुतेवामनरूपधारिणे॥नमोस्तुतेदुष्टकुलांतकायनमोस्तुतेरावणमर्दनाय॥७३॥नमोस्तुते ॥४०॥

नंदसुतायज्ञपतयेनमोस्तुतेगोकुलपालनाय॥नमस्तेकमलाकांतनमस्तेसुखदायिने॥७४॥स्मर्तृगा
मिन्नेनुप्यंभूयोभूयोनमोनमः॥यइदंवामनस्तोत्रंत्रिसंध्यासुपठेन्नरः॥७५॥धनारोग्यैःन्न
संतानैर्मुक्तिस्तस्यानयोस्रवोभवेत्॥सूतउवाचइतिस्तुतःसदेवेशोवामनोलोकपावनः॥७६॥
उवाचप्रहसंतुष्टिंवर्धयन्कश्यपस्यसः॥श्रीभगवानुवाच॥अहंतुष्टोस्मिभद्रंतेभविष्यतिसुरार्च
न॥७७॥अचिरात्सादयिष्यामि अखिलंतेमनोरथो॥अहंजन्मद्वयेस्यहं युवयोःपुत्रतांगतः॥७८॥
भाविजन्मन्यापनेथासाधया॥मुक्तमंमुरवैरिणं॥सूतउवाच॥ अत्रांतरेबालैर्दत्तोदीर्घसत्रंमहामखे॥७९॥
आरभेगुरुणायुक्तःकाश्येनचमुनीश्वरैः॥तस्मिन्मखेसमाहूतोहरिर्लक्ष्म्यासमान्वितः॥८०॥हरि
स्वीकरणायैव ऋत्विग्भिर्ब्रह्मवादिभिः॥प्रचक्रैश्चर्यदैत्यस्यवर्धमानेमहामखे॥८१॥वामनाख्योमहा
विष्णुराजगामबलेर्मखं॥तस्मिन्नमोहयंल्लोकं वामनोभक्तवत्सलः॥८२॥छलैःप्रत्यक्षतागत्वाह
विक्लोकुमुपाययौ॥दुर्बलोवासुरत्तोवा जडोवापंडितोपिवा॥८३॥भक्तियुक्तोभवेद्यस्तुतस्यसन्नि
हितोहरिः॥आयांतंवामनंदृष्ट्वा ऋषयोतानचक्षुषः॥८४॥ब्रह्मानारायणोदेवमुख्यपुंब्रह्मवादि

नः एतच्छ्रुत्वा सुरगुरुरेकांतेबलिमब्रवीत्॥८७॥स्वसारमविचार्यैव खलाः कार्यापिकुर्वते॥मार्गवऽवा
भोभोदैत्यपतेप्राज्ञस्वयंहंतुंनवाञ्छ्रियं॥८८॥विष्णुर्वामनरूपेण अदितेःपुत्रतांगतः॥नवाध्वरंसमायाति
त्वयातस्यासुरेश्वर॥८७॥नकिंचिदपिदातव्यंयन्मत्तःश्रूयतांपंडितः॥आत्मबुद्धिहितार्थायगुरुबुद्धिर्विशे
षतः॥८८॥बुद्धिर्विनाशायश्रीबुद्धिप्रलयांतकः॥८९॥रात्रूणांहितकृद्धस्तुसदंतव्योनसंशयः॥९०॥सह
यनाशमायातेकिंकार्यंसाध्यतेवद॥बलिरुवाच एवंगुरोनवक्तव्यो धर्ममार्गविरोधितः॥९१॥यदादत्तस्य
यंविष्णुकिमस्मादधिकंफलं॥कुर्वंतिविदुषोयज्ञाविष्णुप्रीत्यैकारणात्॥९२॥सचेत्साक्षाद्धरिर्भो
क्तामत्तःकोन्यधिकोभुवि॥दारिद्र्येणापियत्किंचिद्दीयतेविष्णवेगुरो॥९३॥तदेवपरमंदानंदत्तंभवतिश्र
द्धया॥स्मृतोपिपरयाभक्त्यापुनातिपुरुषोत्तमः॥९४॥येनकेनाप्युपचितश्चेद्ददातिपरमांगतिं
हरिर्हरतिपापानदुष्टाचित्तैरपिस्मृतः॥९५॥अनलेनापिसंस्पृष्टोदाहयेवाहपावकः॥जिह्वा
ग्रेवर्त्ततेयस्यहरिस्तिष्ठत्यसद्धृदयेषु॥९६॥विष्णुलोकमवाप्नोतिपुनरावृत्तिवर्जितं॥योवदेत्तिसदा
ध्यायेयस्तुएणादिवर्जितः॥९७॥हरिबुध्यामहाभागतस्यविष्णुप्रसीदति॥अहंतुहरितुल्य ॥४२॥

र्यंकरोम्यध्वरमुत्तमं॥९८॥सयातिविष्णुभवनंमातिप्राकुर्मनीषणः॥अथोवाचबृहस्पतेरपिहूयतेयद्धवि
र्गुरो॥९९॥स्वयमायातिवैविष्णुःकृतार्थोहंनसंशयः॥सूतउवाच॥एवंवदन्तिदेवेंद्रोविष्णुर्वामनरू
पधृक्॥१००॥प्रविवेशाध्वरगृहंकुलवन्हिंमनोहरं॥विष्णवेसौजगद्धात्रेदत्वार्घंविधिवद्बली॥१०१॥
रामोपिधिततनुंभूत्वाहर्षाश्रुनयनांब्रवीत्॥बलिरुवाच॥अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेसफलोम
खः॥१०२॥अद्यवित्तंसफलंमेयत्कृतार्थोस्मिनसंशयः॥अमोघामेनदृष्टिर्मेसमायाताहिदुर्लभा
॥१०३॥त्वदागमनमात्रेणआयातोमेमहोत्सवः॥एतेचऋषयःसर्वेकृतार्थोस्मिनसंशयः॥१०४॥
येःएवंचेतपस्तप्तेतदद्यसफलंभवेत्॥कृतार्थोस्मिकृतार्थोस्मिकृतार्थोस्मिनसंशयः॥१०५॥
तस्मात्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमोनमः॥त्वदाज्ञयात्वनिपृगिं साधयाम्यतिमन्मनः॥१०६॥
अस्तुसाहंसमाप्तेसमाज्ञापयमांप्रभो॥सूतउवाच॥इत्युक्तेदीक्षितेनस्मिन्प्राहसन्वा
मनोब्रुवन्॥१०७॥हेहेमतपसस्थानंभूमित्रिपदसम्मितं॥एतच्छ्रुत्वाबलिःप्राहराज्यंयाचितव
न्नहि॥१०८॥ग्रामंवानगरंवापिनचान्यत्किंचनत्वया॥सूतउवाच॥तंनिशाम्यबलिंप्राहविष्णु

कपटधर्मा॥८॥व्यासेनोक्तंभूमिदानस्यवैराग्यंजनयेनवा॥श्रीभगवानुवाच॥शृणुदेव्यप्रवक्ष्यामि गुह्याद्गुह्यतरंवरं॥९॥सर्वसंतापविनाशनंकिमर्थंतप्यतेवद॥अहंतुसर्वभूतानामंतर्यामीतिभावय॥१०॥यस्यसर्वमिदंदेव्यकिमन्यैःसाध्यतेधनैः॥रागद्वेषविहीनानांशांतानांयुक्तमानसां॥११॥तस्यानंदस्वरूपानांकिमन्यैःसाध्यतेधनैः॥आत्मवत्सर्वभूतानिपश्यतांशांतचेतसां॥१२॥यस्याभिन्नमनःसर्वंकोदानाहीयतेचकिं॥सर्वधिवीयंस्वयंवशइतिशास्त्रेषुगीयते॥१३॥तदूनयाखिलाःसर्वेलभंतेपरमंसुखं॥दानेयोमुनिकिंब्राह्मणोविशिष्टोभूभुजेबले॥१४॥महीयेब्राह्मणानोतुदानव्यासर्वयत्नतः॥भूमिदानस्यमाहात्म्येश्रृणुष्वगदतोममा॥१५॥यत्नकोपिगादितुंशक्तोलोकेस्मिन्वीरसत्तम॥भूमिदानात्परंदानंनभूतंनभविष्यति॥१६॥परंनिर्वाणमाप्नोतिभूमिदानात्समंशयः॥स्वल्पामहींदत्वाश्रोत्रीयायाहिदाग्नये॥१७॥ब्रह्मलोकमवाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभं॥भूमिदःसर्वदःप्रोक्तोभूमिदोमोक्षमाप्नुयात्॥१८॥अग्र्यदामंतुयेदद्युंसर्वपापप्रणाशनं॥महापातकयुक्तोपिमुच्यतेसर्वपातकैः॥१९॥दद्याद्दस्तांमहीं

THE BHAU DAJI MEMORIAL

॥४२॥

दत्वासर्वपापैःप्रमुच्यतेसत्रात्रभूमिदानायसर्वदानफलंभवेत्॥२०॥भूमिदेनसमोनान्यस्त्रिषुलोकेषुविद्यते॥द्विजस्यदरिद्रिनस्यदद्यान्महीतले॥२१॥तस्यपुण्यफलंवक्तुनाहःवर्षशतैरपि॥सकृत्स्यदेवदुर्ज्ञासुरक्षिहीनस्यसर्वदा॥२२॥स्वल्पामपिमहींदत्वाविष्णोःसायुज्यमाप्नुयात्॥सकृत्स्यविष्णुरूपायाविप्रशाढकोमहीं॥२३॥दत्वालभतिगंगायांत्रिरात्रस्नानजंफलं॥विप्रस्यदरिद्रिनस्यसदाचाररतस्यच॥२४॥द्रोणिकांपृथिवींदत्वायत्फलंभवतेध्रुवं॥तत्फलंसमवाप्नोतिदत्वाभूमिंतदाढकां॥२५॥कुलायस्फलमाप्नोतिदत्वाभूमिंतदाढकां॥महाफलंददानिरवारिकांभूमिंदरिद्रायद्विजातये॥२६॥तस्यपुण्यंप्रवक्ष्यामिवदतोमेनिशाचर॥अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच॥२७॥विधायजान्हवीतीरेयत्फलंलभतेध्रुवं॥भूमिदानमहादानमितिप्रोक्तंतवानघ॥२८॥सर्वपापप्रशमनमपवर्गफलप्रदं॥इतिहासमिमंवक्ष्येश्रृणुदेव्यकुलेश्वर॥२९॥यधृत्वाश्रद्धयायुक्तोभूमिदानफलंलभेत्॥अयोध्यायुगेद्विजवरोब्रह्मकल्पमहामतिः॥३०॥दरिद्रोवृत्तिहीनश्चभ्रमतिर्बलोतिनशास्त्राण्यधीतानिसर्ववेदविदांबर॥३१॥श्रुतानिचपुराणानिधर्मशास्त्राणिसर्वशः॥अभवंस्तस्यषट्पत्न्यःकृताःसंधुर्यशोवनी॥३२॥कामिनीमालिनीचैव

रोभावेनिप्रकीर्तिताभ्रातासुपत्नीसुतस्यासंभ्रत्वारिंशदुत्तरंशतद्वयं॥२॥पुत्राणामसुरश्रेष्ठसर्वेनिसंबुभुक्षि
तोभ्यकिंचनोभद्रमतीक्षुधार्त्तोनात्रजान्प्रियान्॥३॥पश्यत्यंस्वधार्त्तश्चविललापाकुलेंद्रिय॥धि
ग्जन्मभावरहितंधिग्जन्मधनवर्जितं॥४॥धिग्जन्मबंधुरहितंधिग्जन्मस्वजनवर्जितं॥धिग्जन्मभा
ररहितंजन्माधिग्दानवर्जितं॥५॥धिग्जन्मापत्यरहितंधिग्जन्मसुखवर्जितं॥भ्यहोगुणासौम्य
नाचविद्वत्ताजन्मसत्कुलेन॥६॥दरिद्रंबुधिमान्नस्यसर्वमेतन्नशोभते॥प्रियापुत्राश्चपौत्राश्चमित्रा
श्चबंधवाःशिष्याश्चसर्वमनुजाःस्युर्जंतवश्चर्यवर्जितं॥७॥डालोवाडुंबोवापिभाग्य
वानेवजायते॥८॥दरिद्रःपुरुषोलोकेसर्वत्रैवहिनिंद्यते॥भ्यहोसंपत्समायुक्तोनिष्ठुरोवापिमं
दधीः॥९॥गुणहीनोपिगुणवान्मूर्खोवापिसपंडितः॥विगुणोनिर्गुणोवापिधार्मिणोप्यथवा
वरः॥१०॥ऐश्वर्यगुणयुक्तश्चेत्सूज्यतेजनसंशयः॥अहोदरिद्रतादुःखंतत्रापाशांतिदुःखदा॥११॥
आशाहिपिशाचीनाःपुरुषाःदुःखमश्नुवते ध्रुवं॥आशायाश्चैवयेदासातेदासाःसर्वदेहिनां॥१२॥
आशादासीयेतेलोकेषांतेवैदासायतेजनाः॥मानोपिमहतांलोकेधनमक्षयमुच्यते॥१३॥तदवाप्य ॥४२॥
यरिपुणाभ्यहोकष्टंदरिद्रता सर्वशास्त्रार्थवेत्तापिदरिद्रोभातिमूर्खवत्॥१४॥आकिंचनमह

ग्राहग्रस्तानांकोयमोचकः॥अहोदुःखमहोदुःखमहोदुःखंदरिद्रता॥१५॥तत्रापिपुत्रदाराणांबाधुल्य
तिदुःखदं॥सूतउवाच॥एवमुक्त्वाभद्रमतीनिःसर्वशास्त्रपरायणः॥१६॥अत्रैश्वर्यप्रदंधर्ममनसा
चिंतयत्तदा॥स्मरिष्यामिदानंसुनिश्चित्यसर्वदानोत्तमोत्तमं॥१७॥प्रापकंपरमंधर्मसर्वकामफलप्रदं॥दा
नांपरमंदानंश्रद्दानंपरमंस्मृतं॥१८॥यद्दत्वासमवाप्नोतियथादिष्टमंनरः॥तन्निश्चित्य
मतिमान्धीरोभद्रमतिर्बली॥१९॥कौशांबीनामनगरींकलत्रसहितोययौ॥सुघोषनामराजेंद्रंसर्वैश्व
र्यसमन्वितं॥२०॥तत्रायाचितवान्स्वामिंपंचहस्तायतंबली॥सुघोधर्मनिरतःस्तंनिरीक्ष्यकुटिंविनै
॥२१॥तमनसाचप्रमाप्यसमभ्यर्च्यनमस्कृत्यसुघोषउवाच॥कृतार्थोस्मीतिभद्रंतेसफलंममजन्मच॥२२॥
सफलंधनवज्जातंमनुष्यत्वेसिनेवरः॥भद्रमनउवाच॥सुस्नानंसमभ्यर्च्यसुघोषोधर्मतत्परः॥२३॥
पंचहस्तप्रमाणींतांददौतस्मैमहीपतिः॥पृथिवीवैसुवीपुण्यापृथिवीविष्णुपालिता॥२४॥पृथिव्यास्तु
प्रदानेनप्रियतांजनार्दनः॥मंत्रेणानेनदैयेतुसुघोषस्तंद्विजोत्तमं॥२५॥विष्णुबुध्यासमभ्यर्च्यतां
वतींपृथिवींददौ॥सोपिभद्रमतिर्विप्रोधीमांस्तांपाचितांमहीं॥पंजदत्त्वाहरिभक्ताय श्रोत्रीयाय

कुरिने सघोभूमिदानेन कोटिवंशसमन्वितः॥५८॥प्रपेदे विष्णुभवनं यत्रगत्वान शोचते॥ब्रह्मभ
द्रमतिश्चापि यतः प्रार्थितवान्स्वयं॥५९॥स्थितवान्विष्णुभवने सकुटुंबोयुगायुतं॥तथैवब्रह्मसु
दने स्थित्वायुगशतायुतं॥६०॥इंद्रपदं समाछाय स्थितवान्कल्पपंचवा॥ततोभुवंसमासाद्यसर्वै
र्यसमन्वितः॥६१॥जातिस्मरोमहाभागो बुभुजेभोगमुत्तमं॥ततोभद्रमतिर्दत्त्वा निष्कापीं विष्णुत
त्परः॥६२॥पृथिवींवृत्तिहीनानांब्राह्मणानांप्रदत्तवान्॥ततस्तेविष्णुप्रसन्नात्सादत्वाऐश्वर्यमुत्तमं॥६३॥
कोटिवंशसमेतस्यददौमोक्षमनुत्तमं॥ततस्तेदेयपतमहंसर्वधर्मपरायणाः॥६४॥नपश्चरिष्यसि
शायदहिमेत्रिपदांमही॥सूतउवाच॥वैरोचनिस्ततोहृष्टःकलशंजलपूरितं॥६५॥आददेपृथि
वीदातुंवामनस्यसः॥विष्णुःसर्वगतोज्ञात्वा जलधाराविरोधिनां॥६६॥कार्यंहस्त
च्छदर्भाग्रंततोरसन्यवेशयत्॥दर्भाग्रोभून्महाशस्त्रंकोटिसूर्यसमप्रभं॥६७॥अमोघंब्रह्मशस्त्रं
काक्षिग्रासलोलुपं॥जयिभार्गवसुरानरुषासुरानकचस्तुषा॥६८॥शयतिस्मादिदेशैव
दर्भाग्रंशस्त्रसन्निभं॥बलिर्ददौमहाविष्णोर्महीत्रिपदसंमितां॥६९॥ततश्चघोरंसापिविश्वपा

ब्रह्मभुवनंतदाऽऽक्रमीत्तमहीद्वाभ्यांपद्भ्यांविष्णुतनुर्हरिः॥७०॥ब्रह्मांडकटाहंतांपद्भ्यां
द्वाभ्यांमितप्रभःपदांगुष्ठाग्रनिर्भिन्नंब्रह्मांडंविविदेद्विधा॥७१॥तद्वारावाह्यसलिलंबहुधारंस
प्रागतंधौतविष्णुपदंतोयं निर्मलंलोकपावनं॥७२॥अजांडंब्रह्मनिलयेधारारूपमवर्त्तत॥त
ज्जलंपावनंश्रेष्ठं ब्रह्मादीन्पावयत्सुरान्॥७३॥शंखरिंतसर्षिभिः पतितंमेरुमूर्धनि॥एतद्
वाद्भुतेकर्मब्रह्मायादेवतोगणाः॥७४॥ऋषयोमुनयश्चैवप्रस्तुवन्हर्षनिर्भराः॥ब्रह्मायाऊचुः॥
नमःपरस्मैपरमास्वरूपिणेपरात्परायापरमात्मरूपिणे॥७५॥ब्रह्मात्मनेब्रह्मवि
दुद्भवायतेब्रह्मप्रियायब्रह्मतनोस्तुतेवाहतकर्मशालिने॥परमेशपरानंदपरमात्मान्यरात्पर॥७६॥सनातनम
न्मूर्तेप्रमाणातीततेनमः॥सूतउवाच॥विश्वतश्चक्षुषेतुभ्यं विश्वतोबाहवेनमः॥७७॥विश्वतःश्रो
त्रोतुभ्यंविभोगभवनमः॥सूतउवाच॥एवंस्तुतोमहाविष्णुर्ब्रह्मादीवौकसां॥७८॥दत्वासंस्वंपदं
तेषांप्राहसम्भाष्यददौविरोचनसुतंदेवंबंधयोमासमाधवः॥७९॥ददौरसातलंतस्यनिवासं
नागसंयुतं॥ऋषयऊचुःरसातलंमहाविष्णुर्विरोचनसुतस्यवै॥८०॥किंनाम्यंकल्पयामासघोरस

र्वभया कुले॥सूतउवाच॥यमंत्रितोहविर्यत्र हूयते जातवेदसि॥४॥अपात्रदत्तयत्नत्तं तेनेष्टंयागसांघ
नोऽकृतंहविरुचिनादत्तंयत्कर्मकृते॥५॥तत्सर्वंतवभोर्ष्यामिधःपातफलप्रदं॥एवंरसातलंविष्णुः॥
र्बलयेवप्रदत्तवान्॥६॥राक्षसानांचसर्वेषां सुराणांनाकमुत्तमं॥अर्च्यमानोमरगणैः॥स्तूयमानोम
हर्षिः॥७॥गंधर्वैर्गीयमानश्च पुनर्वामनतांगतः॥एतद्दृष्ट्वामहत्कर्म मुनयोब्रह्मवादिनः॥८॥परस्प
रंस्मितमुखाःप्रणेमुःपुरुषोत्तमं॥सर्वभूतात्मकोविष्णु र्वामनत्वमुपागतः॥९॥मोहयन्सकलंलो
कं प्रपेदेतपसेवनं॥एवंविष्णुप्रभावासादेवी गंगाविष्णुपदाद्भवा॥१०॥यस्याःस्मरणमात्रेणास
र्वपापैःप्रमुच्यते॥गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि॥११॥सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णो
सायुज्यमाप्नुयात्॥यःपठेदिममध्यायंशृणुयाद्वासमाहितः॥१२॥देवालयेवाचयेद्वासोश्वमेध
सहस्रकृत्समाहितमनायेतु व्याख्यानंकुर्वतेनराः॥१३॥तेनतेषांपुनरावृत्तिर्गंगाविष्णुप्रसा
दतः॥१४॥ ॥६॥५॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयेमहापुराणे एकादशोध्यायः॥११॥ऋषयऊचुः॥ ४५
दानानिकस्येदयानि दानकालंचकीदृशं॥केनचप्रतिगृह्यंवा स्तेनेवकुमहेसि॥१॥सूत॥२॥

सर्वेषामेववर्णानां ब्राह्मणःपरमोगुरुः॥तस्मैदानानिदेयानि सतारयतिपंडितः॥२॥ब्राह्मणाप्रतिगृ
ह्यास्सर्वत्रैवनिवर्जितः॥नकदाचित्क्षत्रियोवैश्यःप्रतिग्रहपरोभवेत्॥३॥वेदस्यधिपुत्रहीन
स्यदेवाचाररतस्यच॥वेदविद्विषणश्चैवद्विजाविद्वेषणस्तथा॥४॥स्वकर्मत्यागिनश्चापिदत्तं
भवतिनिष्फलं॥नित्यंपापरतस्यापिचपत्नीहिंसकयोस्तथा॥५॥नामविक्रियणश्चैववेदविक्रि
यणस्तथा॥स्मृतिविक्रियणश्चैव धर्मविक्रियिणस्तथा॥६॥परापवादशीलस्यदत्तंभवति
निष्फलं॥येकेचिन्मद्यपानरताःनिंदिताःस्वजनेस्तथा॥७॥तेभ्यःप्रतिगृह्यंवा नदेयंचा
पिकिंचना॥सत्कर्मनिरतायैव श्रोत्रीयायाहिताग्नये॥८॥तस्मैहीनायचेदेयादरिद्रायकुटुंबि
नेदेवज्ञासुसक्तायसत्कथाश्रवणेतथा॥९॥देयंप्रयत्नतोविप्रदरिद्रस्यविशेषतः॥१०॥
इतिश्रीबृहन्नारदीयेद्वादशोध्यायः॥१२॥ऋषयऊचुः॥कथंविज्ञातवान्सूतमहाराजोभ
गीरथः॥नदीनामुत्तमांगंगांमहात्म्यंचकथंचन॥१॥कथंचानीतवान्यज्ञेत्रैलोक्यानंदव
र्धिनीं॥सूतउवाच॥सम्यग्व्यवसितावुपिर्युष्माकंमुनिसत्तमाः॥२॥योगंगामहिमासक्तः॥

स्यानिपरमांगतिंश्रृणुध्वमृषयःसर्वेनारदेनमहात्मना॥३॥सनत्कुमारमुनयेगतिंयत्पुण्य
साधनोपकृत्वापुण्यमाख्यानंसर्वपापप्रशमनंपावनंनृणां॥४॥ब्रह्मोवाचयुधिष्ठिरइत्याहभग
वान्मुनिःकथमानीतवान्गांगंसागरेयोभगीरथः॥५॥तेनप्रचोदितोव्यासीत्तत्सर्वंकथयामिवः॥
भगीरथोमहाभागाःसागरान्वयसंभवः॥६॥शशासपृथिवीमेतांसप्तद्वीपांससागरां॥सर्वधर्मप
रोनित्यंकृतज्ञःसर्वधर्मवान्॥७॥तस्यरूपेणमहाभागायाप्सरकोविचक्षणा॥कंदर्पसदृशो
रूपेसोमवल्लियदर्शनः॥८॥प्रियानिशंश्रयेनित्यंवासुदेवार्चनेरतः॥एवंबहुगुणानिधिंराजा
नंचभगीरथं॥९॥धर्मराजोमहाप्राज्ञःकदाचिद्द्रष्टुमागतः॥सप्रागतंधर्मराजंमहर्षिणाभि॰
र्भगीरथः॥१०॥यथोचिताभिरूप्यमनामक्षितिमंडले॥कृतातिथ्यक्रियंकालंकृतासनपरि
ग्रहं॥११॥उवाचप्रांजलिर्भूत्वाविनयेनभगीरथः॥भगीरथउवाच॥कृतार्थोस्मिमहाभागसर्व
तत्वार्थकोविदप्रभो॥१२॥उपकर्तुंसमर्थोस्मिकथंदेवस्यमानुषः॥सूतउवाचइत्युक्तंसागरेवीक्ष्यंप्र
हसन्द्वादशात्मनः॥१३॥कृपयापरयाविष्टोवाक्यमेतदुवाचह॥धर्मउवाचभूपालजन्मचैव

॥४९॥

दांश्रेष्ठप्रसिद्धोसिजगत्त्रये॥१४॥विधीमांद्रष्टुमायांतंधर्मज्ञंत्वांनचोत्तमं॥सन्मार्गनिरतंनित्यं
सर्वभूतहितेरतं॥१५॥द्रष्टुमिच्छंतिविबुधाःकृष्णलोलुपाःकीर्तिंनीतिंश्रियंसंपत्तिवर्तंतेय
त्रभूपते॥१६॥वासःप्रकुर्वंतेतत्रसंतसर्वेश्रेदवनाःप्रभोराजन्महाभागशोभवंचरितंतव॥१७॥
सर्वभूतहितेयुक्तंब्राह्मणाभिपुजकंभूतउवाचवचस्तस्यधर्मंप्राणिपत्ययावधिंकृत्वा
पीसर्वेष्वात्महितंहरंसूनृतंवदतांवरः॥भगीरथउवाचभगवन्सर्वधर्मज्ञसमदर्शीसुरोत्तम॥१९॥
कृपयापरयायुक्तोयत्पृच्छामिवदस्वतत्॥धर्माःकीदृग्विधाप्रोक्ताःकेलोकाःधर्मशालिनां॥२०॥
कियंतोयानप्रोक्ताःकेषांचपरिकीर्तिता॥यथासंमाननीयोयोशासनीयस्तथाचये॥२१॥ए
तत्सर्वंमहाभागविस्तराद्वक्तुमर्हसि॥धर्मउवाच॥साधुसाधुमहाबुद्धेमतिस्तेविमलोज्वला॥२२॥
धर्माधर्मंप्रवक्ष्यामिमत्तस्तेश्रृणुभूपते॥धर्माबहुविधाप्रोक्ताःपुण्यलोकप्रदायकाः॥२३॥नचे
वयानतानाघोराअसंख्याताःप्रकीर्तिताः॥विस्तराद्वदितुंनालमपिवर्षशतायुषा॥२४॥तस्मास
म्यासतोवक्ष्येश्रृणुनान्यमनाःप्रभो॥दानिदानेद्विजातीनांमहापुण्यंप्रकीर्तितं॥२५॥

तडागं कारयेद्यस्तु स्वयमेव नरोऽपिवा ॥३२॥ वक्तुं न सुपुण्यगणनं नालं वर्षशतैरपि ॥३३॥

तथैवास्य विदूषेद दत्तं भवति चाक्षयं कनत्रिणं च शास्त्रज्ञं श्रोत्रीयं च गुणान्वितं ॥२८॥ दत्वा
स्थापयेद्यत्तिस्तस्य पुण्यफलं शृणु मातृतः पितृतः श्रेव दशकोटिकुलसंयुतः ॥२७॥ निर्वृत्य
विधिनाकल्पं तत्रैव परिमुच्यते गण्यंते पांसवो यस्मिन्गण्यंते वृष्टिबिंदवः ॥२८॥ नगण्यंते वि
धात्रापि ब्रह्मसंस्थापनेफलं समस्तदेवतारूपो ब्राह्मणः परिकीर्त्तितः ॥२९॥ जीवनं ददतस्तस्य
कः पुण्यं गदितुं क्षमः योनि प्राप्तितक्रान्त्यै ससर्वान्कृतवान्भवोत्तम ॥३०॥ सस्नातः
सर्वतीर्थेषु नप्तंते नाश्वितं तपः योददस्वेति विप्राणां जीवनं प्रोच्यते नरः ॥३१॥ सापितस्
तमाप्नोति किमन्यैर्बहुभाषितैः तडागकृन्नरारात्तन्पंचकोटिकुलान्वितः ॥३२॥ निर्वृत्य
विष्णुनाकल्पं तत्रैव परिमुच्यते यःकश्चिच्चाधमोराज्ञस्तत्तडागे जलं पिबेत् ॥३३॥ तत्क
र्तुसर्वपापानि नश्यंत्येवनसंशयः एकाहमपियः कुर्याद्भूपिष्टमुदकं नरः ॥३४॥ हंसमुक्तः
सर्वपापेभ्यो शतवर्षवसेद्दिवि कर्तुस्तडागं योमर्त्यः शक्तिनः साधकोभवेत् ॥३५॥ सापित
फलमाप्नोति अन्नपान प्रदश्चयः मृदेनिलार्धप्रात्रेव कासारायः समाहरेत् ॥३६॥ वन्हास

MEMORIAL

षिदाघपंचाब्दविमुक्तः पापकोटिभिः देवतायतनंयस्तु कुरुते कारयत्यपि ॥२५॥ शिवस्यावहरेर्वापि
तस्यपुण्यफलंशृणु मातृतः पितृतश्चैव लक्षकोटिकुलान्वितः ॥२६॥ कल्पत्रयं विष्णुपदे स्थित्वात
त्रैवमुच्यते मृदावकुरुतेयस्तुदेवतायतनं नरः ॥२७॥ यावत्पुण्यं भवेत्तस्य वदतस्तन्निशामय ॥२८॥
मातृतः पितृतश्चैव शतकोटिकुलान्वितः ॥२९॥ कल्पत्रयं विष्णुलोके स्थित्वातत्रैवमुच्यते मृणोश्च
कुरुतेयस्तुदेवतायतनं नरः ॥३०॥ यावत्पुण्यं भवेत्तस्य वदतस्तन्निशामय ॥ मातृतः पितृतश्चैव शत
कोटिकुलान्वितः ॥३१॥ कल्पत्रयं विष्णुपदे स्थित्वातत्रैवमुच्यते दारुभिः कुरुतेयस्तुतस्माच्च
द्विगुणंफलं ॥३२॥ इष्टकाभिस्तत्रिगुणं शिलाभिस्तच्चतुर्गुणं स्फटिकैः कोटिलाभैर्यत्फलं
शतगुणोत्तरं ॥३३॥ लात्रेणाच्छतगुणं हेम्नाकोटिगुणं भवेत् देवालयंतडागंवा ग्रामंवापालयेतु
यः ॥३४॥ तेभ्यःशतगुणंयत्नंकर्त्तृभ्योविप्रहीपते येचभुञ्जयुरोराज्ञ्यधर्मेष्वेतेषु नेतवः ॥३५॥
तेसर्वेप्रविशंत्यस्मात्तद्विष्णोः परमंपदं उपाधिरहितायतुबलादाकारिताश्चये ॥३६॥ शतको
टिगुणोर्युक्तो मोदंते विष्णुनासह तडागार्धफलंवक्ष्यन्कासारेपरिकीर्त्तितं ॥३७॥ धनाढ्यः कु

रुतेयस्तुनडगंफलसाधकं।दरिद्रीकुरुतेकूपं समंपुण्यप्रकीर्तनं।९।साधयेद्दक्षप्रकंवादरिद्रीक
कसाधकं।सयातिब्रह्मसदनंकुलत्रयसमन्वित ।९१। गोर्वापिब्राह्मणोर्वापियोवाकोवापिभूपते।।
क्षणार्धमपिछायायांतिष्ठंनाकत्रयंत्यमुं।९२।आरभ्यचमहाभागदेवतागृहकारणाः।कूपेपादफ
लंतेयंतुल्यायांतदधस्तरं।९३।दृषद्भिःकारयेद्यस्तु धनाढ्योदेवतागृहंमृदादारिद्रीकुरुतेसमंपु
ण्यप्रकीर्तितं।९४।नडागग्रामकर्त्तारः पूज्यंतेहरिणासदा।।सर्वलोकोपकारार्थं पुष्पारामं जनेश्वर
।९५।कुरुतेदेवतार्थंवातस्यपुण्यफलंशृणु।तत्रयावंतिपर्णानिपुष्पाण्यपिचभवंतिच।९६।तावं
तुलंवसेन्नाकेशतकोटिसमन्वितः।प्राकारकारिणास्तस्यकंटकावरणप्रदाः ।९७।तेयुगंहितयं
तावद्संतिब्रह्मणःपदे।आरामकारणांप्राकारंकंटकावरणंतथा।९८।वसंतितेयुगंशतंयथा
योग्यंदिवप्रभो।तुलसीरोपणंयेतु कुर्वंतिमनुजेश्वर।९९।तेषांपुण्यफलंवक्ष्येशृणुतत्तस्तंनि
शामय।सप्तकोटिकुलैर्युक्तो मातृतपितृतस्तथा।१००।वसेत्कल्पशतंसाग्रंनारायणसमीपतः
ऊर्ध्वपुंड्रांकितोयस्तुतुलसीमूलमृत्तिकां।१।तत्रैवतेनतेनस्यस्यान्मूर्ध्निदोविष्योर्कलं।।

त्पणानितुलसीमूलाद्यावत्यपदानिवै।२।तावंतिब्रह्महत्यादिछिन्नत्येवनसंशयः।तुलसी
सवयेद्यस्तु चुलकोदकमात्रतः।३।क्षीरोदशालिनाराधं वसेदाचंद्रतारकं।ददातिब्राह्मणानां
यस्तुलसीकामलंदलं।४।सयातिविष्णुवनंकुलत्रयसमन्वितः।।कर्णेनाधारयेद्यस्तुतुलसीस
तंनरः।५।ललाटेचापिराजेंद्रनतस्याप्युपपातकं।।कंटकावरणंवापि प्राकारंवापिकारयेत्

।६।तुलस्याःशृणुराजेंद्रतस्यपुण्यफलंमहत्।।यावद्दिनानिसंतिष्ठेत्कंटकावरणंप्रभो।।६७।
कुलत्रययुतस्तापिविष्णुब्रह्मपदेवसः।प्राकारकर्त्तायोयः स्यात्तुलसीमनुजेश्वर।९८।कुल
त्रयेणसहितो विष्णोःसारूप्यतांव्रजेत्।योर्चयेद्धरिपादाब्जं तुलसीकामलैर्दलैः।९९।तत्तस्यपुन
रावृत्तिर्ब्रह्मलोकात्कथंचना।।द्वादश्यांपौर्णमास्यांवा क्षीरस्नपनतोहरेः।७०।कुलायुतंयुतोवीर
विष्णोःसायुज्यमाप्नुयात्।।घृतस्नात्रेणपयसा यस्नापयतिकेशवं।७१।कुलायुतयुतःसोपि विष्णु
सायुज्यमाप्नुयात्।।पंचामृतेनस्नपयेन्नेकादश्यांजनार्दनं।७२।कुलकोटिसमायुक्तोविष्णुसायु
ज्यमाप्नुयात्।।७३।घृतप्रस्थेनयोविप्रोद्वादश्यांस्नापयेद्धरिं।कुलकोटिसमायुक्तो सायुज्यंलभ

भनहरेः॥७३॥एकाद्श्यांपौर्णमास्यांद्वादश्यांवानरोत्तम।नारिकेलोदकैर्विष्णुंस्नापयेत्सफलंशृणु॥७४॥
शतजन्मार्जितैःपापैर्विमुक्तोमनुजेश्वरः॥इक्षुक्षीरेणदेवेशंयःस्नापयतिकेशवं॥७५॥कुलायुतायुतयुतोविष्णुनासहमोदते॥पुष्पोदकेनदेवेशंतथाक्षोदकेनच॥७६॥स्नापयित्वानरोभक्त्यायुगंस्वर्गाधिपोभवेत्॥७७॥जलेनवस्त्रफलतेनरःस्नापयतेहरिं॥सर्वपापविनिर्मुक्तःशताब्दंदिविमोदते॥७८॥क्षीरेणस्नापयेद्विष्णुंरविसंक्रमणेषुच॥सवसेद्विष्णुभवनेत्रिसप्तपुरुषान्वितः॥७९॥शुक्लपक्षेचतुर्दश्यामष्टम्यांपूर्णिमादिने॥एकादश्यांभानुवारेद्वादश्यांपंचमीदिने॥८०॥तथैववारुणेहस्तेपुष्ये॥श्रुक्लश्विन्यांबुधाश्विन्यांभृगुपातेगरेधृवौ॥८१॥तथाबुधानुराधायांश्रवणार्कतथैवच॥तथाचसोमश्रवणेहस्तस्थेबृहस्पतौ॥८२॥बुधाष्टम्यांबुधाषाढेभृगुरेवातिसंज्ञिके॥स्नापयेत्सयसाविष्णुंशिवंवावाप्यतःशुचिः॥८३॥घृतेनमधुनावापिदध्नावातफलंशृणु॥सर्वयज्ञफलंप्राप्यसर्वपापविमोचितः॥८४॥वसेद्विष्णुपदेकल्पंत्रिसप्तपुरुषान्वितः॥तत्रचिरंतपःकृत्वासायुज्यंमोक्षनामपिडुर्लभं॥८५॥कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांसोमवारेचभारत॥शिवंसंस्नाप्यदुग्धेनशिवसा

युज्यमाप्नुयात्॥८६॥शिवंस्नाप्यप्रयत्नेनपुष्पोदकफलोदकैः॥सोमवारेमहाभागवसत्कल्पायुतंभुवि॥८७॥तिलतैलेनसंस्नाप्यविष्णुंवाशिवमेववा॥सयातिनरसारूप्यंकुलत्रितयसंयुतः॥८८॥शिवंनिक्षुरसेनापियःस्नापयतिभक्तितः॥शिवलोकेवसेत्कल्पंशतकोटिकुलान्वितः॥८९॥घृतेनस्नापयल्लिंगंउद्धृतेद्वादशीदिने॥क्षीरेणवामहाभागेतत्फलंवदतःशृणु॥९०॥जन्मार्जितायुतैःपापैर्विमुक्तोमनुजेश्वरः॥कुलकोटिसमायुक्तोशिवसायुज्यमाप्नुयात्॥९१॥यस्नापयतिपयसाऽथक्षीरेणद्वादशीदिने॥केशवंपरयाभक्त्यातत्फलंवदतःशृणु॥९२॥जन्मार्जितायुतैःपापैर्विमुक्तोपरमंपदं॥९३॥कुलकोटिसमायुक्तःसमाप्नोतिनसंशयः॥मधुप्रस्थानगोविंदंकार्तिक्यांपौर्णमादिने॥९४॥स्नाप्यहरिमायातिशतकोटिकुलान्वितः॥मनोहरैश्चगंधैश्चपुष्पैर्वापिमनोहरैः॥९५॥अभ्यर्च्यविष्णुमीशंवातत्सारूप्यंततोव्रजेत्॥पद्मपुष्पेणयोविष्णुंशिवंवार्चयतेनरः॥९६॥सयातिविष्णुभवनंकुलत्रितयसंयुतः॥हरिंचैवतकीपुष्पैःशिवंधत्तूरपुष्पकैः॥९७॥सर्वपापविनिर्मुक्तोवसेद्विष्णुपदेयुगं॥हरिंदेवंपद्मपुष्पैरर्कपुष्पैश्चशंकरं॥९८॥समभ्यर्च्यनरोभागातत्सालोक्यमवाप्नुयात्॥

अक्षपुष्पैश्च शिवं पूज्य धूककुसुमैर्हरिं॥१८॥सर्वपापविनिर्मुक्तो मम मूर्ध्नि युगं वसेत्॥सफलाकुसु
मैर्विष्णुं रुद्रपुष्पैर्महेश्वरं॥१९॥अभ्यर्च्य देवदेवेशं स्वरूपं याति मानवः॥शिवं च विष्णुं संपूज्य प्रहापु
ष्पैर्मनोहरैः॥२०॥सोमपुष्पैश्चरा जेंद्र सर्वान्कामान्नुयान्नरः॥अपामार्गदलैर्यस्तु पूजये द्धरिजापतिं॥२१॥
सयाति शिवसायुज्यं चतुर्दश्यां विशेषतः॥शंकरस्याथवा विष्णोः घृतयुक्तं च गुग्गुलं॥दत्वा धूपं न
रोभक्त्या सर्वपापैः प्रमुच्यते॥तिलतैलान्वितं धूपं विष्णावे शंकरस्य वाथ दत्वा नरः सर्वकामान्सं
प्राप्नोति नरोत्तम॥घृतेन दीपं योदद्याद्धं कराय थ विष्णवे॥समुक्तः सर्वपापेभ्यो गंगा स्नानफ
लंलभेत्॥अथ प्राणा वा पितैलेन राजन्वन्येन वा नरः॥दीपंदत्वा महाविष्णोः शिवस्यापि फलं शृणु॥
सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वैश्वर्यसमन्वितः॥सतल्लोकमवाप्नोति त्रिसप्तपुरुषान्वितः॥यद्यदिष्ट
तमंलोक्यं तत्तद्दीपायवि ष्णवे॥यदत्वात्तत्तदेवाति चत्वारिंशत्कुलान्वितः॥यद्यदिष्टतमंवस्तु
तत्तद्विप्रायदापयेत्॥सयाति विष्णुभुवनं पुनरावृत्तिदुर्लभं॥शृणुहाय॒न्नदानेन रुद्रोभवति
रूपतः॥अन्नतोयसमंदानेन भूतेनभविष्यति॥अन्नदः प्राणदः प्रोक्तः प्राणादश्चापिसर्व

दःसर्वदानफलंतस्मादन्नमत्यन्तपावनं॥अन्नदोब्रह्मसदनं यातिवंशायुतान्वितः॥तस्यपुनरा
वृत्तिरितिशास्त्रेषुनिश्चयः॥अन्नदानसमंदानेन भूतेनभविष्यति॥सर्वतुष्टिकरेलोके नतथा लब्धा
नंततोधिकं॥महापातकयुक्तो वायुक्तो वासर्वपातकैः॥अशुचिश्चित्रंभूपाल शुध्यत्यन्नजल
प्रदः॥शरीरमन्नमित्याहुः प्राणमन्नंप्रचक्षते॥तस्मादन्नप्रदोज्ञेयः प्राणादःपृथिवीपते॥
सद्यस्तुष्टिकरंदानं सर्वकामफलप्रदं॥तस्मादन्नसमंनभूतेनभविष्यति॥अन्नदस्यकुलेजा
ताआसप्तानिकुलानिवै॥नरकंतेनपश्यंति तस्मादन्नप्रदोनरः॥पादभ्यंगंभक्तियु
क्तो योनित्योकुरुतेनरः॥सस्नातः सर्वतीर्थेषुगंगास्नानपुरःसरं॥तैलाभ्यंगंमहागंगा
स्नानंकरोतिपः॥सस्नातोवसतेस्वर्गेगंगायांनात्रसंशयः॥तांबूलंप्रणान्यस्तुरक्षतेक्षु
तरक्षका॥सकोटिकुलसंयुक्तोवसद्ब्रह्मपुरेयुगं॥योरक्षेत्पृथिवीपाल कर्मण्याक्षिरोगिणा
॥तस्यविष्णुः प्रसन्नात्मा सर्वान्कामान्प्रयच्छति॥कर्मणामनसावाचा योरक्षेत्यामयान्वि
तम्॥सर्वान्कामानवाप्नोति सर्वपापविवर्जितः॥योददातिमहीपाल निवासंब्राह्मणायवै

तस्य प्रसन्नो देवेशः प्रसन्नाः सर्वदेवताः॥ ओं नमो ब्रह्मणायेति ब्रह्मविदे योदद्याद्गां पयस्विनीं ॥२७॥ सयाति विष्णु
भवनं पुनरावृत्तिदुर्लभां॥ अन्येभ्यः प्रतिगृह्यापहरति योदद्याद्गां महीपते ॥२८॥ तस्य पुण्यफलं वक्तुं
नाहं शक्तोस्मि तत्त्वतः॥ कपिलां वेदविदुषे योददाति पयस्विनीं ॥२९॥ सएव रुद्रो भूपाल सर्वपापवि
वर्जितः॥ विप्राय वेदविदुषे ददात्यभयतां गवीं ॥३०॥ नतस्य पुण्यं संख्यातुं क्षमो वर्षशतैरपि योद
द्याद्भयं भूप भयविह्वलचेतसे ॥३१॥ तस्य पुण्यफलं वक्तुं कः समर्थो त्रिपंडितः एकतः क्रतवः स
र्वे समग्रनरदक्षिणाः ॥३२॥ एकतो भयभीतस्य प्राणिनः प्राणरक्षणं संरक्षति महीपाल यो रिपु
भयविह्वलं ॥३३॥ सस्नातो ब्रह्मकुंडेतु सागरे गंगायोनात्र संशयः॥ योददात्यभयं राजन्सविष्णुर्नात्र
संशयः॥३४॥ सर्वेषामेव दानानामुत्तमं भयदं स्मृतं॥ वस्त्रदो रुद्रभवनं कन्यादो ब्रह्मणः पदं ३५
हेमदो विष्णुभवनं प्रयाति सज्ञातान्वयैः॥ यस्तु कन्यामलंकृत्य ददाति ब्रह्मवादिने ३६ शत
वंशसमायुक्तो ब्रह्मणः पदमुच्यते॥ कार्तिक्यां पौर्णमास्यां वा आषाढ्यां वापि भूपते ३७॥
वृषकं शिवतुष्ट्यर्थमुत्सृष्टं यत्फलं श्रुणु॥ सप्त जन्मार्जितैः विमुक्तो रुद्ररूपभाक् ३८॥

कुलसप्तसंयुक्तो रुद्रेणसहमोदते॥ शिवलिंगादिकं कृत्वा महिषं यः समुत्सृजेत् ३९ तत्तस्यायत
नालोके दर्शनेभवतिप्रभो॥ नांबूलदानं यः कुर्याद्भक्तितो नृपसत्तम ३७ तस्यापि स्युः प्रसन्नाःमाद
द्यातिश्रीपदं मुदा॥ क्षीरोदघृतदेभ्यैव मधुदोदधिदभ्रसः ३८ दिव्यायुतसमैर्युतं सर्गे मुदितः स्वस
भूवं॥ प्रयातिचेंद्रभवनं भिक्षुदानान्नृपोत्तम ३९ गंधदः पुष्पफलदः प्रयाति ब्रह्मणः पदं गुडक्षु
रसदश्चैव प्रयाति क्षीरसागरं ॥४०॥ सततं जलदो यश्च सूर्यलोकमनुत्तमं॥ विद्यादानेन सायुज्यमिदा
नींयतस्मृतं॥४१॥ विद्यादानं महाज्ञानं गोदानं चोत्तमोत्तमं॥ त्रीण्याकुरनिदानानि गावः पृथ्वी सर
स्वती ॥४२॥ नरकादुद्धरंत्येव विद्यादानं ततोधिकं॥ ज्ञानदानेन सायुज्यं सत्येनापि परंतप ॥४३॥
अक्रोधचर्योचितथा मोक्षदापरिकीर्तिता॥ धान्यदः श्रियमाप्नोति ब्रह्मलोकमहीयते ॥४४॥ नरस्तु
ह्यन्यदानेन मुच्येतह्युपपातकैः॥ शालग्रामशिलादानं महादानंप्रकीर्तितं॥४५॥ यद्दातामोक्षमा
प्नोति जलदस्तुत श्चैवच॥ ब्रह्मकोटिदानेन यत्फलं लभतेनरः॥ तत्फलं समवाप्नोति शि
वदानत श्शालग्रामशिलादानं ततोपि द्विगुणंमतं॥४७॥ शालग्रामशिलारूपी विष्णुरेवेतिवे

श्रुतिः योददातिनरोदीपंमत्स्यमत्स्यविभो॥४५॥गंगास्नानफलंतस्यसंपूर्णंभवतिप्रभो॥४६॥लक्षान्वित
सुवर्णस्यप्रदानेननृपोत्तम॥४७॥[illegible]॥४८॥वज्रदानेनभूपते॥स्वर्गविद्रुमदानेनपरंमो
क्षमवाप्नुयात्॥५०॥ध्रुवलोकमवाप्नोतिपरंमोक्षमवाप्नोतिमहादानंयतस्मृतं॥नरोमाणिक्यदा
नेनपरंमोक्षमवाप्नुयात्॥५१॥वैडूर्यदोरुद्रलोकंपद्मरागप्रदस्तथा॥मौक्तिकप्रदानेनब्रह्मलोक
मवाप्नुयात्॥५२॥अलंकारप्रदानेनसर्वत्रसुखमश्नुते॥अश्विनोलोकमाप्नोतिअश्वदानेनपं
डितः॥५३॥गजदानेनमहतासर्वान्कामान्समश्नुते॥प्रयातियानदानेनविमानाधीशतांनरः
॥५४॥महिषिदंनापसर्पंतअपमृत्युर्नसंशयः॥गवांलक्षप्रदानेनरुद्रलोकमनुत्तमं॥५५॥वारुणंलो
कमाप्नोतिमहिषीलक्षप्रदः॥आश्रमाचारनिरताःसत्कर्मसुखदोद्यताः॥५६॥आढ्यौकिकाग
तासूपाःप्रयातिब्रह्मणःपदं॥संसर्गमेषुनिरताःसर्वभूतहितरताः॥५७॥परोपदेशनिरताःपश्यं
नयमालयं॥॥नित्यंभक्तिपरायत्तब्राह्मणेषुचगोषुच॥५८॥परस्त्रीसंगहीनाश्चयश्यंतिनयमालय
यं॥जितेंद्रियाजितक्रोधागुरुस्नानासिद्धायिनः॥५९॥ब्राह्मणानांहितकरास्तेयांतिपरमांग

तिं॥अग्निशुश्रूषवश्चैवगुरुशुश्रूषवस्तथा॥६०॥यतिशुश्रूषवश्चैवनयांतियमयातनां॥सदादेवा
र्चनरताःसदास्नानपरायणाः॥६१॥प्रतिग्रहानिवृत्ताश्चतेयांतिब्रह्मणःपदं॥अश्वमेधंविप्रकु
लंजंयेद्हेयुर्द्विजोत्तमे॥६२॥अश्वमेधसहस्राणांसहस्रफलमुच्यते॥पत्रैःपुष्पैःफलैर्वापिज
लैर्वामनुजेश्वर॥६३॥पूजयारहितंलिंगंमर्चयेत्तमलेश्रृणु॥चुलुकोदकमात्रेणभस्मलिंगंनरोत्त
मः॥स्नात्वाश्वमेधलक्षाणांफलमाप्नोत्यनुत्तमं॥यःपत्रैःकुसुमैर्वापिभस्मलिंगप्रपूजकः॥६५॥
शिवसायुज्यमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभं॥पूजयारहितंविप्रंयोर्चयेत्परमीश्वरं॥६६॥तस्यपुण्यफ
लंवक्ष्येवदतस्तन्निशामय॥जलेनस्नापयेद्यस्तुपूजारहितमच्युतं॥६७॥सयातिहरिसायुज्यंकु
लसप्ततिसंयुतः॥पत्रैःपुष्पैःफलैर्वापिअर्चयेदच्युतंयदि॥६८॥प्रयातिहरिसायुज्यंशतदूयश
तान्वितः॥२भस्मस्नोज्यादिभिर्रूपैपूजारहन्यातमच्युतं॥६९॥समभ्यर्चलक्षनोसंकुलायुत
समन्वितः॥शीर्णास्फुटितसंधानंयःकरोतिनृपोत्तम॥७०॥शिवस्यायतनेवापिविष्णोर्वातिसलेश्रृ
णु॥शतजन्मार्जितैःपापैःमुक्तोवंशत्रयान्वितः॥७१॥स्थित्वाविष्णुपदेकल्पंतत्रैवपरिमुच्यते

श्रुतिः योददातिनरोदीपंमहेषमतविभो॥४७॥गंगास्नानफलंतस्यसंपूर्णंभवतिप्रभोरत्नान्वित
सुवर्णस्यप्रदानेननृपोत्तम॥४[illegible]वज्रदानेनभूपते॥स्वर्गविद्मदानेन परंमो
क्षमवाप्नुयात॥५[illegible]ध्रुवलोकमवाप्नोतिपरंमोक्षमवाप्नोतिमहादानंयतस्मृतं॥नरोमाणिक्यदा
नेनपरंमोक्षमवाप्नुयात॥५०॥वैडूर्यदोसद्लोकंपद्मरागप्रदस्तथा॥मौक्तिकप्रदानेनब्रह्मलोक
मवाप्नुयात॥५१॥अलंकारप्रदानेनसर्वत्रसुखमश्नुते॥अश्विनोलोकमाप्नोतिअश्वदानेनपं
डितः॥५३॥गजदानेनमहतासर्वान्कामान्समश्नुते प्रयातियानदानेनविमानाधीशतांनरः
॥५४॥महिषिदेनापसर्पंतअपमृत्युर्नसंशयः॥गवांदानप्रदानेनरुद्रलोकमनुत्तमं॥५५॥वारुणंलो
कमाप्नोतिमहिषीवत्सप्रदः॥आश्रमाचारनिरताःसत्कर्मसुखदोयताः॥५६॥आर्जवकारा
नासूयाःप्रयातिब्रह्मणःपदं॥संसर्गमेषुनिरताःसर्वभूतहितरताः॥५७॥परोपदेशनिरताःपश्यं
नयमात्मयं॥॥नित्यंभक्तिपरोयतेब्राह्मणेषुचगोषुच॥५८॥परस्त्रीसंगहीनाश्चयश्चनित्यमाल
यं॥जितेंद्रियाजितक्रोधालोभमानविवर्जिताः॥५९॥ब्राह्मणानांहितकरास्तेयांतिपरमांग

तिं॥अग्निशुश्रूषवश्चैवगुरुशुश्रूषवस्तथा॥६०॥पतिशुश्रूषवश्चैवनयांतियमयातनां॥सदादेवा
र्चनरताःसदास्नानपरायणाः॥६१॥प्रतिग्रहानिवृत्ताश्चतेयांतिब्रह्मणःपदं॥अश्वमेधविधिप्रकु
र्वंजंयेद्हेयुर्द्विजोत्तमे॥६२॥अश्वमेधसहस्राणांसहस्रफलमुच्यते॥पत्रैःपुष्पैःफलैर्वापिज
लैर्वामनुजेश्वर॥६३॥पूजयारहितंलिंगंमर्चयेत्तमलेश्रृणु॥चुलुकोदकमात्रेणशून्यलिंगंनरोत्त
मः॥६४॥स्नात्वाश्वमेधलक्षाणांफलमाप्नोत्यनुत्तमं॥यःपत्रैःकुसुमैर्वापिशून्यलिंगंप्रपूजकः॥६५॥
शिवसायुज्यमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभं॥पूजयारहितंविल्वंयोर्चयेत्परमेश्वरं॥६६॥तस्यपुण्यफ
लंवक्ष्येवदतस्तन्निशामय॥जलेनस्नापयेद्यस्तुपूजाहितमच्युतं॥६७॥सयातिहरिसायुज्यंकु
लसप्तसंयुतः॥पत्रैःपुष्पैःफलैर्वापिअर्चयेदच्युतंयदि॥६८॥प्रयातिहरिसायुज्यंशतदूयश
स्वान्वितः॥६९॥भक्ष्यभोज्यादिभिःपूपैःपूजाहरन्यातमच्युतं॥६९॥समभ्यर्चलक्षमोसंकुलायुत
समन्वितः॥तीर्णंस्युरितसंघातंयःकरोतिनृपोत्तम॥७०॥शिवस्यायतनेवापिविष्णोर्वातुलभूमि
पु॥शतजन्मार्जितैःपापैःमुक्तोवंशत्रयान्वितः॥७१॥स्थित्वाविल्वपदेकल्पंतत्रैवपरिमुच्यते

देवतायतनेनरः जन्मकोटिसमार्जितंनरश्च७२यत्फलंसमवाप्नोतितन्मेनिगदितःशृणु।यावद्यः पांसुकणिकाद्रवभूलाप्लवेश्वर७३।तावज्जन्मार्जितैःपापैःसद्यएवप्रमुच्यते।षोडशेन योमर्त्योदेवतायतनेनृपा७४।भक्तितःसेवनंकुर्यात्तस्यपुण्यफलंशृणु।द्रवीभूतानियावंतिनर लोमनुजेश्वरा७५।तावत्कल्पसहस्राणिहरिसारूप्यमश्नुते।मृदाधातुविकारैर्वदिवतायत नंनरश्च७६।कुलद्वयसमेतस्तुविष्णुलोकेयुगंवसेत्।शिलाचूर्णैर्नरोयोमर्त्यैर्देवतायतनंनृ पाकरोतिस्वल्पकादीनितस्यपुण्यनिशामय।यावंतःकणिकाभूमेःक्षिप्तारविकुलोद्भव७८। तावद्युगसहस्राणिहरिसालोक्यमश्नुते।यःकुटीदीपरचनांशिलापीठादिकिर्नृप७९।तस्य तस्यपुण्यंसंख्यानुप्रसंहब्रह्मणोरपि।अश्वंउदीपयःकुर्याद्विष्णोर्वाशंकरस्यवा८०।दिनेदि नेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोत्यनुत्तमं।अच्युतंशंकरंदृष्ट्वाचिरंवापिनमेत्पुनः८१।सविष्णुभुवनंप्रा प्यवसेत्कल्पशतंनृपा।प्रदक्षिणात्रयंकुर्याद्योविष्णोर्मनुजेश्वर८२।सर्वपापाविनिर्मुक्तोदेवेंद्र ॥७३॥ संप्रजायते।अग्रप्रदक्षिणंयःकुर्याद्विष्णोर्धर्मनुजेश्वर यत्फलंसमवाप्नोतितन्मे

योविष्णोर्मनुजेश्वर८३।एकेनैवाश्वमेधस्यसंपूर्णफलमश्नुते।शिवंप्रदक्षिणांकुर्यात्सव्यास व्यविधानतः।८४।यत्फलंसमवाप्नोतितन्मेनिगदितःशृणु।राजन्प्रदक्षिणैकेनमुच्यतेब्रह्म हत्यया८५।द्वितीयेनापिराजेंद्रतृतीयेनेंद्रसंपदः।शिवप्रदक्षिणोमर्त्यःसोमसूत्रंनलंघ येत्८६।लंघितेचेमेयस्यालिंगितेभुवनत्रये।श्रुत्वास्तोत्रंजगन्नाथंनारायणमनामयं ८७।सर्वान्कामानवाप्नोतिमनसायद्यदिच्छति।देवतायतनेभक्त्यास्तुभक्तियुक्तःप्रनृत्यति।८८। गीतानिगायत्यपिवातत्फलंशृणुभूपते।गंधर्वैरप्सरोगणैर्नृत्यैस्तद्गणैरावृतः।८९।प्राप्नो त्यष्टगुणैर्युक्तःआकल्पंमार्जनाकरः।मुखवाद्यकृतोयेतुदेवतायतनेनराः।९०।विमान शतसंयुक्तःकल्पंस्वर्गाधिवासिनः।करवाद्यंप्रकुर्वंतिदेवतायतनेनुये।९१।सर्वान्पापाद्वि निर्मुक्तोविमानेशयुताअमी।देवतायतनेयेतुसदानंदप्रकुर्वते।९२।तेषांपुण्यंनिगदितु कःसमर्थोसिपंडितः।मृदाधातुविकारैर्वावर्णकैर्गोमयेनवा।९३।उपलेपनकृत्यस्तुनरो

वैमानिको भवेत्॥ भेरीमृदंगपटहनिस्वानादैश्च डिंडिमैः॥९७॥ संतर्प्य देवदेवेशं यत्फलं लभते नरः॥ शृणुष्वेदं वसुश्रीसततं युक्तः सर्वकामसमन्वितः॥९८॥ स्वर्गलोकमनुप्राप्तो मोदते कल्पपंकजं देवायतनेराजन्कुरुतोच्चरवंनृणां॥९९॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो स्वर्गलोकाधिपो भवेत्॥ काहलादिरवं कुर्वन्देवतायतनेनरः॥१००॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वलोकाधिपो भवेत्॥ तालादिकांस्यनिनदं कुर्वन्विष्णुपरायणः॥१०१॥ यत्फलं लभतेराजन्शृणुष्वैकमनादरात्॥ मम सर्वपापान्मुक्तो विमानशतसंकुलं॥१०२॥ तीर्थमानेश्रांधर्वैर्विस्तृणासंस्तुतोमोदते॥ एवमाख्यानहाधर्महातशोथसहस्रशः॥१०३॥ उक्तंकियंतोराजेंद्रकस्तंवर्णयितुंक्षमः॥ योदेवःसर्वभुग्विष्णुःसोनरूपीजनार्दनः॥१०४॥ सर्वधर्मफलंराजन्संपूर्णंप्रददातिच॥ यस्यस्मरणमात्रेणदेवदेवस्यचक्रिणः॥१०५॥ सफलानिकर्मणीवसर्वधर्मोनिभूपते परमात्मानंगच्छतिशुभःपुण्यकर्मफलप्रदः॥१०६॥ सत्कर्मकर्तृभिर्नित्यंस्मर्तव्यःसर्वार्तिनाशनः॥१०७॥ विष्णुधर्मोत्तमंफलंविष्णुकर्मविष्णुरेव॥ वि

एवमुक्त्वा॥ कार्यंचविस्तुःकरणानिविस्तुस्तस्मान्नकिंचिद्व्यतिरिक्तमस्ति॥१०४॥ ॥ ॥ ॥ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयेत्रयोदशोध्यायः॥१३॥९२॥९१॥ धर्मउवाचापापभेदान्प्रवक्ष्यामितथास्थलानियातनाः॥ शृणुष्वधर्मास्थायनरौद्राहिनरकायतान्॥१॥ यापिनोयेदुरात्मानोनरकाग्निषुसंततं॥ पच्यंतेयेषुतान्वक्ष्येभयंकरफलप्रदान्॥२॥ तप्तोवालुकोकुंभोमहारौरवरौरवौ॥ कुंभीपाकोनिरुच्छ्वासोकालसूत्रंप्रदर्शकः॥३॥ असीपत्रवनेघोरंनालाभस्योहिमालयः॥ रूषावस्कंधकूपंवैतरणीनदी॥४॥ अभक्ष्यो मूत्रपानंचपुरीषह्रदमेवच॥ तप्तस्थलंतप्तशिलाःशाल्मलीवृक्षएवच॥५॥ तथाशोणितकूपश्चघोरंशोणितभोजनं॥ स्वमांसभोजनंचैववह्निज्वालोपवेशनं॥६॥ शिलावृष्टिःशस्त्रवृष्टिर्वह्निवृष्टिस्तथैवच॥ क्षारोदकंचोष्णतोयंतप्तायःपिंडभक्षणं॥७॥ क्षारांबुपानंक्षपणंतथाक्रकचदारणं॥ पुरीषलेपनंचैवपुरीषस्यचभक्षणं॥८॥ रेतपानंमहाघोरंसर्वसंधिषुदाहनं॥ अंगारशयनंचैवतथांगारविमर्दनं॥९॥ बहूनिकाष्ठपत्राणिकर्षणंछेदनंतथा॥ पतनासतनंचैवगदादंडादिपातनं॥१०॥ गजदंतप्रहरणंनासायैश्चदंशनं॥ श्रमपानंपाशबंधंनानाशस्त्राधिरोहणं॥११॥ क्षारांबुसेचनंचैवनासायांचमुखे

तथा॥घोरक्षारांक्षुवुपानेचतप्तालवणभक्षणं॥१२॥तप्तापुपेदंस्तपूपंचअहिंछेदंतथैवच॥क्षारेणपूर्णेश्राणांप्रवेशंमांसभोजने॥१३॥पित्तपानंमहाघोरंमहाश्लेष्मस्यभक्षणं॥दक्षाग्रासतनंचैवज्वलतर्मज्जनंतथा॥१४॥पाषाणधारणंचैवशयनेकंटकोपरि॥पिपीलिकाभिर्दंशनंवृश्चिकैश्चपिपीडनं॥१५॥व्याघ्रपीडाशिवापीडातथाग्निहिषपीडनं॥कर्दमेशयनंचैवदुर्गोधिपरिरक्षिते॥१६॥कुशास्त्रास्त्रशयनंमहाक्षिक्तनिषेवणं॥व्यसुस्तंतैलपानंचमहाकटकसेवितं॥१७॥क्षाराम्बोदकपानंचतप्तपाषाणभक्षणं॥अस्थिसिकतास्नानंतथादग्धसीर्णनं॥१८॥तप्तायःशयनंचैवतप्तशांबुसेवनं॥सूचिप्रक्षेपणंचैवअपोभरस्यवहनं॥१९॥एवमाद्यामहाभागयातनाःकोटिकोटिशः॥अपिवर्षसहस्रेणनाहंनिगदितुंक्षमः॥२०॥एतेषुयस्ययत्रोक्तंपापिनःस्युस्तिरस्कृत॥ब्राह्मणान्यःसमाहूयदास्यामीतिधनादिकं॥२१॥पश्चान्नास्तीतितान्ब्रूयात्तमाहुर्ब्रह्मघातकं॥येनधर्मोन्यरिस्यायतमेवदृष्टियोधमः॥२२॥अहंकाररतोयश्चतमाहुर्ब्रह्मघातकं॥प्रायश्चित्तंचिकित्साचज्यो ॥५५॥
तिषंधर्मानिर्णयं॥२३॥विनाशास्त्रेणयोबूतेतमाहुर्ब्रह्मघातकं॥यश्चैश्वर्याभिमानेनविद्याद्रव्य

मदमत्तश्च२४॥हिंसानक्षिपतेगवात्तमाहुर्ब्र०॥परनिंदासुनिरतःस्वोत्कर्षेपरभ्रयः२५॥असत्यानिरतश्चैवतमाहुर्वान्यान्योद्वेगकरश्चैवतथाचान्यस्यसूचकः॥२६॥देवाचारकरश्चैवब्रह्महाहिप्रकीर्तितः२७॥ब्रह्मस्वानिसंप्रनिग्रहरतःतथाप्रतिग्रहेरतः॥अधर्मस्यानुमंताचब्रह्महाहिप्रकीर्तितः२७॥ब्रह्मस्वासमंपापमेवंबहुविधंस्मृतं॥सुरापानसमंपापंप्रवक्ष्यामिसमासतः२८॥गणान्नभोजनंचैव गणिकान्निषेवणं॥पतितान्नदनंचैवसुरापानसमंस्मृतं २९॥देवार्चनपरोविप्रोवित्तार्थीवित्सरत्रयं॥सोपवासीदेवलकोनामसंस्नातंस्नानमाचरेत्॥३०॥औपासनेपरित्यागीदेवलकान्नस्यभोजनं॥सुरापर्याषितसंयोगंसुरापानसमंस्मृतं॥३१॥यःश्रद्धेणसमाहूतोश्राद्धभोजनंकुरुते॥सुरापीसनुविज्ञेयःसर्वधर्मबहिष्कृतः ३२ कंदमूलफलानांच कस्तूरीपटवाससां॥तथारत्नंबरत्नानिस्वर्णस्त्रियसमंमतं॥३३॥एवंबहुविधंपापंसुरापानमंसेनृपाहिन्नस्तेयसमंप्रपापंप्रवक्ष्यामिसमासतः ३३
क्रमुकस्यापहरणंपयसश्चदलस्यच॥कर्पूरस्यापहरणंस्वर्णस्तेयं॥३४॥ताम्रपात्रस्यकोसस्यरौप्यसीसापहारकः॥एतेस्तेयंसुगंधद्रव्याणांस्वर्णस्तेयं॥३५॥एसद्रव्यापहरणंवाणानांहरणंतथारस

द्रव्यापहरणं स्वर्णस्तेय॥३५॥अग्निगमनेचैव परस्त्रीगमनंतथा॥रजस्वलागमनेगुरुतल्प
समंस्मृतं॥३६॥अकालकरणंधर्मकरणं पुत्रीगमनमेवच॥वेदश्रद्धाविहीनत्वंगुरुतल्पं॥३७॥पितृय
ज्ञपरित्यागीधर्मकार्यविलोपकृत्॥यतिनिंदापरश्चैवविज्ञेयोगुरुतल्पगः॥३८॥इत्येवमादयोरा
ज्ञन्महापातकसंज्ञिताः॥एतेषान्यतमेवापि संगकृत्तत्समोभवेत्॥३९॥यथाकथंचित्सापानां स
र्वेषांपरमर्षिभिः॥शास्त्रेषुनिष्कृतिर्दृष्ट्वाप्रायश्चित्तादिकल्पने॥४०॥प्रायश्चित्तविहीनानिपा
पानिश्रुणुभूपते॥समपापानियान्यत्रतानित्वंशृणुभूपते॥४१॥समस्तपापतुल्यानिमहान
रकदानिवै॥यःश्रद्दधानार्चनंलिंगंविष्णोर्वाप्रपूजयेन्नरः॥४२॥तस्यनिष्कृतिर्हेतुप्रायश्चित्ता
युतैरपि॥तमेवश्रद्दधंसंपृष्टिंलिंगंवाहरिमेववा॥४३॥ससर्वयातनाभोगी यातनाश्चेद्दुरत्ययाः॥
पाषांडपूजितंलिंगंनत्वापाषांडतोव्रजेत्॥४४॥सर्ववेदविदोवापिसर्वशास्त्रविदोपि
वा॥आभीरपूजितंलिंगंनत्वानत्वानरकंव्रजेत्॥४५॥योविद्वेष्टिदृष्ट्वालिंगंविप्रस्मुं
वापिमुनेनृपः॥सकोटिकुलसंयुक्तः सकल्पंरौरवंव्रजेत्॥४६॥यदाप्रतिष्ठितंलिंगं मंत्रविद्भिर्यथा

विधिः तदाप्रभृतिश्रद्दश्चयोषितोवापिनस्पृशेत्॥४७॥स्त्रीणामन्यप्रतीतानांश्रद्दाणांचनरे
श्वर॥स्थापनेनाधिकारोपिविष्णोर्वाशंकरस्यवा॥४८॥अर्चंतंराजशार्दूलस्वप्नेनापिनदूषये
त्॥यःश्रद्दसंस्थितंलिंगंविप्रस्मुंवापिनरेश्वर॥४९॥इहैवायंतदुःखानिपरत्रान्यामुष्मिकेकि
मु॥आभीरपूजितंलिंगंविप्रस्मुंवापिजनेश्वर॥५०॥नमन्वैनरोयातिकिमन्यैर्बकुशार्षितैः॥श्रद्दो
वानुपनीतोवास्त्रियोवापतितापिवा॥५१॥क्लेशंवाशिरोवापिस्पृष्ट्वानरकमश्नुते॥ब्रह्महत्या
दिपापानांकथंचिन्निष्कृतिर्भवेत्॥५२॥ब्रह्मणार्द्वेषीयःकश्चिन्निष्कृतिर्नास्तिकुत्रचित्॥विश्वा
सघातकानांचकृतघ्नानांनरेश्वर॥५३॥श्रद्दान्भेदहर्तृणांवेदनिंदारतात्मनां॥गुरुनिंदा
परार्णांचनिष्कृतिर्नैवविद्यते॥५४॥शिवनिंदापराणांचविष्णुपैनिंदापरात्मनां॥सत्कथा
निंदकानांचनेहामुत्रचनिष्कृतिः॥५५॥बौद्धालयंविशेद्यस्तुमहापापीयदिद्विजः॥तस्यनि
ष्कृतिदत्तप्रायश्चित्तशतैरपि॥५६॥बौद्धाःपाखंडिनःप्रोक्ताः यतोवैवेदनिंदकाः॥तस्मात्तद्वि

जस्तान्नेश्येत्तयदिदेवेषुभक्तिमान्॥९९॥जानतोऽज्ञानतोवापि द्विजोबौद्धालयंव्रजेत्॥१००॥
निष्कृतिर्नास्ति शास्त्राणामेषनिर्णयः॥१॥एवंतेषांपापबाहुल्यं नरकंकोटिकल्पसु॥एतेषांपा
जिनःप्रोक्तास्तस्यान्तेषांननिष्कृतिः॥२॥प्रयश्चित्तविहीनानि प्रोक्तान्यानितेप्रभो॥अन्यच्च
तेषांनरकंगदतोमेनिगामय॥३॥कल्पकोटिसहस्राणि षष्टिर्वर्षशतानिच॥विष्टाभक्षाभ
वंत्येव पूरीषकृमयस्तथा॥४॥तत्तस्त्रीविषाःकल्पं तदंतेपशवोहिते॥तथैवयुगसाहस्रं
तदंतेम्लेंछजातयः॥५॥क्रमेणक्रमशोषेण गोलकाप्रभवंतिते॥कुंडाश्चजन्मन्यकेस्मिंस्त
तोविप्रोह्यकिंचन॥६॥भर्तारंजीवतियानारी व्याधानंकुरुतेयदि॥जीवतिभर्तरिकुंडस्या
मृतेभर्तरिगोलकाः॥७॥दरिद्रःपीडितोनित्यं प्रतिग्रहपरायणः॥यःप्रतिग्रहंयातिपाप
नरकमश्नुते॥८॥तवराजन्महाभागयातनायाःप्रकीर्तिताः॥महापातकिनस्तेषु प्रत्येकंयुगवा
सिनः॥९॥तदंतेपृथिवीमेत्य सप्तजन्मसुगर्दभाः॥तदंतेविद्वरोहाभवियुर्दशजन्मसु॥१०॥तदः॥

सहस्रजन्मानिशूद्रायाहीनजातयः॥तदंतेषुजन्मद्वितयेवैश्यक्षत्रियएवच॥११॥तत्रापिवृषलोनि
त्यं बाध्यमानाहिजीवति॥तदंतेषुविप्रतांप्राप्य दरिद्रोव्याधिपीडितः॥१२॥प्रतिग्रहपरोनित्यं तदं
नरकमश्नुते॥आसूर्यविष्ठमानंसांरौरवंनरकंस्मृतं॥१३॥तत्रकल्पद्वयंस्थित्वा चांडालःकोटि
जन्मसु॥मादस्वीतियोब्रूया द्वन्यग्रोब्रोम्हणेषुच॥१४॥तिर्यग्योनिशतंगत्वा चांडालेष्वपिजायते
ततोविष्ठाकृमिःकल्पंततोव्याघस्त्रिजन्मसु॥१५॥तदंतेनरकंयातियुगानामेकविंशतिं परनिंद
परायेचयेचानिष्ठुरभाषिणः॥१६॥दानानांविघ्नकर्त्तारस्तेषांपापफलंशृणु॥तप्तायःपिंडवदना
स्तप्तपूतितलोचनाः॥१७॥अधःशिरोर्ध्वपादाश्च तप्यंतेयमकिंकरैः॥एवंगतेवर्षशतेतदंतेश्वभ्र
जातितद्वदे॥१८॥मग्नाःकंठस्थपाषाणाशाडवानिवसंतिते॥ततःसर्वेषुघोरेषु नरकेषुसमायुते
ष्वास्थिलाकर्मविशेषेण भवंत्यामिषभोजनाः॥परद्रव्यापहर्तॄणां नरकंशृणुपंडित॥१९॥मुस
लोलूखलाभ्यांच चूर्णितांगास्तुराभरात्॥तदंतेतप्तपाषाणग्रहणावत्सरत्रयं॥२०॥ततः क्रमेणपच्यं

तेनरकाग्निषुसंतप्तं परस्यसूचिकांतुनरकंश्रुणुभूपते ८९ यावद्युगसहस्रंतुतप्तयःपिंड
भक्षणंउत्पाट्यतेचरसनासदंशैर्भृशादारुणैः ९० निरुद्धश्वासमहाघोरकल्पार्द्धनिवसेत्ततः
परस्त्रीलोलुपानांचनरकंश्रुणुभूपते ९१ तप्तयः स्त्रीषुरमंतेप्रसवंबाकुवत्सरान्रमंतेतेन
संगृह्यविग्रहंतप्तसंहतैः ९२ रोदंतस्तत्कृतंकर्मददतेक्रमात् अभ्रभाजस्तुभूपालपतिंत्य
क्त्वानुयोस्त्रियं ९३ तसांतुनरकंवक्ष्येगदतोमेनिशामय तप्तायःपुरुषास्तासुतप्तायःस्त्रा
यनेबलात् ९४ एहीत्याकल्पपर्यंतंरमंतेतिबलान्वितः ततस्तेयोषितोमुक्तादुःखानस
मंखलं ९५ अयस्तंभंसमाश्लिष्यवत्सवर्षसहस्रकं ततस्तक्षारोदकस्नाने क्षारोदक
निषेवणं ९६ तदंतेसर्वनरकान्क्रमेणापरिभुज्यते योहंतिक्षत्रियंगांचब्रह्मणांच
नरोत्तम ९७ सरितायतनाःसर्वीःभुंक्ष्वेकल्पेषुपंचच त्यश्रुणोतिमहानिंदांसादरंतंशृणु
णुष्वमे ९० तस्यकर्णौचपंचाब्दंतेनतप्तायःकिलसंचयात् ततस्तेषुचछिद्रेषुतैलमप्युष्णमुत्त्व
णं ९९ पाययंतिचतंनभ्राविकुंभीपाकंप्रपद्यते नास्तिकानांप्रवक्ष्यामिनरकांश्रुणुभूपते २

अब्दानांकोटिपर्यंतंलवणंभुंजतेहिते ततःस्ताकल्पपर्यंतंपुरीषंभुज्यतेनृप ९३ युगंतुरौर
वंप्राप्यतप्तसेकलोजनो ब्रह्मणान्यनिरीक्ष्यते कोपदृष्ट्यानराधमः ९४ ततस्तूचिसहस्रंतु
तिर्यंचषुपूर्यते ततक्षारांबुधारोभिःसिंच्यतेनृपसत्तम ९५ ततश्चक्रकचैश्चैरिभिद्यंतेपापकार
काधर्मिणः विश्वासघातिनश्चैवमर्यादाघातिनस्तथा ९६ परस्त्रीलोलुपानांचनरकंश्रुणु
दारुणं स्वमांसभाजनोनित्यं भक्ष्यमाणाश्चखिस्वधा ९७ नरकेषुसमस्तेषु प्रत्येकंपुरुषास्त्रि
नः प्रतिग्रहपरायेचनक्षत्रपाठकाश्चये ९८ यश्चदेवलकानांचभोजनंनद्युणुष्वमे राजा
नंकल्पपर्यंतंस्यातनासनुदुरवदा ९९ असत्यनिरतानांचतथानिष्ठुरभाषणं उत्पाट्यतेत
थाजिह्वासंदंशैर्भृशदारुणैः १०० ततस्तैस्तेनभक्ष्यंतेकालसूत्रेणयोजिताः ततःक्षारोदक
स्नानेसूत्रावष्टाविलेपनं १ तदंतेभुवमासाद्यभवंतेह्येडजातयः अन्योन्योगकरायेचयांति
वैतरणींनदीं २ त्यक्तपंचमहायज्ञलोलाभक्षंव्रजंतिहि उपासनपरित्यागीरौरवंनरकंव्रजेत् ३
अनुष्ठानविहीनंतुकृमिभक्षंव्रजंतिहि नरपतेषांचतुर्णांतुदुःखंपंचयुगावधि ४ तदंतेभुवमा

साधभवंतिपरसेवकाः॥विप्रग्रामकरादाने कुर्वतो भुंजतेतथा॥५॥यातनास्वासुपच्यंतेयाव
दाचंद्रतारकं॥विप्रग्रामेषुभूपालयः कुर्यादधिकंकरं॥६॥सषष्टिवर्षसहस्रकुलो द्वे नरकान्कालको
टिषु॥स्थित्वाष्टमो जनोनिर्यंनारः ख्यातिंयवर्तिता॥७॥कालसूत्रंमहाघोरंवसंतिहिचतुर्युगं॥
अयोनौचवियोनौचपशुयोनौचयेनराः॥८॥सिकारंतोमहाणापीरंतोभोजनंमाभुयात्॥
बसाकूपेतानाप्राप्यस्थित्वादिव्याब्दसप्ततेः॥९॥तत्रभोगीभवेन्मर्त्यः सर्वलोकेषुनिंदितः॥१०॥
सदिनेराजनूदंतधावनकृन्नरः॥११॥सघोरनरकंयातिव्याघ्रभक्षंचयुगं॥स्वदत्तापरदत्तावायो
हरेतुवसुंधरां॥१२॥तस्यपापफलंवक्ष्यंगदतोमेनिशामय॥सकोटिकुलसंयुक्तः प्रयुंद्वेपूतिमृत्तिकां
॥१३॥यातनास्वासुपच्यंतेकल्पकोटिशतेषुच॥ततःस्तुभ्रमिंसंप्राप्यशतब्दंक्रिमिभोजनं॥१४॥षष्टिव
र्षसहस्राणि जायतेविड्भुजेभृते॥गणयेच्चस्तुशर्वर्षं मृषातंनरकंव्रजेत्॥१५॥सकोटिकुलसंयुक्त
निमज्जत्युष्णकर्दमे॥ततोविष्टाह्रदेमग्ननिष्पुगंसहस्रकं॥१६॥तदंतेयातनास्वासुयावदि
द्राश्चाश्चतुर्दश॥ततश्चपृथिवीमेत्यसर्वलोकेषुनिंदितः॥१७॥व्रणीकुष्ठाग्निभूतश्च

BHAU DAJI MEMORIAL

भवेज्जन्मगतंनरः॥यःस्वकर्मपरित्यागीपारखंडीस्मुच्यतेबुधैः॥१७॥तस्संगकृतमस्यातां
उभावपिनाचपापिनौ॥कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच॥१८॥सहस्रवंशयुं सं
क्तोनरकेवासमश्नुते॥यस्तुसंप्रस्थरंखारिलिंगंचंदनतुर्नरः॥१९॥ससर्वयातनाभोगी
चांजलोकोटिजन्मसु॥याहिसंतप्तरंखारिलिंगांकितनुर्नरः॥२०॥संभाष्यरौरवंयातिया
वदिंद्राश्चतुर्दश॥चक्रांकितनुर्यत्रतत्रकोपिनसंवसेत्॥२१॥गंगास्नानरतोवापिअश्व
मेधरतोपिवा॥चक्रांकितनुर्दृष्ट्वापरयेत्सूर्यंजपंनरः॥२२॥जपेत्सुपौरुषंसूक्तंनान्यथा
रौरवंव्रजेत्॥लिंगांकितनुर्दृष्ट्वापरयेत्सूर्यंनरेश्वर॥२३॥जपेच्चशांतरुद्रियमन्यथारौर
वंव्रजेत्॥ब्राह्मणास्यपरिज्ञेयाःसर्वदेवसमाश्रिताः॥२४॥साचेत्संतापितराजन्किंवस्या
मितदेनसा॥चक्रांकिततनुर्वापिरागान्लिंगांकितोपिवा॥२५॥नाधिकारीपरिज्ञेयाश्रो
तस्मार्तेषुकर्मसु॥भृतकाध्यापकश्चैवभृतकाध्यापितस्यथा॥२६॥प्राक्कल्पयातनांभु
क्तादंतेम्लेच्छ जातयः॥स्त्रीशूद्राणांसमीपेतुवेदाध्ययनकृन्नरः॥२७॥कल्पकोटिसह

॥बृहं॥ सेषुप्राप्नोतिनरकान्क्रमात् देवद्रव्यापहर्त्तारोरुद्रद्रव्यापहारकाः ब्रह्महत्यायुतसमंभुं ॥नार०॥
ञ्जतदुष्टकृन्नराः॥अनाथधनहर्त्तारोअनाथेयेदूषंतिच २९तेषांपापफलंवक्ष्येशृणु
ष्वसुसमाहितः॥अधोमुखोर्ध्वपादश्चकीलिताःस्तंभकद्रुमे ३०धूमपानरतानित्यंतिष्ठं
त्यब्रह्मवत्सरं॥अरामपुष्पहर्त्तारोदेवस्वर्थकल्पिते ३१तेयांतिनरकंघोरं॥वह्निज्वाल
प्रवेशनं॥जलेदग्धालयेवापियोस्जेद्दहनंमलं ३२॥भ्रूणहत्यासमंपापंसमाप्नोत्यति
दारुणं॥दंतास्थिकेशोननरकान्युस्जेद्दग्धतालये ३३॥जलेवामुक्तरोषंचतस्यपापफ
लंशृणु॥प्रासतोत्राभिर्भिन्नाआर्त्तारावविराविणः ३४॥अत्युष्णतैलपाकंचकुंभीपा
कंततःक्रमात्॥ब्रह्मस्वहरतेयस्तुनृषंवाकाष्ठमेववा ३५॥सयातिनरकंघोरंयावदा
चंद्रतारकं॥ब्रह्मस्वहरणेराजन्निहामुत्रातिदुःखदं ३६॥इहसंपादितंनाशंयपरत्रनरका
यचाक्रूरसाक्ष्यंवदेद्यस्तुतस्यपापफलंशृणु ३७॥सयातियातनाःसर्वायावदिंद्राश्च ॥स्त्री
तुर्दशा॥इहपुत्राश्चपौत्राश्चविनश्यंतिपरत्रच ३८॥वरौरवंनरकंयातियःसाक्षिमृतंव ॥९०॥

देत्॥येचानिकाग्निनोमर्शायेचमिथ्याभिभाषणाः ३९॥तेषांमुखेज्वलोकास्तुरयैर्नेपभोपमाः
पर्वंषष्टिसमाःस्तुत्वाततःक्षारांबुषेचनं ४१॥स्वमांसहारनिरताःविश्वाक्षारकर्दमालिप्तगात्रकैः
निपात्यंतेमस्तुप्रपातनायथा ४२॥नदंतेभुवमासाद्यहीनांगाप्रभवंतिचनरानासिकाग्रायस्तु
स्त्रियंमन्युपरेश्वरा ४३॥सयातिनरकंघोरंब्रह्महत्याचविंदति॥अनाचाररतान्दृष्ट्वायःरक्ष्या
ननिवारयेत् ४३॥तस्यापार्धमवाप्नोतियतोपेक्षापरायणाः पापिनांपापगणानांयःकरोतिनरा
धमः ४४॥अस्तिचेत्तुल्यपापीस्यान्निंद्यत्वेद्विगुणंभवेत्॥अपापपातकंयस्तुसमाक्षेप्यवि
निंदति ४५॥सयातिनरकान्घोरान्यावदाचंद्रतारकं॥एवंवदेत्सदृशोभवेत् ४६॥पापीनांपातकं॥
पापीनांनिघ्नमानानांपापंतंनस्पृशेत्क्षणात्॥कन्यागामीनरोयस्तुभक्ष्यमाणःश्वभिस्तथा ४७॥स
यातिधूमपानंवैमुखोपस्थस्ततःक्रमात् यस्तुव्रतानिसंगृह्यअसमाप्यपरित्यजेत् ४८॥सोपि
पत्रवनंप्राप्यहीनांगोजायतेभुवि॥अन्यैःसंगृह्यमाणानांव्रतविघ्नंकरोनृप ४९॥त्रिसप्तकुल
संयुक्तःसयातिश्लेष्मभोजने॥न्यायेचधर्मशास्त्रेपापंपक्षपातंकरोतियः ५०॥ततस्यानिष्क

तिभूप प्रायश्चित्तायुतैरपि। अकोज्यकोज्यनंप्राप्यविनपानसमायुतं॥९१॥चांडालवेशसंज्ञातो गोमांसाशीभवेत्सदा॥अवमानादिजातीनांब्रह्महत्यांविंदति॥९२॥सर्वाश्चयातनाभुंक्ताचो डालोदजन्मसु॥विप्रायदीयमानेतुयोविघ्नंकुरुतेनरः॥९३॥सयातिब्रह्महत्यानांसहस्राणांशता युतं॥अपहृत्यपरिस्वार्थंयःपरेभ्यःप्रयच्छति॥९४॥सयातिनरकंघोरंयस्यार्थेनस्यतत्फलं॥प्रति श्रुत्वाप्रदानेनरौरवान्वैव्रजेभरः॥९५॥यतिनिंदापरोराजन्छित्त्वापस्तंव्रजेभरः॥आरामच्छे दिनोयांतियुगानामेकविंशतिं॥९६॥चक्रोजनेततोयातिक्रमात्सर्वाश्चयातनाः॥देवतागृ हभेत्तारःस्तंडागानांचभेदकः॥९७॥पुष्पारामाभिदश्चैवयोगतिंप्राप्नुयुःशृणु॥कोटिकोटिकु लैर्युक्तान्कल्पकाव्ययुतानिषट्॥९८॥यातनाभ्यासुसर्वासुपच्यंतेवैपृथक्पृथक्॥ननश्चविष्टा क्रिमयःकल्पकोटिषुजायते॥९९॥वस्त्रभेत्तथैवनिगदितुंजन्मकोटिशतैरपि॥देवाद्यहारका श्चैव॥तंदंतेविद्धसुगश्चैवकल्पानामेकविंशतिं॥तथैवतक्रिमिभुजोयुगानामेकविंशति॥९१॥ ततश्चभुवमासाद्यचांडालाःकोटिजन्मसु॥ग्रामनाशकराणांचपापंतत्सुमहत्तरं॥९२॥नसम

॥९१॥

॥नार०॥

थैवनिगदितुंजन्मकोटिशतैरपिछेदेवापहारकायेच॥तथैवग्रामदाहकः॥९२॥यावद्ब्रह्मासृज त्येव तावन्नकमाप्नुयुःपश्यकश्चपापस्यानुमंताभवेभरः॥९३॥सयातितत्सपान्पापान्नर कान्सुयथोचितान्॥कुंजशीगोलकारीचतथैवग्रामयाजकः॥९४॥एतेवैब्रह्मचांडालाःमहापात कंचपापाः॥एतेषांयातनाःसर्वाःयुगानामेकविंशतिः॥९५॥तदंतेभुवमासाद्यचांडालाःसप्तजन्म सुउच्छिष्टभोजनोयेचमित्रद्रोहपराश्चये॥९६॥तेषांचयातनाःसर्वाःयावदाचंद्रतारकं॥छिन्न पिन्नदेवज्ञावेदमार्गबहिष्कृताश्च॥पाखंडइतिविख्याताःपतिताबहवःस्मृताः॥एवंबहु विधाःप्रोक्ताःपातकाश्चोपपातकाः॥९७॥तेषांतुसंख्याबहुत्वाक्रियंतस्तेप्रकीर्तिताः॥पापानां पातकानांचधर्माणांचैवभूपते॥९८॥संख्यांनिगदितुंलोकेकस्यशक्तस्तुहेरते॥एतेषांसर्वपापानां धर्मशास्त्रविधानतः॥७०॥प्रायश्चित्तेषुसर्वेषुपापराशिःप्रणश्यति॥प्रायश्चित्तानिकार्याणिस वस्संगोहरिकीर्त्तनं॥७१॥अनसूयाअहिंसाचसर्वपापप्रणाशनं॥७२॥वि स्वर्पिताकर्माणिस फलानिभवंतिहि॥अनर्पितानित्यकर्माणिसफलानिभवंतिहि॥अनर्पितानिकर्माणि

भस्मनिन्यस्तवद्व्यवत् ॥७४॥ नित्यंनैमित्तिकंकाम्यंयच्चान्यन्मोक्षसाधकं विष्णोः समर्पितंसर्वंसधिर्कं ॥नार०॥
सफलंभवेत् ॥७५॥ हरिभक्तिपरानृणांसर्वपापप्रनाशनी ॥ भक्तिमद्भिःकृतं कर्मसफलंस्यान्महीप
ते ॥७६॥ भक्तिर्दशविधात्रेयापापारण्यदावपमा ॥ तामसीराजसीचैवसात्विकीचनृपोत्तम ॥७७॥
यश्चान्यस्यविनाराधंभजतेश्रद्धयाहरिं ॥ खलवत्पृथिवीपाल साधमाभक्तितामसी ॥७८॥ योर्च
येत्केतकधियास्वैरिणीस्वपतिंतथा ॥ नारायणंजगन्नाथं साधमाताम्रसीस्मृता ॥७९॥ देवद्रव्यापरं
दृष्ट्वा मत्सरादर्चयेद्धरिं ॥ शृणुष्वपृथिवीपाल साभक्तिस्तामसोत्तमा ॥८०॥ यःसर्वलोकविख्यातांकी
र्तिमुद्दिश्यमाधवं ॥ अर्चयेत्परयाभक्त्या सावैराजसीमध्यमा ॥८१॥ सालोक्यदीपदं यस्तु समुद्दिश्यर्च
येद्धरिं विज्ञेयापृथिवीपालभक्तिःसाराजसोत्तमा ॥८२॥ यस्तुस्वकृतपापानांक्षयार्थंपूजयेद्धरिं
श्रद्धयापरयाराजन्साभक्तिःसात्विकास्मृता ॥८३॥ हरेरिदंप्रियमिति शुश्रूषांकुरुतेनरः जनेषु
श्रद्धयायुक्तो ज्ञेयासात्विकमध्यमा ॥८४॥ विधिबुध्यार्चयेद्यस्तुदासवच्चक्रपाणिनं भक्तीनांप्रवरा ॥६२॥

ज्ञेयासाभक्तिसात्विकोत्तमा ॥८५॥ अहमेवपरोविष्णुःमयिसर्वमिदं जगत् इतियःसततंप
श्येत्तंविद्यादुत्तमात्तमं ॥८६॥ स्वंदशविधाभक्तिः संसारच्छेदकारिणी ॥ तत्रापिसात्विकीभक्तिः
सर्वकर्मफलप्रदा ॥८७॥ तस्माच्छृणुष्वभूपाल संसारच्छेदमिच्छता ॥ स्वकर्मणोविधानेनभक्तिःका
र्याजनार्दने ॥८८॥ यस्वकर्मपरित्यज्यभक्तिमात्रेणजीवति ॥ ततस्यतुष्यतेविष्णुराचारात्तूज्य
तेयतः ॥८९॥ सर्वागमनमाचारःप्रथमंपरिकल्पितः ॥ आचारःप्रथमोधर्मोधर्मस्यप्रभुरच्युतः ॥
॥९०॥ तस्मात्कार्यहरेर्भक्तिः स्वधर्मस्याविरोधिनी ॥ सदाचारविहीनानांधर्मोऽप्यसुखप्रदः
॥९१॥ त्वयामहीरायसृष्टेत्सर्वंगदितंमया ॥ तस्माद्धर्मपरोभूत्वा सुखीभवदृढव्रत ॥९२॥ पूज
यत्वंप्रयत्नेननारायणमनामयं ॥ यस्मिन्संपूज्यमानेतुसर्वान्कामानवाप्स्यसि ॥९३॥ पूजय
स्वहरंविष्णुंएकबुध्याम हीपते ॥ भेदरुद्रेब्रह्महत्यानांमयुतायुतदुष्कृतिः ॥९४॥ शिवएवहरिः
साक्षाद्धरिरेवशिवस्वयं तयोरंतरकृत्यातिनरकान्कोटिकोटिशः ॥९५॥ आत्मघातकपा

पायेराजंस्तवपितामहाः॥वसंतिनरकेतेचदग्धाकापिलकोपतः॥९९॥नानुद्धरमहाभागां
गांजलनिषेचनैः॥गंगासर्वाणिपापानिनशयत्येवभूपते॥१००॥केशंवापिनरंवंदंतं भस्मंवा
पिजनाधिप॥गंगायःस्पर्शमात्रेणनांनयत्युत्तमंपदं॥१०१॥यस्यास्थिभस्मवाराजन्गंगा
यांक्षिप्यतेनरैः॥महापातकयुक्तोपिसयातिपरमंपदं॥१०२॥गुरुंश्रुत्वेश्वराजेंद्रगंगापा
पप्रनाशनी॥यद्विद्वेषेचनादेवसयातिपरमंपदं॥१०३॥यानिकानिचपापानि प्रोक्तानानि
चभूपते॥नाशमेतिपापानिनरयंतिगंगाबिंदुनिषेकतः॥१०४॥नारदउवाच इत्युक्त्वापृथिवीपा
लधर्मराजोमुनीश्वरं॥अंतर्धेदधेसराजापितपस्तप्तुमनादधे॥२०२॥निक्षिप्यपृथिवींस
र्वांसचिवेषुमहीपतिः॥तपस्तप्तुंमुनिश्रेष्ठतुहिनाद्रिंजगामस॥२०३॥॥॥॥॥॥इतिश्री
बृहन्नारदीयेपुराणेचतुर्दशोध्यायः १४॥॥ऋषयऊचुः॥हिमवद्गिरिमासाद्यकिंचकार
महीपतिः॥कथंवाहनवान्गांतं सूतंतद्वक्तुमर्हसि॥१॥सूतउवाच॥भगीरथोमहाराजनूजटा
चीरधरावनेगत्वाहिमाद्रितपसययौगोदावरीतटं॥२॥तत्रापस्यन्महारण्यंभृगोराश्रममु

॥९३॥

त्तमंकृष्णसारसमाकीर्णंमतंगवयसेवितं॥३॥चमद्भ्रमरसंघुष्टंकूजद्विहगसंकुलं॥व्याघ्रद्वीपिहरि
करंचमरीवानरैर्जितं॥४॥नृत्यन्मयूरनिकरंसारंगसमयोचितं॥प्रवर्धितमहावृक्षंमुनिकन्या
भिरदरावलीढभालतालमालाढ्यंकृताहंतावमंडितं॥सरलार्जुनसंपन्नंपूगपुन्नागसेवि
तं॥६॥प्रक्षयत्क्षीरकुद्दालशाखीस्त्वकसेवितं॥मालतीयूथिकाकुंदचंपकाश्चछदच्छदैः॥७॥उरु
च्छकुसुमापेतं ऋषिसंघानिषेवितं॥वेदशास्त्रसमुद्घोषमाश्रमंप्राविशद्गुरुः॥८॥तंतपरमंब्र
ह्मवृत्तेशिष्यशतैर्मुनिं॥ददर्शजपासक्तंभृगुंतत्रददर्शसः॥९॥ननामविधिवद्रूपस्तस्मै
मुनिवरायसः॥प्रतिपूज्यंभृगुरप्यस्मै चक्रेसंमानपूर्वकं॥१०॥कृतातिथ्यक्रियोराजा भृगुपुत्र
परमर्षिणा॥उवाचप्रांजलिर्भूत्वाविनयान्नुसत्तमं॥११॥भगीरथउवाच॥भगवन्सर्वधर्म
ज्ञसर्वशास्त्रविशारद॥भवतातुष्यतेयस्यसंसारार्णवतोषकः॥१२॥कर्मणापूज्यतेयेन भ
गवान्भूतभावनः॥अनुग्राह्योस्मितेब्रह्मन्नुसर्वमाख्यानुमर्हसि॥१३॥भृगुरुवाच॥राजन्
तवेप्सितं ज्ञातंत्वंहिपुण्यवतांवरः॥अन्यथास्वकुलंसर्वंकथंमुक्तंनुमर्हसि॥१४॥योवाकोवा

पिभूपालमंगासेवादिक्षिःस्वयं॥उपर्तुकामश्चंसंविधाभररूपधरंहरिं॥१५॥कर्मक्षणायनदेवेशा॥नारा॥
नृणामभीष्टफलप्रदः॥तत्प्रवक्ष्यामिराजेंद्रशृणुष्वसुसमाहितः॥१६॥यश्चसत्यपरोराजन्नहिंसा
निरतस्तथा॥सर्वभूतहितोनित्यंनवदत्यनृतंक्वचित्॥१७॥त्यजदुर्जनसंसर्गंभजसाधुसमागम
मं कुरुपुण्यप्रहोरात्रंस्मरविष्णुंसनातनं॥१८॥कुरुपुजांमहाविद्योयांहिशांतिमनुत्तमां॥अष्टाक्षरमहा
मंत्रंजप्त्वाश्रेयोभविष्यसि॥१९॥भगीरथ॥सत्यंतुकीदृशंप्रोक्तंअहिंसावापिकीदृशी॥सर्वभूतहितं
चंचप्रोक्तंकीदृग्विधंमुने॥२०॥अनृतंकीदृशंप्रोक्तंदुर्जनाश्चैवकीदृशाः॥साधवःकीदृशाःप्रोक्ताः
तथापुण्यंचकीदृशं॥२१॥स्मर्त्तव्यश्चकथंविष्णुस्तस्यपूजाचकीदृसी॥शांतिनामचकाप्रोक्ता॥
मंत्रोष्टस्मरकःस्मृतः॥२२॥सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञमुनेतत्त्वार्थकोविद॥एतन्मेपुत्रवत्सर्वंमाख्यातंत्व
मिहार्हसि॥२३॥गुरुवाक्यंसाधुसाधुमहाभागतवाबुद्धिरनुत्तमा॥यत्पृष्टोहंत्वयाराजंस्तत्स
र्वंप्रवदामिते॥२४॥यथार्थकथनंराजंस्सत्यमाहुर्मनीषिणः॥धर्माविरोधवाक्यंतद्धर्मंचरणं
यणं॥२५॥देशकालादिविज्ञानंतद्धर्मस्यविरोधतः॥यद्वचःप्रोच्यतेसद्भिःस्तत्सत्यमितिधीमत॥२६॥

धर्मकार्यसहायत्वमकार्यपरिपंथिनः॥सर्वलोकहितत्वंचप्रोच्यतेधर्मकोविदैः॥२७॥इच्छानुवृत्तक
थनेधर्माधर्मविवेकितः॥अनृतंतद्विजानीयंसर्वश्रेयोविरोधकृत्॥२८॥येलोकविद्विषास्सर्वाः
कुमार्गरतबुद्धयः॥तेराजन्दुर्जनाःप्रोक्ताःसर्वधर्मबहिष्कृताः॥२९॥हरिभक्तिकरंयच्चतत्सद्भिःप
रिरक्षितं॥आत्मनःप्रीतिजननंतत्पुण्यंपरिकीर्तितं॥३०॥सर्वजगादिदविष्णुविष्णुःसर्वस्यकारणं॥अहंवि
ष्णुरितियन्नृविष्णोस्मरणंविदुः॥३१॥सर्वदेवोविष्णुविधिश्चैतस्यप्रजनंइतियोमनसःप्रीतिःसभ
क्तिःपरिकीर्तिता॥३२॥सर्वभूतमयोविष्णुपरिपूर्णसनातनः॥इत्यनेदप्रदाभक्तिःसाराजापरिकी
र्तिता॥३३॥समताशत्रुमित्रेषुवीतरागंचतद्धनं॥यदृच्छालाभसंतुष्टिःशांतिर्नामप्रकीर्तिता॥३४॥एतस्स
र्वैसमाख्यातास्तपःसिद्धिप्रदायिनः॥समस्तपापराशीनांसहस्रानांसहेतवः॥३५॥अष्टाक्षरंमहा
मंत्रंसर्वपापप्रनाशनं॥वक्ष्यामितवराजेंद्रपुरुषार्थैकसाधनं॥३६॥विष्णुप्रियकरंमंत्रंसर्वसिद्धिप्र
दायिकं॥नमोनारायणायेतिजपेत्प्रणवपूर्वकं॥३७॥शंखचक्रधरंशांतंनारायणमनामयं॥लक्ष्मी
सहितवामांगंतथाभयकरंप्रभुं॥३८॥किरीटकुंडलधरंनानालंकारशोभितं॥त्रैलोक्यैकंसुभगा

लाटयं श्रीवत्सांकितवक्षसं ।३९। ध्यायेदनादिनिधनं सर्वकामफलप्रदं । एवं स्तुत्वा महाविष्णुं चिंत्त ॥नर७॥
येदात्मनात्मना ।४०। स याति सर्वज्ञेयोसि विश्वासंकुरुभरपते । वाच्यो नारायणः प्रोक्तो मंत्रस्तद्वा
चकः स्मृतः ।४१। वाच्यवाचकसंबंधं नित्यएवमहात्मनः । यथा नादिप्रवृद्धोयं घोरसंसारसागरः ।४२।
तथानादिर्महाविष्णुः संसारान्मोचकः परः । सएवत्वत्राता जगतां सर्वलोकफलप्रदः ।४३। अं
तर्यामी ज्ञानरूपी परिपूर्णः सनातनः । इत्येतत्सर्वमाख्यातं यन्मां त्वं परिपृछसि ।४४। स्वस्ति
तेस्तुतपः सिद्धिं लभेहं । छ्य था सुरवं स्तउवाच । एवमुक्तो महीपालो भृगुणा परमर्षिणा
।४५। परमप्रीतिमापन्नः प्रपेदेतपसेवनं । हिमवद्गिरिमासाद्य गंगातीरमनोरमे ।४६। ना
देश्वरे महाक्षेत्रे तपस्तेपेति दुस्तरं । राजात्रिवषणस्थायी कंदमूलफलाशनः ।४७। कृता
तिथ्यर्हणश्चापि नित्यं होमपरायणः । सर्वभूतहितः शौतो नारायणपरायणः ।४८। पत्रैः
पुष्पैफलैस्तोत्रैस्तिकालं परिपूजकः । एवं बहुविधं कालं नीत्वाह्यं तधैर्यवान् ।४९। ध्यायं
नारायणं देवं क्षीर्णपर्णाशनोभवत् । प्राणायामपरोभूत्वा राजापरमधार्मिकः ।५०। निरुछ्वा ॥६५

सपरोभूत्वातपस्तप्तुं प्रचक्रमे । ध्यायन्नारायणंदेवमनंतपरमव्ययं ।५१। सप्तिर्वर्षसहस्राणि निरु
छ्वासपरोभवत् । तस्यनासापुटाद्धूमिस्ततोज्वालाभयंकरः ।५२। संदृष्ट्वादेवतानांच त्रासोजज्ञेप्र
हामुने । अधिकारभयाद्देवाः संत्रस्तपरिपीडिताः ।५३। अभिजग्मुर्महाविष्णुं यत्रास्ते जगतापतिः ।
क्षीरोदस्योत्तरंसंप्राप्यात्रिदशेश्वराः ।५४। ब्रह्मरुद्रेंद्रदेवेशंयमपाशविमोचकं देवाऊचुः नतास्म
देवं जगदेकनाथं स्मरत्समस्तार्तिहरं परेशं ।५५। स्वभक्तदुःखं परिपूर्णतोयं वदंतियंज्ञानगतं व
चनस्थाः ध्येयः सदायोगिनिः परेशः स्वेछाशरीरः कृतदेवकार्यः ।५६। जगत्स्वरूपा जगदा
दिनाथः तस्मैनमस्तेपुरुषोत्तमाय । यन्नामसंकीर्तनतःपुरारेः समस्तपापाः प्रणमंप्रयांति ।५७।
तमीश्वरायंपुरुषंपुराणंनतास्मनित्यंपुरुषार्थसिद्धैः । यन्तेजसाभांतिदिवाकरायानीप्तितिग्म
मंशवोनदीनदाद्याः ।५८। कालात्मकंचित्रदशाधिनाथंनमस्मदेवंपुरुषार्थरूपं । जगत्परंयो
ऽभवोज्जचक्षुषः पुनंतिलोकांस्तवयश्चविप्राः ।५९। तमादिदेवंगुणवन्निधानंपादा
ब्जपातेप्रणतास्मदेवं । नारायणंविष्णुमनंतमीशं रुछंवरेण्यंमधुकैटभारिं ।६०। सुरेषु

प्यर्चितपादपादपद्मंसद्भक्तसंकल्पितसिद्धिहेतुं ॥ सानेकवेद्यं प्रणतास्मदेवमनादिमध्यांत ॥ नार०५॥
भजंपरेशं॥६॥अभेदमज्ञानतिरोहितानांसच्चित्सदानंदकृतस्वरूपं॥रूपादिनंप्रणतास्मि
देवंनारायणंविष्णुमनंतमीशं॥६३॥पीतांबरंयज्ञभुवासुसेव्यंयज्ञक्रियंयज्ञकरोविधुं॥
नतास्मसर्वार्तिमभिष्टदंतंसर्वव्रतंप्रेमनिधिंसुरेशं॥६३॥सूतउवाच इतिस्तुतोमहाविष्णुः
देवैरिंद्रादिभिस्तदा॥चरितंतस्यराज्ञर्षेःदेवानांसन्यवेशयत्॥६४॥हरिःसुरान्समाश्वस्येन
षांदत्वाभयंद्विजाः॥तपःश्रुतिराजर्षियत्रतंदेशमायये॥६५॥शंखचक्रधरोदेवःसच्चि
दानंदविग्रहः॥प्रत्यक्षतामागतस्तस्याःसर्वजगद्गुरुः॥६६॥ददर्शतद्धरिंराजाभाषितं
~~नम्रकृतं~~ दिगंतरे॥ततसीपुष्पसंकाशंश्रीवत्सकौस्तुभमणिं ~~छत्र~~स्फुरत्कुंडलमंडितं॥६७॥
विकचपद्मपत्राक्षंविस्फुरन्मुकुटोज्वलं॥श्रीवत्सकौस्तुभमणिंपीतांबरधरंविभुं॥६८॥दीर्घबा
हुमुदारांगंसुरार्चितपदांबुजं॥प्रत्यक्षंनरनामभूपालोदंडवत्क्षितिमंडले॥६९॥अत्यंतहर्षसंपू
र्णः सरोमांगसगद्गदः॥कृच्छ्रकृच्छ्रेतिरुदंकंतिकृच्छ्रेत्याहपुनपुनः॥७०॥तस्यविष्णुप्रसन्ना ॥६६॥

तस्यविष्णुःप्रसन्नात्मांतर्यामीजनार्दनः॥उवाचकृपयाविष्टोभगवान्भूतभावनः॥७१॥
श्रीभगवानुवाच भगीरथमहाभागतवाभीष्टंभविष्यति॥आगमिष्यंतिमल्लोकं तवपूर्वेपितामहाः॥७२॥
ममसूर्यंतरंशंभुंयजन्स्तोत्रैःस्वशक्तितः॥ततस्तमस्त्रियांसिविधास्यतिनसंशयः॥७३॥अहंप्रत्यक्षतोराज्ञि
अनादिनिधनोदेवःसर्वकामफलप्रदः॥तपासंपूजितोराजंस्तवश्रेयोभविष्यति॥७५॥सूतउ॰
इत्युक्तोदेवदेवेशोजगतांपतिरच्युतः॥अंतर्दधेहिविश्वात्माउत्तस्थौसोपिभूपतिः॥७६॥किमि
दंस्वप्नमहोस्विद्वादस्वप्नंद्विजोत्तमाः॥चिंताकुलोभूद्राजेंद्रः किंकरोमीतिविस्मितः॥७७॥अथो
तस्मिंस्तेवागुच्चैः प्राहसंभ्रांतचेतसं॥किमेतद्विनिसंतप्तंनचिंताकर्तुमर्हसि॥७८॥नतोनमनाश्चि
तिपतिःरीशानंलोककारणं॥समस्तदेवतारूपमस्तोषांभक्तितत्परः॥७९॥भगीरथःप्रणमामि
जगद्भाथंगिरिजापतिमव्ययं॥प्रणवाख्यंदेवमीशानंप्रणवात्मकं॥८०॥जगद्रूपमजानंतंस
र्गस्थित्यंतकारणं॥ऊर्ध्वरेतंविरूपाक्षंविश्वरूपंनतोस्म्यहं॥८१॥आदिमध्यांतरहितंमनोवच

मव्ययं॥ येमामनंतनियोगोद्भवं तवेदेपुष्टिवर्धनं ८३ नमोलोकाधिनाथवंचेतपरिवंचेत नमोस्तुनी ॥ नाद०॥
लकंठायपशूनांपतयेनमः ८३ नमस्तेसर्वभूतायघंटहस्तायतेनमः नमःपंचास्यदेवायक्षेत्रा
णांपतयेनमः ८४ नमः कपालहस्तायपाशमुद्गरपाणिने॥ नमः समस्तपापानांदुष्कृतांपतये
नमः ८५ नमोगणाधिदेवायनिर्गुणायगुणात्मने नमोगणाधिनाथायगणानांपतयेनमः ८६॥
नमोहिरण्यगर्भायहिरण्यपतयेनमः हिरण्यरेतसेतुभ्यंविश्वरूपायवैनमः ८७ नमोध्यानस्व
रूपायनमस्तेध्यानसाक्षिणे॥ नमस्तेध्यानसंस्थाय बाह्यबुध्यायतेनमः ८८ येनेदंविश्वम
खिलंचराचरविराजितं॥ प्रधानपुरुषश्चैव अभ्रादृष्टिविराजते ८९ अप्रकाशंमहत्मानंप
रंज्योतिःसनातनं॥ यमामनंतिसत्वज्ञाः सवितारंनृचक्षुषं ९० उमाकांतंविरूपाक्षंनीलकं
ठंसदाशिवं॥ स्तुंजयंमहाभागंयइदंनन्नआसुच ९१ कपर्दिनेनमस्तुभ्यंनीलग्रीवाय
तेनमः॥ कृशानुरेतसेतुभ्यंशिवोनःसुमनाभव ९२ यनःसमुद्राःसरितोद्रायश्चगंधर्वय
क्षासुरसिद्धसंघाःप्रणतश्चचेष्टांकुरुतेहजंतो सनोस्तुदेवःसुखकृन्महेशः ९३ ध्यायं ॥ ६७॥

नियंयोगिजनाविश्वुसर्वांतरात्मानमरूपमीशं॥ स्वतंत्रमेकंगुणवन्निधानंनमामिभूयःप्रणा
मामिभूयः ९४ सूतउवाच॥ यइदंशंकरस्तोत्रंसागरेणप्रभाषितं॥ सर्वान्कामानवाप्नोतित्रि
संध्यंपठतेनरः ९५ इतिस्तुतोमहादेवः शंकरोलोकशंकरः॥ अविर्बभूवरूपस्यसंत
प्ततपसस्तदा ९६ पंचवक्त्रंदशभुजंचंद्रार्धकृतशेखरं॥ त्रिलोचनमुदारांगंनागयज्ञो
पवीतिनं ९७ विशालवक्षसंदेवंदशबाहुंमहेश्वरं॥ जटाचर्मांबरधरंसुरार्चितपदांबुजं
॥ ९८ दृष्ट्वासगद्गदोरुद्रःसादंउर्वीतलेपतत्॥ ननामोच्चैर्महादेवंमहादेवेतिकीर्तयन् ९९
विद्वायभक्तिंरूपस्यशंकरःशशिशेखरः॥ राजानंप्राहतुष्टोस्मिवरयेतिवरंशिवः स॰॥
॥ शिवउवाच॥ प्रीतोस्मित्वयासम्यक्स्तोत्रेणातपसानघ॥ भुंक्ष्वेहभोगानतुलांस्ततोमोक्षम
वाप्स्यसि १ सूतउवाचइत्युक्तोदेवदेवेनराजासंतुष्टमानसः॥ उवाचप्रांजलिर्भूत्वाजगतामी
श्वरेश्वरं २ भगीरथउवाच॥ यद्यनुग्राह्योसियदितेवरदोमहेश्वर॥ त्रिमार्गगाप्रदानेनउधरा
स्मिसतामहान् ३ ईश्वरउवाच॥ जन्दत्तामयागंगातेषांचैवपरांगतिं॥ नवसोरक्यं वरंदत्तमि

क्तांदेधेशिव३।धक्रपर्दिमुकुटाग्रस्थागंगात्रैलो क्यपावनी।तदिदंपुण्यमाख्यानंमहापातकना ॥नार॥
शनं।यः पठेच्छृणुयाद्वापिगंगास्नानफलंलभेत्।यश्चैतत्पुण्यमाख्यानंप्रपठेद्वतालये ८ सा या
तिविष्णोर्लोकंयावदिंद्राश्चतुर्दश।।७।।।।।।।इतिश्रीबृहन्नारदीयेमहापुराणेपंचदशोध्यायः१५
सूतउवाचतानिसंप्रवक्ष्यामिशृणुध्वंऋषिसत्तमाः।प्रसीदतिहरिर्येभ्यःपठनाच्छ्रवणान्नरैः१
अनायासेनसर्वेषांप्रसीदतिजनार्दनः।इहानंतसुखंचापितपोवृद्धिश्चजायते।२।येनकेनप्युपा
यैनहरिर्भूमापरायणाः।प्रयांतिपरमंस्थानंप्रीतिप्राकुर्मनीषिणः३ मार्गशीर्षसितेपक्षेद्वाद
स्यांजलशायिनंहरिं।तोषयेत्सम्यक्नराश्रद्धासमन्विताः४ स्नानंशुक्लांबरधरोदंतधावनपू
र्वकं।गंधपुष्पफलैःसम्यक्पूजयेज्जगतांहरिं।५।केशवायनमःपूर्वेप्रीतिविष्णुंप्रपूजयेत्।।
जुहुयात्पायसादेष्टंअनेनैवतिलाहुतीः।रात्रौजागरणंकुर्याद्वालग्रामसमीपतः।७।स्नाप
येत्पूजयेद्देवंनारायणंनामयं।गीतिवाद्यैश्चनैवेद्यैर्भक्ष्यैर्भोज्यैश्चकेशवं।८।त्रिकालंपूजयेद्
देवंलक्ष्म्यामहालक्ष्म्यासमन्वितं।पुनःकल्पंसमुद्धायकृत्वाकर्मयथोचितं।९।पूर्ववत्पूजयेद्देवं ॥९८॥

॥ परमान्नप्रदानेनपयस्यादीष्टदायकः२॥

ग्यतोनियतःशुचिः।पायसंघृतसंयुक्तंनारिकेलसमन्वितं।१०।मंत्रेणानेनविप्रायदद्याद्वक्ष्यासदि
क्षिणां।केशवःकेशिहादेवःसर्वसंपत्प्रदायकः।ब्रह्मणाभोजयेद्भक्त्याछक्तितोबंधुभिःसह।१२
नारायणपरोभूत्वास्वयंभुंजीतवाग्यतः।इतियःकुरुतेभक्त्याकेशवार्चनमुत्तमं।१३।सयाति
पौंडरीकस्यफलमष्टगुणंद्विजाः।पुष्येमासिसितेपक्षेद्वादस्यांसमुपोषितः।१४।नमोना
रायणायेतिपूजयेत्प्रयतोहरिं।पयसापूर्यमानेननारायणमनामयं।१५।संस्नाप्यजागरंकु
र्यात्रिकालार्चनतत्परः।पूर्वैर्दीपैःसनैवेद्यैःगंधपुष्पैर्मनोरमैः।१६।गीतवाद्यैश्चनृत्यैश्चस्तो
त्रैश्चापिपयेद्दिनं।ततःप्रातःसमुद्धायपूर्ववत्पूजयेद्धरिं।१७।क्षसरंभक्ष्यंचविप्रायदद्यात्स
घृतदक्षिणां।सर्वान्सर्वलोकेशाःसर्वव्यापीसनातनः।१८।नारायणःप्रसन्नस्यात्कुराज्ञप्रे
दानतः।मंत्रेणानेनविप्रायदत्वाचांनमनुत्तमं।१९।द्विजाभोजयेत्सम्यक्स्वयमश्नीयात्सबंध
वः।एवंपूजयेद्यदेवंनारायणंप्रभुं।२०।अग्निष्टोमाष्टकफलंसंपूर्णंसमवाप्नुयात्
माघस्यशुक्लद्वादस्यांपूर्ववत्समुपोषितः।२१।नमस्तेमाधवायेतिहुत्वाष्टोचघृताहुतीं

पूर्वमानेनपयसा स्नापयेन्माधवंतथा॥२३॥गंधपुष्पादिभिस्सम्यक्पूजयेत्सयतोनरः॥रात्रौजागर ॥नार॥
णंकुर्यात्पूर्ववद्भक्तितत्परः॥२३॥कल्यंकर्मचनिर्वृत्यमाधवंपुनरर्चयेत्॥२४॥प्रस्थानतिलानांविप्रा
यदद्याद्वेदमंत्रपूर्वकं॥२५॥सदक्षिणांसवस्त्रंचसर्वपापविमुक्तये॥माधवःसर्वभूतात्मासर्वका
मफलप्रदः॥२६॥तिलदानेनमहता सर्वकामान्प्रयच्छतु॥मंत्रेणानेनविप्रायदद्याद्भक्ति
समन्वितः॥२७॥ब्रह्मणाभोजयेत्सम्यक्तत्स्मरन्माधवंप्रभुं॥एवंयःकुरुतेराजन्यातिलदानं
व्रतंद्विजाः॥२८॥संपूर्णमवाप्नोतिवाजिमेधसमंद्विजाः॥कार्त्तिक्यांसितपक्षेतुद्वादश्यां
समुपोषितः॥२९॥गोविंदायनमस्तुभ्यंमिसलिलंपूजयेद्बुधः॥अष्टोत्तरशतंकृत्वाघृतसं
मिश्रितान्तिलान्॥३०॥पूर्वमानेनपयसागोविंदंस्नापयेच्छुचिः॥रात्रौजागरणंकुर्यात्त्रिकालं
पूजयेद्धरिं॥३१॥समाप्यकल्यकर्माणंगोविंदंपूजयेत्पुनः॥ह्रीमाढकंचविप्रायदद्याद्वस्त्रं
सादक्षिणं॥३२॥नमोगोविंदसर्वज्ञगोपिकाजनवल्लभ॥अनेनधान्यदानेनप्रीतोभवज
गद्गुरो॥३३॥एवंकृत्वाव्रतंसम्यक्सर्वपापविवर्जितः॥गोमेधमश्वमेधंचलभेत्संपूर्णफलम ॥८९॥

भुंक्ते॥३३॥चैत्रमासिसितेपक्षेद्वादश्यांसमुपोषितः॥नमोस्तुविष्णवेतुभ्यं इतिपूर्ववदर्चयेत्॥३४॥
क्षीरेणस्नापयेद्विष्णुं पूर्वमानेनभक्तितः॥तथैवस्नापयेद्विप्रं घृतप्रस्थेनसादरं॥३५॥कृत्वा
जागरणंरात्रावर्चयेत्पूर्ववद्धरिं॥ततःकाल्यंसमुत्थाययात्रांकर्मसमापयेत्॥३६॥अष्टोत्त
रशतंकृत्वामधुमिश्रतिलाहुतीः॥सदक्षिणांचविप्रायदद्याद्दाढकंतंडुलान्॥३७॥प्राणरूपीस
हाविष्णुः प्राणदःप्राणवल्लभः॥तंडुलानांप्रदानेनप्रियतांमेजनार्दन॥३८॥एवंकृत्वानरो
भक्त्यासर्वपापविवर्जितः॥अग्निष्टोमस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत्॥३९॥वैशाखशुक्लद्वा
दश्यांमुपोष्यमधुसूदनं॥द्रोणक्षीरेणदेवेशंस्नापयेद्भक्तिसंयुतः॥४०॥जागरंतत्रकर्तव्यंत्रि
कालार्चनसंयुतः॥नमस्तेमधुहंत्रेति शुक्लयाभक्तिसंयुतः॥४१॥ततःप्रातःसमभ्यर्च्यविधिव
न्मधुसूदनंददद्यात्सविदुषेघृतप्रस्थंसदक्षिणं॥४२॥नमस्तेदेवदेवेशसर्वलोकैकभाव
न॥घृतदानेनमहता सर्वान्कामान्ददस्वमे॥४३॥एवंदत्वाघृतंभक्त्यासंपूज्यमधुसूदनं
सर्वपापविनिर्मुक्तोअश्वमेधफलंलभेत्॥४४॥ज्येष्ठेमासिसितेपक्षेद्वादश्यामुपवासकृत्

क्षीरेणाढकमानेन स्नापयेच्चत्रिविक्रमं ॥ ४५ ॥ नमस्त्रिविक्रमायेति पूजयेद्भक्तिसंयुतः ॥
जुहुयाच्च पायसेनैव अष्टोत्तरशतावृतीः ॥ ४६ ॥ कृत्वा जागरणं सम्यक् पुनः पूजां
प्रकल्पयेत् ॥ अपूपान्विंशतिं दद्यादुद्वरणाय सदक्षिणां ॥ ४७ ॥ देवदेव जगन्नाथ
प्रसीद परमेश्वर ॥ उपायनं च संगृह्य ममाभीष्टप्रदो भव ॥ ४८ ॥ ओं जये दुंदुरणाय च
स्वयंभुं जीतवायतः ॥ सर्वपापाविनिर्मुक्तो नरमेधफलाप्नुयात् ॥ ४९ ॥ आषाढशुक्ल
द्वादश्यामुपवासी जितेंद्रियः ॥ वामनं पूर्ववन्नाम्ना पयसा स्नापयेद्बुधः ॥ ५० ॥ नमस्ते वाम
नायेति दूर्वाहोमं च संयुतः ॥ कुर्याज्जागरणं सम्यक् वामनं चार्चयेत्पुनः ॥ ५१ ॥ सदक्षिणं
सदध्याज्यं नारिकेलफलान्वितं ॥ दद्यादात्मविदे भक्त्या भावनार्चनशीलिने ॥ ५२ ॥ वाम
नो बुधिदाता च द्रव्यस्थो वमनस्थयं ॥ वामनस्तारको भाभ्यां वामनायनमोनमः ॥ ५३ ॥ अने
नदत्तदध्यान्नं शक्तितो भोजयेद्द्विजान् ॥ समाप्नोति द्विजश्रेष्ठ सप्तग्रासशतं फलं ॥
॥ ५४ ॥ श्रावणस्यसितपक्षे द्वादश्यामुपवासकृत् ॥ क्षीरेण मधुमिश्रेण श्रीधरं स्नापयेत्ततो

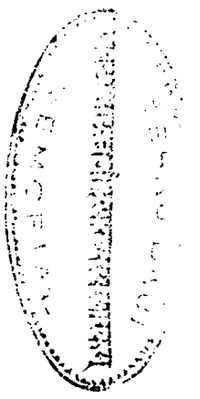

॥ ७१ ॥

॥ जार ॥

यजेत् ॥ ५५ ॥ नमोस्तुश्रीधरायेति गंधाद्यैः पूजयेद्धरिं ॥ एषदाज्येन वयथा भाक्तयस्तम
द्विजः ॥ ५६ ॥ द्वि ॰ जोत्तम ॥ ५७ ॥ जागरंतत्रकर्त्तव्यं पुनः पूजांतथैवच ॥ दातव्यं चैवविप्रा
य आढकं क्षीरमुत्तमं ॥ ५८ ॥ वस्त्रंचदक्षिणांचैव दातव्यंहेमकुंडलं ॥ मंत्रेणानेनविप्रेंद्र स
र्वकामसमृध्ये ॥ ५९ ॥ क्षीराब्धिशायिन्देवेश पद्मपाणिविभोच ॥ क्षीरदानेन सुप्रीतो भव
सर्वसुखप्रदः ॥ ६० ॥ अनेनदत्वाविप्रांश्च शक्तितो भोजयेद्धनी ॥ अश्वमेधसहस्रस्य सुफ
लमश्नुते ॥ ६१ ॥ प्राप्तेभाद्रपदे शुक्लद्वादश्यांसमुपोषितः ॥ स्नापयेद्दोषापयसा हृषीके
शं जगद्गुरुं ॥ ६२ ॥ हृषीकेशनमस्तुभ्यमिति मंत्रेण पूजयन् ॥ वरुणामधुयुक्तेन जुहुयाद्भक्ति
तोव्रती ॥ ६३ ॥ जागरादीनिकर्त्तव्यं दद्यादात्मविदेततः ॥ आढकार्धंचगोधूमं दक्षिणांचस्वश
क्तितः ॥ ६४ ॥ हृषीकेशनमस्तुभ्यं सर्वलोकैकहेतवे ॥ ममसर्वसुखंदेहि गोधूमस्यप्रदानतः
॥ ६५ ॥ ओंजगन्नाथो जयेत्यश्च स्वयंभुं जीतवायतः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो अश्वमेधफलंल
भेत् ॥ ६६ ॥ प्राप्तेचाश्वयुजेयुक्तेद्वादश्यांसमुपोषितः ॥ पयसा घृतसंयुक्तं स्नापयेत्सूर्ववद्बुधः

चि॰।६६। नमस्तेपद्मनाभायहुतिहोमंस्वशक्तितः।तिलव्रीहियवैश्चैवकर्त्तव्यंविधिवत्तथा।६७॥
जागरंचैवनिशयपुनःस्नात्वाप्रकल्प्यचदद्याद्विप्रायकुडवंमधुविप्रःसदक्षिणं।स्वपद्मना
भनमस्कृत्यंसर्वलोकपितामह॥मधुदानेनसुप्रीतोभवसर्वसुखप्रद॥६९॥एवंयःकुरु
तेभक्त्यापद्मनाभस्यपूजनं।त्रींल्लमेधसहस्रस्यफलंप्राप्नोत्यनुत्तमं॥७०॥कार्तिकेशुक्लद्व
दश्यामुपवासीजितेंद्रियः।क्षीरेणाढकमानेनदध्नावाज्येनवातथा॥७१॥नमोदामोदरा
येतिस्नापयेद्भक्तिसंयुतः।अष्टोत्तरशतंकृत्वामधुमिश्रतिलाकृतीः॥७२॥जागरंनिय
तः कुर्यात्त्रिकालार्चनतत्परः।प्रातःसंपूज्यदेवं पद्मपुष्पैर्मनोरमैः॥७३॥पुनरष्टोत्त
रशतं जुहुयाच्चसुघृतैस्तिलैः।पंचभक्षयुतंचान्नं दद्याद्विप्रायभक्तितः॥७४॥दामोद
रजगन्नाथ सर्वकारणकारण।त्राहिमांकृपयादेव शरणागतवत्सल॥७५॥अनेनोपा
यनंदत्तमाचार्यायतपस्विने।दक्षिणांचयथाशक्त्या ब्राह्मणांश्चैवभोजयेत्॥७६॥एवं
कृत्वाव्रतंसम्यक् अश्नीयाद्बंधुभिःसह।अश्वमेधसहस्राणांद्विगुणंफलमश्नुते॥७७॥ ॥७०॥

एवंकुर्याद्वतीयस्तुद्वादसीव्रतमुत्तमं।संवत्सरमुनिश्रेष्ठसर्वपापविनाशनं॥७८॥एकमासंद्विमा
सं वायःकुर्याद्व्रतंनरः।तत्तत्फलमवाप्नोतिप्रयातिपरमंपदं॥७९॥एवंसंवत्सरंकृत्वाकु
र्यादुद्यापनं व्रतीप्रागग्रेषुदर्भेषुतिलेषुक्षेपंचदद्यात्द्विजोत्तमा॥८०॥स्नात्वाप्रातर्यथाचारं धौतधा
वनपूर्वकं।शुक्लमाल्यांबरधरः शुक्लगंधानुलेपनः॥८१॥मंडपंकारयेद्दिव्यं चतुरश्रंसु
शोभनं।पंचवर्णपरसंयुक्तं किंकीणीभिश्चशोभितं॥८२॥अलंकृतंपुष्पमाल्यैर्वितानध्वज
शोभितं।आच्छादितंशुक्लवस्त्रैर्दीपमालाविराजितं॥८३॥तन्मध्येसर्वतोभद्रं कुर्यात्सर्वमलं
कृतं।तस्योपरिन्यसेत्कुंभं द्वादशान्वारिपूरितं॥८४॥एकैकंशुक्लवस्त्रेणकलशार्घैःशोभिते
नतान्।कुंभानाच्छादितान्सर्वान्विप्रान्पंचवस्त्रसमन्वितान्॥८५॥लक्ष्मीनारायणंदेवं कारयेद्व
स्त्रिमान्व्रती हेमनावारजतेनापितथाताम्रेणवाद्दलाथ॥८६॥स्नापयेत्प्रतिमांतांतु कुंभोपरि
सुसंयमी।तन्मंत्रंवाद्यघोषैश्चश्रेष्ठाःकांचनेवास्वशक्तितः॥८७॥सर्वव्रतेषुप्रतिमान्वित्तशाठ्ये
नकारयेत्।यदिकुर्यात्क्षयंयातितस्यायुर्धनसंपदः॥८८॥अनंतशायिनंदेवं नारायणमनाम

यं पंचामृतेनप्रथमंस्नापयेद्भक्तिसंयुतः ८९ नामभिःकेशवाद्यैश्चउपचान्प्रकल्पयेत् रा
त्रौजागरणंकुर्यात्पुराणश्रवणादिभिः ९० जितनिद्रोभवेत्सम्यक्उपावासीजितेंद्रियः
त्रिकालमर्चयेद्देवंयथाविभवविस्तरं ९१ ततःप्रातःसमुत्थाय कोत्यंकर्मसमाप्यच तिलहो
मंव्याहृतिभिःव्रतीकुर्यात्सहस्रकं ९२ पुनःसंपूज्यदेवेशंगंधपुष्पादिभिःक्रमात् देवस्य
पुरतःकुर्यात्पुराणश्रवणंद्विजाः ९३ दद्याद्वादशविप्राणांदध्यन्नंपायसंतथा अपूपै
र्दशभियुक्तं तदद्याच्चसदक्षिणां ९४ देवदेवजगद्रूप भक्तानुग्रहविग्रह गृहाणोपाय
नंकृष्ण सर्वाभीष्टफलप्रद ९५ अनेनोपायनंदत्वा प्रार्थयेत्तांजलिस्तथा आधाय ता
नुनीत्वर्म्यांविनयावनतोव्रती ९६ नमोनमस्तेसुरयज्ञराजनूनंनमोस्तेदेवजगन्निवास
कुरुष्वसंपूर्णफलंप्रमाद्यनमोस्तुतुभ्यंपुरुषोत्तमाय ९७ इतिसंप्रार्थ्यदेवेद्विजान्देवंचपुरु
षोत्तमं दद्यादर्घंचदेवाय जानुभ्यामवनीगतः ९८ लक्ष्मीपतेनमस्तुभ्यं पयोदधिनिवा
सिने अर्घंगृहाणदेवेशश्रियात्वंसहितप्रभो ९९ यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपोयज्ञ ॥१२॥ ॥नार०॥

क्रियासुदिक्षुन्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंतेनमोच्युत १०० इतिवेत्तायदेवेशंतत्सर्वसं
पन्नीव्रतंप्रतिमांदक्षिणायुक्तामाचार्यायनिवेदयेत् १ ब्रह्मणाभोजयेत्पश्चात्तत्यादद्या
च्चदक्षिणां भुंजीतवाग्यतःपश्चात्स्वयंबंधुजनैःसह २ आसायंशृणुयाद्विद्वां
जनैःसहइत्येवंकुरुतेयस्तुपावनंद्वादसीव्रतं ३ सर्वकामानवाप्नोति परत्रामुत्रचो
त्रवान् त्रिसप्तकुलसंयुक्तः सर्वपापविवर्जितः ४ प्रयातिविष्णुभवनंयत्रगत्वानशोचति
यइदंशृणुयान्नित्यं द्वादसीव्रतमुत्तमं ५ वाचयेद्वापिविप्रेंद्रः वाजिमेधफलंलभेत
॥१३॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेषोडशोध्यायः ॥१६॥ अथाष्टादशोध्यायः सूतउवाच अन्यद्व
तंप्रवक्ष्यामिशृणुध्वंसुसमाहितः सर्वपापहरंपुण्यंसर्वदुःखनिबर्हणं १ ब्रह्मक्षत्रि
यविशांशूद्राणांचैवयोषितां समस्तकामफलदं सर्वव्रतफलप्रदं २ दुःस्वप्ननाशनंनृ
णांदुष्टग्रहनिवारणं सर्वलोकेषुविख्यातंपौर्णिमाव्रतमुत्तमं ३ विधानंतस्यवक्ष्यामि शृणु
ध्वंगदतोमम यैनचार्चनपापानांकोटिकोटिःप्रशाम्यति ४ मार्गशीर्षसितेपक्षेपौर्णि

प्रास्यांयत्स्नुत्तिः स्नानंकुर्यात्यथाचारंदंतधावनपूर्वकं ५ शुक्लांबरधरः शुद्धोगृहमागत्यवा ॥नार॥
ग्यतः प्रक्षाल्यपादावाचम्यस्मरन्नारायणंप्रभुं ६ नित्यंदेवार्चनंकृत्वापश्चात्संकल्यपूर्व
कं लक्ष्मीनारायणंदेवं अर्चयेद्भक्तिसंयुतः ७ भावितः ८ आवाहनासनाद्यैश्चगंधपुष्पा
दिभिर्व्रती ९ नमोनारायणायेतिपूजयेद्भक्तिसंयुतः गीतवाद्यैश्चनृत्यैश्चपुराणपठनादि
भिः १० स्तोत्रैश्चाराधयेद्देवंव्रतकृद्वाग्यतः शुचिः देवस्यपुरतस्थित्वास्तुंडिलंचतुरस्रकं ११
अरत्निमात्रंतत्राग्निं स्थापयेद्धव्यमार्गतः आज्यभागांतपर्यंतंकृत्वापुरुषसूक्तं १२ चा
रूणाचरुणाश्चाघृतेनजुहुयात्ततः एकवारंद्विवारंवाथशक्तितः १३ होमंकुर्यात्त्रय
स्त्रेनसर्वपापनिवृत्तये प्रायश्चित्तादिकंसर्वंगृह्योक्तविधिनाचरेत् १४ समाप्यहोमंविधिव
द्दक्षांतसूक्तानजपेत्ततः पश्चाद्देवंसमागत्यपुनःपूजांप्रकल्पयेत् १५ ततोपवासंकृत्वा
तु अर्चयेद्भक्तितत्परः पौर्णिमास्यांनिराहारः स्थित्वादेवंतवाग्र्यां १६ ओंस्वामिपुंज
रीकाक्षपरेन्हिशरणंभव इतिविज्ञप्यदेवायअर्घोदत्वातथैदेवं १७ ज्ञातुभ्यांप्रभुव ॥१३॥

नींगत्वारक्तपुष्पजलान्वितं क्षीरोदार्णवसंभूतअत्रिगोत्रसमुद्भवगृहाणार्घ्यमयादत्तंरोहि
ण्यासहितःप्रभो १८ एवमर्घ्यंप्रदायेंदोःप्रार्थयेत्प्रयतांजलिः निष्टप्तपूर्वमुखोभूत्वापश्चा
न्निदुंचसत्तम १९ नमःसुधांशवेतुभ्यंद्विजराजायतेनमः रोहिणीपतयेतुभ्यंलक्ष्मी
भ्रत्रेनमोनमः २० ततोजागरणंकुर्यात्पुराणश्रवणादिभिः जितेंद्रियोवशीशुद्धःपर्वे
ताल्पवर्जितः २१ ततःप्रातःप्रकुर्वीतआचारंचयथाविधिः पुनःसंपूजयेद्देवंयथा
विभवविस्तरं २२ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छक्तितःप्रयतोनरः बंधुभृत्यादिभिःसार्धंस्वयं
भुंजीतवाग्यतः २३ एवंपुष्यादिमासेषुपौर्णिमास्यामुपोषितः अर्चयेद्भक्तिसंयुक्तोना
रायणमनामयं २४ एवंसंवत्सरंकृत्वाकार्तिकीपौर्णिमादिनेउद्यापनंप्रकुर्वीतविधानेन
वदामिवः २५ मंडपंकारयेद्दिव्यंचतुश्चुरस्रंसुमंडलं शोभितंपुष्पमालाभिर्वितानंध्वज
राजितं २६ वह्निदीपसमाकीर्णंकिंकिरवशोभितं दर्पणैश्चामरैश्चैवकलशैश्चसमावृतं
७ तन्मध्येसर्वतोभद्रंपद्मवर्णविराजितं कृत्वाजलान्वितंकुंभंन्यसेत्तस्योपरिद्विजः २८

निधायकुंभंवस्त्रेणवेष्टितेनानिशोभितेहेमनालंवाराजतेचापितथाताम्रेणवेदिजाः॥२९॥
लक्ष्मीनारायणंदेवंकृत्वातस्योपरिन्यसेत्पंचामृतेनस्नाप्यगंधपुष्पादिभिःक्रमा ॥नार॥
त्॥३०॥भक्ष्यभोज्यादिनैवेद्यैःपूजयेन्नियतेंद्रियः॥जागरंचतथाकुर्यात्सम्यक्श्रद्धास
मन्वितः॥३१॥ततःप्रातस्तुविधिवत्सर्ववद्विहुमर्चयेत्॥आचार्यायप्रदातव्यादक्षिणान्विता॥३२॥ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्याविभवेसत्यभावाधितंतिलदानंप्रकुर्वीतय
थाशक्त्यासमाहितः॥३३॥इहभुक्त्वामहाभोगान्पुत्रपौत्रैःसमावृतःसर्वपापवि
निर्मुक्तःकुलायुतसमन्वितः॥३५॥प्रयातिविष्णुभवनंयोगिनामपिदुर्लभं॥३६॥॥॥
इतिश्रीबृहद्भारदीयेमहापुराणेसप्तदशोध्यायः॥१७॥॥॥सूतउवाच॥॥अन्य
द्वंप्रवक्ष्यामिध्वजारोहणसंस्कृतं॥ब्राह्मणाक्षत्रियविशांशूद्राणांश्चैवसत्तमाः॥स
र्वदुःखोपशमनंसंसारच्छेदकारणं॥यःकुर्याद्विष्णुभवनेध्वजारोपणमुत्तमं॥संपू
ज्यतेविरिंचाद्यैःकिमन्यैर्बहुभाषितैः॥हेमभारसहस्रंतुयोदद्याच्चकुटुंबिने॥सन् ॥७४॥

र्वेष्टमानंस्याध्वजारोपणकर्मिणः॥ध्वजारोपणतुल्येस्याद्गंगास्नानमुत्तमं॥४॥अथवातु
तुलसीसेवाशिवलिंगप्रपूजनं॥अहोपूर्वमहोपूर्वमहोपूर्वंद्विजोत्तमाः॥५॥सर्वपापहरंक
र्मध्वजारोपणसंज्ञकं॥यानिसर्वाणिकर्माणिध्वजारोपणमुत्तमं॥६॥तानिसर्वाणिवक्ष्यामि
शृणुध्वंगदतोममं॥७॥कार्तिकस्यासितेपक्षेदशम्यांप्रयतोनरः॥स्नानंकृत्वाप्रयत्नेनदंतधा
वनपूर्वकं॥८॥एकाकीब्रह्मचारीचस्वयंनारायणंजपन्॥धौतांबरधरःशुद्धःसुशीनारायणप्रियः॥९॥ततःसमुत्थायस्नात्वाआचम्यचयथाविधिः॥नित्यकर्मनिवृत्त्यथश्राद्धंकृत्वासमर्च
येत्॥१०॥चतुर्भिर्ब्राह्मणैःसार्धंकृत्वास्वस्तिवाचनं॥नांदीश्राद्धंप्रकुर्वीतध्वजारोपणकर्म
णि॥११॥ध्वजस्तंभोवगायगायच्याप्रोक्षयेद्दूर्ववेष्टितं॥सूर्यंचवैनतेयंचहिमांशुंचततोर्चयेत्॥१२॥
धातारंचविधातारंपूजयेत्कुंभकद्वये॥हरिद्राक्षितगंधाद्यैःशुक्लपुष्पैर्विशोषितः॥१३॥
तोगोचर्ममात्रंतुस्थंडिलंचोपलिप्यच॥आधायाग्निंस्वगृह्योक्तआज्यभागादिकंक्रमात्॥
१४॥जुहुयाच्चपायसंचैवघृतमिश्रंततश्चरुं॥प्रथमंपौरुषंसूक्तंविष्णोरमिततेजसः॥१५॥
नतेयस्यस्वाहेत्यृषाकुतोन्तथासोमोधेनुंसमुद्धृत्यजुहुयात्तुप्रयतोद्विजाः॥१६॥सोयन्मे॥

ज्ञान जपेत्तत्र शांतिसूक्तं श्रद्धान्वितः रात्रौ जागरणं कुर्याद्विष्वक्सेनहरेः शुचिः ॥१७॥ ततः प्रातः समुत्थाय नित्यं कर्म समाप्य च गंधपुष्पादिभिर्देवं अर्चयेत्सर्ववक्रमात् ॥१८॥ ततो मंगलवाद्यैश्च शुक्लापीठेः सुशोभने नृत्यैश्च स्तोत्रपठणैर्नयेद्दिनं सुखालये ध्वजं ॥१९॥ देवस्यदक्षिणे देशे वास्तुवरं मुदान्वितः सुस्थिरं स्थापयेद्विप्रा ध्वजस्तंभं सुसंयतः ॥२०॥ गंधपुष्पाक्षतैर्दधिदर्भैर्देवं धूपैश्च भक्तितो रत्नोदकैः पंचगव्यादिसंयुक्तैः नैवेद्यैश्च हरिं यजेत् ॥२१॥ एवं देवालये स्थाप्य शोभनं ध्वजमुत्तमं ॥ प्रदक्षिणमनुव्रज्य स्तोत्रमेतदुदीरयेत् ॥२२॥ नमस्ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन नमस्ते सुरुषीकेश महापुरुषपूर्वज ॥२३॥ यतोदमखिलं जातं यत्र सर्वं प्रतिष्ठितं लयमेष्यति यत्रैवतं प्रपद्येऽहमाधवं ॥२४॥ नजानंतिपरं देवं सर्वब्रह्मादयः सुराः योगिनोयं प्रपश्यंतितं वंदे ज्ञानरूपिणं ॥२५॥ अंतरिक्षंतुयन्नाभिर्योमूर्धायस्यचैवहि पादावभूज्जगद्धात्रीं नंवंदे ज्ञानरूपिणं ॥२६॥ अंतरिक्षंतुयन्नाभिर्योमूर्धायस्यचैवहि यस्यश्रोत्रेदिशः सर्वाः यज्ञंभुर्दिनकृच्छशी ॥२७॥ तुष्टावमनुजोयेनतं वंदेब्रह्मसनातनं ॥२८॥ यन्मुखाद्ब्राह्मणाजाताः यद्बा

होरभवंनृपाः वैश्यायस्योरुतोजाताप द्भ्योरूद्रोअजायत ॥२४॥ मनसश्चंद्रमाजातोदिनकृच्चक्षुषस्तथा प्राणाद्वायुः पवनोजातोमुखादग्निरजायत ॥२५॥ पायसंगम्यमात्रेणयदंतिपुरुषंनुयं॰ स्वभावविमलंशुद्धं निर्विकारंनिरंजनं ॥२६॥ निरीक्षितायिनंदेवं अनंतमपराजितं॰ सद्भक्तवत्सलंविष्णुं भक्तिगम्यंनमाम्यहं ॥२७॥ शरीरादिनिष्फलानिनमाणींद्रियाणिच सस्सूक्ष्माणिचयेनासं नं वंदेसर्वमुखं ॥२८॥ यद्वैसपरमंधाम सर्वलोकोत्तमोत्तमं निर्गुणंपरमंसूक्ष्मं प्रणतोस्मिपुनपुनः ॥२९॥ निर्विकारमजंशुद्धं सर्वलोकैकमीश्वरं यमामनंतियोगींद्राः सर्वकारणकारणं ॥३०॥ एकोविष्णुर्महद्भूतं पृथग्भूतान्यनेकशः ॥ त्रीन्लोकान्व्याप्यभूतात्मा भुंक्ते विश्वभुगव्ययः ॥३१॥ निर्गुणः परमानंदः समेविष्णुप्रसीदतु हृदयस्थोपिदूरस्थो मायया मोहितात्मनां ॥३२॥ ज्ञानिनांसर्वधर्मस्तुसमे॰ चतुर्भिश्च चतुर्भिश्च द्वाभ्यांपंचभिरेवच ऋग्यजुस्सामभिश्चैव पुनर्द्वाभ्यांसमे॰ ॥३३॥ ज्ञानिनांकर्मिणांचैवतथाभक्तिमतांनृणां यदिनोविश्वभुग्यज्ञसमे॰ ॥३४॥ जगद्धितार्थोयदिहाध्वरेतनौ लीलयाहरेः यमर्चयंतिविबुधासमे॰ ॥३५॥ यमामनंतिवैसंतः सर्वदानंदविग्रहं निर्गुणंचनि

राधारंसमे० ४० परमेशःपरानंदःपरात्परतरप्रभुः चिद्रूपश्चापरिच्छेयसमे०॥४१॥यइदंकीर्तयेन्नि
त्यं स्तोत्राणामुत्तमोत्तमं सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोकेमहीयते॥४२॥अभीष्ट्वाभोविष्णुं ब्राह्मणो
श्चप्रपूजयेत्पुत्रमित्रकलत्राद्यैर्बंधुभिःसहवर्त्तते॥४३॥कुर्वंति पारणं विप्रानारायणपरा
यणाः॥अस्खलत्कर्मकुर्वंतिध्वजोत्थापनमुत्तमं॥४४॥तस्यपुण्यफलंवक्ष्येशृणुध्वंसमाहिताः एवंध्व
जश्चविप्रेंद्रयावच्चूलतिवायुना॥४५॥तावंतिपापजातानिनश्यंतिनात्रसंशयः॥महापातकयु
क्तोवायुक्तोवासर्वपातकैः॥४६॥ध्वजंविष्णुगृहंकृत्वासर्वपापेप्रमुच्यते॥यावद्दिनानिवसतिध्व
जोहरिगृहेद्विजा॥४७॥तावद्युगसहस्राणि हरिसायुज्यमश्नुते आरोपितेध्वजेदृष्ट्वायेजनं
दंतिधार्मिकाः॥४८॥तेपिसर्वाविमुच्यंते सुपपातककोटिभिः आरोपितोध्वजोविष्णुगृहंयुन्वन्
स्वकंपदं॥४९॥कर्तुःसर्वाणिपापानिधुन्वंतेनिमिषार्धतः॥शृणुष्वऋषयःपुण्यमितिहासंपु
रातनं॥५०॥सर्वपापप्रशमनं नारदेनप्रभाषितं॥आसीत्पुराकृतयुगे सुमतिर्नामभूपतिः॥
सोमवंशोद्भवः श्रीमान्ससप्तद्वीपाधिपःस्वयं॥५१॥धर्मज्ञःसत्यसंपन्नः शुचिश्चैवातिथि॥

थिप्रियः सर्वलक्षणसंपन्नः सर्वसंपद्भिरन्वितः॥५२॥सदाहरिकथासक्तः हरिपूजापरायणः
हरिभक्तिपराणांच शुश्रूषुरनहंकृतं॥५३॥पूज्येषुपूज्यानिरतः समदर्शीगुणान्वितः सर्वभूतहि
तः शांतः कृतज्ञः कीर्तिमान्नृपः॥५४॥तस्यभार्यामहाभागा सर्वलक्षणसंयुता पतिव्रतापतिप्रा
णा नाम्नासत्यमतिः स्मृता॥५५॥तावुभौदंपतीनित्यं हरिभक्तिपरायणौ॥आसतुस्मरोमहाभोगौ
सत्यसौमसरायणौ॥५६॥अंनदानरतोविप्रोवस्त्रदानपरायणो॥तडागारामवापीनांदिनसंख्याता
न्वितेतु॥५७॥सतुसत्यमतिनित्यं शुचिर्बंधुगृहेसति॥नित्यंनृत्यंतिसंतुष्टः मनोहारिंजुभाषिणी
यदासोपिराजामहाभागोद्वादसाद्वादसीदिने॥ध्वजमारोपयामासमनोरंबहुविस्तरं॥५९॥एवंह
रिपरंनित्यं राजानंधर्मतत्परं॥तस्यप्रियांसत्यवतीमेवाभिसदासुवन्॥६०॥त्रैलोक्यविजयोनाम
चदंपत्यंतेधार्मिकाः॥आययोबहुकालंसिषेवेदुष्टकामविभोजकः॥६१॥विभोजकंमुनिंश्रुत्वासमा
यांतंजनेश्वरः॥प्रत्युद्ययौसपत्नीकः एत्यानिबहुविस्तरं॥६२॥कृतातिथ्यक्रियंशांतं कृतासनप
रिग्रहंस्वीचासनगतोभूपः प्रांजलिर्मुनिमब्रवीत्॥६३॥सूतउवाच॥भगवन्कृतकृत्योस्मिवर
प्यागमनेषुचसतामागमनं संतः॥प्रशंसंतिसुखावहं॥६४॥यत्रस्यांमहतांप्रेमतत्रस्युःसर्वसंपदः

तेजः कीर्तिर्धनं पुत्रानतिप्राकुर्वि पश्चितः॥६५॥भवंतोयत्रगोछंतिममाप्यनुदिनंपुनः तत्रसंतःप्र
शंसंतिममहात्मांचरुणांप्रभो॥६६॥योमूर्ध्नेधारयेद्वेणुंमहल्लादतलोदकं॥सुस्नातःसर्वतीर्थेषुपु
ण्यवान्नात्रसंशयः॥६७॥ममपुत्राश्चदाराश्चसंपत्तिपिसमर्पिता॥ममाज्ञापयशांतात्मान्भगवन्किं
करवाणिते॥६८॥सूतउवाच॥विनयावनतंभूपंतंनिरीक्ष्यमुनीश्वरः॥स्मृत्वाकरेणराजानंप्रसृवा
चातिहर्षितः॥६९॥शिभांडउवाच॥राजन्यदुक्तंभवतावक्तुंसर्ववचोचितं॥विनयावनताःसर्वेवि
नसाहिंनसाध्यते॥७०॥परंश्रेयोभविष्यति॥७१॥धर्मश्चार्थश्चकामश्चमोक्षश्चैवक्षमातपः॥वि
नयालभतेसर्वंविनयाहिंनसाध्यते॥७१॥प्रीतोस्मितवभूपालसन्मार्गपरिवर्तिनः॥स्वस्ति
स्तुमहाभागयत्पृछामःस्तदुच्यते॥७२॥अहंणोबहवःसंतिपरिसंतुष्टिकारकाः॥त्वमथाभु
यतोनित्यंप्रजारोपणकर्मणि॥७३॥तवभार्याचिसाध्वीयानित्यंप्रजनपरायणा॥किमर्थमपित
दुःखंयथार्थंवक्तुमर्हसि॥७४॥सुमंतिरुवाच॥शृणुष्वभगवंस्सर्वंयत्पृछसिवदामितत्॥आचा
र्यैरुक्तंलोकानामायुश्चरितंमुने॥७५॥अहमासन्पुराभूद्रोमालिनिर्नामसत्तम॥कुमा
रीभिहितोनित्यंसर्वलोकाहितेरतः॥७६॥पिशुनोधर्मविद्वेषीदेवद्व्यापहारकः॥गोघ्नश्चत्रं ॥७७॥

मसहत्यैवसर्वप्राणिवधेरतः॥७७॥नित्यंनिष्ठुरवक्ताचपापोवश्यपरायणः॥किंचित्कालेत्तितो
हेवमनादृत्यमहध्वजः॥७८॥सर्वबंधुपरित्यक्तोदुःखीवनमुपागमत्॥मृगमांसाशनोनित्यंत
त्यमार्गविरोधकृत्॥७९॥एकाकीदुःखबहुलोन्यवसन्निर्जनेवने॥एकदाक्षुत्परिश्रांतोमदाद्य
र्पीपिपासितः॥८०॥जीर्णदेवालयंविल्वोरपश्यन्निजनेवने॥हंसकारंडवाकीर्णंनलसमीपेम
हत्सरः॥८१॥पर्यंतंचनपुष्पौघशोभितंनमुनीश्वर॥अपिबत्तत्रपानीयंततदेवगतश्रमः
॥८२॥उन्मूल्यबिसमश्नानिसाक्षुच्चविनिवारितः॥तस्मिंल्लीर्णालयेविल्वेनिवसंकृतवा
नहं॥८३॥शीर्षस्फुटितसंधानंतथाचाकरवंतथा॥॥पत्रैस्तृणैश्चकाष्ठैश्चगृहंसम्यङ्
तंमया॥८४॥अहमिमंश्लोकमगावंस्त्यादुपलिप्तामुनीश्वर॥तत्राहंव्याधवृत्तिस्स्थाहत्वाच
विविधान्मृगान्॥८५॥अजीवंवर्त्तनंकृत्वावत्सरांश्चविशतिं॥अथेयंप्रागतासाध्वीविंध्य
देशसमुद्भवा॥८६॥निषादकुलसंभूतानामनाकिलिसूता॥बंधुवर्गपरित्यक्तादुःखि
तातीर्णविग्रहा॥८७॥ब्रह्मन्सुतृट्परिश्रांतानशोचंतिस्वकृतांक्रियां॥दैवयोगात्समायाता

त्रमंतीनिर्जनेवने॥८८॥मीनिषाग्रीष्मतापार्ता अंतस्तापप्रपीडिता इमांदुःखवतींदृष्ट्वा
ज्ञातामेविपुलांधृषा॥८९॥मयादत्तंजलंचास्मैमांसचन्यफलंतथा विगतश्रमामाह्वब्रह्म ॥नारद॥
न्मयापृष्टाय थातथ्यं॥९०॥न्यवेदयत्स्वकर्माणितानिश्रृणुमहामुने॥स्यंकोकिलिनीनाम्ना
निषादकुलसंभवे॥९१॥दामुकस्यसुताविद्धन्न्यवसद्विंध्यपर्वते परस्वहारिणीनित्यं सर्व
वेशुन्यवादिनी॥९२॥बंधुवर्गापरित्यक्तायतोहंनवतीपतिं कांतारेविजनेब्रह्मन्मत्समीपमुपा
गता॥९३॥इत्येवंस्वकृतंकर्मसर्वमह्यंन्यवेदयत् तस्मिन्देवालयेविप्रोरहस्येकंच यं
वैमुने॥९४॥दंपतीभावमाश्रित्य स्थितोमांसासिनोतदा एकदामद्यपानेन मत्तावावांचनृ
त्यतः॥९५॥ततस्तेदयितेरात्रौमुदितोमांसभक्षणात्॥कटिवस्त्रंचदंशेप्रमत्तोमद्यसेवया
॥९६॥अथंनहर्षसंपन्नावावांसम्यक्प्रनृत्यतां॥तत्कालएवंपंचत्वंप्रभवचावयोर्मुने॥९७॥
आगतायमदूताश्चपाशहस्ताभयंकराः॥कर्षणातिनतुष्टात्माभगवान्मधुसूदन॥९८॥स्व
दूतान्प्रेषयामासमदाहरणकारणात्॥संवदस्तूमहानासीत्दूतानांतत्रसत्त ॥७८॥

मः॥९९॥मयाश्रुतंचतत्सर्वंश्रुणुधर्मविदांवरदूतास्तेदेवदेवेशशंखचक्रगदाधराः॥१००॥सहस्र
सूर्यसंकाशाःशांताकोमलभाषिणः॥भयंकरान्पाशहस्तान्दक्षिणोयमकिंकरान्॥१॥तान्तु
दिवदूतास्तेहरिनामपरायणाः॥विष्णुदूताऊचुः॥भोभोयूयंक्रूराद्युधर्षाविवेकपरिवर्जिताः॥२॥
मुंचध्वमेनोद्युष्यापोदंपतीहरिवल्लभौ॥३॥विवेकोत्रिषुलोकेषुसंपदामादिकारणं तथाविवेक
शून्यत्वमापदामादिकारणं॥४॥अपापेपापधीर्यस्यनंविद्याद्धर्मपुरुषाधमं॥पापेत्वपापधीर्यस्य
नंविद्यासुरुषाधमंस्॥५॥यमदूताऊचुः युष्माभिसत्यमेवोक्तंवेनोपातकिसत्तमौ॥इयंवैपाप
नादंड्यास्तेनेषामोहियमोकिमं वयंहियमोद्यश्रुतिप्राप्तोहितोधर्मोअधर्मस्तुविपर्ययतः॥
एतावधर्मचरितोनेष्यामोहियमांतिकं॥७॥सत्यउवाचएतच्छ्रुत्वातान्कुपितादेवदूतान्महो
ज्वलःप्रहरचुस्तान्यमभयंयन् भभातिनाद्दिगंतरः॥८॥विष्णुदूताऊचुः॥अहोकष्टंधर्मयश
मधर्मस्पृशतेमहान्सम्यक्विवेकशून्यत्वं निनंस्यापदांमहत्॥९॥प्राप्तानयविशेषेणन
रकाघाश्चतांगताः॥यूयंकिमधर्मंघापिकर्तुंपापानिचोद्यताः॥१०॥स्वकर्मक्षयपर्यंतेमहा

पातकिनोपिच निष्टेसिनरकंयूयंयावदाचंद्रतारकं ११ पूर्वसंचितपापानांनदृष्टोनिष्कृतिहरः ॥नाम॥
किमर्थंपापकर्माणि करिष्यथपुनपुनः १२ श्रुतिप्रणिहितोधर्मः सत्यंसत्यंपुनःपुनः किं
चाभ्यांचदित्तान्धर्मान् प्रवक्ष्यामोय थातथो १३ एतोपापविनिर्मुक्तो हरिशुश्रूषणोरतो हरिणागृह्यमाणोच मुंचध्वंमचिलंबथ १४ एषावैनर्त्तनंचक्रे तथोवेकोधजंभयः
अंत्यकालेविमुगृह्णेनपापविमोचितो १५ ऊर्तिकालेयन्नाम श्रुतवंतोथवेसकृत्॥
लभंतेपरमंस्थानं किमुशुश्रूषणोरताः १६ महापातकयुक्तावायुक्तावासर्वपातकैः ह
रिस्मृतिभागवद्भक्त्या लभंतेपरमांगतिं १७ यतीनांविष्णुभक्तानांपरिचार्यपरायणो दीक्षि
तोऽपिगछंतिपापिनोपि परांगतिं १८ मुहूर्तंवा मुहूर्तार्धंयस्तिष्ठेद्धरिमंदिरे सयाति
परमंस्थानं किमुशुश्रूषणोरताः १९ उपलेपनकर्त्तारोसंमार्जनपरायणो ये तोहरि
हनिःस्यं शीर्णासंधानकारणो २० जलसेचनकर्त्तारोदीपदो हरिमंदिरे कथंतेतोम
हाभागा नयिष्यथयमोनिकं २१ सूतउवाच इत्युक्त्वादेवदूतास्ते स्तुत्वापाशांस्त

दैवहिंसवाप्यावांविमानंतुगतावि प्रोः परंपदं २२ ऊचुर्वांसमीपमापन्नौदेवदेवस्य
चक्रिणः सुकृतवंतौमहाभागान्यावत्कल्पंस्थुणुष्वतत्व २३ युगकोटिसहस्राणियु
गकोटिशतानिच उषित्वाविष्णुभवने ब्रह्मलोकंसमागतौ २४ तावत्कालंचतत्रा
पिस्थित्वेंद्रपदंमागतौतत्रापितावतीभोगंभुक्त्वाभोगमनुत्तमं २५ ततःपृथिवी
शतोप्राप्तौक्रमेणमुनिसत्तम अत्रापिसंपदतुलाहरिदास्यप्रसादतः २६ अनया
सुकृतेनापिप्राप्तमेवंविधंमुने सम्यगाराधयित्वेशंभक्तिभावेन माधवं ३७ प्रा
प्स्यामीतिपरंश्रेयं इतिमेनिश्चितामतिः अवश्यंभावयत्कर्मकृतंतुसुमहत्कृतं २८
नृणांददातिविप्रेंद्र किंपुनः सम्यगर्चनात् स्तुत्वैवम्॥ एतत्सर्वंनिशम्यादौविष्वक्सेन
कमुनीश्वरः अभिनंद्यमहीपालं प्रययौतपसेवनं २९ तस्माच्छृणुध्वंविप्रेंद्रादे
वदेवस्यचक्रिणः परिचर्याच सर्वेषां कामधेनूपमास्मृतां ३० हरिदास्यापराणांच
हरिरेवसनातनः ददातिपरमंश्रेयः सर्वकामफलप्रदं ३१ यइदंपुण्यमाख्यानंस

र्यपापप्रनाशनं वाचये शृणुयाद्वापि यज्ञोरोगणापुण्यभाक् ९३२ ॥॥ ॥ इतिश्रीबृ
हन्नारदीयेपुराणेऽष्टादशोध्यायः ॥१८॥ सूतउवाच। अन्यद्व्रतं प्रवक्ष्यामि शृणुध्वं
सुसमाहिताः हरिर्विख्यातं सर्वलोकेषुदुर्लभं ॥१॥ नारीणांचनराणांच सर्वदुःखनि
वारणंधर्मार्थकाममोक्षाख्यं पुरुषार्थैकसाधनं २ सर्वाभीष्टफलंचैव सर्वकामफलप्र
दं॥ सर्वव्रतोत्तमं श्रेष्ठं सर्वकर्मफलप्रदं ३ मार्गशीर्षसितेपक्षेदशम्यांनियतेंद्रियः॥
कुर्यात्स्नानादिकंकर्म दंतधावनपूर्वकं ४ कृत्वादेवालयंसम्यक्तथायंचमहो
ध्वरान्॥ देवयज्ञोऋषियज्ञः पितृयज्ञस्तथैवच ५ नृपज्ञोब्रह्मयज्ञश्चपंचयज्ञाः प्रकी
र्तिताः एकामशीचभवेत्तस्मिन्नदिने निगृहितेंद्रियाः ६ ततः प्रातःसमुत्थायएका
दश्यांमुनीश्वर॥ स्नानंकृत्वायथान्यायं हरिंचैवार्चयेद्गृही ७ स्नापयेद्देवदेवेशं
चामृतविधानतः॥ अर्चयेत्तस्यभक्त्यागंधपुष्पादिभिः क्रमात् ८ धूपैर्दीपैश्चनैवेद्यै
स्तांबूलैश्चप्रदक्षिणैः संपूज्यदेवदेवेशमिमं व्रतमुदीरयेत् ९ नमस्तेस्तानरूपाय ॥८०

एवंपुष्पादिभिःसम्यक्देवदेवंजनार्दनं वक्ष्यमाणैर्मन्त्रैरुपचारैः समर्पयेत्

ज्ञानदायनमोस्तुते नमस्तेसर्वरूपाय सर्वसिद्धिविधायिने १० एवंप्रणम्यदेवेशंदेवदेवंजनार्द
नं वक्ष्यमाणैर्मन्त्रैरुपचारैःसमर्पयेत् ११ पंचरात्रंनिराहारोह्ययप्रभृतिकेशव स्मर
यंजगत्स्वामीप्रमाभीष्टप्रदोभव १२ एवंसमर्प्यदेवस्योपवासंजितेंद्रियः रात्रौजागर
णंकुर्यादेकास्यंव्रतीद्विजाः १३ द्वादश्यांचत्रयोदश्यांचतुर्दश्यांजितेंद्रियः पौर्णमास्यां
चकर्त्तव्यं एवंविधार्चनंद्विजः १४ एकादश्यांपौर्णमास्यांकर्त्तव्यंजागरंद्विजाः पंचामृ
तादिपूजांतुसामान्याद्विजपंचसु १५ क्षीरेणस्नापयेद्विष्णुंपौर्णमास्यांतुशर्कराः
तिलहोमंचकर्त्तव्यं तिलदानंचसत्तमाः १६ ततःषष्ठेदिनप्राप्तेनिर्वर्त्यस्वश्रमान्मि
त्रांसंप्रास्यपंचगव्येनअर्चयेत्पूर्ववद्धरिं १७ ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्याद्विभवेसत्यवा
दितान् ततःस्वबंधुभिसंई स्वयंभुंजीतवाग्यतः १८ एवंसंवत्सरंकुर्याद्व्रतंपापप्रना
शनं पूर्वमासेमार्गशीर्षेकुर्यादुद्यापनेव्रती २० एकादश्यांनिराहारोभवेत्सर्ववदु
त्तमाः द्वादश्यांचपंचगव्यैश्च प्राशयेत्सुसमाहिताः २१ गंधपुष्पादिभिःसम्यग्देवदेवं

जनार्दनं अर्घ्यचौपायनंदद्याद्ब्रह्मणाय जितेंद्रियः॥२२ पायसंमधुसर्पिश्चघृतयुक्तंफलान्वितं॥
सवस्त्रंजलसंयुक्तंपूर्णकुंभंसदक्षिणं॥२३ घृतेनाच्छादितंकुंभंपंचरत्नसमान्वितं ददाद्ध्यात्वा ॥नार०॥
विदुषब्रह्मणायमुनाश्वराः २४ सर्वात्मन्सर्वभूतेशसर्वव्यापिन्सनातन परमान्नप्रदानेन
सुप्रीतोभवमाधव २५ नारायणनमस्तुभ्यंजगत्त्राणपरायण॥कुंभोदकप्रदानेन प्रीतोभव
वजनार्दन २६ अनेनोपायनंदत्वाब्राह्मणान्भोजयेत्ततः॥शक्तितोबंधुभिःसार्धंस्वयंभुं
जीतवाग्यतः २७ व्रतमेतत्तुयःकुर्याद्विरिंचकसंस्तवंनतस्यपुनरावृत्तिर्ब्रह्मलोकात्
कदाचन २८ एतद्व्रतंतुकर्तव्यमिच्छतापातमुत्तमं॥समस्तपापकांतारदावानलसमंहि
जाः २९ गवांकोटिसहस्राणिदत्तायस्फलमश्नुते॥तत्फलंसमवाप्नोतिएतस्मादुपवासतः३०
यस्त्वेतत्कृष्णयाद्भक्त्यनारायणपरःसदा॥समुच्यतेमहाघोरैरुपपातकोटिभिः ३१ ॥
इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणेरहस्यंनामएकोनविंशोध्यायः १९॥॥॥ ॥सूतउवाच॥॥
अन्यद्व्रतांतरंवक्ष्येशृणुध्वंसुसमाहिताः सर्वपापहरंपुण्यंसर्वलोकोपकारकं २॥ ॥८१॥

आषाढेश्रावणेवापिनभाद्रपदेपिवा॥नभाद्यश्वयुजेवापिकुर्यादेतद्व्रतंद्विजाः३॥एतदन्य
तमवाप्यपिशुक्लपक्षेजितेंद्रियः॥प्रतर्दशम्यांस्नायीतदंतधावनपूर्वकं ३॥नित्यंदेवार्चनंकु
र्यान्नियतात्माजितेंद्रियः॥एकादश्यांब्रह्मचारीअधःशायीजितेंद्रियः॥४॥प्राश्नीयाच्चगव्यंचत
दिद्भुसमीपतः॥ततःप्रातःसमुत्थायनित्यकर्मसमाप्यच ५॥श्रद्धयापूजयेद्विष्णुंवशीकृ
तविवर्जितः॥विप्रैःसहितोविष्णुंअर्चयित्वायथोचितं॥६॥संकल्पंतुतथाकुर्यात्स्वस्तिवा
चनपूर्वकं मासमेकंनिराहारोव्रतस्यप्रभृतिकेशव ७॥मासांतेपारणांकुर्याद्विप्रंबहुदक्षि
णया॥तपोरूपनमस्तुभ्यंतपसांफलदायक ८॥ममाभीष्टफलंदेहिममविघ्नोनिवारय॥एवंस्
मर्यदेवस्यविष्णोर्मासंव्रतंशुभं ९॥तदाप्रभृतिमासांतंनिवसेद्धरिमंदिरे॥प्रत्यहंस्नापयेद्दे
वंपंचामृतविधानतः॥१०॥दीपंनीरांजनंकुर्याच्चास्मिन्मासेगृहेगृहे॥प्रत्यहंदंतकाष्ठेनच्य
पामार्गस्यशास्त्रया॥११॥कृत्वास्नायाच्चविधिवन्नारायणपरायणः॥तदंतेप्रयतःस्नात्वा॥
ब्रह्मणंपूर्ववदर्चयेत्॥१२॥ब्राह्मणान्भोजयेच्छ्राद्धक्तियुक्तःसदक्षिणः॥स्वयंचबंधुभिस्तांदद्युं

जीतप्रयतेंद्रियः १२ भक्त्याचदक्षिणांदद्याद्धेन्याभरणानिच। मासोपवासेनैकेन वाजपेयफलं लभेत् १४ यद्दिदृयं कृतंतस्यपौंडरीकफलंलभेत्। मासोपवासत्रितयं यः कुर्यात्संयतेंद्रियः १५ अग्निष्टोमस्ययज्ञस्यद्विगुणंफलमश्नुते चतुःकृत्वःकृतंयेन पराकंमुनिसत्तमा १६ सर्वेषा त्परमंपुण्यं अग्निष्टोमाष्टकोद्भवं पंचकृत्वाव्रतमिदं कृतंयेनमहात्मना १७ अग्निष्टोमाष्टकं पुण्यंद्विगुणंप्रमुर्यांभरः मासोपवासंषट्कृत्वाकुर्याद्यस्तुसमाहितः १८ अग्निष्टोमशतस्य ज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् निराहारोयोमासंसमश्नीयात् कृत्वानशाभवेत् १९ अश्वमेधशतस्य ज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् मासोपवासंयः कुर्यादष्टकृत्वोमुनीश्वराः २० नरमेधशतस्यापि ज्ञस्य फलपंचगुणंभवेत् यस्तुमासोपवासश्चनवकृत्वासमाचरेत् २१ गोमेधमखजंपुण्यं लभते द्विगुणंनरः दशकृत्वातुयः कुर्यात्पराकंमुनिसत्तमाः २२ सयातिब्रह्ममेधस्यत्रिगुणंफलं मुत्तमं एकादशपराकस्यश्चयः कुर्यात्संयतेंद्रियः २३ सर्वयज्ञफलंप्राप्यहरिसालोक्यमश्नु ते मासोपवासंयः कुर्याद्द्वादशंसंयतेंद्रियः २४ सर्वयज्ञफलंप्राप्यासयातिहरिसारूप्यंस

र्वभोगसमन्वितंत्रयोदशपराकश्चयः कुर्यात्प्रयतोनरः २५ सयातिपरमानंदंयत्रगत्वानशोचति। मासोपनिरतागंगास्नानदानपरायणाः॥२६॥धर्ममार्गप्रवक्तारोयुक्ताश्चवनसंश्रयाः॥यतीनांब्रह्मचा रिणामविरणोचसत्तमाः॥२७॥मासोपवासःकर्त्तव्योवनस्थानांविशेषतः॥नारीवापुरुषोवापि व्रतमेतच्चदुर्लभं २८ कृत्वामोक्षमवाप्नोतियोगिनामपिदुर्लभं॥गृहस्थोवनस्थोवायतिर्वाभिक्षु कोपिवा॥२९॥अहेतुज्ञानशून्योपिमोक्षमाप्नोतिमानवः॥यइदंव्रतमाहात्म्यंनारायणपरायणः ३० शृणुयाद्वाचयेद्वापिसर्वपापैःप्रमुच्यते॥ ॥ ॥ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेमासोपवासक थनंनामविंशोध्याय २०॥ ॥ ॥ ॥ सूतउवाच॥इदमन्यत्प्रवक्ष्यामिव्रतंत्रैलोक्यदुर्लभं। विश्रुतं सर्वपापप्रशमनंसर्वकामफलप्रदं १ ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्राणांचैवयोषितां॥मोक्ष दंकुर्वतांभक्त्याविष्णोःप्रियकरंद्विजाः २ एकादशीव्रतंनाम सर्वकामफलप्रदं॥कर्त्तव्यं सर्वथा विप्रा विष्णुप्रीतनहेतवे ३ एकादश्यांनभुंजीतपक्षयोरुभयोरपि॥यदिभुंक्तेसपापीहपरत्रन रकंव्रजेत् ४ उपवासफलंविप्रकुलिप्सुर्नलभेत्क्वचित्॥सर्वपापदिनरात्रौअहोरात्रंतु प्रथमं ५ एकादश्यांदिनेयस्तुभोक्तुमिच्छतिसत्तमाः॥सभोक्तुंसर्वपापानिस्पृहयेन्नात्रसंशयः ६॥

भवेद्दशम्यामेकादश्यां मुनिसत्तमाः एकादश्यां निराहारो यदि मुक्तिमभीप्सति ॥७॥ या
निकानिचपापानि ब्रह्महत्यासमानिच अभक्ष्यं श्रियतिष्ठंति संप्राप्तेहरिवासरे ॥८॥ ब्रह्म
हत्यादिपापानां कथंचिन्निष्कृतिर्भवेत् एकादश्यांतु पापानां निष्कृतिर्नास्ति कुत्रचित् ॥९॥
युक्तोवा प्रलापान्तकृयुक्तोवा सर्वपातकैः एकादश्यां निराहारो सयातिपरमंपदं ॥१०॥ एकादशीमहापु
ण्यां विष्णोः प्रियतरांतिथिं संसेव्यासर्वथाविप्रैः संसारच्छेदलिप्सुभिः ॥११॥ दशम्यांप्रा
तरुत्थाय धृतधावनपूर्वकं स्नात्वाचविधिवद्विप्रा मर्चयेत्प्रयतेंद्रियः ॥१२॥ एकादशीभवेत्त
स्मिंदिनेनिगृहीतेंद्रियः विष्णोः समीपेशयीचनारायणपरायणः ॥१३॥ एकादश्यांतथा
स्नात्वा संपूज्यजनार्दनं गंधपुष्याक्षतैः सम्यक्तत्रैवमुदयेत्पुनः ॥१४॥ एकादश्यांनिरा
हारः स्थित्वाहरिपरेसहे मोक्षाभिपुंडरीकाक्ष शरणंमेभवाच्युत ॥१५॥ इमंमंत्रंसमुच्चार्यवि
द्वद्वेवस्यचक्रिणः भक्तिभावेननुष्ठाय उपवासंसमर्पयेत् ॥१६॥ देवदेवस्यपुरतः कुर्याद्वि
जागरं नियतव्रती गीतवाद्यैश्चनृत्यैश्च पुराणश्रवणादिभिः ॥१७॥ ततः प्रातःसमुत्थायद्वा ॥८३॥
दश्यांनियतव्रती स्नात्वाचविधिवद्विप्रा मर्चयेत्प्रयतेंद्रियः ॥१८॥ पंचामृतेनसंस्ना

॥नारद॥

प्यएकादश्यांजनार्दनं द्वादश्यांपयसाप्यहरिसारूप्यमश्नुते ॥१९॥ अज्ञानतिमिरांधस्यव्र
तेनानेनकेशवप्रसीदसुमुखोनाथ ज्ञानदृष्टिप्रदोभव ॥२०॥ एवंविज्ञाप्यविप्रेंद्रान्देवदेव
स्यचक्रिणः भोजयेच्छ्रद्धयादद्याद्दक्षिणांतथा ॥२१॥ ततःस्वबंधुभिःसार्धं नारा
यणपरायणाश्चत्वारपंचत्रयोवा महाभागाः स्वयंभुंजीतवाग्यतः ॥२२॥ एवंयः प्रयतःकुर्यात्सुप्र
भैकादशीव्रतं सयातिविष्णुभवनंपुनरावृत्तिदुर्लभं ॥२३॥ उपवासव्रतपरोधर्महानीचस
त्तमाः चांडालपतितांश्चापिवाह्यात्रेणापिनार्चयेत् ॥२४॥ नास्तिकानिंदकंचैव मर्यादालोपकं
क्रियाशून्यंतथाउपवासव्रतपरोनार्चयेत्सर्वथाबुधः ॥२५॥ वृषलीमात्मनोष्टांवृषली
पतिमेवच अभक्ष्यभक्षयाजकंचैवनार्चयेत्सर्वथाव्रती ॥२६॥ कुंडाशिनंगोलकंचतथा
देवलकाशिनंभिषजंकाव्यकर्त्तारंदेवद्विजविरोधिनं ॥२७॥ परान्नलोलुपंचैवपरस्त्री
लोलुपंतथाव्रतोपवासनिरतोवाह्यात्रेणापिनार्चयेत् ॥२८॥ इत्येवमादिभिःशुद्धोवर्षास
र्वाहनेरतः उपवासपरोभूत्वापरंसिद्धिंगमिष्यति ॥२९॥ नास्तिगंगासमंतीर्थं नास्तिमा
तृसमोगुरुः नास्तिविष्णुसमोदेवः नापोनानशनात्परं ॥३०॥ क्षत्रियस्यासमोधर्मोनास्ति

नास्ति वेदसमं शास्त्रं नास्ति शांतिसमं सुखं॥नास्ति सत्यपरं ज्योतिस्तपो नास्ति नशा नास्
तिऽशानास्ति क्षमासमो धर्मो नास्ति कीर्तिसमं धनं॥नास्ति ज्ञानसमो लाभः स्तपो नानशनास्
तथाऽत्रैवोदाहरंतीमं इतिहासंपुरातनं॥संवादं भद्रशीलस्य तासतुर्गव्यवसायच॥३॥पुरा
हिगालवो नामसत्यधर्मपरायणः॥उवास नर्मदातीरे शांतोदांतस्तपोनिधिः॥२॥बदुवृक्षसमा
कीर्णे मृगयूथनिषेविते॥सिद्धचारणगंधर्वयक्षविद्याधरान्विते॥३॥कंदमूलफलैः पूर्णे मुनि
वृंदनिषेविते॥गालवो नाम विप्रेंद्रो निवासमकरोच्चिरं॥४॥तस्याभवद्भद्रशीलइति ख्यातः
सुतोवशी॥नातिसमोमहाभागोमहानारायणपरायणः॥५॥बलक्रीडनकालेपिभद्रशीलोम
हामतिः॥तत्तन्नबोधितश्चापि सिद्धैरपिमुनीश्वरैः॥६॥हरिंमृदेवनिर्माय सर्वेज्ञापरमन्न॥
नमस्कुर्वन्भद्रमिति विष्णवेसर्वजिष्णवे॥७॥सर्वेषांजगतांस्वस्ति रयादितिहिचाब्रवीत्॥
क्रीडाकालंमुहूर्त्तंवामुहूर्तंधर्मचारिवा॥८॥एकादशीतिसंकल्प्य विष्णवेप्रणमत्यसौ॥सतु॥
एवंसुचरितंदृष्ट्वा तनयेगालवोमुनिः॥९॥अएतद्दिवसमयाविष्णुः समाराध्यतपोनिधिः॥
गालवउवाच॥भद्रशीलमहाभागभद्रशीलोसिपुत्रक॥१०॥चरितंमंगयुक्तं योगिनांमपि

दुर्लभोहरिरत्यापरानित्यंसर्वभूतहितेरतः॥११॥एकादशीव्रतपरोलोकानुग्रहतत्परः॥भिक्षु
द्यानिर्ममोशांतोहरिध्यानपरायणः॥१२॥जातियेपरमाबुद्धिः कथंवकुरुमेहार्हसि॥सूतउवाच
भद्रशीलःपितुर्वाक्यंश्रुत्वाप्रहसितानन॥१३॥स्वानुभूतंयथावृत्तं सर्वंपित्रेन्यवेदयत्॥भ
द्रशीलउवाच श्रुणुतातमहाभागअनुभूतंमयापुरा॥जातिस्मरत्वाज्ञानाग्नियोमनप
रिभाषितं॥१४॥सूतउवाच एतच्छ्रुत्वामुनिश्रेष्ठो गालवोविस्मयान्वितः॥उवाचप्रीतिमापन्नोभद्र
शीलंमहामतिं॥१५॥गालवउवाच यस्मत्पूर्वंमहाभागकिमुत्तंचयमेनते॥कस्यवाकेनहेतो
रत्रतस्सर्वंवक्तुमर्हसि॥१६॥भद्रशीलउवाच॥अहमासंपुरातातराजासोमकुलोद्भवः॥धर्म
कीर्तिरितिख्यातो दत्तात्रेयेनशासितः॥१७॥नववर्षसहस्राणिमहीं कृत्स्नामपालयन्॥धर्मा
त्स्थाअधर्माच्चप्रयात्यबहवः कृताः॥१८॥ततःश्रियाप्रमत्तोहमधर्मेकृतवान्हं॥पापेऽज्ञा
नसंसर्गात्पाखंडचरितोद्भवं॥१९॥पुण्यार्जनानिपुण्यानिमयापिसुबहून्यपि॥बोधाःपाखंडि
नःप्रोक्ताःयतोवेदानिंदकाः॥२०॥अथतस्माद्द्विजस्तानेक्षेन यदिवेदेषुभक्तिमान्॥पाखंडा॥
पमात्रेण प्रनष्टेनिपोयन॥२१॥पाखंडेबोधितोहंतु वेदमार्गेसमस्तजन॥सखाश्चसर्व
एवध्वस्ताः कूटंचकृविदामया॥२२॥अधर्मनिरतेमोनुदृष्यामद्देशकाप्रजाः॥सदेवदु

॥नारद॥
॥८४॥

षूनेच कुःषष्ठांशंतत्रमेभजन्॥५५ एवंपापसमाचारोव्यसनासक्तस्तथामृगयाभि
रतोभूत्वाएकदाप्रविश्यवनं॥५६॥ससैन्योहंवनेतत्रहत्वाबहुविधान्मृगान्क्षुत्तृड्भिरर्दितो
श्रांतोरंभातीरमुपागमं॥५७ प्रवृद्धतापविक्रांतोरवार्णाह्नानमाचरन्॥अदृष्टसैन्यएकाकीपा
ड्यमानोबुभुक्षया॥५८ समेतास्तत्रवैकेचिन्नानातीरवासिनःएकादशीव्रतपराःप्रयाद्
ष्टानिशामुखे॥५९॥निराहारश्चतत्राहंएकाकीतज्जनैःसहजागरंकृतवांस्तानिद्रयान्विते
निशि॥६०॥अथश्रमपरिक्रांतःक्षुत्पिपासाप्रपीडितश्चतदैवजागरेणोहंनावलंचवत्तमाम
तः॥६१॥ततोममभटैर्वीरोमहादंष्ट्राभयंकरैःअनेकक्लेशसंपन्नोमार्गात्प्राप्तोममांति
कंतदंष्ट्राकरालवदनंमपश्यत्समवर्तिनं॥अथकालःचित्रगुप्तमदूरेदमभाषत॥६३॥
चिरंविचार्यमासपुनश्चेदमुवाचहाचित्रगुप्तवाच॥असौपापहतःसत्यंवथाविशृ
णुधर्मराजद्वादश्यांएकादश्यांनिराहारासर्वपापविमोचितः॥[illegible]
बहून्यपिपापकादशीदिनेशेषेतीरमनोरमे॥६५॥जागरंचोपवासंचकृत्वापापैर्विमोचितः
यानिकानिचपापानिकृतानिसुबहून्यपि॥६६॥तानिसर्वाणिसर्वाणिनष्टानिउपवासप्र
भावतः॥६७॥भटऊचुःवाच॥एवमुक्तोधर्मराजश्चित्रगुप्तेनधीमता॥तमाहदंडवद्भूमौ

॥८५॥

ममतानाम्निकंपिनम्॥६९॥सूजयामासमांतत्रभक्तिभावेनधर्मराट्॥ततश्चस्वभटान्सर्वान्
अदूरेदमुवाचह॥६९॥यमउवाच॥शृणुध्वंमद्वचोदूताहितंवक्ष्यामियत्नुतम्॥धर्मेषुनिरतंसर्वं
मनसाभायध्वंममांतिके॥७०॥येविष्णुभक्तिनिरताःप्रयताःकृतज्ञाःएकादशीव्रतपरा
विजितेंद्रियाश्चनारायणाच्युतहरेशरणंभवेतिशांतावदंतिसततंतरसाःस्मरध्वं॥७१॥ना
रायणाच्युतजनार्दनकृष्णविष्णोपद्मेशपद्मदयितासिवशंकरेतिनित्यंवदंत्यखिललोकहि
ताःप्रशांताशूराभटास्तजतितत्रनमोस्तिसिद्धा॥७२॥नारायणार्पितधियोहरिभक्तिभ
क्तास्वाचारमार्गनिरतानुरुसेवकांश्चसत्सङ्गदानिरतान्हरिकीर्तिसक्तान्दूरात्यजध्व
मनिशंहरिनामसक्तान्॥७३॥पाखंडसंगरहितान्निजभक्तिनिष्ठसंसंगलोलुपतरंश्चत
थातिशेयान्॥७४॥शंभोहरेसकलबुधिसमांस्तथैवदूरात्यजध्वमुपकारपरायणांश्च॥७५॥
येवीक्षिताहरिकथामृतसेवकेश्चनारायणास्मृतिपरायणमानसेश्च॥विप्रेंद्रपादजलसेच
नसंप्रहृष्टास्तान्यायिनोपिचभटाःसततंस्मजध्वं॥७७॥येनामसंतपरिहर्षनशीलिनश्च
लोकाद्वेषाद्धिजजनाहितकर्मिणश्च॥तानेवलोभनिरतान्जननाशहेतूंस्तानानयध्वम

परापकृतांश्चदूता॥॥२॥एकादशीव्रतपरान्सुखमुग्रशीलंलोकापवादनिरतंपरदोषभेद
कंचग्रामस्यनाशकरमुत्तमनिंदकंचदूनाःसमानयतांक्षिप्रंधनेषुलुब्धं॥३॥येविष्णुभ ॥नारद॥
क्तिविमुखाननमैक्षियेचनारायणायशरणागतपालनाय॥विहायलयंचनहियातिनरेति
मूर्खीस्तानानयध्वमतिपापरतान्त्रशास्यात्॥४॥भद्रशीलउवाच॥एवंसंश्रुत्वान्यूर्यमे
नपरिभाषितंदक्षेनमहतोपनश्रुत्वातत्कर्मतत्रवै॥७॥पितुर्ममानुतापेनतथर्मश्रवणेन
चतदैवसर्वपापानिनिःशेषंविगतानिभो॥८॥पापशेषविनिर्मुक्तेहरिसारूप्यमागतौस
हस्तस्यसंकाशमाननायथमस्तदा॥९॥एवंदृष्ट्वाविस्मितास्तेयमदूताश्चयोत्कयाश्विश्वा
सेपरमंवक्तुर्यमोक्तेसर्वएवते॥१०॥ततःसंपूज्यमांकोविमानशतसंकुलं॥सद्यःसंप्रेष
यामासतद्दिव्यंपरमंपदं॥११॥विमानकोटिभिःसार्धंसर्वभोगसमन्वितैः॥कर्मणातेन
जनकविष्णोर्लोकंमयेषितं॥१२॥कन्यकोटिसहस्राणिकन्यकोटिशतानिच॥स्थित्वाविष्णु
पदेरम्येमहाहेडलोकंसमागतः॥१३॥तत्रापिसर्वभोग्याःसर्वदेवनमस्कृतःभाव
कादित्यत्वातत्तोमत्तिमुपागतः॥१४॥तत्रापिविप्रप्रवरकुलेमहतिसंभवे॥जातिस्मरत्व ॥८९॥

ज्ञानंतिसर्वमेतन्मुनीश्वर॥७॥तस्माद्विष्णुर्चनंनित्योनातःहंप्रकरोमिवैएकादशीव्रत
मिदमितिनज्ञातवान्पुरा॥१५॥जातिस्मृतिप्रभवेनतन्नतंसांप्रतंमया॥अवसेनापियत्कर्मकृ
तंतस्यफलप्रदं॥१६॥एकादशीव्रतंभक्त्यातुर्वनांकिमुतप्रभो॥तस्मात्क्षिप्रंजनकशुभ
मेकादशीव्रतं॥१७॥विष्णुरुवाचहरहःपरमस्थानंक्षयाएकादश्यांव्रतंयेतुकुर्वंतिश्र
द्धयानराः॥१८॥तेषांनविघ्नभवेसर्वेपरमोदयायवै॥यत्नेनशृणुपाणिस्थंपठेद्वाभक्तिसंयुत
॥१९॥सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोमहीयते॥सूतउवाचएवंपुत्रवचःश्रुत्वासंतुष्टोगालवोमुनि
॥२०॥अवापपरमांतुष्टिंमनसांचातिहर्षितः॥धन्यजन्मसफलंजातंमेहरिपावनीकृतः
॥२१॥यतोसोमकुलेजातोविष्णुभक्तिपरायणः॥इतिसंतुष्टचेतास्तुस्वपुत्रस्यधीमतः॥२२॥
हरिपूजाविधानंतुयथावत्समबोधयत्॥इत्येतद्गालमुनिश्रेष्ठयथावत्कथितंमया॥२३॥
संकोचविस्तरेणांचकिमन्यत्कथयाम्यतः॥॥२४॥इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणेद्वितीयो ॥८९॥
ध्यायः॥१॥ऋषयऊचुःकथितंभवतासर्वंश्रुतंज्ञातंतथैवोक्तंविदुभागीरथ्याश्चमहिमाधर्मार्थ
र्मोश्चसत्तम॥१॥हरिपूजाविधानंचव्रतानिचसविस्तरं॥एकादश्याश्चमहिमाश्रुतोस्मा

वर्णाश्रिनस्मात्ख्याता एतेषांब्राह्मणोधिक॥७॥ब्राह्मणाःक्षत्रियोवैश्यादिजात्रोक्तास्त्रयस्तथा॥

क्तोविशेषत॥२॥इदानींश्रोतुमिच्छामोवर्णाचारविधिमुने॥तथैवाश्रमाचारंप्रायश्चित्तवि
धिंतथा॥३॥एतत्सर्वंमहाभागस्तत्सर्वार्थकोविद॥कृपयापरयाविष्टोयथावद्वक्तुमर्हसि॥४॥
सूतउवाच॥शृणुध्वमृषयःसर्वंयदुक्तोब्रह्मसूनुना॥सनत्कुमारमुनयेवर्णाचारविनिर्णयः॥५॥
वर्णाश्रमाचारयुतैःपूज्यतेहरिरीश्वरः॥तस्माद्वदाम्यविप्रेंद्राःप्रश्नाद्योविदितश्रयः॥६॥
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चत्वारएवहि॥मातृतश्चोपनयनाद्द्विजयजन्मवैक्रमात्त॥७॥
एतैर्वर्णैःसर्वधर्माःकार्यावर्णानुरूपत॥स्वकर्मधर्मसंयोगान्पाखंडःप्रोच्यतेबुधै॥८॥स्वगृ
ह्योदितंकर्मद्विजःकुर्वन्कृतीभवेत्॥अन्यथापतितोविंद्यात्सर्वकर्मबहिष्कृतं॥९॥युगध
र्माःपरित्याज्याःवर्णैरिमर्यथोचितं॥ग्रामाचारास्तथात्याज्याःस्मृतिमार्गविरोधिनः॥१०॥कर्म
णामनसावाचायत्नाद्धर्मान्समाचरेत्॥अस्वर्ग्यंलोकविद्विष्टंधर्ममप्याचरेन्नतु॥११॥समुद्रया
त्वास्वीकारःकमंडलुविधारणं॥द्विजानांसवर्णासुकन्यासूपयमस्तथा॥१२॥देवरेणसुतोत्प
त्तिर्मधुपर्कपशोर्वधः॥मांसदानंतथाश्राद्धे वानप्रस्थाश्रमस्तथा॥१३॥दत्तक्षतायाःकन्या
यांःपुनर्दानंपरस्यच॥दीर्घकालंब्रह्मचर्यंनरमेधाश्वमेधकौ॥१४॥महाप्रस्थानगमनंगोमेध

॥नार०॥ ॥८७॥

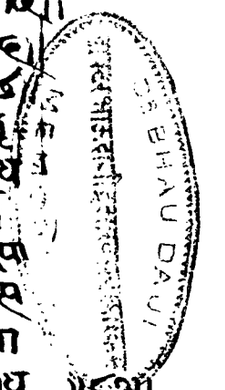

श्चतथाऽन्यस्य॥इमान्धर्मान्कलेर्युगेवर्जनादुर्मनीषिणः॥१५॥देशाचाराःपरिग्राह्यास्तत्तद्देशाय जैर्न
नेः॥अन्यथापतिताह्येयाःसर्वधर्मबहिष्कृताः॥१६॥ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्राणांचैवसत्तमाः॥क्रिया
समासतोवक्ष्येशृणुध्वंसुसमाहिताः॥१७॥दानंदद्याद्द्विजेंद्राणांयज्ञैर्देवान्यजेत्तथा॥वृत्यर्थंयाय
जंयैश्चैवमन्यानध्यापयेत्तथा॥१८॥याजंयेद्दुर्मनान्योनान्योगानविप्रेत्यादकीभवेत्॥कुर्याच्चैवप्र
हणंतथाऽन्नस्यपरिग्रहं॥१९॥प्रसह्योच्चपरेभ्यस्समबुद्धिर्वर्तेत्तथा॥सर्वलोकहितंकुर्यान्मृदुवा
क्यमुदीरयेत्॥२०॥ऋतावभिगमःपत्न्यांशास्त्रेब्रह्मणस्यवै॥नकस्याप्यहितंश्रद्धाद्विद्वत्पूजा
परोभवेत्॥२१॥दानानिदद्याद्विप्रेभ्योक्षत्रियोपिद्विजोत्तमाः॥कुर्याच्चैवदयाग्रहणंयज्ञैर्देवान्यजे
त्तथा॥२२॥शास्त्रजीवोभवेच्चैवपालयेद्धर्मतोमहीं॥दुष्टानांशासनेकुर्याच्छिष्टानांपरिपालनं॥२३॥
पशूपाल्यंचवाणिज्यंकृषिश्चमुनिसत्तमाः॥वेदस्याध्यायनंचैववैश्यस्याऽपिप्रकीर्तितं॥२४॥
दद्यादानंचविप्रेभ्योयज्ञैर्देवान्यजेत्तथा॥कुर्याच्चदयाग्रहणंधर्मंशूद्रवत्समाचरेत्॥२५॥कृषि
कृषजीविधनैःकारुधनेनवादयादानोपिशूद्रोपिपाकयज्ञैर्यजेन्नतु॥२६॥ब्राह्मणक्षत्रियवि
शांशुश्रूषाविहितोभवेत्स्वतुकालाभिगमनंस्वदारेषुप्रशस्यते॥२७॥सर्वलोकहितेष्वंगा

गलं प्रियवादिता । अनायासमहासाहसक्षितिक्षानाक्षिमानित्व ॥ २९ ॥ समानोसर्ववर्णानांमुक्ति
भिपरिकीर्तितं । सर्वेचमुक्तिमायांतिस्वाश्रमोचितकर्मणा ॥ ३० ॥ ब्राह्मणक्षत्रियाचारमाश्रयेदापदि
द्विजः ॥ क्षत्रियोपिचविद्वत्तिमस्यापदिसमाश्रयेत् ॥ ३१ ॥ नाश्रयेच्छूद्रवृत्तिंतुअत्यापत्स्वपि वैद्विजः
यथाश्रयेद्विजोन्मादः सचांत्यजतितंस्मृतः ॥ ३२ ॥ ब्राह्मणाक्षत्रियाचस्त्रीद्विजातिहिविश्रुताः ॥ चत्वा
रस्त्वाश्रमास्तेषांपंचमोनोपपद्यते ॥ ३३ ॥ ब्रह्मचारीगृहीवानप्रस्थोभिक्षुश्चसत्तमाः ॥ चत्वारस्त्वाश्रमा
श्रमस्तेषांपंचमोनोपपद्यते ॥ ३४ ॥ चतुर्भिराश्रमैरेभिसाध्यतेधर्मसत्तमाः ॥ विद्युत्तुष्यंतिविप्रेंद्राः
कर्मयोगरतास्सदा ॥ ३५ ॥ निस्पृहाःशांतमनसःस्वकर्मपरिनिष्ठिताः ॥ त्रियांतिपरमंस्थानं नावर्त्तंतेपुनः
पुनः ॥ ३६ ॥ ॥ इतिबृहन्नारदीयेपुराणेद्वितीयेविंशोध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ वर्णाश्रमाचार
विधिं प्रवक्ष्यामिसमासतः ॥ शृणुध्वमृषयःसर्वेसुसमाहितचेतसः ॥ १ ॥ यःस्वकर्मपरित्यज्यपरकर्म
र्मनिषेवते ॥ सखंडःसहिविज्ञेयःसर्वधर्मबहिष्कृतः ॥ २ ॥ गर्भाधानादिसंस्कारः कार्योश्रात्रवि
धानतः ॥ स्त्रीणाममंत्रतः कार्यायथाकालंयथाविधिं ॥ ३ ॥ सीमंतप्रथमेगर्भे चतुर्थेमासिशस्यते ॥ ष
ष्ठेवाष्टमेवापिअष्टमेवापिकारयेत् ॥ ४ ॥ जातेपित्रेपितास्नात्वा सचैलंजातुकर्मतु कुर्यान्नांदीमुखं ॥ ८८ ॥

संश्राद्धंस्वस्तिवाचनपूर्वकं । हिरण्यंचाग्न्यधानेवानांदीश्राद्धंप्रकल्पयेत् ॥ अथोनकारयेद्यस्तु
सचांडालउच्यते । च । कृत्वाभ्युदयिकंश्राद्धं पितासुत्रस्यवाग्यतः । कुर्वतिनाम्निनिर्देशेसजकांतेय
थाविधिः ॥ ७ ॥ अस्पष्टमर्थहीनंचअतिगुर्वक्षरान्वितं । मदयात्मावित्रेंद्रस्तथाचविषमाक्षरं ॥ ८
सृतीयेवस्थेचूडंपंचमेसप्तमेपिवा ॥ षष्ठेचैवाष्टमेवापिकुर्याद्वृद्धोक्तमार्गतः ॥ ९ ॥ दैवतोगादति
क्रांतेगर्भाधानादिकर्मणि । कर्त्तव्यःपादकृच्छ्रोवैचौडवर्षः प्रकल्पयेत् ॥ १० ॥ गर्भाष्टमेष्टमेवापित्रो
र्मरणंयापनायनं । आषोडशाब्दपर्यंतंकालमाहुर्मनीषिणः ॥ ११ ॥ गर्भैकादशमेतत्तुराजन्यस्यो
पनायनं । चतुर्विंशाब्दपर्यंतं कालमाहुर्मनीषिणः ॥ १२ ॥ एतत्कालविधिस्तस्यद्विजस्यानिक्र
मेभवेत् । सावित्रीपतितंविद्यान्नलिप्तंकदाचन ॥ १३ ॥ द्विजोपनयनेविप्रमुख्यकाल्यतित्र
यं । द्वादशाब्दंचरेत्कृच्छ्रंप्राजापत्यंद्वायणंतथा ॥ १४ ॥ सतोपनद्यंचैवकृत्वाकर्मसमाचरेत् ॥ अन्य
थापतितंविद्यात्कर्त्ताचब्रह्महाभवेत् ॥ १५ ॥ मौंजीद्विप्रस्यविज्ञेयाधर्ज्यक्षत्रियस्यवै । आज्ये
वैश्यस्यविज्ञेयंदंडावक्ष्यंयथाक्रमं ॥ १६ ॥ पालाशोब्राह्मणस्योक्तो नृपस्योदुंबरस्तथा ॥ वैल्वो
वैश्यस्यविज्ञेयः प्रमाणंश्रृणुतद्विजाः ॥ १७ ॥ विप्रस्यकेशमानंस्यादललाटंनृपस्यतु ॥ नास

ग्रसमित्तंदंडंवैल्वस्याकुर्विपश्चितः॥१९॥तथावासांसिवक्ष्यामिविप्रादीनांयथाक्रमं॥काषायंचैव
माजिष्ठंहारिद्रंचप्रकीर्तितं॥२०॥उपवीतीद्विजोविप्रापरिचार्यापरोगुरोः॥वेदग्रहणपर्यंतंनिव
सद्गुरोर्गृहे॥२१॥प्रातस्नायीभवेद्वेणासमित्कुशफलादिकान्॥गुर्वर्थमाहरन्नित्यंकल्पंकल्पंसु
नीश्वरः॥२२॥यज्ञोपवीतमजिनंदंडंचद्विजसत्तमाः॥नक्षत्रेनवमेत्र्यूनेभ्रष्टेजन्मनिसंपत॥२३॥
कीर्तनोवर्त्तनंप्राज्ञभिक्षांनैवकदाचन॥भिक्षांचश्रोत्रियागारेदाहरेत्प्रयतेंद्रियः॥२४॥भवत्पू
र्वंब्रह्मणास्यभवन्मध्यनृपस्यच॥भवदंत्यविशःप्रोक्तं॥भिक्षामाहरणेवचः॥२५॥सायंप्रात
रग्निकार्यंयथाकालंजितेंद्रियः॥कुर्यात्तिदिनंचर्णाब्रह्मयज्ञमतंद्रितः॥२६॥अग्निकार्यंपरि
त्यक्तःपतितःप्रोच्यतेबुधैः॥ब्रह्मयज्ञविहीनश्चब्रह्महापरिकीर्तितः॥२७॥देवतार्चनंकुर्याद्ध
श्रूषानुपदंगुरोः॥॥भिक्षांनैवभोजयेन्नित्यंनैकान्नादिंकदाचन॥२८॥आनीयैनंनिवेद्यप्राणांश्च
हाभिक्षांजितेंद्रियः॥निवेद्यमुनयेश्नीयाद्गुरुयत्तदनुज्ञया॥२९॥मद्यस्त्रीमांसचर्णंतांबूलंदंतधा
वनं॥उच्छिष्टभोजनंचैवदिवास्वापंचवर्जयेत्॥३०॥छत्रपादुकगंधाभ्यंतधामाल्यानुलेपनान्
जलकेलिंगीतवाद्यंद्यूतंपरिवर्जयेत्॥३१॥परवादंचोपतापंविप्रलापंतथाजनेपाषंडजनसं

सर्गंश्रूद्रसंगंचवर्जयेत्॥३२॥अभिवादनशीलस्यादृद्धेषुचयथाक्रमं॥ज्ञानवृद्धास्तपोवृद्धाः
वयोवृद्धाइतित्रयः॥३३॥अधार्मिकानिदुःखनिनिवारयेद्गुरुर्ग्वेदशास्त्रोपदेशेनतंपूर्वमभि
वादयेत्॥३४॥असावहमितिब्रूयाद्विजोवैस्वाभिवादनं॥नाभिवाद्याश्चविप्रेणक्षत्रियावाद्याः
कदाचन॥३५॥नास्तिवंशेममर्यादंकृतघ्नंग्रामयाजकं॥स्तेयंचकितवंचैवकदाचिन्ना
भिवादयेत्॥३६॥पाषंडपतितंमूर्खंवैतपानक्षत्रपाठकं॥तथापानकिनंचैवकदाचिन्नाभिवादये
त्॥३७॥कृतघ्नंपुंश्चलीजारंस्तेनंकोगर्भघातिनं॥दुश्चीलांचतथाचेर्ज्यांकदाचिन्नाभिवादयेत्॥३८॥
उन्मत्तंचशठंपूर्तंधावंतमशुचिंतथा॥अभ्यक्तसिरसंचैवजपंतंनाभिवादयेत्॥३९॥दीनयाच
नंप्रकुर्वंतंसंप्रियुष्यकुरुंस्तथा॥उदपात्रधरंचैवक्षुंजंतंनाभिवादयेत्॥४०॥विवादशीलि
नंचंक्रमंतंजलमध्यगं॥भिक्षाभयारिणंचैवशयानंनाभिवादयेत्॥४१॥श्राद्धंव्रतंतथादानं
देवताभ्यर्चनंतथायश्चंचतर्पणंचैवकुर्वंतंनाभिवादयेत्॥४२॥सभायांयज्ञशालायांदेवतायत
नेषूपि प्रस्थेकेतुनमस्कारोलंतिपुण्यंपुरार्जितं॥४३॥कृतेभिवादनेयस्तुनकरोत्यभिवादनं
नाभिवाद्यःसविद्वद्भिर्यथाशूद्रस्तथैवसः॥४४॥प्रक्षाल्यपादावाचम्यगुरोरभिमुखःस

सदा ॥ तस्यपादोदकंगृह्य अधीयीत विचक्षणः ॥ ४४ ॥ अष्टकासुचतुर्दश्यां प्रतिपत्सर्वपोषधा
महाभरण्यां विप्रेंद्राः श्रवणद्वादशीदिने ॥ ४५ ॥ भाद्रपदापरपक्षेद्वितीयायांतथैवच ॥ नार० ॥
यनो थानद्वादश्यां श्रोत्रीयमरणंगते ॥ ४६ ॥ बंधितब्रह्मणोचैव प्रवृद्धकमलेनथा उल्कांड
शनिप्रपतनेतथाविप्रावमानिन ॥ ४७ ॥ आषाढीकार्तिकीचैफाल्गुनीचद्विजोत्तमाः ॥ द्वितिं
याशुक्लपक्षस्यग्रामदाहेतथैवच ॥ ४८ ॥ माघस्यसप्तमी शुक्लानवम्यांश्वयुजेतथा ॥ परि
वेषादिकेसूर्येश्रोत्रीयगृहमागते ॥ ४९ ॥ मन्वादिषुविप्रेंद्रायुगादिषुचतसृषु ॥ नाधीयीतद्वि
जःकश्चित्सर्वकर्मफलेप्सुकः ॥ ५० ॥ शुक्लात्तृतीयावैशाखे प्रेतपक्षत्रयोदशी ॥ कार्तिकेन
वमी शुक्ला माघमासेचपौर्णिमा ॥ ५१ ॥ एतायुगादयश्चोक्तादत्तस्याक्षय्यकारिकाः मन्वा
दीश्चप्रवक्ष्यामि शृणुध्वंसुसमाहिताः ॥ ५२ ॥ आश्वयुक्शुक्लनवमी कार्तिकेद्वादशीसिता
तृतीयाचैत्रमासस्यतथाभाद्रपदस्यच ॥ ५३ ॥ आषढशुक्लदशमी सितामाघस्यसप्तमी ॥
श्रावणीबाष्टमीकृष्णाछातथाषाढीचपौर्णमी ॥ ५४ ॥ फाल्गुनीपौर्णमासीतथामावास्यापौषस्यैकाद ॥ १०० ॥
शीतथाकार्तिकीफाल्गुनीचैत्री ज्येष्ठीपंचदशीसिता ॥ ५५ ॥ मन्वादयः समाख्याताद्दत्तस्य

क्षयकारिकाः द्विजैश्राद्धंतुकर्तव्यं मन्वादिषुयुगादिषु ॥ ५७ ॥ श्राद्धेनिमंत्रितेचैवतथाश्रूकंपने
पिचाएवमादिषुसर्वेषुअनाध्यायःप्रशस्यते ॥ ५८ ॥ अनाध्यायेषुधीतानां प्रज्ञामायुर्यशश्रियं ॥
अजस्रंबलमारोग्यंनिष्कंतनियमस्यच ॥ ५९ ॥ अनाध्यायेषुधीतेतुविद्याद्वंद्यंघ ॥
तकं ॥ नतंसंभाषयेविप्रानतेनसहसंवसेत् ॥ ६० ॥ कुंजगोलकयोःकेचि ज्जडादीनांचसत्तमाः ॥
वेदंतिवोपनयंनसुत्रादिनकेचन ॥ ६१ ॥ अनधीत्यतुयोवेदोछात्राणिपठतेनरः शूद्रतुल्यः
सविज्ञेयोद्विजत्वंनोपपद्यते ॥ ६२ ॥ अनधीतद्विजोयस्तु आचरेषुप्रपद्यते नाचारफलमाप्नोति
यथाशूद्रस्तथैवसः ॥ ६३ ॥ नित्यंनैमित्तिकंकाम्यंयच्चान्यत्कर्मवैदिकं ॥ अनधीतस्यविप्रस्यस
र्वंभवतिनिष्फलं ॥ ६४ ॥ सर्वधर्ममयोविष्णुः देवःसाक्षाद्धरिस्मृतः ॥ वेदाध्यायीततोविप्राः स
र्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ ६५ ॥ ॥ ७ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपूर्वखंडेशौ ध्यायः ॥ ३ ॥ ७ ॥ त्रयो
॥ सूतउवाच ॥ वेदग्रहणपर्यंतं शुश्रूषाणिरतोगुरुं ॥ अनुज्ञातस्ततस्तेन कुर्यादग्निपरिग्र
हं ॥ १ ॥ वेदांगानिचवेदौ च धर्मशास्त्राणिचद्विजाः ॥ अधीत्यागुरवेदत्वादक्षिणांसंभवेद्ध
नं ॥ २ ॥ रूपलक्षणसंपन्नंसगुणं सत्कुलोद्भवं ॥ द्विजः समुद्वहेत्कन्यामन्यथागुरुतल्पगः ॥ ३ ॥

॥बृहं॥ रोगिणीं चैववृत्तघ्नीं सरोगकुलसंभवां॥अतिकेशामकेशांच वाचालांनोद्वहेद्विजः॥४॥कपि
॥९१॥ शांवामनांचैवदीर्घदेहांविरूपिणीं॥न्यूनाधिकांगीमुन्मत्तांपिशुनांनोद्वयेद्बुधः॥५॥स्थूलभगुल्फां ॥नार०॥
दीर्घजंघांनतथैवपुरुषाकृतिं॥समश्रुयंजनसंयुक्तां कन्यांनैवोद्वहेद्बुधः॥६॥वृथाहोयमुरवीं
चैवसदान्यगृहवासिनीं॥विवाशीलांचबृहतीं निष्ठुरांनोद्वहेद्बुधः॥७॥बद्धाक्षिनीं स्थूलदंतां
स्थूलोष्ठीं घर्घरस्वरां॥अतिकृष्णोरक्तवर्णां धूर्त्तांनैवोद्वहेद्विजः॥८॥सदारोदनशीलांचपां
डुवर्णांचकुत्सितां॥कासश्वासादिसंयुक्तां निद्राशीलांचनोद्वहेत्॥९॥अनर्थभाषिणींचैवक
दूषपरायणां॥परापवादनिरतांतस्करांनोद्वहेद्बुधः॥१०॥बालभावादविज्ञातः स्वभावा
मुद्वहेद्बुधः॥प्रागन्यामगुणांज्ञात्वा सर्वथातांपरित्यजेत्॥११॥दीर्घनासांचकितवांतनरू
हविदूषितां॥गर्वितांवरवृत्तांचसर्वथानोद्वहेद्विजः॥१२॥अन्नपुत्रवधूयानारोसर्वदानिष्ठुरांस्त्र
वेत्॥परानुकूलिनीचैवसर्वथातांपरित्यजेत्॥१३॥विवाहा विविधाप्रोक्ता ब्राह्म्यादिमुनिसत्त
माः॥सूर्वएवंवरोज्ञेयः पूर्वाभावेपरः परः॥१४॥ब्रह्मोदवत्यश्चैवार्षः प्राजापत्यस्तथासुरः॥गांध
र्वोराक्षसश्चैवपैशाचश्चाष्टमोमतः॥१५॥ब्राह्मेणवैविवाहेन विवहेद्वैद्विजोत्तमः॥अभा ॥९१॥

दवेनप्यथवाकुर्यात्किंचिदार्षप्रचक्षते॥१६॥प्राजापत्याविधानादयोविप्राविवाहापंचगर्हिताः॥
आभावेक्षत्रपूर्वेषुकुर्यादेवापरान्द्विजः॥१७॥यज्ञोपवीतद्वितयं सोत्तरीयंचधारयेत्॥सुवर्णकुंड
लेचैवधौतवस्त्रद्वयंतथा॥१८॥अनुलेपनलिप्तांगः कुर्यात्केशानखःशुचिः॥धारयेद्वैणवंदंडंसोदकं
चकमंडलुं॥१९॥छत्रंममलंछत्रंपादुकेचोपानहौ॥धारयेत्सुष्ठमालाश्चसुगंधाप्रियदर्शनः
॥२०॥नित्यंस्वाध्यायशीलस्यात्यथाचारंसमाचरेत्॥परान्नंनैवभुंजीतपरवादंचवर्जयेत्॥२१॥पा
देननार्द्रयेत्पादमुच्छिष्टेनैवलंघयेत्॥नसंहताभ्यांपाणिभ्यांकंडूयेदात्मनःशिरः॥२२॥एज्यं
देवालयंचैवनापसव्यंव्रजद्विजः॥देवार्चाचमनंस्नानंव्रतश्राद्धक्रियादिषु॥२३॥नभवेन्मुक्त
किकेशश्मश्रुनैकवस्त्रधरस्तथा॥नापिबेदुच्छपानंचशुष्कवादंचवर्जयेत्॥२४॥अन्यस्त्रीमिर्न
गछेन्नपैशून्यंचपरित्यजेत्॥नापसव्यंव्रजेद्विप्रःस्वल्पंचचतुष्पदं॥२५॥असूयामस्तरंचैवदि
वास्वापंचवर्जयेत्॥स्वधनंचस्वनक्षत्रं स्वमानंचाभिगोपयेत्॥२६॥दुर्जनैःसहसंवादोनाशास्त्रं
श्रुणुयात्तथा॥आसवद्यूतगीतेषु द्विजस्तुनरतिंचरेत्॥२७॥आदौस्नेहंधिराछिष्टंचंदस
र्योपतिष्ठंतथासंसुरंचषकंस्पृष्ट्वास्वासचेलंस्नानमाचरेत्॥२८॥चित्तिंचचितिशंचकंपंचोज्ञ

मेवच॥ स्पृष्ट्वादेवलकंचैवसवासाजलपविशेत॥२९॥दीपश्छायानतुच्छायाकेशवस्त्रंघटोद
कं॥आत्मोन्मार्जनरेणुश्चहंतिपुण्यंपुराकृतं॥३०॥रूपदानंप्रेतगृहंतथाशूद्रान्नभोजने॥वृष
लीपतिसंगंचदूरतःपरिवर्जयेत॥३१॥असच्छास्त्राभिगमनंखदानंनरवेक्षयोः॥नथैवन
रशयनंसर्वदापरिवर्जयेत॥३२॥गामश्वंशुंसकांचैवतथैवचचतुष्पथं॥देवतायतनंचै
वनापसव्यंव्रजद्विजः॥३३॥शिरोभ्यंगावशिष्टेननैलेनांगंनलेपयेत॥नांबूलमशुचिंनाद्यात्तथा
सुस्थंनबाधयेत॥३४॥नाग्निमग्निंपरिचरेत्पूज्याश्चगुरुदेवताः॥नचैवमहस्तेनैकेनपिबेद्वारिकृतं
वाजलं॥३५॥नचाक्रोशेद्गुरुंहन्यात्तदाशाश्चमुनीश्वराः॥निंदेद्वेषिणोविप्रान्नतिनोमपिय
स्तितथा॥३६॥परस्परस्यमर्माणिकदापिनवदेद्बुधः॥अदर्शेचपौर्णमास्यांचयागंकुर्याद्यथावि
धिः॥३७॥औपासनपरित्यागीसुरापीसुच्यतेबुधैः॥अयनेविषुवेचैवयुगादिषुचसत्तमाः॥३८॥
दर्शेचप्रेतपक्षेचश्राद्धंकुर्याद्गृहेद्विजः॥मन्वादिषुमृताहेचअष्टकादिषुसत्तमाः॥३९॥नवयो
न्यसमायातेगृहेश्राद्धंसमाचरेत्॥श्रोत्रियेगृहमायातेग्रहणेचंद्रसूर्ययोः॥४०॥पुण्यक्षेत्रेषुती
र्थेषुगृहेश्राद्धंसमाचरेत्॥यज्ञेदानंतथाहोमःस्वाध्यायःपितृतर्पणं॥४१॥वृथाभवतिवि

प्रेंद्राऊर्ध्वपुंड्रंविनाकृतंऊर्ध्वपुंड्रंचतुलसींश्राद्धेप्रेनेछंतिकेचन॥४२॥वृक्षाचारःपरिग्रा
सस्तस्माद्धेयोर्थिभिर्नरैः॥इत्येवमादयोधर्माःस्मृतिषुगीताःप्रचोदिताः॥४३॥कार्याद्विजानिभिः
सम्यक्सर्वकामफलप्रदाः॥सदाचारपरायैस्तुतर्षोविष्णुःप्रसीदति॥४४॥विष्णोप्रसन्ननतां
यातेकिमसाध्यंशरीरिणां॥४५॥ ॥ ६॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणेचर्यापादेशोध्यायः॥ बृ
२४॥सूतउवाच॥गृहस्थस्यसदाचारंवक्ष्यामिमुनिसत्तमाः॥कुर्वतांसर्वपापानिनश्यंते
वनसंशयः॥१॥ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायपुरुषार्थविरोधिनी॥वृत्तिंसंचिंतयेद्विप्राःकृतकेशप्र
साधनाः॥२॥दिवासंध्यासुकर्मस्थब्रह्मसूत्रउदङ्मुखः॥सिरःप्रावृत्यवस्त्रेणअंतर्धायकर
णोमहीं॥३॥वह्निकाष्ठंकरेणोर्वंतावन्मौनीभवेद्द्विजाः॥पश्चिमोत्तरदीतीरेतटागेपंचसंनि
धौ॥४॥तुषांगारकपालेषुजलमध्येतथैवच॥देवालयेतथायानेकाष्ठभूमौचतुष्पथे॥५॥ब्राह्मणा
नांसमीपेतुतथागोगुरुसन्निधौ॥एवमादिपुदेशेषुमलमूत्रंनकारयेत्॥६॥शौचयत्नःसदाका
र्यःशौचमूलोद्विजःस्मृतः॥शौचाचारविहीनस्यसमस्तंकर्मनिष्फलं॥७॥शौचंचद्विविधंप्रो

क्तं बाह्यमभ्यंतरंतदा॥ मृज्जलाभ्यांबहिःशुद्धिःभाव शुद्धिस्तथांतरे॥८॥ गृहीतशिश्नस्योथायशौचा
र्थंमृत्तिकांहरेत्॥९॥ गंधलेपक्षयकरं शौचंकुर्यात्प्रयत्नतः॥१०॥ अनुच्छिष्टप्रदेशेषु शौचार्थंमृत्ति
कांहरेत्॥ नचयूकादिसहितांहलोत्खननतथैवच॥११॥ वापीकूपतडागेषुनाहरेद्वाप्यमृत्तिकां॥ शौचं
कुर्यात्प्रयत्नेनआदायोजलिनामृदं॥१२॥ एकोमृदेकादातव्यातिस्रोवाप्रदयाद्बुधैः॥१३॥ अपानेपंचवा
मिनुदशासप्ततथोभयोः॥ तिस्रस्तिस्रःप्रदातव्यापादयोर्मृत्तिकाःपृथक्॥१४॥ एवंशौचंप्रकुर्वीतगं
धलेपापनुत्तये॥ एतच्छौचंगृहीतस्यद्विगुणंब्रह्मचारिणां॥१५॥ त्रिगुणंतुवनस्थानांयतीनांचतुर्
गुणं॥ स्वग्रामेसर्वमाचारंपथार्द्धंमुनिसत्तमाः॥१६॥ आतुरेनियमानास्तिमहापादितथैवच॥ गंधले
पक्षयंशौचंकुर्वीयान्मुनिसत्तमाः॥१७॥ स्त्रीणामन्त्यनीतानांगंधलेपक्षयाविधिः॥ व्रतस्थानां
चसर्वेषांयतिवच्छौचमिष्यते॥१८॥ विधवानांचसर्वेषां विप्रेंद्रा एवंशौचंप्रकीर्तितं॥ एवंशौचंमुनिवृ
त्यपश्चाद्दसुसमाहितः॥१९॥ प्राङ्मुखोदङ्मुखोवापि आचमेत्प्रयतेंद्रियः॥ त्रिश्चतुर्वापिबेद्वापि
गंधफेनाविवर्जितः॥२०॥ द्विर्मार्जयेच्चदशिणातलेनौष्ठौचसत्तमाः॥ तर्जन्यंगुष्ठयोगेननासि

देशास्पृशेद्द्विजाः॥२१॥ तलेनोरस्तलेनैव अंगुल्याग्रैःशिरस्पृशेत्॥ तलेनांगुल्यग्रैर्वास्पृशेद्दंसौ
विचक्षणः॥२२॥ एवमाचम्यविप्रेंद्रा शुद्धिमाप्नोत्यनुत्तमां॥ ततस्नानंप्रकुर्वीत मार्जनंजलतर्प
णं॥२३॥ ततःसंध्यामुपासीतसावित्र्यार्घंत्रयेक्षिपेत्॥ गायत्रींचजपेत्सम्यक्शिष्टाचारसमन्वितः
॥२४॥ तत्रैवसायमासीनोजपेदारक्षदर्शनात्॥ उपास्यसंध्यांमध्यान्हेक्षिपेदर्घंत्रयंबुधः॥२५॥ गाय
त्रींचजपेत्सम्यक्शिष्टाचारसमन्वितः॥ प्रातर्मध्यंदिनेचैव ग्रहस्थःस्नानमाचरेत्॥२६॥ व्रतस्थंचप्रकु
र्वीतदर्भपाणिर्मुनीश्वराः॥ दैवोदितानित्यकर्मणिप्रमादादकृतेनचेत्॥२७॥ सर्वथाप्रथमेयामेतानि
कुर्याद्यथाक्रमं॥ नोपास्यद्विजसंध्यांघूर्त्तोमत्तोन्मत्तोहिनापदि॥२८॥ पारवेदः सहिविज्ञेयोसर्वधर्मे
बहिष्कृतः॥ यस्यसंध्यादिकर्माणिकृतयुक्तिविशारदः॥२९॥ परित्यजतितंवित्तं यांप्रहापातकिनं
वरं॥ येद्विजाइतिभाषंत स्तेक्तसंध्यादिकर्मिणः॥३०॥ तेयांतिनरकान्घोरान्यावदाचंद्रतारकं
देवार्चनंततःकुर्यादुच्चदेवंयथाविधि॥३१॥ आयांतमतिथिंसम्यगर्हणादैश्चपूजयेत्॥ व
क्ष्यामधुरावाणीआतिथेष्वगतेषुवै॥३२॥ जलान्नकंदमूलैर्वागृहदानेनवार्चयेत्॥ आ

थिर्यस्यभग्नाशोगृहीतस्मिन्निवर्त्तते ३१ सतस्यपुण्यमादायगच्छेद्वनसंश्रयः अज्ञातगोत्र
नामानमन्यग्रामागतं ३२ विप्रश्रितोतिथिंप्राहुर्विदुषांकंप्रदूषयेत् प्रतिपद्यैर्यथा
ग्रामवासिनांह्येकंश्रोत्रियंविश्रुतंसदा ३३ अन्नार्थेप्रसहंविप्रोऽदृश्यस्वपितृयज्ञवत्
यइहापिस्मागीब्रह्महेत्यच्यतेबुधैः ३४ कुर्यादहरहस्तस्मान्पंचयज्ञान्प्रयत्नतः देवयज्ञोभूत
यज्ञःपितृयज्ञस्तथैवच ३५ नृयज्ञोब्रह्मयज्ञश्चपंचयज्ञाःप्रकीर्त्तिताः मित्रभूतादिसंयुक्तः
स्वयंभुंजीतवाग्यत ३६ यावद्विजातिनाज्ञायासात्रंचैवपरिग्रहेत् तंप्राप्यह्यासनेपादौ
वस्त्रार्धंपरिधायच ३७ मुखेनार्धमितंभुक्त्वासुरापास्यच्यतेबुधैः खादितार्धंपुनः खादेन्नोदक्य
दिफलानिच ३८ प्रस्यक्षलवणंचैव गोमांसात्रीनिगद्यते आपोशनेवाचमनेपेयद्रव्येषु
वातथा ३९ शब्देनकारयेद्विप्राः कुर्याच्चेसातकीभवेत् पश्यमन्यंप्रभुंजीतवाग्यतोन्नम
कुत्सयन् ४० ततःस्नात्वाविप्रेंद्राः शास्त्रचिंतापरोभवेत् रात्रावपियथाशक्त्याध्ययनाश्र
नक्तोजनेः ४१ कंदमूलफलैर्वापि आयांतमतिथिंयजेत् एवंगृहीसदाचारं कुर्यात्तिदि

॥नार०॥ ॥९४॥

नंबुधः ४२ यथाचारपरित्यागीप्रायश्चित्तीभवेध्रुवं दूषितांस्वतनुंदृष्ट्वापलितादेश्चसत्तमाः
४३ पुत्रोभार्यांविनिक्षिप्यवनंगच्छेत्सहैववा भवेत्रिषवणस्नायीनरश्चमभृजटाधरः ४४
अधःशायीब्रह्मचरीपंचयज्ञपरायणः फलमूलाशनोनित्यंस्वाध्यायनिरतस्तथा ४५ दया
वान्सर्वभूतेषुनारायणपरायणः त्यजेयुर्ग्रामजातानिपुष्पाणिचफलानिच ४६ अष्टौग्रासान्
भुंजीतनकुर्याद्रात्रिभोजनं अभ्यवन्यतुतेनैवानप्रस्थःसमाचरेत् ४७ वानप्रस्थःप्रकुर्वी
तत्रपःश्चांद्रायणादिकं सहेत्तापादिंवह्निंपरिचरेत्सदा ४८ यदामानासिवैराग्यंतापंस
र्वेषुवस्तुषु तदैवसन्यसेद्विद्वान्नान्यथापतितोभवेत् ४९ वेदाभ्यासेषुनिरतः शांतोदांतो
जितेंद्रियः निर्द्वंद्वोनिरहंकारो निर्ममःसर्वदाभवेत् ५० शमादिगुणसंपुष्टः क्तः कामक्रो
धविवर्जितः नग्नोवाजीर्णकौपीनोभवेन्मुक्तोयतिर्द्विजः ५१ समः शत्रौचमित्रेचतथामानाप
मानयोः एकरात्रंवसेद्ग्रामेत्रिरात्रंनगरेवसेत् ५२ भैक्षेणाकल्पयेन्नित्यंनैकान्नादीभवेद्यतिः
अनिंदितद्विजगृहेष्वगारेष्वमुक्तवर्जने ५३ विवादरहितेचैवभिक्षार्थंपर्यटेद्यतिः भवेत्रि

सीत

षवणस्नायीनारायणपरायणः॥५८॥जपेत्प्रणवंनित्यंयत्नाद्विजितेंद्रियः॥एकाग्रादीभवेद्य
स्तुकदाचिल्लुप्यतेयदि॥५९॥तस्यनिष्कृतिंहितप्रायश्चित्तायुतैरपि॥विप्रायादद्यतिर्लोभात्प्रवृ
द्धतर्षोभवेत्॥६०॥सचांडालसमोज्ञेयोवर्णाश्रमविगर्हितः॥आत्मानंचिंतयेद्देवंनारायणमनाम
यं॥६१॥निर्द्वंद्वंनिर्ममंशांतंमायातीतमम्मसं॥अव्ययंपरिपूर्णंचसदानंदैकविग्रहं॥६२॥ज्ञानस्वरू
पममलंपरंज्योतिःसनातनं॥अविकारमनाद्यंतंजगत्त्रितयकारणं॥६३॥त्रिगुणंपरमंध्यायेद्
यानंचपरात्परं॥षष्ठेदुपनिषद्वाक्येवेदांतार्थैश्चचिंतयेत्॥६४॥सहस्रशीर्षंदेवंसदाध्यायेज्ज्ञि
तेंद्रियः॥एवंध्यानपरोयस्तुयतिर्विगतमत्सरः॥६५॥सयातिपरमानंदंपरंज्योतिःसनातनं॥
सूतउवाच॥इत्येतन्माश्रमाचारान्यःकरोतिदिनेदिने॥६६॥सयातिपरमंस्थानंयत्रगत्वान
शोचति॥वर्णाश्रमाचारयुतःसर्वपापविमोचितः॥नारायणपरोयातिततोविष्णोःपरंपदं॥६७॥
इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेचतुर्वेशोध्यायः॥२५॥सूतउवाच॥शृणुध्वमृषयःसर्वेश्राद्ध
स्यविधिमुत्तमं॥यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः॥१॥विप्रःक्षयाहपूर्वेद्युःस्नात्वा॥

वैकास्नेभवेत्॥अधःशायीब्रह्मचारीनिशिविप्रान्निमंत्रयेत्॥२॥दंतधावनतांबूलतै
लाभ्यंगतथैवच॥स्त्रीषुचपरान्नानिश्राद्धकर्तृविवर्जयेत्॥३॥श्राद्धेनिमंत्रितोयस्तुमैथुनंकुरु
तेयदि॥ब्रह्महत्याभवेत्तस्यनिरयेपततेध्रुवं॥४॥श्राद्धेनियोजितंविप्रंश्रोत्रियंविद्युतस्यं
तथास्वाचारनिरतंप्रशांतंसत्कुलोद्भवं॥५॥रागद्वेषविहीनंचपुरुषार्थविशारदं॥त्रिमधुत्रिसु
पर्णज्ञंसर्वभूतदयापरं॥६॥द्विवृद्धारतंचैवस्मृतितत्त्वविशारदं॥वेदांततत्त्वसंपन्नंसर्वभूत
हितेरतं॥७॥कृतज्ञंगुणसंपन्नंगुरुशुश्रूषणेरतं॥परोपदेशनिरतंसच्छास्त्रकथनेरतं॥८॥
एतान्नियोजयेद्विप्रान्मुनीश्चसः॥श्राद्धेवर्ज्यान्प्रवक्ष्यामिशृणुध्वंगदतोमम॥९॥न्यूनांगंचाधिकांगंचकदर्यंरोगिणंतथा॥कुष्ठीचकुनखीचैवलंपटःकर्णसूचकः॥१०॥
नक्षत्रपाठजीवीचतथैवग्रामयाचकः॥कुवादीदीर्घवैद्यश्चतथादेवलकठः॥११॥निंकदको
मर्षणोधूर्त्तःतथैवग्रामदाहकः॥असच्छास्त्रक्रियानिरतःपरान्ननिरतस्तथा॥१२॥वृषलीसुत
वाएतेवृषलीपतिरेवच॥कुंडगोलकश्चैवतथाज्ञानंचयाजकः॥१३॥दंभाचारोवृथा
रूढोअन्यस्त्रीधनतत्परः॥विष्णुभक्तिविहीनश्चशिवभक्तिपराङ्मुखः॥१४॥वेदक्रियक

श्चैवस्मृतिविक्रयकस्तथापुराणविक्रयीचैवमंत्रविक्रयणस्तथा १५ यागकाःकार्यकर्त्तारोभि
षक्पत्न्यापजीविनश्च वेदनिंदापरश्चैवविप्रनिंदापरस्तथा १६ नित्यराजोपजीवीचकृतघ्नकि ॥नर०॥
तवस्तथा सदागानपरश्चैवद्यूतपानपरायणश्च १७ मिथ्याभिवादिनश्चैवग्रामारण्यप्रदाहकः
तथातिकामुकश्चैववार्द्धुषिरसविक्रयी १८ रूक्षयुक्तिरतश्चैवश्राद्धब्रह्मीःप्रयत्नतः विमं
त्रितश्राद्धपूर्वेद्युस्तस्मिन्नेवदिनेतथा १९ निमंत्रितोभवेद्विप्रोब्रह्मचारीभवेद्विजः श्राद्धक्ष
याःप्रकर्त्तव्यःप्रसाश्चैतिसत्तमाः २० निमंत्रयेद्विजंप्राज्ञंदर्भपाणिजितेंद्रियः प्रातःस
मुत्थायपरंकार्यंकर्त्यंकर्मसमाचरेत् २१ श्राद्धंसमाचरेद्विद्वान्कालेकुत्तुपसंज्ञितेदिवसस्या
ष्टमेभागेयदामंदायतेरविः २३ सकालःकुत्तपोनाम्नापितॄणांदत्तमक्षयं अपराह्णःपित्र्
याणांतुदत्तःकालःस्वभुवा २४ तत्कालएवदातव्यंकर्त्तव्यंतुद्विजोत्तमैः यत्कव्यंदीयतेवि
धेरकाले मुनिसत्तमाः २५ राजसंतत्स्मृतंविद्येपितॄणांनापसर्पति कव्यंदत्तंतुसायाह्ने
तामसंतद्विधीयतेः २६ दातानरकमाप्नोतिभोक्तावनरकंव्रजेत् क्षयाहस्यतिथेर्यातु
यदियुक्तातिथिर्भवेत् २७ व्याप्तापराण्हकायांतुश्राद्धंकार्यंविजानता क्षयाहस्यतिथि ॥९६॥

र्विप्रा अपराण्हद्वयेयदि २८ पूर्वेद्युरेवकर्त्तव्यासधौकार्यातथोत्तरा मुहूर्तद्वितयंचैवपूर्वदि
नेस्यादपरेहनी २९ तिथिःसायाह्नगायास्यात्सोकव्यस्यविश्रुता केचित्पूर्वदिनंप्राहुर्मुहू
र्तद्वितयंसनि ३० नैतन्यतेहिसर्वेषांकव्यदानेमुनीरिताः निमंत्रितेषुविप्रेषुनिमंत्रितेषुद्विजोत्त
माः ३१ प्रायश्चित्तविशुद्ध्यासानेभ्यानुज्ञांसमाचरेत् श्राद्धंसमनुज्ञातोविप्रान्पूर्वंनिमंत्र
येत् ३२ ऊर्ध्वंचविश्वेदेवार्थंपित्र्यर्थंत्रीण्यथाविधिः दैवतार्थंचपित्र्यंवामेकंवानिवेदयेत् ३३ श्रा
द्धार्थंसमनुज्ञातोमंडलंकारयेद्बुधः चतुरस्रंब्राह्मणस्यत्रिकोणंक्षत्रियस्यच ३४ वैश्यस्यकर्त्त
व्यंहेयं शूद्रस्याभुक्षणंभवेत् ब्राह्मणानामभावेतुभ्रातरंपुत्रमेवच ३५ स्वात्मानंवानिभुंजी
तनविप्रंवेदवर्जितं प्रक्षाल्यविप्रपादौश्च आचांतानुपवेशयेत् ३६ यथावदर्चनंकुर्यात्सर्व
णांप्रभुंब्राह्मणानांचमध्येयंदूरदेशेचसत्तमाः ३७ अपहृताइयंचार्या कर्त्तामुविकिरेत्त
तः यवैर्दर्भैश्चविश्वेषांदेवानामिदमासनं ३८ दत्तेचक्षयोदत्तात्रपितॄणांतदनंतरं अ
क्षय्यासनयोषष्टीद्वितीयावाहनेतथा ३९ अन्नदानेचतुर्थीस्यात्पंचमीपात्रसंयोगसमुद्भवः
आसायपात्रद्वितयंदर्भपात्रसमन्वितः ४० ससत्रेसंचयेतार्घंशंनोदेवीस्तथाद्विजः यवो

सौतियवाग्भिश्चपुष्पैः प्रपूज्य च ॥ आवाहयेत्ततोदेवान्विश्वेदेवान्सहस्यच ॥ यादिव्य इतिमंत्रेण दद्याद्दर्घ्यंसमाहितः ॥ ४२ ॥ गंधैश्चपत्रपुष्पैश्च धूपदीपैर्यथेप्सितैः देवैश्चसमनुज्ञातो यज्ञेसि ॥ नार० ॥
त्तगणांस्तथा ॥ ४३ ॥ तिलसंयुतदर्भैश्चद्दद्याद्धेनुषतथासनं ॥ पात्राण्यास्वेयत्रीणि अर्घ्यार्थंपूर्व
वद्द्विजाः ॥ ४४ ॥ सोन्नदेव्या व्या जलंक्षिप्यानिलोसीतितिलाक्षिपेत् ॥ इदंत इत्यन्नावाद्यापित
न्विप्रसमाहितः ॥ ४५ ॥ यादिव्य इतिमंत्रेणादद्याद्दर्घ्यंचपूर्ववत् ॥ गंधैः पुष्पैश्च धूपैश्चदीपदानेच
सत्तमाः ॥ ४६ ॥ वासोभिर्भूषणैश्चैवयथाविभवमर्चयेत् ॥ ततोन्नग्रासमादायघृतयुक्तंविचक्षणः
॥ ४७ ॥ अग्रौकरिष्यइत्युक्त्वाग्नेस्योनुहोंसमाहरेत् ॥ करवैकरवाणीतिवाप्रोक्तोब्रह्मणोद्विजाः ॥ ४८ ॥
औपासनाग्निमादायस्वगृह्योक्तविधानतः ॥ सामायपितृमंत्रेण स्वधानमइतिसत्तमाः ॥ ४९ ॥ अन्न
यैकव्यवाहनायस्वधानमइतिचा ॥ त्वाहांतेनापिवाविप्राजुहुयात्सितदर्पिषा ॥ ५० ॥ आभ्यामिवा
हुतिभ्यांतुपितरस्तृप्तिमाप्नुयुः ॥ अग्नाभावेतुविप्रस्यपाणौहोमोविधीयते ॥ ५१ ॥ यथाचारंप्र
कुर्वतिपाणावग्नौचवाद्विजः ॥ नष्टेग्नेस्युरभवश्चे सार्वणेसमुपस्थिते ॥ ५२ ॥ संधायाग्निंततः ॥ ७ ॥
कुर्यात्कृत्वातं विसर्जेत्कृतेयज्ञेदूरतोविप्राः पार्वणेसमुपस्थिते ॥ ५३ ॥ त्रिवृत्कुशैः कारये

द्धूपंसाग्निकैः सर्वदाद्विजाः ॥ स्वयाहदिवसेप्राप्ते स्वग्निर्दूरतोयदि ॥ ५४ ॥ तथैवभ्रातरस्तत्र
लौकिकाग्नाविनिक्षिपेत् ॥ औपासनाग्नौदूरस्थे समीपेभ्रातरिस्थिते ॥ ५५ ॥ अथयज्ञेजुहुयाद्वा
पिपाणौवासहिपातकी ॥ औपासनाग्नौदूरस्थेकेचिदिच्छंतिसत्तमाः ॥ ५६ ॥ तच्छेषंविप्रपात्रेषुविधि
रेसंसन्हरिंभक्षैस्तर्पयेच्चलेहैश्चरवायैर्विप्रान्प्रपूजयेत् ॥ ५७ ॥ अन्नयागंततः कुर्यादुभयत्र
समाहितः ॥ आगंतुमहाभागाविश्वेदेवामहाबलाः ॥ ५८ ॥ येअत्रविहितास्तेसावधानाभवंतुत ॥ श्रा
इतिसंप्रार्थयेद्देवान्नयेदेवासुवाचवै ॥ ५९ ॥ यथासंप्रार्थयेद्विप्रान्येचेहेतिऋचापितृन् ॥ आ
र्त्तानांचमूर्त्तानांपितृणांदीप्ततेजसां ॥ ६० ॥ नमस्यामिसदातेषांध्यायिनांयोगचक्षसां ॥ एवंवि
धृज्ञप्रस्तुत्यनारायणपरायणः ॥ ६१ ॥ दत्तहविषतत्कर्मविच्छेदंचसमर्पयेत् ॥ ततःसंब्राह्मणाः
सर्वेभुंजरन्नाप्यतांद्विजाः ॥ ६२ ॥ हसंतेवदतेचोच्चैः राजसंतद्वदेधविः ॥ यथाचारंप्रदेयंचमधु
र्मांसादिकंतथा ॥ ६३ ॥ प्रकारादीनिशंसेतवाग्यतोधृतभाजनः ॥ यदिपात्रंत्यजेयस्तुब्राह्मणाः
श्राद्धयोजितः ॥ ६४ ॥ श्राद्धहंतासविज्ञेयोनरकायोपपद्यते ॥ भुंजानेषुचविप्रेषु अन्योन्यंसंस्पृ
शेद्यदि ॥ ६५ ॥ तदन्नमत्यजन्मुक्तोगायत्र्याष्टशतंजपेत् ॥ भुज्यमानेषुविप्रेषु कर्त्ताश्रद्ध

DR BHAU DAJI

पोषद्वैशोध्यायः॥ ॥२९॥॥॥॥ सूतउवाच॥१ तिथीनांनिर्णयंवक्ष्येप्रायश्चित्तविधिंतथा॥शृणु
ध्वंसर्वकर्माणांसिद्धिर्येनप्रजायते॥२॥श्रौतस्मार्त्तव्रतंदानंयज्ञःस्वकर्मवैदिकं॥अनिर्णितासुतिथिषु
नकिंचित्फलतिद्विजाः॥३॥एकादश्यष्टमीचैवपौर्णमास्यांचतुर्दशी॥अमावास्यातथाचोपवास
व्रतादिषु॥४॥परविद्धाःप्रशस्तास्युःनाग्राह्याःपूर्वसंयुताः॥नागविद्धातुयाषष्ठीशिवविद्धानुसप्त
मी॥५॥दशम्येकादशीविद्धानैवोपोष्यकदाचन॥दर्शंचपौर्णमासींचसप्तमींपितृवासरं॥६॥पूर्वविद्धां
प्रकुर्वाणोनरकायोपपद्यते॥तस्मात्पक्षेपूर्वविद्धांत्यजेदष्टमींचचतुर्दशीं॥७॥प्रशस्तकेचिदाहुश्चतु
र्यांनवमींतथा॥व्रतादीनांतुसर्वेषांशुक्लपक्षेविशिष्यते॥८॥अपराह्णातुपूर्वाह्णाग्राह्याश्रेष्ठतरायतः॥
असंभवेव्रतादीनांयदिपूर्वाह्णकीतिथिः॥९॥मुहूर्त्तद्वितयंग्राह्यंभवत्यनुदितेरवौ॥प्रदोष
व्यापिनीग्राह्यातिथिर्वक्त्राब्जसंभवः॥१०॥उपोषितंतुनक्षत्रंयेनास्तंयातिभास्करः॥तिथिनक्षत्र
संयोगोविहितोव्रतकर्मणि॥११॥प्रदोषव्यापिनीग्राह्याअन्यथाव्रतघस्मरा॥अर्धरात्रादधो
यातुनक्षत्रव्यापिनीतिथिः॥१२॥सैवग्राह्यामुनिश्रेष्ठानक्षत्रविहितेव्रते॥यद्यर्धव्यापिनीरात्रौभ्यं
तेनक्षत्रंतुदिनद्वये॥१३॥तत्पुण्यतिथिसंयुक्तंनक्षत्रंग्राह्यमुच्यते॥अर्धरात्रद्वयस्यांतेनक्षत्रंचेति

तिथिर्यदि॥१४॥यदेपूर्वाप्रशस्तास्युःपुण्येकार्यातथोत्तरा॥अर्धरात्रद्वयेव्याप्तातिथिर्नक्षत्रसंहिता॥१५॥
क्षयवृद्धितिथिंत्यक्त्वाग्राह्यापूर्वापरायमा॥त्रिष्टासंमिश्रितेह्लोराहिणावह्निसंयुता॥१६॥मैत्रेणस
म्मिताज्येष्टासंतानादिविनाशनी॥तत्रस्थितिर्यदःपुण्याःकर्मानुष्ठानतोदिवा॥१७॥रात्रिव्रतेषुसर्वेषु
रात्रियोगोविशिष्यते॥तिथिनक्षत्रयोगेनयापुण्यापरिकीर्तिता॥१८॥तत्स्यात्तुयद्व्रतंकार्यंसैवग्राह्याविच
क्षणैः॥उदयव्यापिनीग्राह्याश्रवणद्वादशीव्रते॥१९॥स्नानदानजपादीनांकुर्वतामक्षयंफलं॥अथकर्क
टकेरेयंदक्षिणायनकर्मणः॥२०॥एकाघटिकाविंशत्पुण्यकालंविदुर्बुधाः॥तुलाश्विकेचैवसिंहेचकुं
भेचैवतथैवहि॥२१॥एवंमेषमुहूर्त्तंतुग्राह्यंस्नानजपादिषु॥तुलायांचैवमेषेचपूर्वतःपरतःस्म
था॥२२॥हीयादेवघटिकादत्तस्याक्षय्यकारकः॥कन्यामीनेधनुषिवाद्विजाः॥२३॥घ
टिकाषोडशाहीयापरतःपुण्यदायका॥अर्केचसंगमेप्राकुरुत्तरायणासंज्ञिकं॥२४॥परात्रिंशच्चघ
टिकाश्चत्वारिंशच्चपूर्वतः॥आदित्यशीतरश्मिकिरणोग्रस्तावस्तंगतोयदा॥२५॥स्नात्वाभुंजीतवि
प्रेंद्राःपरेह्युःशुक्लमंडलं॥दृष्टंचंद्रसिनीवालीकुहूःस्मृता॥२६॥अमावास्यादिधाप्रोक्ताविद्वान्हर्षसमुत्सुकः॥
सिनीवालीद्विजेर्ग्राह्यासाग्निकेश्राद्धकर्मणि॥२७॥कुहूःसर्वैस्तथास्त्री

भिरपिचाग्निधरैस्तथा॥अपराण्हव्यापीन्यमावास्यातिथिर्यदि॥३३॥सयेपूर्वा तुकर्त्तव्यादर्शो
कार्यातथोत्तरा॥अमावास्याप्रतीताचेन्मध्यान्हात्परतोयदि॥३४॥पूर्वेह्नविधेतिविख्याता स्मृतिः शा
स्त्रविशारदैः॥अत्यंतस्वयपक्षेतु परेद्युर्नोपराण्हगा॥३५॥तत्रगाह्यासिनीवाली सायाण्हव्यापिनी
तिथिः॥सिनीवालीपरिग्राह्यासर्वथाश्राद्धकर्मणि॥३६॥तिथिप्रमंतवृद्धौतु पूर्वविद्धापरित्यजेत्
ग्राह्यास्यादपराण्हस्थाकुहूपैतृककर्मणि॥३७॥तथार्वाचीनवृद्धौतुसंपूर्णाज्याण्हसंयुता॥परेद्युर्विद्धु
धः श्रेष्ठाःकुहूग्राह्यापराण्हगा॥३८॥मध्याण्हद्वितयेप्राप्तेअमावास्यातिथिर्यदि॥तत्र
छायाहिसंग्राह्यापूर्वावास्यपरान्यथा॥३९॥अग्न्याधानचरक्षेतेसंतःसदूर्णपर्वणि॥प्रतिपद्दिवे
सेकुर्यद्वितंमुनिसत्तमाः॥३९॥पर्वणोयश्चतुर्थांशःआद्याप्रतिपदस्त्रयः॥यागकालःसविज्ञेयो
प्रातरुक्तोमनीषिभिः॥३५॥मध्याण्हद्वितयेस्याताममावास्याचपूर्णिमा॥परेद्युरविभेदेनसयः
कालोविधीयते॥३६॥पूर्वेद्युर्यदिपरेद्युस्संगतान्परतोयदि॥सयःकालःपरेद्युस्यादेवमेवतिथिर्य
जेत्॥३७॥सवैरिकादशीग्राह्यादशमीपरिवर्जिता॥दशमीसंयुताहंति पुण्यं जन्मत्रयार्जितं॥३८॥
एकादशीकालमात्राद्वादश्यांतुप्रतीयते॥द्वादशी त्रयोदश्यामास्तिचेत्सापरास्मृता॥३९॥सं

॥नार०॥

॥१००॥

पूर्णैकादशीशुद्धाद्वादश्यांतुप्रतीयते॥त्रयोदश्यांतुरात्र्यंतस्तत्रवक्ष्यामिसुव्रताः॥४७॥पूर्वाग्रहेहि
कार्यंतु उत्तरायांहुतिभिःस्मृता॥गृहस्थावृद्धिमिच्छंतियतयोमोक्षमीप्सवः॥४८॥द्वादश्यांतुक
लयांतुयत्रभेत्तत्रपारणं॥तदानींदशमीविद्धाप्युपोष्यैकादशीतिथिः॥४९॥शुक्लेवायदिवाकृष्णे
चेदेकादशीदृषं॥गृहस्थानांतुपूर्वोक्तायतीनामुत्तरोस्मृता॥४३॥द्वादश्यांवर्त्तते किंचिद्दशमीसं
युतायदिदिनक्षयेहि॥तृतीयेवासर्वेषांपरिकीर्त्तिता॥४४॥विद्धायेकादशीग्राह्यापरतोद्वादशीयदि॥एका
दशीद्वादशीचरात्रिशेषेत्रयोदशी॥४५॥द्वादशंद्वादशंहंतित्रयोदश्यांतुपारणं॥एकादशीकलामात्रविद्ध
॥४९॥ तेद्वादशीयदिद्वादशीत्रयोदश्यांनास्तिवाविद्धत्वेन यदा॥विद्धायेकादशीतत्रपूर्वस्याहुर्मुनीत हि
थी॥४७॥यतिभ्यश्चोत्तराग्राह्यासर्वदैवतथैवच॥संपूर्णैकादशी शुद्धाद्वादश्यांनास्तिकिंचन॥४८॥
द्वादशीत्रयोदश्यामास्तितत्रकथंभवेत्॥पूर्वाग्रहेहिकार्यास्यादुत्तरायांतिथिस्तिथिः॥४९॥उपोष्यैव द्वि
तीयेतिकेचिदाहुरभक्तिकाः॥एकादशीयदाविद्धाद्वादश्यांनप्रतीयते॥४०॥द्वादशीत्रयोदश्यो
मस्तितत्रकथंभवेत्॥उपोष्याद्वादशीशुद्धासर्वैरेवनसंशयः॥४१॥केचिदाहुश्चरणांतितनातंहास
मंजसं॥सक्रांतेरविवारेचपातेग्रहणयोस्तथा॥४२॥पारणेचोपवासंवनकुर्यात्सुत्रवान्नहि॥तथाच
कूर्मद्वादश्यांमंदवारेचवैधृते॥५२॥पारणं॥अर्कपर्वण्यर्धरात्रेचचतुर्दश्यष्टमीदिवा॥एकादश्याम

॥नार०॥

हारात्रं भुक्त्वा चांद्राणं चरेत्॥५३॥आदित्यग्रहणेप्राप्तेपूर्वयामत्रयंतथा॥नाद्याद्दिवादिभुंजीतसुरापा
नसमंस्मृतं॥५४॥चंद्रस्यग्रहणेप्राप्तेपूर्वयामत्रयंतथा॥नाद्याद्दिवादिभुंजीतसुरापा
नसमंस्मृतं॥५५॥आदित्यशीतकिरणौग्रस्तावस्तंगतौयदा॥दृष्ट्वात्वनुभुंजीतपरेद्युःशुध्
मेत्ततः॥५६॥अग्न्याधानेष्टिमध्येतुग्रहणेचंद्रसूर्ययोः॥प्रायश्चित्तंमुनिश्रेष्ठःकथंकुर्वंतियाद्विजाः
॥५७॥चंद्रोपरागेजुहुयाद्यजुषासुचसमाहितः॥आप्यायनंस्वरूपंवैसोमस्तत्तनिवैहिनाम॥५८॥
सूर्योपरागेजुहुयादुदुत्यंजातवेदसं॥अस्मेनेवच्चयोमेत्रोवेदसम्यगुदाहृता॥५९॥एवं
नित्यस्तुनित्यस्यस्मृतिमार्गेणापंजित॥यःकरोतिव्रतादीनितस्यस्यादक्षयंफलं॥६०॥येदंप्राण
हितोधर्मोधर्मस्तुष्यतिशैकशवं तस्माद्धर्मपरायणेतिहिद्विजाःपरमंपदं॥६१॥योधर्मंकर्तुमिच्छंतिते
वैविष्णुस्वरूपिणः॥तस्मात्तांस्तुभवव्याधिकदाचिन्नैवबाधते॥६२॥॥इतिबृहन्नारदीयपुरा
णेसप्तविंशोध्यायः॥२७॥॥सूतउवाच॥प्रायश्चित्तविधिंवक्ष्येशृणुध्वंसुसमाहिताः॥प्रायश्चित्त
विहीनस्तुयत्कर्मकुरुतेद्विजाः॥तत्सर्वंनिष्फलंयाति॥१०१॥
तेनजन्मेतक्रियाफलं॥१॥कामक्रोधविहीनेश्वधर्मशास्त्रविशारदैः॥तेनन्युर्यंतिविप्रेंद्रासुर

भोजिभिर्वापगाः॥२॥ब्रह्महाचसुरापीचस्तेयंचेगुरुतल्पगः॥महापातकिनश्चैतेसंस्पर्शिपं
चमः॥३॥संवत्सरांतेपतितैःक्रियानाशनभोजने॥यावत्सहंतेविंद्यात्पतितेसर्वकर्मसु॥४॥अ
ज्ञानाद्ब्रह्मणंहत्वाचीरवासजटीभवेत्॥तस्यैवहतविप्रस्यकपालमपिधारयेत्॥५॥अध्ययना
ध्ययनादीनिवर्जयेत्सस्मरन्हरिं॥ब्रह्मचारीभवेन्नित्यंगंधमाल्यादिवर्जयेत्॥६॥तीर्थान्यापि
वसेन्नित्यंपुण्यक्षेत्रासनानिच॥ग्रामेवनेनजीवेत्तुग्रामेक्षांसमाचरेत्॥७॥हस्तेपात्रधा
रीस्याद्वारंरक्षोविवर्जयेत्॥वेदंचब्रह्महास्मीतिसर्वत्रैवचपर्यटेत्॥८॥भिक्षाभिक्षाविरोधेनएककाल
जंतुभोजनंचरेत्॥द्वादशाब्दव्रतेकुर्यादेवंहरिपरायणः॥९॥ब्रह्महाशुध्यमानोनिष्कामंतश्चोपज
येत॥वनमध्येमृगैर्वापिरोगैर्व्याधिनिपीडितः॥१०॥गोवित्तंवाद्विजार्थंवापात्यागेपरिक्षेजनाय
द्वादशाद्विजंद्राणांगवामुत्सृज्यमुच्यते॥११॥एतेषुन्यतरंकृत्वाब्रह्महाशुध्यमाप्नुयात्॥दीक्षितो
ऽग्निंहुत्वाचरेद्ब्रह्महव्रतं॥१२॥अग्निप्रवेशनेवापिभृगुप्रपतनेनवा॥शस्त्रेणब्रह्महाशुध्येत्
हत्वाद्विगुणंव्रतमाचरेत्॥१३॥आचार्यादिवधेचैवव्रतमुक्तंचतुर्गुणं॥एषोविप्रस्यकथितः प्रा
यश्चित्तविधिर्द्विजाः॥१४॥द्विगुणंक्षत्रियस्योक्तंत्रिगुणंचविशःस्मृतं॥ब्राह्मणंहंतियःशू

दुस्तेसुरास्त्र्यं विदुर्बुधाः॥१६॥एवमेवाक्षपाकर्त्तव्याइतिशास्त्रेषुनिश्चितं॥हत्वानुस्त्रियंविप्रःषड्वर्षंत
समाचरेत्॥१७॥संवत्सरत्रयंवैश्यंसंवत्सरंहत्वानुवत्सरं॥दीक्षितस्यस्त्रियंहत्वाब्राह्मणोचाष्टवत्सरं १८॥ ॥नार०॥
ब्रह्महत्याव्रतंकृत्वाशुद्धोभवतिनिश्चितं॥प्रायश्चित्तविधानंतुसर्वत्रमुनिसत्तमाः॥१९॥वृषातुरस्त्री॥
बालानां॥अर्घमुक्तंमनीषिभिः॥गोडीपिष्टीचमाध्वीचविरेयात्रिविधासुरा॥२०॥वातुर्वर्णानयेयास्यात्तथा
स्त्रीभिश्चपेडिता॥क्षिप्रंघृतंवाक्षीरंवाप्रेतेषुन्यतमंद्विजाः॥२१॥नाहरेवासानियोक्तोनारायणाग्रंतु
स्मरन्॥पक्वाग्निसंन्निभंकृत्वापिबेच्चकुडवंतत॥२२॥तप्तंतुलोहनपात्रेणाकोल्येनाथवाभवेत्॥ता
म्रेणवाथपात्रेणतप्तीत्वाम्रियतेव्रजेत्॥२३॥सुरापीशुध्यमाग्नितानान्यथाशुध्यिरिष्यते॥अज्ञानेन्द्र
नबुध्यातुसुरांपीत्वाव्रतंचरेत्॥२४॥ब्रह्महत्याव्रतंसम्यक्चिन्हपरिवर्त्तनं॥सुरासंसृष्टपानंचसुरा
ग्रोदकमेवच॥२५॥सुरापानेसमंप्राहु---तस्यभक्षणं॥तालंचपनसंचैवद्राक्षखर्जूरसंभवं॥२६॥मा
धुकंशैलमाज्जिष्ठंमैरेयनारिकेलजं॥गौडीमाध्वीसुरामध्वयमेवंवेदविधंस्मृतं॥२७॥एतेषुन्यतमंविप्रो
नापिबेद्वैकदाचन॥एतेषुन्यतमंविप्रापिबेदज्ञानतोद्विजाः॥२८॥तस्योपनयनंभूयस्तस्यपूर्वंव्रतं
चरेत्तथा॥समक्षंवापरोक्षंवाबलात्स्तेयंकृतंवृथा॥२९॥परस्वानामुपादानंस्तेयमित्युच्यते ॥१०२॥

नेबुधैःसुवर्णस्यप्रमाणेनमन्वादैःपरिभाषितं॥३०॥यस्यशृणुध्वंविप्रेंद्राःप्रायश्चित्तार्त्तिसाधनं॥गवा
क्षगतमानेंडिरस्मिन्मध्येप्रदृश्यते॥३१॥त्रसरेणुप्रमाणंतुरज्जदृश्येतबुधैः॥त्रसरेण्वष्टनाच्छन्नत्रयंरज
सर्षपं॥३२॥तत्त्रयंगौरसर्षस्यात्षड्गवंचयवंचयत्॥यवत्रयंकृष्णलस्यान्माषस्यतत्स्यपंचकं॥३३॥माषोह
शमात्रंतुसुवर्णमितिकथ्यते॥हत्वाब्राह्मस्वविज्ञातुद्वादशाब्दंतुपूर्ववत्॥३४॥कपालघ्नहानेतुब्रह्महत्य
व्रतंचरेत्॥गुरूणांयद्वकृष्णांधर्मिष्ठानांनयैवच॥३५॥श्रोत्रियाणांद्विजानांतुहत्वाहेमकथंभवेत्॥
कृत्वासदेहेदेहेचसंपूर्णेउपयेद्धृतं॥३६॥कारीवछादितोदग्धस्तेयपापाद्विमुच्यते॥ब्रह्मस्वंक्ष
त्रियोहत्वाअश्वमेधेनशुध्यति॥३७॥आत्मतुल्यसुवर्णंवादद्याद्गोसर्वश्रेष्ठंब्रह्मस्वंयत्रहत्वा
चपश्चात्तापमवाप्यच॥४०॥पुनःर्ददातितत्रैवप्रायश्चित्तंकथंभवेत्॥तत्रसांतपनंकृत्वाद्वादशाहोयवो
दनः॥४५॥शुध्यिमाप्नोतिविप्रेंद्राअन्यथापतितोभवेत्॥तडक्षकमनुष्यस्त्रीशिशुभस्मादिकेषुच॥४२॥
सुवर्णसदृशेष्वेवप्रायश्चित्तंतमुच्यते॥त्रसरेणुसमंहेमहत्वाकुर्यात्समाहितः॥४३॥प्राणायामत्रयंस
म्यक्तेनशुध्यतिसत्तमाः॥प्राणायामत्रयंकुर्यान्हत्वानिष्कप्रमाणकं॥४४॥प्राणायामश्चवारोरा ज
सर्षपमात्रकं॥गौरसर्षपमात्रंतुहेमहत्वाविचक्षणः॥४५॥स्नात्वाचविधिवत्कुर्यात्त्रायत्रिष्टसदस्तथैः

यवमात्रसुवर्णस्य स्तेयेशुध्येद्द्विजोत्तमः॥४९॥आसायंप्रातरारभ्य गायत्रीवेदमातरं हेमकृच्छ्रात्तमा
प्नुयात्तस्य हेतासांतपनंचरेत्॥४७॥माषप्रमाणंहेमंचप्रायश्चित्तंकथ्यते गोमूत्रपक्वयवभुग्देवार्चनपरायणः ॥नर२०॥
॥४८॥मासत्रयेणशुध्यत्यन्यारायणपरायणः॥किंचिन्यूनसुवर्णस्य स्तेयेमुनिवरोत्तमाः॥४९॥गोमूत्रपक्व
यवभुगेकेनाब्देनशुध्यति॥संपूर्णस्यसुवर्णस्य स्तेयकृत्वामुनीश्वराः॥५०॥ब्रह्महत्याव्रतंकुर्याद्वाद
शाब्दंसमाहितः॥सुवर्णान्यतमेयस्तुगुरुतल्पसमंस्मृतं॥५१॥कुर्यात्सांतपनंसम्यग्यथानपति
तोभवेत्॥दशानांकालपर्यंतंऊर्ध्वंनिष्कचतुष्टये॥५२॥द्वादशाब्दंचरेद्विप्रस्तदूर्ध्वंविद्वानुकुर्याच्चांद्रायणंद्विजाः॥
सहस्रादधिकस्तेयेब्रह्महत्याव्रतंचरेत्॥५३॥कोऽस्यापितलौहघृष्टेषु अयस्कांतेतथैक्वचसहस्रानि
कामानेतुपराकःपरिकीर्तितः॥५४॥प्रायश्चित्तेसुरज्ञानात्तेपिनोयच्चतस्मृतं॥गुरुतल्पत्यगतानांतु
प्रायश्चित्तंप्रचक्षते॥५५॥ज्ञानात्स्वमातरंगत्वातत्सपत्नीमथापिवा॥स्वयोन्यंवत्वमुष्कंतुछित्वास्वाप
मुदीरयेत्॥५६॥हस्तेगृहीत्वातन्मुष्कंगच्छेद्दक्षिणदिशं॥गत्वैन्नवाव्रतःस्वस्थःकदाचेनविचारयेत्
॥५७॥अपश्यन्नृष्टनागच्छेत्पातकोभ्रंससंभवति॥कुर्याद्व्रातपरंवापिकृतंपापमुदीरयेत्॥५८॥
स्ववर्णेतरवर्णस्त्रीगमनेत्वविचारतः॥ब्रह्महत्याव्रतंकुर्याद्द्वादशाब्दंसमाहितः॥५९॥यस्तुअत्या ॥१०३॥

सक्तोऽगच्छेत्स्ववर्णांचेत्तर्हिवाकरीषवह्निनादाघःशुध्येद्यतिर्द्विजोत्तमाः॥६०॥रेतसःसेकात्सु
र्वमेवनिवृत्तोयदिमातरि॥ब्रह्महत्याव्रतंकुर्याद्वितरेकेग्निदाहनं॥६१॥स्ववर्णासुनिवृत्ताश्चब्रह्मो
पाध्यायस्यचेत्तनात्॥ब्रह्महत्याव्रतंतत्रऋषदवर्गाकृच्छ्रमाचरेत्॥६२॥गत्वाश्रद्धांगुरोर्भार्यांत्र्यब्दंचैवव्रतंच
रेत्॥मातृष्वसारंचपितृष्वसारंमातुलस्यभार्यांश्वशुरस्यपत्नीं॥आचार्यपत्नीमथमातुलेयींव्रजेत्तथादित्रो
हणघातकःस्यात्॥६३॥चांडालेपुल्कसीचैवस्तुषांचभगिनींतथा॥मित्रस्त्रियंशिष्यपत्नीमेतासुस्कृच्छ्रकृ
न्मतोव्रजेत्॥६४॥प्रायश्चित्तविशुद्ध्यासासर्वकामफलंलभेत्॥यस्यैवनभवेत्सांगोब्रह्महत्याचतुर्ष्व
पि॥६५॥तत्रदूतेतुनिर्दग्धेशुध्यिमान्नात्रसंशयः॥अज्ञानाच्चरात्रंतुसंगंकृत्वाविमोहितः॥६६॥
कायकृच्छ्रंचरेत्सम्यगन्यथापतितोभवेत्॥परकोनामसंसर्गेचांद्रमासद्वयंस्मृतं॥कृत्वाषण्मासि
संसर्गंतुकुर्याच्चांद्रायणंचरेत्॥६७॥किंचिन्यूनाब्दपर्यंतंषण्मासंव्रतमाचरेत्॥अन्यस्यांगुणं
प्राप्तंज्ञानात्संगेयथाक्रमं॥६८॥मंडूकंनकुलेकाकंवराहंमूषकंतथा॥मार्जारमाविकंश्वानंहत्वा
वैकुक्कुटंतथा॥६९॥कृच्छ्रार्धंचरेद्विकृच्छ्रंतुश्वहाचरेत्॥सप्तकृच्छ्रंकारवधेपराकोगोवधेस्मृतः
॥७०॥कामतोगोवधेनैवशुध्यिर्दृष्टामनीषिभिः॥यानशय्यासनादिषुपुष्पमूलफलादिषु॥७१

भुंजीत ज्यपहं विश्वपंचगव्यविशोधनं॥मुक्तं कार्ष्णायसानांच द्रव्याणांचकुउस्यच॥चर्मवस्त्रशि
मिषाणांचरात्रौनैवंच्च जनं॥७२॥रजस्वलाचचांडालं महापातकिनंतथा॥सूतिकोपतितंचैव उछिष्टं
रजकादिकान्॥७३॥स्पृष्ट्वासचैलं स्नायीच्च तच्चस्यप्राशनंतथा॥गायत्रींच विभुस्मरन्जपेदष्टशा
तंतथा॥७४॥एतेषन्यतमंस्पृष्ट्वा अज्ञानाद्यदिभाजनेयेत्॥त्रिरात्रोपोषणाच्छुध्यंचगव्यस्यप्राशनाद
॥७५॥दानस्नान जपादीनां भोजनाचरयोस्तथा॥मध्येश्रुणोतिपतेषांसकथंकुरुतेद्विजाः॥७६॥
उद्वमेद्भुतमनेच स्नात्वाचोपवसेद्विजा॥द्वितियन्हिश्रुतंप्राश्य शुध्यिमाप्नोत्यनुत्तमं॥७७॥व्रत
दिमध्येश्रुणुयात्तथैवेषांचसत्तमाः॥अष्टोत्तरसहस्रंतु जपेद्वेदमातरं॥७८॥अपनामधिकंजा
पंद्विदेवतवेदिने॥दृष्टिःनिष्कृतिस्तेषांसर्वशास्त्रेषुसत्तमाः॥७९॥महापातकयुक्तानियानिप्रोक्ता
निसूरिभिःप्रायःश्चित्तंतुसर्वेषांएवंकुर्याद्विचक्षणः॥८०॥प्रायश्चित्तंतुयःकुर्याभारायणपरा
यणः॥तस्यपापानिनश्यंतिअन्यथापतितोभवेत्॥८१॥यस्तुधनादिनिर्मुक्तो अनुतापस
मन्वितः॥सर्वभूतदयायुक्तो हरिस्मरणतत्परः॥८२॥महापातकयुक्तोवायुक्तोवासर्वपापैत
कैश्चसर्वैःप्रमुच्यतेसद्यो यतोविष्णुपरंतपः॥८३॥नारायणमनाद्यंतंविश्वकायमनामयं॥यस्तु

सस्मरेत्तंनिसर्वपापैःप्रमुच्यते॥८४॥मृतोवासर्वदाःपूजितोवापिध्यातोवानमितोपिवा॥नाशयत्येवपा
पानि विष्णुरेवजनार्दनः॥८५॥संपर्कोयदिवाप्राह्यस्तुएव्यतेहरिं॥सर्वपापविनिर्मुक्तोप्रयाति
परमंपदं॥८६॥सकृत्संसारणाद्विष्णोर्नश्यंतिक्लेशसंचयाः॥स्वर्गादिभोगप्राप्तिंतुनस्यात्किंतुप्रशा
दतः॥८७॥मनुष्यंजन्मदुर्लभ्यंप्राप्यतेयैर्मुनीश्वराः॥तत्रापिहरिभक्तिस्तुदुर्लभापरिकीर्तिता॥८८॥
तस्मात्तउत्तवत्लोकं मानुष्यं प्राप्यदुर्लभं॥हरिसंपूजनेद्भक्त्यापशुघ्नाविमोचकं॥८९॥सर्वत
स्यानश्यंतिमनःशुध्यिश्चजायते॥परंमोक्षंलभेच्चैवएवंप्रीतेजनार्दने॥९०॥धर्मार्थकाम
मोक्षाख्याःपुरुषार्थाःप्रकीर्तिताः॥हरिएवापराणांतुकृतार्थास्तेनसंशयः॥९१॥पुत्रदारगृ
हेक्षेत्रधनधान्यविवर्धनं॥लोकेमानुषीवृत्तिमेतदर्थंकृतीनरः॥९२॥संपदंकामलोभंच क्रो
धंमोहंचदंभतां॥परापवादंविप्रेंद्रास्त्यजेच्चभक्तितोहरेः॥९३॥व्यापारान्सकलांस्त्यक्त्वा
जपध्वंजनार्दनं॥एकाशाएवदृश्यंतेकृतांतनगरद्रमाः॥९४॥यावन्नायातिमरणं यावन्नापैत्य
शक्तता॥यावन्नेंद्रियवैकल्यं तावद्वार्धयंधीरैः॥९५॥आशासेतशरीरेसिन्नधीमान्यनवि

श्वसन्॥नित्यंसंनिहितोमरणंसंपदश्चंतचंचला॥९६॥आसन्नमरणोदेहस्तस्मा॥धर्मेनिषेव
येत्॥संयोगाःविप्रयोगांताःसर्वेक्षणभुंजुरा॥९७॥एतद्वाक्यंमहाभागाःपूजयध्वंजनार्द
नं॥पूजयाप्राप्यतेचैवमोक्षःअत्यंतदुर्लभः॥९८॥भक्त्यायज्ञेनियेविष्णुंमहापातकिनोपिचेतियो
त्तिपरंस्थानंसर्वपापावमोचिताः॥९९॥सर्वतीर्थानियज्ञाश्चसांगाःवेदाश्चसत्तमाः॥नारायणार्चा
नस्यैतकालांनार्हतिषोडशीं॥१००॥किंवेदैःकिमुवाशास्त्रैःकिंवातीर्थनिषेवणैः॥विष्णुभक्ति
विहीनानांकिंनरैर्पक्षिभिःकिमृक्षरैः॥१०१॥सूतउवाच एवमुक्तानिसंक्षेपात्प्रायश्चित्तानिवै
द्विजाः॥सनत्कुमारमुनयेनारदेनमहात्मना॥१०२॥यज्जांतियोविष्णुमनंतमूर्तिंनिदाहमोकाद्
गतंवरेण्यं॥ज्योतिःस्वरूपंपरमच्युताख्यंसंपूजयन्याांतिपदंविचित्रं॥१०३॥॥॥॥इतिश्रीव
ह्नारदीयपुराणेअष्टादशोध्यायः॥१८॥ऋषयऊचुः॥कथितोभवतासम्यग्वर्णाश्रम
विधिर्मुने॥इदानींश्रोतुमिच्छामोयममार्गंसुदुस्तरं॥१॥तथासंसारदुःखानितत्कृत्वाक्षयआप
यथाहिकामुष्मिकंचैवयथावक्तुमर्हसि॥२॥सूतउवाच विप्राःशृणुध्वंवक्ष्यामियममार्गं

पुण्य

सुदुस्तरंदुःखशीलानांपापिनांभयदायकं॥३॥षडशीतिसहस्राणांयोजनानांमुनीश्वराः॥यममार्ग
स्यविस्तारःपापिनांभयदायकः॥४॥येनयदानशीलस्तुतेयांतिसुखिनोद्विजाः॥धर्मशस्यानरा
योनिदुःखेनशृणुयान्नराः॥५॥प्रेतभूतासुदुःखार्तोशुष्ककंठोष्ठतालुकः॥क्रंदंतसततंदीनाः
पापिनोयांतितत्पथा॥६॥वक्ष्येशृणुध्वंविप्रेंद्रायममार्गंभयंकरं॥तत्रैवपापिनोयांतिशृण्वतांमम
भीतिदं॥७॥क्वचित्संकटःक्वचिद्वह्निःक्वचित्सततकर्दमाः॥संतप्तसैकतश्चैवतीक्ष्णधाराःशिलाः
क्वचित्॥८॥क्वचिदंगारराशिश्चमहाधूमकुलंक्वचित्॥क्वचिदंःसहरीतंचक्वचिद्वायुर्विशेषतः
॥९॥जलवृष्टिःशस्त्रवृष्टिःरुधिरवर्षणंतथा॥नानाकंटकवृष्टिश्चमांसदोपायवैतलं॥१०॥कर्क
र्दमवृष्टिश्चमहानिम्नानिवैक्वचित्॥क्वचित्कंटकवृक्षाश्चदुःखरोहाःशिलाःक्वचित्॥११॥
गाढांधकारश्चनथाकंटकारण्यकंमहत्॥१२॥वप्राग्रोहणंचैवकंदराणांप्रवेशनं॥सार्कराश्च
तथाउष्णाःशुचीतुल्याश्चकंटकाः॥१३॥वालश्चक्वचिन्मार्गेक्वचित्कीचकपंक्तयः॥क्वचिद्भ्रमा
श्चगर्जंतिबाधंतेचक्वचिज्जराः॥१४॥एवंबहुविधक्लेशापापिनोयांतिसत्तमाः॥क्रोशंतश्चतदंत
श्चनावदंतश्चशोचिनः॥१५॥पाशैर्नरैर्नरैर्नराःकेचित्कूटमाणाश्चनाचतैः॥शास्त्रास्त्रैःपीड्य

प्राणांश्चकोचिद्रात्रिषुबंधितः॥१५॥वहंतश्चायसंपाशैश्चान्येगाढप्रयांतिवै॥आयोभारंद्रु
यंकेचिन्नासाश्रेणतथापरे॥१६॥कर्णाभ्यांचतथाकेचित्केचित्कैश्चिच्छादितलोचनाः॥छाया ॥नार०॥
जलविहीनेषुपाथयांसंतिदुःखिताः॥१७॥वनिरोचंतिकर्णानिशुष्ककंठेष्ठतालुकाः॥मु
नींद्रयेसुधर्मिष्ठाःदानशीलाःसुबुध्यश्च॥१८॥अनीवदुःखसंपन्नाः प्रयांतियममंदिरं॥आ
नंदाद्द्विजश्रेष्ठाःभुंजंतस्तत्रयांतिवै॥१९॥नीरदायांतिसुखिनःयेदंतःक्षीरमुत्तमं॥सक्
तूदधिदाश्चैवपिबंतक्षीरमुत्तमं॥२०॥घृतदामधुदाश्चैवक्षीरदाश्चद्विजोत्तमाः॥सुधापानेप्र
कुर्वंतिः प्रयांतियममंदिरं॥२१॥आनंदःग्राहसंभुंजन्दीपदःप्रज्वलन्दिशः॥वस्त्रदाविबुध
श्रेष्ठायांतिदिव्यांबरंदधन्॥२२॥परिस्कोमंप्रदायांतिहृद्यमानमनेःसदा॥दानननरायां
तिसर्वकामसमन्विताः॥२३॥सप्तिदागृहदागृहदाश्चैवविमानेसर्वसंपदि॥अप्सरोगणसंकी
र्णाक्रीडंतियांतियमालयं॥२४॥हयदायानदश्चैवपादुकादाद्विजोत्तमाः॥यमालयंविमानै
र्नयांतिभोगान्वितनरैवै॥२५॥अनड्वाद्द्विजश्रेष्ठायानदाःप्रयांतिवैफलदःपुण्यदश्चै ॥१०६॥

वयांतिसंतोषसंयुताः॥२६॥अप्सरोगणसंपूर्णःसर्वकामसमन्वितः॥सांकूलदोनरोयांतितुष्टा
स्यंयममंदिरं॥२७॥मातापित्रोश्चशुश्रूषांकृतवान्योनरोत्तमः॥सयांतिपरितुष्टास्यप्रीतोर्म
निर्वहः॥२८॥शुश्रूषकृत्तेयस्तुयतीनांब्रह्मचारिणांद्विजाग्र्यब्राह्मणानांचसयांतिसुखान्वितः॥
२९॥सर्वभूतदयायुक्तःपूज्यमानोमरैर्द्विजाः॥सर्वभोगान्वितोनासुविमानेनप्रयांतिवै॥३०॥विम
नेनापदायांतिपूज्यमानोर्कसन्नुनाः॥पुराणपठकोयांतिस्तूयमानोमुनीश्वरैः॥३१॥एवंधर्मप
रायांतिसुखेनयममंदिरं॥दुःखेनपापिनोयांतियममार्गंतिदुर्गमं॥३२॥यमोत्युत्सुनोभूत्वाग्रं
खचक्रगदाभृत्॥पुण्यकर्मरतानांतुस्वेदानांत्रवर्षदर्शनं॥३३॥भोभोबुधिमतांश्रेष्ठा
नरकक्लेशभीरवः॥युष्माभिःसाधितंपुण्यंपरत्रसुखदायकं॥३४॥मानुष्यजन्मयत्प्राप्यसुकृतं
नरोत्तमाः॥सर्वमुक्तंमयाश्रेष्ठंसमासंसंहृतंशृणु॥३५॥अनित्यंमानुषंप्राणनित्यंवस्त्रनसाध
यत्॥सयांतिनरकंघोरंकोन्यामुष्मादचेतनः॥३६॥शरीरंयातनाक्लेशंमलाद्यैःपरिदूषितं॥
नास्मिकरोतिविश्वासंनैवंघादात्मघातकः॥३७॥सर्वेषांप्राणिनःश्रेष्ठतेषांवैबुधिजीविनः॥

॥१२७॥ बुद्धिमत्सुनराः श्रेष्ठादेवेषु ब्राह्मणास्तथा॥३८॥ब्राह्मणेषुच विद्वांसो विद्वत्सुकृतबुद्धयः॥कृत
बुद्धिकर्त्तारः कृतेषु ब्रह्मसद्भिमथ॥३९॥ब्रह्मवादिषुपितथा श्रेष्ठानिमर्मऽच्यते॥एतेभ्यापिपरोऽ
वादिन योचिध्यानपरायणः॥४०॥तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कर्त्तव्योधर्मसंग्रहः॥सर्वपूज्यैतसम्यग्धर्मवा
भात्रसंश्रयः॥४१॥गच्छतांपुण्यमस्थानं सर्वभोगसमन्वितं॥अस्तिचेदुष्कृतंकिंचित्॥
श्वानत्रैवभंजनाः॥४२॥एवंसमस्तान्निर्भर्त्स्यत्रापयिवाचसहृतिं॥आहूय पापिनःसर्वान्का
लदंडोनतर्जयत्॥४३॥प्रलयांबुदनिर्घोषः शिक्षयाद्रिसमप्रभः॥विद्युत्प्रभायुधैर्मिश्रादुर्नि
रीक्षणः॥४४॥यो जनत्रयविस्तारोरक्ताक्षोदीर्घनासिकःदंष्ट्राकरालवदनो वापीतुल्यवि
लोचनः॥४५॥मृत्युर्जराद्यभिर्युक्तश्चित्रगुप्तोविभीषणः॥सर्वभूताश्रयर्जेतियमतुल्यो बि
भीषणः॥४६॥ततो दूते वनान्सर्वान्कंपमानसुपापिनः॥शोचतः स्वानि कर्माणि चित्रगु
प्तोयमाज्ञया॥४७॥क्रोधलोभेषुपापिनोधीराअहंकारप्रदूषिताः॥किमर्थमार्जितंपापं युष्माभिर्
विवेकिभिः॥४८॥कामक्रोधादिदुष्टेन स्वार्थेणनुचेतसा॥अथस्यान्यतरंयच्च किमर्थंविहि ॥१२७॥

तं जनाः कृतवंतपरान्यूयंपापानर्थंतहर्षिताः॥तथैवयातनाभोज्याः किंवृथातिदुःखिताः॥४९॥
भस्यमित्रकलत्रार्थंदुष्कृतंचरितंमहत्॥तेस्वकर्मवशाद्याद्यमत्रापिदुःखिताः॥५०॥युष्माभि
र्योधनंयेतुपुत्राद्यास्तेन्यतोगताः॥युष्माभिरेवतत्प्राप्तं किमन्यैर्दुःखकारणं॥५१॥यथाकृता
निपापानि युष्माभिस्तुबहूनिवै॥तानिप्राप्तानिदुःखस्यानकोनास्तिते जनाः॥५२॥धर्मेण
जस्यजानंतुनकरोतीतियोजनः॥विचारयध्वंयूयंतुयुष्माभिस्तबहूनिवै॥५३॥दरिद्रोवापिमू
र्खोवापंडितोवाश्रियान्वितः॥आढ्योवापिचधीरोवासम्यक्कर्त्तव्यमस्मृतः॥५४॥चित्रगुप्तेरितं
वाक्यं श्रुत्वातेपापिनस्तदा॥शोचंतिस्वानिकर्माणि नूनंनिष्टेतिनिश्चलाः॥५५॥यमाज्ञाका
रिणःसर्वेचंडाद्याअतिवेगिनः॥५६॥नरकेषुचतान्सर्वान्प्रक्षिपंत्यतिवेगतः॥सुदुष्कर्मफलं
तेतु भुक्त्वैवापापशेषतः॥५७॥महीतलेचसंप्राप्यभवंतिस्थावरादयः॥ऋषयऊचुः॥भगवन्सं
सयोजातस्त्वमेवासिदयार्णवे॥५८॥संसयोसिनहंतुंयतोव्यासेनबोधितः॥धर्मश्रावविधाः
प्रोक्ताः पापानिसुबहूनिच॥५९॥विकरालफलंप्रोक्तं भोगस्तेषांत्वयाऽधुना॥दिनांतेब्राह्मणाः
प्रोक्तो नाशोलोकत्रयस्यच॥६०॥परार्धेहूतियोनेह ब्रह्मणोऽस्याविसर्गतः॥ग्रामदानादि

पुण्यानि त्वयैव व्यासवल्लभ॥६१॥साधुसाधुमहाभाग सर्वधर्मविशारद॥कल्यकोटिसहस्रेषु महाभोगउदाहृतः॥६२॥तदंते चैव लोकानां विनाशः प्राकृतेनमे॥एकत्रिंशत्तिथौ प्राप्ते इत्युक्तो जनार्दनः॥६३॥एकत्रसंश्रयस्तावत्सर्वं सेतुर्महाहसि॥पापादीनांगमो गभोगानां समाप्तिश्चैव जायते॥६४॥सूतउवाच साधुसाधुमहाप्रज्ञ गुह्याद्गुह्यतमंह्यिदं॥दृष्टवंतोवदिव्याग्नि श्रुणुध्वंना न्यमानसाः॥६५॥नारायणपरोनंतः परंज्योतिःसनातनः॥विश्वोनिर्गुणोनित्योमायामोहविवर्जितः॥६६॥निर्गुणोपिपरानंदो गुणवांश्चभावतः॥ब्रह्मविष्णुशिवाद्यैस्तुभेदबुद्धिनिवलक्षते॥६७॥गुणापाधिकभेदेषु त्रिमूर्तेषुसनातनः॥संयोज्यमायामखिलं जगत्कार्यकरोतियः॥६८॥ब्रह्मरूपेणसृजति विष्णुरूपेणपालिचा॥अंतेचरुद्ररूपेणसर्वमतीतिनिश्चितं॥६९॥प्रलयांतेसमुत्थाय ब्रह्मरूपीजनार्दनः॥चराचरात्मकं विश्वं यथापूर्वं करोतिवै॥७०॥तस्मा त्कृतानांपापानांपुण्यानांचैवसत्तमाः॥ब्रह्मणातंसृजत्सर्वं यथापूर्वंकरोतिवै॥७१॥अवश्यमनु भोक्तव्यंकृतंकर्मशुभाशुभं योदेवः सर्वभूतेषु अंतरात्मा जगन्मयः॥७२॥सर्वकर्मफलंभुंक्ष्वेपरि पूर्णः सनातनः॥योसौविश्वंभरोदेवो गुणभेदाव्यवस्थितः॥सृजत्यनिचपात्येचतत्सर्वं मुक्तसो

व्ययः॥७३॥॥॥॥॥इतिश्रीबृहन्नारदीये पुराणेएकोनत्रिंशोध्यायः॥२९॥वासुदेवार्पणमस्तु॥॥ यदक्षरपरभ्रष्टमात्रादीनांचयद्भवेत्॥तत्सर्वंक्षम्यतांदेव नारायणजगत्पते॥१॥भग्नपृष्ठकटिग्रीवा बधमुष्टिरधोमुखः॥कष्टेनलिखितंग्रंथं यत्नेनप्रतिपालयेत्॥२॥नमःसवित्रेजगदेक चक्षुषेजगत्प्रसूतिस्थितिनाशहेतवे॥त्रयीमयायत्रिगुणात्मधारिणेविरिंचिनारायणशं करात्मने॥३॥योयःसदासवितुर्मंडलमध्यवर्तीनारायणःसरसिजासनसन्निविष्टः केयू रवान्मकरकुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः॥४॥हंतवे जगदामवसंसा राणवसंतवे प्रभवे सर्वज्ञानांशंभवे गुरवेनमः॥५॥सूतउवाच॥एवं कर्मपाशानिबंधितज्जं तवः स्वर्गादिपुण्यस्थानेषुपुण्यभोगमनुभूयययातनास्थानेदुखतरं पापफलमनुभूयप्र क्षीणप्रक्षीणकर्मावशेषणयमलोकमागस्य सर्वभोगविद्वेषेषुमृगुबाधासंयुतेषुस्थावरा दिषु जायंते॥वृक्षगुल्मलतावल्लीगिरयःस्वेदजाश्चस्थावराइतिख्याताःमहाभोगसमा वृताः॥स्थावरेपृथिव्यामुप्तबीजानिजलसेकानुपदंसंस्कारमाप्यंते॥ब्रह्मरूपेणासर्वेषुच पुष्पसंभवस्थानिपुष्पाणिचकानिचिदफलानिकानिचिस्कंधेहेतुभूतानितेषुपुष्पेषुप्र

रयभावेषुपुरुषोत्पत्तिर्जायतेतेषुपुष्पेषुभोकृणांप्राणिनांसंस्कारसामग्रीवशात्तुहिनकिरणसंगो
गात्औषधिरसंयुरुषःप्रविश्यक्षारभावंसमेत्यस्वकालेतंदूलाकारतामुपगम्यतंदुलेप्रबद्धभाग ॥नार०॥
तेतेभ्यःतन्तुपुष्पमूलेनत्रतुषोत्पत्तिस्तूऔषधिवदुत्पत्तिमाश्रयरक्तसंभवानुपगम्यप्राणिनांसं
स्कारवशात्संवत्सरेफलिनस्युः॥त्वक्वारत्वेपिबहुकालंबल्यादिभिर्भेजनादिछेदनदावाग्निदहन
शीघ्रनतयातिदुरवमनुभूयम्रियंते॥वनस्पतिस्तुसदादुरवादातुरक्षणार्धंजीवंति॥क्षणार्धंचम्रीय
प्राणायश्चश्वासाणपीडायानिवारयितुमक्षमाः शीतवातादिक्लेशभूयिष्ठानिस्थंसुधितामूलम्र
त्रादिषुसंचरंतोदुरवमनुभवंति॥ततस्तएवपशवोनिर्मार्गयबलवद्घातधिष्ठितावधोदेशभूयिष्ठ
जंतुभक्षानिस्थंवनचारिणोमातृष्वपिविषयातुराःशीतादिक्लेशबहुलाकस्मिन्नापतिताज्ञानाः च
रिसंश्चित्तजन्मनिकंदमूलाशनादुर्बलाप्राणिपीडानिरतादुःखमनुभवंति॥अंडजेष्वपिवाना
ज्ञानाःअमेध्याशनपरायणाःपरपीडापरायणानिस्थंदुरवबहुलाःग्राम्यपशुयोनिगता अपि
स्वजातिवियोगभारोद्वहनपाशादिबंधनताडनहननानिर्हंतादिधारणादिसर्वदुःखान्यनुभवं
ति एवंबहुयोनिषुसंभ्रांताः क्रमेणमनुष्यजन्मप्राप्नुवंति किंचिच्चपुण्यविशेषादिक्रमेणा

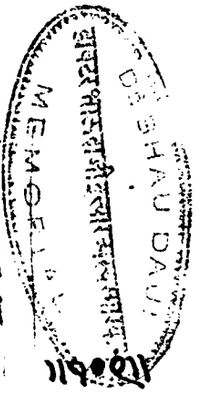

॥१०९॥

पिमानुषंजन्माश्नुते॥मनुष्यजन्मन्यपिचर्मकारचांडालनापितरजककुंभकारलोहकारस्वर्णकारव
र्णाधमसौरिदल्यासौरिकक्षत्रियसेवकभृतकशासनहारादनीचभृत्यदरिद्रीहीनांगअधिकां
गत्वादिदुःखबहुलाःक्षुतापशीतवातश्लेष्मगुल्मपादाक्षिशिरोरोगगर्भवासवेदनादिदुःखमनुभवंति
मनुष्यस्त्रेपियदास्त्रीपुरुषयोर्व्यवायसमयेरेतोयदाजरायुंप्रविशतितदेवकर्मवशाज्जंतुःशुक्रेण
सहजरायुंप्रविशतितदेवशुक्रशोणितकललःप्रवर्त्ततेतदीयंजीवंप्रविशत्यंचहीनकलज्ञाकलले
भवतिअर्धमासिकबुद्बुदभावमुपयातिमासेबदरफलप्रदेशमात्रंपिंडंभवतिततःप्रभृतिवायुवशान्मा
तुरुदरेदुःसहतापक्लेशतएकत्रमेलयित्वाचैतन्यभावापत्तिमासद्वयेपूर्वपुरुषाकारतामुपगम्य
मासत्रयेपूर्वकरचरणादिअवयवभावमुपगम्यते॥ततःप्रभृतिवायुवशाच्चैतन्याभावेपिमातुरुदरेवृ
द्धितःचतुर्षुमासेषुसर्वाःसावयवानांसंधिविभागपरिज्ञाने पंचमेतीतेषुनखानामाभिव्यंज
कतापंचत्वानीतेषुनखसंधिषुपरिस्फुटतासप्तमेतीतेषुरोमादीनांचप्रस्फुटता॥अष्टममासे
प्रारंभेतुशरीरेचैतन्यपरिस्फुटतामुपयातिनाभिसूत्रेणपुण्यमानसमेतद्दिष्मूत्रासिक्तांगंजरा
युणावेष्टितंरक्तास्थिक्रिमिनसामज्जास्वक्कुक्षुदादिदूषितेकुक्षितशरीरेनिवासनंस्वयमप्ये

वंपरिदूषितदेहोमानुषश्चकदाभुवणात्युषारप्रसादयमानमात्मानंदृष्वादेहीपूर्वजन्मस्म
णानुभावात्सर्वानुभूतनरकदुःखानिचस्मृत्वानदुःखेनपारदह्यमानांतःकरणोबाहर्मान्तदेहाग्नि
दिकंक्षुणदह्यमानएवंमनःकल्पयति॥अहोअत्यंतपापोहंभ्रष्टापत्यमित्रयोषिद्गृहक्षेत्रधनधान्या
दिष्वत्यंतरागेणाकलत्रपोषणार्थंपरधनक्षेत्रादिमपत्रपत्वा॥हरणाद्युपायैरपायैरपहृत्यकामार्थं
तयापरस्त्रीहरणादिकमनुभूयमहापापान्याचरन्॥तैःपापैरहमेकएवाविधनरकाननुभूय
पुनःस्थावरादिषुमहादुःखान्यनुभूयसंप्रतिजरायुणावेष्टितोत्यंतदुःखमनुभूयबहिर्निष्क्रामन्
दह्यामिमयापोषितादाराद्याःस्वकर्मवशादन्यतोगताः॥अहोदुःखंदेहिनोदेहास्तुपापात्सं
जातास्तस्मात्पापंनकारयेत्॥पुत्रमित्रकलत्रार्थमन्यदर्थंकृतंमया॥तेनपापेनदह्यामिजरायु
परिवेष्टितोदृष्टान्यस्त्रियंपूर्वंसंतप्तोहमस्मरया॥गर्भागतापिदह्येहमिदानीमपिपाप
कृत्कायेनमनसावाचापरपीडामकारिषं॥३॥तेनपापेनदह्यामि अहमेकोपिदुःखितः एवं
बहुविधंजंतुविलप्यस्वयमेववा॥४॥आत्मनात्मानमश्वस्यउत्पत्यसमनंतरं॥५॥तत्संगेन
विस्मृत्यमनाभूत्वासकर्मनिर्विशेषविलजगदंतरात्मनःसत्तज्ञानानंदमयस्यशक्तिप्रभा

वानुष्ठितापरवर्गस्यलक्ष्मीपतेर्नारायणस्यसकलसुरासुरसिद्धगंधर्वयक्षराक्षसपन्नगामुनिकरस
मूहर्चितचरणकमलयुगंभक्तितःसमभ्यर्च्यसंसारदुःखखेदकारणभूतंवेदरहस्ययंनि
षद्भिःपरिस्फुरंसकलोकपरायणंहृदिविधायदुःखभावमिमंसंसारसागरप्रतिक्रमिष्यामी
तिमनसिभावयति॥ततःस्वमातुःप्रसूतिसमयेसतिगर्भस्थोदेहिनोवायुनापरि
पीडितोमातुश्चापिदुःखंकुर्वन्कर्मपाशेनबद्धोयोनिमार्गान्निष्क्रामन्सकलयातना भोगमेक
कालएवानुभवतिक्लेशोनियंत्रपीडितोगर्भान्निष्क्रांतोनिःसरतोयानितंचबाह्यवायुःस
मुज्जीवयतिबाह्यवायुस्पर्शसमनंतरमेवनष्टस्मृतिःएवंपूर्वानुभूताअविज्ञदुःखावमा
नान्यपिज्ञानाभावादनुविद्राय अयंनदुःखमनुभवतिएवंबालत्वमापन्नोजंतुस्तत्रापिस्व
मलमूत्रलिप्तदेहआध्यात्मकादिपीड्यमानःकिंचिदपिवक्तुमशक्तःस्वन्मूकांपीडितोनुदिने
सतिशिशोर्गर्भादिवेदनाविघातनिमित्तयाजनन्याचौषधिप्रयोगंकुर्वंतीगर्भायंगवेदना
दिपीडितेसतिभेषजंदेयमितिमन्वानाःप्रयतंते॥एवमनेकभोगमन्वाधितयानुभूयमानोदं

शादिष्वपिनिवारयितुमशक्तोवात्सल्यभावप्रसाध्यमानापित्रोरुपाध्यायस्यताडनंसदाधर्म ॥नार०॥
रतनशीलसंयमसुभस्मपंकादिकंसदाकलहनिरहानतरक्षमशुचिसंबहून्यपराण्यसान्कार्यनि
यस्यंतदसंभवेध्यात्मिकदुःखमेवंविधमनुभवति॥ततस्तरुणभावेधनार्जनमार्जितस्यरक्ष
णेतस्यपानेसदापूर्ववनशीलनादिषुचास्यंतदुरितनः॥प्रायोमोहिताःकामक्रोधादिदुष्टम
नसःसदासूयपरायणाःपरस्वपरस्त्रीहरणोपायपरायणाःपुत्रमित्रकलत्रादिभरणोपायप
रायणाःवृथाकैहंकारदूषिताः॥पुत्रादिषुव्याधिपीडितेषुसत्सुसर्वव्यावृत्तिंपरित्यज्यनागरि
गादिभिःक्लेशितानांस्वयमप्याध्यासिकेनदुःखेनपरिभूतावक्षमाणप्रकोपंचिंतामश्नु
ते महक्षेत्रादिकर्मकिंचिन्नापिविधारितं॥५॥समृत्यकुटुंबस्यकथंभवनिवर्त्तनं॥ममसूत्य
नंनास्तिदेवाश्चापिनवर्षति॥६॥पालयितास्वेमेगावःकुत्रचिंतामिमेगताः॥बालापत्याच्च
मेभार्यावयोधेतोहमहर्निशं॥७॥अतिधाराक्रबिर्नष्टापुत्रानिर्यंतदंतिच॥मग्नंछिद्रंचमेव
स्त्रंबांधवाअपिदूरगाः॥८॥नलभ्यतेवेतनंहिरानाचानीवदुःसहाःरिपवोमांचबाधंतेक ॥१११॥

र्थंजेष्यामिनारिपून्॥९॥व्यवसायक्षमश्चाहंप्रायुःप्रायुषिकाअपिमी॥एवमस्यंतचिंताकु
लोदंतिनिवारयितुमक्षमोधिग्धिग्धिक्भाग्याहतंमांचाकिमर्थंनिर्विद्यानितिदेवतामाक्षि
पति॥ततोवक्त्रंवलीपंनाहीयमानमानसोजरापालितादिव्याप्तदेहोवधिरोंधवार्धिकमा
पन्नःप्रकंपमानावयवःकासश्वासादिपीडितोम्लानचित्तलोचनःश्लेष्मव्याप्तकंठःपुत्रदारा
दिभिर्भ्रस्यमानःकदामरणमुपयामीतिचिंताकुलोमायमृतसतिमदार्जितंगृहक्षेत्रादिकंव
सुपुत्रादयःकथंरक्षंतिकस्यवाभविष्यतितथानेपरेरपहृतेपुत्रादीनांकथंजीवनं
भविष्यतिक्षणेविस्मरंति॥ततस्त्रासन्नमरणोव्याधिपी॥जडितोतःस्तापांगःक्षणं
शयोंजलप्रध्येवाततःपर्यटन्क्षुत्तृड्भिर्बंधुभिःक्षणंवेष्टितोवक्त्रप्रक्षमः॥स्वार्जितंधू
नादिकंकस्यभविष्यतीतिचिंतापरोबाष्पाविललोचनःकंठेघुरघुरघुरायतिशरीरातिक्रां
तःप्राणोयमदूतैर्निर्भर्त्स्यमानःपाशयंत्रितोनरकादीनपूर्ववदश्नुते॥अमलयाप्रदयाबु
द्धयोधावतीधवतः॥तथैवजीवतःसर्वआकर्मप्रक्षयात्फलं॥तस्मात्संसारदावाग्नितापत
प्तजनशांतमाः॥अभ्यसेत्सरमंत्रानंविषयंनसमभ्यसेत्॥मानुष्यंजन्मसंप्राप्यसर्वकर्मप्र

साधकं॥हरिश्चैवनयंजेघस्तुकोन्यस्तस्मादचेतनः अहोचित्रमहोचित्रमहोचित्र
मुनीश्वराः॥संक्षिप्तेकामदोविष्णोनारायणेतिहयातनं॥॥॥नारायणेजगन्नाथेसर्वका ॥नार०॥
मफलप्रदे॥॥॥स्थितेतिज्ञानरत्नायवेपत्यतेनरकेग्रहे॥॥स्ववन्मूत्रपुरीषेतुशरीरेस्मिन्न
शाश्वते॥१४॥शाश्वतंनाशयंतीमंमहामोहसमाहिना॥॥कुरुतेमोसरकंयेदेहंसंप्राप्यये ४
नरः॥१५॥संसारछेदकंविष्णुंनयजेसहिपातकी॥॥अहोकष्टमहोकष्टमहोकष्टंहिसर्व
ना॥१६॥हरिध्यानपरायस्तुविप्रचांडालोपिमहासुखी॥॥त्वदेहान्निःसृतंदृष्वागू
मूत्रादिकिल्बिषं॥१७॥उद्वेजंमानवामूर्खाःकिंन्नायांतिसमाधिनः॥दुर्लभंमानुषंजन्म
प्रार्थ्यतत्रिदशैरपि॥१८॥तल्लब्धापरलोकार्थंयत्नंकुर्याद्विचक्षणः॥॥अथास्नानसंप
न्नाहरिपूजापरायणाः॥१९॥तेयांतेपरमंस्थानंपुनरावृत्तिदुर्लभं॥॥यतोजातमिदंसर्वंयत्रश्चै
तत्प्रलयंव्रजेत्॥२०॥यस्मिंश्चविलयंयातिससंसारविमोचकः॥निर्गुणोपिपरानंदोगुणवानिति
भातियः॥२१॥तंसमभ्यर्चयेद्देवंसंसाराब्धिविमुक्तये॥॥॥॥इतिश्रीबृहन्नारदीयपुरा ॥११२॥
णेत्रिंशोध्यायः॥३०॥ ॥॥ ॥॥ऋषयऊचुः॥एवंहिसर्वमाख्यानंयत्पृष्टंविदुषासया॥

संसारपापवश्यानांदुःखानिचबहूनिच॥१॥एतत्संसारपाशस्यछेदकःकतमस्मृतः॥किंनोपा
यंनमोक्षस्यतन्नोब्रूहिमहामुने॥२॥प्राणिभिःकर्मजालानिक्रियंतेप्रसहंमुहुः॥भुज्यंतेच
मुनिश्रेष्ठतस्यनाशःकथंभवेत्॥३॥कर्मणोहिमहामोहंदेहिकामंचवांछते॥कामाल्लोभमिमंप्रा
प्यलोभक्रोधयतेयणः॥४॥क्रोधाच्चधर्मनाशःस्याद्धर्मनाशान्मतिक्षयः॥प्रनष्टबुद्धिर्मनुजः
पुनःपापंकरोतिच॥५॥तस्माद्देहःपापमूलःपापकर्मरतस्तथा॥देहोजन्मवतांसिद्धोमोक्षमा
र्गंवदस्वतत्त्वतः॥६॥सूतउवाच॥साधुसाधुमहाप्राज्ञामतिर्वोविमलोजल॥यस्मात्संसारदुःखा
नांनाशोपायमभीप्सवः॥७॥यस्याज्ञयाजगत्सर्वंभ्रंशमेतिनियत्रशः॥हरिश्चपालकोरु
द्रोनाशकःसहिमोक्षदः॥८॥महदादिविशेषांतोजातायस्यप्रभावतः॥अविकारमजं
शुद्धंस्वप्राकाशनिरंजनं॥९॥नरूपंसदानंदंप्राहुस्तंमोक्षसाधनं॥यस्यचत्वारस्रूपाणि
ब्रह्मादेवतागणाः॥१०॥समभ्यर्चयंतितंविद्धिध्यानेस्नानगतंहरिं॥जितप्राणाजिताहाराः
सदाध्यानपरायणाः॥११॥हृदिपश्यंतियंनित्यंतंविद्येयंसुखावहं॥निर्गुणोपिगुणोरोठा

कानुग्रहरूपधृक्॥१४॥आकाशमध्यगः पूर्णस्वं ग्राहमोक्षसाधनं॥ अध्यक्षः सर्वकर्माणांदृङ्
नां हृदयेस्थितः॥१५॥अरूपगोविलाधारः नंदेवं शरणंव्रज॥सर्वसंगृह्यकल्पांतेशेतेय
स्तज्जलाशये॥१६॥तंप्राहुर्मोक्षदंविद्वांसुं मुनयस्तत्वदर्शिनः॥परस्तुनिर्गुणःप्रोक्तो अहंका
रयुतोपरः॥१७॥तयोरभेदाधिष्ठानं योगस्त्याभिधीयते॥पंचभूतात्मकंदेहंयःसाक्षीहृदयस्थि
तः॥१८॥अपरःप्रोच्यतेसद्भिःपरमात्मापरस्मृतः॥शरीरंक्षेत्रमित्याहुस्तज्ज्ञःक्षेत्रज्ञउच्यते
॥१९॥अव्यक्तःपरमःशुद्धःपरिपूर्णोऽद्वयः॥यदात्वभेदविज्ञानं जीवात्मापरमात्मनोः॥२०॥
भवेत्तदामुनिश्रेष्ठाःपाशकर्दोभविष्यति॥एकमेवाद्वितीयंतुपरंब्रह्मसनातनं॥१९॥गीयमा
नमनेकधावेदांतेतत्तत्तत्त

परित्यागी मधुनेयस्यवर्त्तते ॥३६॥सर्वांगजलसमोदेयोसर्ववर्णबहिष्कृतः॥यस्तुयोगरतोविप्रविष्ण
वेषुस्नेहान्वितः॥३७॥तस्यसंभाषणात्रेणब्रह्महत्याभवेन्नृणां॥सर्वसंगपरित्यागीपुनःसंगीभवे
द्यदि॥३८॥तस्संगसंगिनांसंगान्महापातकदोषभाक्॥आनंदरंहृदयाणांअपश्यद्भिमुनीश्वराः
॥३९॥अपरिग्रहयुक्तोयोगसंसिद्धकारणं॥अस्मनस्तुसमुत्कर्षंकुर्वन्निष्ठुरभाषणं॥४०॥क्रोधमा
कुर्वन्नविदोषक्रोधस्तद्विसर्जनं॥धनादैरधिकंदृष्ट्वाभृशंमनसितापनं॥४१॥असूयाकार्यते
सद्भिस्तयोगोसनसूयता॥एवंसंक्षेपतःप्रोक्तायमाविबुधसत्तमाः॥४२॥नियमांश्रप्रवक्ष्यामिश्रृ
णुध्वंसुसमाहिताः॥तपस्स्वाध्यायसंतोषःशौचहरिपूजनं॥४३॥संध्योपासनमुख्याश्चनियमाः
परिकीर्तिताः॥चांद्रायणादिकिर्यंत्रशरीरस्यविसर्षणं॥४४॥तपस्तद्गदितंसद्भियोगसाधनमु
त्तमं॥प्रणवंचोपनिषदंद्वादशाक्षरमेवच॥४५॥अष्टाक्षरंमहावाक्यमित्यादीनांत्रयोजपः
स्वाध्यायश्चसमाख्यातोयोगसाधनमुत्तमं॥४६॥स्वाध्यायंयस्तुजेन्मूढस्तस्ययोगोनसिध्यति॥यो
गंविनापिस्वाध्यायेपापनाशोभवेध्रुवं॥४७॥ध्यात्वायेयस्तुमानाश्चप्रसीदंतिहिदेवताः॥जप
स्तुत्रिविधःप्रोक्तोवाचिकोपांशुमानसः॥४८॥जपेष्टेतेषुविप्रेंद्राःपूर्वपूर्वोसरोवरः॥॥

॥११५॥

मंत्रस्योच्चारणंसम्यक्सुटाक्षरफलंयथा॥४९॥जपस्तुवाचिकःप्रोक्तःसर्वयज्ञफलप्रदः॥मंत्रस्यो
च्चारणंकिंचित्सदाश्रवणगोचरः॥५०॥जपस्तुकथितोपांशुःपूर्वस्माद्विगुणोधिकःधियायद्यस्य
रोत्थानंश्रेष्ठमर्थविचारणं॥५१॥मानसस्तुजपःप्रोक्तोयोगसिद्धिप्रदायकः॥जपेनदेवतानं
संस्तुयमानाप्रसीदति॥५२॥तस्मात्स्वाध्यायसंपन्नोलभेत्सर्वान्मनोरथान्॥यदृच्छालाभसं
तुष्टिःसंतोषस्सकथ्यते॥५३॥संतोषहीनेपुरुषेनश्यतेकर्मसर्वदा॥नजातुकामःकामानामु
पभोगेनशाम्यति॥५४॥इतोधिकंकदाल्पमितिकामस्तुलभ्यते॥तस्मात्कामंपरित्यज्य
देहासंतोषकारणं॥५५॥यदृच्छालाभसंतुष्टोभवेद्धर्मपरायणः॥बाह्याभ्यंतरभेदेनशौचंतुद्वि
विधंस्मृतं॥५६॥मृज्जलाभ्यांबहिःशुद्धिर्भावशुद्धिस्तथापरा॥अंतःशुद्धिविहीनानांसमस्तं
कर्मनिष्फलं॥५७॥तस्माद्रागादिकंसर्वंपरित्यज्यसुखीभवेत्॥मृदांभारसहस्रैस्तुकोटिकुं
भजलैस्तथा॥५८॥कृतशौचोपिदुष्टात्माचांडालसदृशोहिसः॥अंतःशुद्धिविहीनस्तुदेवपू
जापरोयदि॥५९॥तदेवंभवतेहंतिनरकंप्रतिपद्यते॥अंतःशुद्धिविहीनात्वैतीर्थयात्रांप्रकुर्व
न्ति॥६०॥तस्मान्मुनेनिविप्रेंद्राःसुराभांडमिवापगाः॥वाचाधर्मान्वदंतिमनसापापमिच्छंति ६१

नतेनपुनर्नरोवेप्रेंद्रा॥जानियात्तंमुनिश्रेष्ठाःमहापातकिनावरं॥विशुद्धमनसोयेतुधर्ममात्रमनूपमं
॥२॥कुर्वंतिनियफलंविंद्यादक्षय्यफलदायकं॥कर्मणामनसाचाल्पंतिस्मरणपूर्व्वनैश॥३॥हरि
भक्तिर्दृढायस्यहरिएजेतिगीयते॥एवंयमाश्चनियमाः संक्षेपाश्चप्रचोदिता॥४॥एकाग्रेशुद्ध
मनसोप्रोक्षंहस्तगतोविदुः॥यमैश्चनियमैश्चैवात्स्थिरबुधिर्जितेंद्रिय॥५॥अभ्यसेदासनंसम्य
ग्योगसाधनमुत्तमं॥पद्मकंस्वस्तिकंपीठंसौख्यंकौकुटकोंजये॥६॥कौर्मंवज्रासनंचैववाराहमुग
वैनिकं॥कौंचंचनाल्किकंचैवसर्वतोभद्रमेवच॥७॥मात्रंत्रैपथकंकार्यंस्थाणुंवैहस्तकर्मकं॥कौ
मंवीरासनंचैवयोगसाधनकारकं॥८॥त्रिरुन्नंस्थाप्यासनानिमुनींद्राकथितानिवः॥एषांमेक
तमंबध्वागुरुभक्तिपरायणः॥९॥अभ्यासेनयतेप्राणान्दूंद्वातीतोविमत्सरः॥प्राज्ञु
खोवापिविप्रेंद्रास्तथाप्रत्यङ्मुखोपिवा॥१०॥अभ्यासेमनयेत्प्राणान्निर्शांतेजनवर्जि
ते॥प्राणवायुःशरीरस्थोआयामस्तस्यनिग्रहः॥११॥प्राणायामइतिप्रोक्तोद्विविधःकथ्यते
हिसः॥अगर्भस्तुद्वितीयश्चसगर्भस्तुतयोर्वरः॥१२॥जपध्यानंविनागर्भःसगर्भस्तुस
मान्वतः॥रेचकःपूरकश्चैवकुंभकःशून्यकस्तथा॥१३॥एवंचतुर्विधःप्रोक्तःप्राणायामः

मनीषिभिः॥जंतूनांदक्षिणानाडीपिंगलापरिकीर्तिता॥१४॥सूर्यदैवतकाचैवदक्षिणेनैव
पूरयेत्॥पितृयोनिरितिख्याताइडानाडीतुदक्षिणे॥१५॥तत्राधिदेवतंचंद्रःशृणुपिंगदतोम
म॥एतयोरुभयोर्मध्येसुषुम्नानाडिकास्मृता॥१६॥अतिसूक्ष्मागुह्यतमाहेयासाब्रह्मदैवता॥
वामेनरेचयेद्वायुंनेचनाडिचकःस्मृतः॥१७॥एवंयेदक्षिणेनैवपूरणासूरकःस्मृतः॥स्वदेहपू
रितंवायुंनिगृह्यतुनमुंचति॥१८॥संपूर्णकुंभवत्तिष्ठेत्कुंभकःसहिविश्रुतः॥नरुजतिन
गृह्णातिवायुमंतर्बहिस्थितं॥१९॥रेचंतशून्यकंनामप्राणायामंतथास्थितं॥हानेःस्थानेश्रजे
तव्यःप्राणोमत्तगजेंद्रवत्॥२०॥अन्यथाखलुजायंतेमहारोगभयंकराः॥कासंश्वासंजल
द्वायुंयोगीविगतकल्मषः॥२१॥सर्वपापविनिर्मुक्तोब्रह्मणःपदमश्नुते॥विषयेषुप्रसक्तानिं
द्रियाणिमुनीश्वराः॥२२॥समाहृत्यनिगृह्णातिप्रत्याहारस्तुसस्मृतः॥जितेंद्रियामहात्मानोध्या
नस्थाअपिद्विजाः॥२३॥पश्यंतिपरमंस्थानंपुनरावृत्तिदुर्लभं॥अनिर्जितेंद्रियग्रामोयस्तु
ध्यानपरोभवेत्॥२४॥मूढात्मानंचनोवेदध्यानंचास्यनसिध्यति॥यथास्यस्यंतिसर्वेप
रयदास्यवदालना॥२५॥प्रत्याहृतानींद्रियाणिध्यानंचैत्साधुधारणा॥योगाजितेंद्रि

यथामोक्षानिघृत्वाऽऽशुंहरति॥८६॥आत्मानंपरमंध्याये त्सर्वध्यातारमच्युतं॥ध्यायेद्विश्वात्मकंवि
श्वंसर्वलोकैककारणं॥८७॥विकसत्पद्मपत्राक्षंचारुकुंडलभूषितं॥दीर्घबाहुमुदारांगंसर्वालंकार
भूषितं॥८८॥पीतांबरधरंदेवं हेमयज्ञोपवीतिनं॥बिभ्रंतंतुलसीमालां कौस्तुभेनविराजितं
॥८९॥श्रीवत्सवक्षसंदेवं सुरासुरनमस्कृतं॥अधिष्ठानेहृत्सरोजे द्वादशांगुलविस्तरे॥९०॥ध्यायेदा
त्मानमव्ययंपरात्परतरंविभुं॥ध्यानंसद्भिर्निगदितंप्रत्ययंसंयतात्मभिः॥९१॥ध्यानंकृत्वामु
हूर्त्तंवापरंमोक्षंलभेन्नरः॥ध्यानात्प्रसीदतिहरिर्ध्यानंसर्वार्थसाधनं॥९२॥यद्यद्रूपंमहाविष्णो
स्तत्तध्यायेन्महात्मनः॥नयतिनध्यातेनतुष्टस्तद्धरिर्मोक्षंददातिच॥९३॥अचंचलंमनःकृ
र्यात्ध्याये द्विष्णुंचसत्तमाः॥ध्यानंयेयध्यातभावेयथानयतिनिर्भरं॥९४॥ततोज्ञानत्वंभवति
ज्ञानामृतनिषेवणात्॥भवेन्निरंतरंध्यानं भवेदप्रतिपादनं॥९५॥सुषुप्तवत्परानंदसुषुप्तः
परमेंद्रियः॥निर्वाणदीपवत्संस्थः समाधिरभिधीयते॥९६॥सर्वोपाधिविनिर्मुक्तः सदानंदैक
विग्रहः॥निश्चलःपरिपूर्णश्चसमाधिरभिधीयते॥९७॥योगीसमाध्यवस्थायनशृणोतिनपश्यति॥ना
घ्रातिवैनस्पृशति नाकिंचिदुक्तिसत्तमाः॥९८॥आत्मातुनिर्मलःशुद्धः सच्चिदानं

दविग्रहः॥सर्वोपाधिकिनर्मुक्तोयोगिनोभास्यचंचलः॥९९॥निर्गुणोपरदेवोस्तिज्ञानेगुणवानिव॥वि
भात्यज्ञाननाशेतुयथापूर्वंव्यवस्थितः॥१००॥परंज्योतिरमेयात्मामायावीतित्वमाणिनां॥तन्नाशे॥
निर्मलंब्रह्मप्रकाशतेसत्तमाः॥१०१॥एकमेवाद्वितीयंतत्सरंज्योतिरनंजनं॥सर्वेषामेवभूतानामंत
र्यामितयास्थितं॥१०२॥अणोरणीयान्महतोमहीयान्सनातनात्माविभुविश्वहेतुं॥पश्यंतियंज्ञानवि
दो॥वरिष्ठध्यानसरस्सारसरंपवित्रं॥३॥अकारादिक्षकारांतं वर्णभेदव्यवस्थितं॥पुराणपुरुषो
नादिःसच्चब्रह्मेतिगीयते॥४॥पंचभूतात्मकंदेहंपंचः करणसंयुतं॥पुराणपुरुषोदेवोस्तिपरमेति
गीयते॥५॥विशुद्धंधामनिरयंपूर्णमाकाशसन्निभं॥आनंदानर्मलंशांतंपरंब्रह्मेतिगीयते॥६॥
यतोवाचोनिवर्त्तंते अप्राप्यमनसासह॥परंज्योतिःपरंधामपरंब्रह्मेतिगीयते॥७॥सृष्टिस्थि
तिंतकर्त्रीब्रह्मविष्णुमहेश्वराः॥यस्यापुनायुतांशाश्चास्तद्ब्रह्मेत्यधीयते॥८॥योगिनो
हृदिपश्यंतिपरात्मानंसनातनं॥अविकारमजंशंभुंपरंब्रह्मेतिगीयते॥९॥ध्यानमन्यत्प्रवक्ष्या
मि शृणुध्वमृषिसत्तमाः॥संसारतापतप्तानां सुधावृष्टिसमंनृणां॥१०॥नारायणंपरानंदं स्मरे

सणवसंस्कृतं॥नादरूपपनौपयंमर्द्धमात्रास्परिस्थितं॥१४॥अकारंब्रह्मणोरूपमुकारंविष्णुरूप
कं॥मकारंरुद्ररूपंस्यादर्द्धमात्रंपरात्मकं॥१५॥मात्रास्तिस्रःसमाख्याताब्रह्मविष्वीशदेवताः॥
तेषांसमुच्चयंविप्राःपरंब्रह्मप्रबोधकं॥१६॥वाच्यंतत्परमंब्रह्मवाचकःप्रणवस्मृतः॥वाच्यवा
चकयोःसंबंधोह्युपचारस्तयोर्द्विजाः॥१७॥जपंतःप्रणवंनित्यंमुच्यंतःसर्वपातकैः॥तदाभास
नसंयुक्ताःपरंमोक्षंलभंतिच॥१८॥जपंचप्रणवंमात्रंब्रह्मविद्यात्मकं॥कोटिसूर्यसमंतेजो
ध्यायेदात्मनिनिर्मलं॥१९॥सालग्रामशिलारूपंप्रतिमारूपमेववा॥यद्यत्पापहरंवस्तुतत्तद्ध्या
यंतयेद्बुधः॥२०॥यश्चैतच्छृणुयाद्वापिपठेद्वासुसमाहितः॥सर्वपापविनिर्मुक्तोहरिसालो
क्यमाप्नुयात्॥२१॥इदंतद्गुह्यंज्ञानंकथितंवोमुनीश्वराः॥एतद्विदित्वायोगींद्रोलभंतेमोक्ष
मुत्तमं॥२२॥॥॥॥॥इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेएकत्रिंशोध्यायः॥३१॥॥॥ऋषयऊचुः॥
समाख्यातानिसर्वाणियोगांगानिमुनीश्वराः॥इदानींश्रोतुमिच्छामःसर्वज्ञत्वंहिकारणं॥
योगोभक्तिःसनत्कुमारसिध्यतीत्यनुमोदितं॥यस्यनुष्यंतिदेवाःतस्यभक्तिश्चसिध्यति॥१॥
यथातुष्यंतिसर्वज्ञादेवदेवजनार्दनः॥तन्नोवदस्वसर्वज्ञसूतकारुण्यवारिधे॥२॥सूत॥

पुरासनत्कुमारेणपृष्टःसनारदः॥यदुवाचमुनिश्रेष्ठःविधंसत्कथामृतं॥१॥नारायणंपरं
देवंसच्चिदानंदविग्रहं॥यंजपंत्यृषयःसर्वेविमुक्तिंयांचकांक्षया॥२॥पशवस्तंनाहंसंतिनबोधं
तिग्रहाश्चते॥राक्षसाश्चनवेदंतेनरंविष्णुपरायणं॥३॥भक्तिर्दृढतयायस्यदेवदेवेजनार्दने॥श्रे
यांसितस्यसिध्यंतिभक्तिमंतोधिकास्ततः॥४॥तीर्थपादोसकलैःपुण्यैःपावयतेनरं॥तीर्थ
तीर्थभाग्यानिहरिपूजापरायणं॥५॥तेचनेत्रेमहाभागेपश्यंतेयेजनार्दनं॥सार्द्धंहिप्रोच्यते
सद्भिःहरिनामपरायणं॥६॥सत्यंसत्यंपुनःसत्यंउद्धृत्यभुजमुच्यते॥नास्तिवेदात्परंशास्त्रं
नदेवःकेवात्परः॥७॥सत्यंवच्मिहितंवच्मिसारंवच्मिपुनःपुनः॥असारदग्धसंसारसारंय
द्विष्णुपूजनं॥८॥असारसंसारतंमहामोहप्रदायकं॥हरिभक्तिकुठारेणछित्वायंतंसुखीभ
वेत्॥९॥तन्मनःसंयुतंविद्धिःसावाणीतत्परायणं॥तेश्रोत्रेतत्कथासारंपरंतिलोकपूजितं॥१०॥
आनंदमश्रुरंश्रुत्वाअवस्थात्रितयंगतः॥परब्रह्ममयोदेवःसुपूजनंगीयते॥११॥भावना
मयमेतद्धिजगत्स्थावरजंगमं॥विद्धिद्विजोत्तमंविप्रेंद्रायजपंतंजनार्दनं॥१२॥अहिंसासत्य

मस्त्येयं ब्रह्मचर्यापरिग्रहौ। घर्तनेय स्यतस्यैवतुष्यते जगतांपतिः॥१७॥ सर्वकरुनदया क्रोविप्रए
जापरयणः॥ मातापित्रोश्चशुश्रूषुस्तस्यतुष्येजनार्दनः॥१८॥ सकथायाश्चरतेसकथांचकरो
तियः॥सत्यवाग्निरहंकारस्तस्यप्रीतोरमापतिः॥१९॥ नामसंकीर्तनंविष्णोश्चुतप्रस्खलनादि
षु। करोतिसततंविप्रास्तस्यप्रीतोह्यधोक्षजः॥२०॥ यातुनारीपतिप्राणापतिपूजापरायणा॥
तस्यास्तुष्टोजगन्नाथोमधुकैटभमर्दनः॥२१॥ निरसूयापरोयस्तु अहंकारविवर्जितः॥ दिवसू
परश्चैवतस्यतुष्यतिकेशवः॥२२॥ तस्माच्छृणुध्वमृषयो जपध्वंसततंहरिं॥ माकुरुष्वमहंकार
मतिलोलाश्रियवृथा॥२३॥ शरीरंमृत्युसंयुक्तं जीवितंचातिचंचलं॥ आदिमध्यनंग्रासेसंप
दः क्षणभंगुराः॥२४॥ हेजनाः किंनजानीध्वं मायुषोनिदयासमं॥ हत्वंचकोजनार्दैश्चकिं
यदायुः समाहृतं॥२५॥ कियदायुर्बालभावादृष्ट्वाकियदाहृतं॥ कियद्विषयभोगैश्चकदा
धर्मंकरिष्यथा॥२६॥ बालभावेवार्धिकेचनलभेताच्युतार्चनं॥ वयस्येवचधर्मार्थंकुरुष्वयत्न
हंकृतं॥२७॥ माविनश्यग्रसंसारेगर्तेमग्नावृथाजनाः॥ वपुर्विनाशनिलयमापदांपदमंपदं॥११८॥

शरीरंरोगनिलयंमजादैश्चःपरिदूषितं॥ किमर्थंशाश्वतधिया पापंकुर्वंतिसर्वदा॥२९॥ असारसं
तःसंसारेनादुखसमन्वितः॥ विश्वासोनैवकर्त्तव्योनिश्चितंनाशमेष्यति॥३०॥ श्रुणुध्वमृषयः
सर्वेसत्यमेतन्मयोच्यते॥ कायःसन्निहनापायःपूजयैवजनार्दनः॥३१॥ मानंत्यजध्वंहंकारंकाम
क्रोधसमन्वितः॥ यजध्वंसततंकृष्णं मानुष्यमतिदुर्लभं॥३२॥ कोटिजन्मसहस्रेषु स्थावरादिषुस
त्तमः॥ संप्राप्तंतस्यतुमानुष्यं कथंचित्परिलभ्यते॥३३॥ तत्रापिदेवतादुर्विदानबुद्धिश्चसत्तमः॥
संप्राप्तंतस्य॥ भोगबुद्धिस्तथानृणां जन्मांतरतपःफलं॥३४॥ मानुष्यंदुर्लभंप्राप्ययोहरिं नार्चये
त्कृत॥ मूर्खःपरस्तनःकस्यान्योन्यस्तस्मादचेतनः॥३५॥ मानुष्यंदुर्लभंप्राप्ययोहरिं नार्चये
त्कृत॥ तेषामतीवमूर्खाणांविवेकः कुत्रतिष्ठति॥३६॥ आराधितोजगन्नाथोददात्यात्मम
तंफलं॥ कस्तंनपूजयेद्विप्राः संसाराग्निप्रदीपितः॥३७॥ चंडालोपिद्विजश्रेष्ठाविष्णुभक्तोहि
जाधिकः॥ विष्णुभक्तिविहीनश्चद्विजोपिश्वपचाधमः॥३८॥ रागद्वेषैः परित्यक्तः चंडालोपिद्वि
जाधिकः॥ रागद्वेषसमायुक्तो द्विजोपिश्वपचाधमः॥३९॥ तस्मात्कामादिकंत्यक्त्वाकायंजपंह
रिंमव्ययं॥ यस्मिंश्चस्तुष्टेखलुतुष्टंयतः सर्वगतोहरिः॥४०॥ यथाहस्तिपदेसर्वेपदमा

चेत्प्रळीयेत॥तथाचराचरंविश्वंविष्णावेवप्रलीयते॥४०॥आकाशेनयथाव्याप्तं जगत्स्थावरजं
गमं॥तथैवहरिणाव्याप्तंविश्वमेतच्चराचरं॥४१॥जन्मतोमरणंयस्मा न्मरणाज्जन्मसाधनं॥तस्मा
त्कठिणनृणांतथ्यंपरित्रोवयां॥४२॥ध्यातःस्मृतःपूजितोवा नमितोवाजनार्दनः॥संसारपाशवि
च्छेदःकस्तनाप्तिपरंजय॥४३॥यन्नामोच्चारणादेवमहापातकनाशनं॥तंसमभ्यर्च्यविप्रेंद्राः
परंमोक्षंलभेध्रुवं॥४४॥अहोचित्रमहोचित्रमहोचित्रमतंद्विजाः॥हरिनामलिखितेलोकःसंसा
रेवर्तते पुनः॥४५॥भूयोभूयोपिवक्ष्यामिसत्यमेतत्तपोधनाः॥नीयमानेयमभटैर्नशक्तोधर्म
साधने॥४६॥यावन्नेंद्रियवैकल्यंयावच्चाधिर्न जायते॥तावदेवार्चयेद्विष्णुं यदिमुक्तोनरः॥४७॥
मातुर्गर्भाद्विनिष्क्रांतो यदाजंतुस्तदेवहि॥मृत्युवक्त्रगतोगाढं तस्माद्धर्मपरोभवेत्॥४८॥अहो
कष्टमहोकष्टमहोकष्टमिदंवचः॥विनाद्यधर्मविप्रेंद्रायज्ञध्वंशाश्वतंप्रभुं॥४९॥सत्यंसत्यंपुनः
सत्यमुद्धृत्यभुजमुच्यते॥हंभाचारंपरित्यज्यजध्वंचक्रपाणिणं॥५०॥यशःक्षयकरःका
मस्तस्मात्कामंपरित्यजेत्॥समस्तदुरवजालानांमात्सर्यंकारणंस्मृतं॥५१॥नरकाणांसाध

नंचमात्सर्यंतस्मात्त्यजेत्॥मनश्चंमनुष्याणांकारणंबंधमोक्षयोः॥५२॥न स्यात्तदेवसंभव्यं
परात्मानिसुरवीभवेत्॥अहोधैर्यमहोधैर्यमहोधैर्यमहोनृणां॥५३॥विष्णोर्क्षिप्तेजगन्नाथेन
भजंतेमहोरताः॥अनाराध्यजगंन्नाथंसर्वाधारंतमच्युतं॥५४॥संसारसागरेमग्नाः कथंपारंग
मिष्यथा॥अच्युतानंतगोविंदनामोच्चारणभेषजं॥५५॥नश्यंतिसकलारोगाःसत्यंसत्यंवदाम्य
हं॥नारायणजगंन्नाथावासुदेवजनार्दन॥५६॥इतीरयंतियेनित्यंतेवैसर्वत्रवंदिताः॥अथा
पिचमुनिश्रेष्ठब्रह्मायाअपिदेवताः॥५७॥प्रभावंनविजानंतिविष्णुभक्तिरतात्मनां॥अहो
मोर्व्यमहोमोर्व्यमहोमोर्व्यदुरात्मनां॥५८॥हरयेनमसंक्षिप्तंदेवंनविजानंतिसर्वदा॥शृणुध्व
मृषयःसर्वेभूयोभूयोवदाम्यहं॥५९॥हरिसद्भावितस्तुष्टोनघेनैर्नचबांधवैः॥अन्नमात्रेणना
पुत्रमात्रंचसत्तमाः॥६०॥विष्णुभक्तिमतांनृणांभवेज्जन्मनिजन्मनि॥पापालयमयंदे
हःपापकर्मरतस्तथा॥६१॥एतद्विदित्वासततंपूजयध्वंजनार्दनं॥पुत्रमित्रकलत्राद्याबहु
वःसंत्यसंपदः॥६२॥हरिपूजारतानांचभक्त्यैवनसंशयः॥इहापुत्रफलंप्रेत्यसुः

ज्येस्सततंहरिं॥९३॥इहापुत्रसुखंलिप्सुःपरनिंदापरोभवेत्॥धिग्जन्मभक्तिहीनानांदेव ॥नार०॥
देवेजनार्दने॥९४॥सप्तपात्रदानरतानांन्यंचतत्पनंधिकुपुनपुनः॥ननमेद्विष्णवेयस्यशरीरंक
र्मभेदिने॥९५॥पापानामाकरंतद्वैज्ञेयंविबुधसत्तमाःसप्तपादानहितंयद्द्रव्यंयेनरक्षितं॥९६॥
सर्वेणरक्षितमिवह्यनिविश्रुतं॥९७॥तद्धिलोलश्रियाप्रायःक्षणभंगुरशी
लिन॥९८॥नारायणंतविश्वेशंपशुपाशविमोचकं॥सृष्टिश्चद्विविधाज्ञेयादेवासुरविभेदतः॥९९॥
हरिभक्तियुनादैवीतद्द्वेषीह्यासुरीमता॥तस्माद्वृणुतविप्रेंद्राहरिभक्तिपरायणा॥१००॥
श्रेष्ठःसर्वत्रविख्यातस्तेषांभक्तिःसुदुर्लभा॥अस्यारहितायेचविप्रत्राणपराङ्मुखाः॥१॥
कामादिरहितायेचतेषांतुष्यतिकेशवः॥संमार्जनादिकार्येतुहरिशुश्रूषणोरताः॥२॥
सप्तपात्रदानिरताःप्रयांतिपदमुत्तमं॥तस्मात्सेसारतत्पानांहरिरेवपरागतिः॥३॥यन्ना
म्नश्रवणादेवप्रयांतिपदमुत्तमं॥४॥॥॥॥इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेद्वात्रिंशोध्यायः॥३२॥१२०॥
॥सूतउवाच॥॥पुनःवक्ष्यामिमाहात्म्यंदेवदेवस्यचक्रिणः॥पठतांश्रुण्वतांसद्यःपा

परासिःप्रणश्यति॥१॥शांताजितारिषड्वर्गयोगनाथानहंकृताः॥यजंतिज्ञानयोगेनज्ञानरूपिणम
व्ययं॥२॥तीर्थस्नानविशुद्धायेव्रतदानतपोरवैः॥यजंतिकर्मयोगेनसर्वधातारमच्युतं॥३॥वृथाव्यसनि
नोह्यन्यंयजंतिजगत्पतिं॥अजरामरवन्मूढास्तेनरकीटकाः॥४॥तद्विद्वेषेणयाप्तत्वा
थाहंकारदूषिताः॥नयजंतिजगन्नाथंसर्वश्रेयोविधायकं॥५॥हरिधर्मरताःशांताहरिपादाकु
सेवकाः॥देवाकेप्यत्रजायंतेलोकानुग्रहतत्पराः॥६॥कर्मणामनसावाचायोर्चयेच्चक्रिताहरिं॥सया
तिपरमंस्थानंसर्वलोकोत्तमं॥७॥अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनं॥पठतांश्रुण्वतां
चैवसर्वपापप्रनाशनं॥८॥विप्राःश्रुणुध्वंचरितंयज्ञमालिसुमालिनोः॥यस्यश्रवणमात्रेवव्याज
प्रेधफलंलभेत्॥९॥काश्चिदासीत्पुराविप्राब्रह्मलोकेविनेतरः॥देवमालिरितिख्यातोवेदवेदांगपा
रगः॥१०॥सर्वभूतदयायुक्तोहरिपूजापरायणः॥पुत्रमित्रकलत्रार्थेधनार्जनपरोभवेत्॥११॥
अपण्यविक्रयंचक्रेतथैवरसविक्रयी॥चौरशालायेरतिथाप्रतिग्रहकरोभवेत्॥१२॥तपसोविक्र
यंचक्रेव्रतानांविक्रयंतथा॥परार्थंतीर्थगमनंकलत्रार्थेचकारह॥१३॥कालेनविप्राजग्राहेक्षां

तौत्तस्यसुतावुभौ॥यज्ञमालिःसुमालीच अमलावतिशोभनौ॥२४॥तृष्टातोहुकुमारौचपितास्नेहान्वितोभवत्॥पोषयामासवात्सल्याद्देभोमोहमिवाशने॥२५॥बहूपायैर्वदमालीधनंसंपाद्ययत्नतः॥स्वधनंगणयामासकियत्स्यादितिवेदितुं॥२६॥निष्ककोटिसहस्राणांकोटिकोटिगुणान्वितं॥विगण्यस्वयंहृष्टोविस्मितश्चाथचिंतयन्॥२७॥अस्त्रशस्त्रिग्रहैश्चैवअपण्यानांचविक्रयैः॥मयानपाविक्रयाप्तैश्चैनधनमुपार्जितं॥२८॥अद्यापिशांतिनपन्नाममृष्णासुदुःसहाःमरुतुल्यसुवर्णानिअसंख्यानिवांछति॥२९॥अहोमनोमहाकष्टंसमस्तक्लेशसाधनं॥सर्वान्कामानवाप्यापिपुनरन्यच्चवांछति॥३०॥जीर्यंतिजीर्यतःकेशादंतानाजीर्यंतिजीर्यतः॥चक्षुश्रोत्रंचजीर्यंतितृष्णैकातरुणायते॥३१॥ममेंद्रियाणिसर्वाणिमंदभावंव्रजंतिच॥बलंहृतंचजरसातृष्णातरुणतांगता॥३२॥कष्टासावर्त्ततेयस्यसविद्वान्पंडितश्चसुशांतंमेमनोनस्याद्धीमान्यतिर्मूढधीः॥३३॥आशाभंगकरीपुंसामजेयारजसंनिभा॥तस्मादाशांपरित्यज्यसुखंशांतंसुखंवसेत्॥३४॥बलंतेजोयशश्चैवविद्यामानंचवृद्धता॥तथैवसत्कु

॥नारद॥
॥१२२॥

लेजन्मआशाहंत्यतिवेगतः॥३५॥नृणामाशा॥कथितंभूतनाथाश्चर्यमिदमुच्यते॥किंचिद्दातापिचोजालस्तस्मादधिकतांगतः॥३६॥आशाकिंभूतायमर्त्यामहामोहमदास्पदः॥अवसानादिजंदुरवंनजानंतितदप्यहो॥३७॥मयाप्येवंबहूपायैःकुशैस्तेधनमुपार्जितं॥शरीरंमजीर्णंचजरसाभक्षितंबलं॥३८॥अतःपरंयतिष्यामिपरलोकार्थमादरात्॥एवंनिश्चित्यविप्रेंद्राःधर्ममार्गरतोभवत्॥३९॥सर्वस्वधनंसर्वंचतुर्धाव्यभजत्तदा॥स्वयंभागद्वितयमार्जनकलत्रदुहादे॥३०॥तोषंचभागद्वितयंपुत्रयोरुभयोरपि॥स्वनार्जितानांपापानांनाशकल्यमनास्तदा॥३१॥प्रपातडागारामांश्चतथादेवग्रहान्बहून्॥दीनानांचैवदानानिगंगातीरेचकारसः॥३२॥एवंधनविशेषंचविभाणायनिभक्तिमान्॥नरनारायणस्थानंजगामतपसेवने॥३३॥तत्रापश्यन्महारण्यमाश्रमंमुनिसेवितं॥फलैतैःपुष्पितैश्चैवसेवितंवृक्षसंकुलैः॥३४॥गृणद्भिःपरमंब्रह्मशास्त्रचिंतापरैस्तथा॥परिचर्यापरैश्चापिमुनिभिःपरिशोभितं॥३५॥शिष्यैःपरिवृतंतत्रमुनिंजानंतिसंस्थितं॥गृणंतंपरमंब्रह्मतेजोराशिंददर्शह॥३६॥रामादिगुण

संयुक्तंरागादिरहितंमुनिं॥शीर्णपर्णाशनंदृष्ट्वादेवमालिर्महामतिः॥३७॥तस्यज्ञानेतिसंहृष्य
कृत्यंमासन्नहर्षणं॥कंदमूलफलैश्चान्यैर्नारायणधियातदा॥३८॥कृतातिथ्यक्रियस्तेनदेव
मालिःकृतांजलिः॥विनयावनतोभूत्वाप्रोवाचवदतांवरः॥३९॥देवमालिरुवाच॥भगव
न्कृतकृत्योस्मिविगतंकलुषंमम॥मामुद्धरमहाभागज्ञानदानेनपंडित॥४०॥सूतउवाच॥
एवमुक्तस्ततस्तेनज्ञानंतिमुनिसत्तमः॥उवाचप्रहसन्वाणींदेवमालिंगुणान्वितं॥४१॥
ज्ञानंतिरुवाच॥शृणुष्वविप्रशार्दूलसंसारच्छेदकारणं॥प्रवक्ष्यामिसमासेनदुर्लभंदु
ष्कृतात्मनां॥४२॥भजविष्णुंपरंनित्यंस्मरनारायणंप्रभुं॥परापवादंपैशून्यंकदाचिदपि
माकृथाः॥४३॥परापवादविगतःसदाभवमहामते॥हरिपूजापरश्चैवत्यजमूर्खसमागमं
॥४४॥कामंक्रोधंचलोभंचमोहंचमदमत्सरौ॥परित्यज्यात्मवह्नोकेमत्वाशांतिंगमिष्यसि॥४५॥
असूयांपरनिंदांचकदाचिदपिमाकृथाः॥दंभाचारमहंकारंनिष्ठुरंचपरित्यज॥४६॥
दयांकुरुष्वभूतेषुशृण्वतांचतथासतां॥त्वयाकृतांश्चधर्मार्थान्यथार्थंवदपृच्छतां॥४७॥

अनाचाररतान्दृष्ट्वाचोपेक्षांकुरुशक्तितः॥प्रजयस्वातिथीन्नित्यंस्वयमेवाविरोधतः॥४८॥
पत्रैःपुष्पैःफलैर्वापिदूर्वाभिःपल्लवैस्तथा॥पूजयस्वजगन्नाथंनारायणमनामयं॥४९॥
देवानृषीन्पितॄंश्चैवतर्पयस्वयथाविधि॥अग्नेश्चाराधनेविप्रपरिचर्यापरोभव॥५०॥देव
तायतनेनित्यंसंमार्जनपरोभव॥तथैवलेपनेश्चैवकुरुष्वसुसमाहितः॥५१॥शीर्णस्फुटित
संधानंकुरुष्वदेवगृहेसदा॥एंहिरोभांचदीपानांविष्णोरायतनेकुरु॥५२॥कंदमूलफलैर्वा
पिसदापूजयमाधवं॥प्रदक्षिणेनमस्कारैःस्तोत्राणांपठनैस्तथा॥५३॥पुराणश्रवणंचै
वपुराणाचरणंतथा॥विदानपठनंचैवकुरुष्वप्रत्यहंद्विज॥५४॥एवंह्येतत्तवज्ञानंभवि
ष्यत्युत्तमोत्तमं॥दानानांसमस्तपापस्यमोक्षमाकुर्विपश्चितः॥५५॥सूतउवाच॥एवंप्रबोधित
स्तेनदेवमालीद्विपाश्रितः॥तदाज्ञानरतोनित्यंज्ञानलेशमवाप्तवान्॥५६॥देवमालिःक
दाचित्तुत्रासेनप्रचोदितः॥कोहंममक्रियाकेतिस्वयमेवविचारयन्॥५७॥ममजन्मकथं
जातंरूपंकीदृग्विधंमम॥एवंविचारयामासचिंताकुलितमानसः॥५८॥मुनिश्चेतमतिः
सचोदेवमालिर्द्विजोत्तमः॥पुनर्ज्ञानंनिमागस्यप्रणम्येदमुवाचह॥५९॥देवमालिरुवा॥

ममचित्तमतिप्रज्ञेतं गुरोब्रह्मविदांवर॥कोहंममक्रियाकाचममजन्मकथंवद॥६०॥ज्ञानंतिन्॥
स्यप्राहमहमहाभागचित्तंभ्रांतंसुनिश्चितं॥अविद्यानाशयेच्चित्तं कथंसद्भावमाप्नुयात्॥६१॥
मितिगदतेजंतुस्तदपिभ्रांतिरिष्यते॥अहंकारोमनोधर्मोब्रह्मणोनहिपंडित॥६२॥पुनः
श्चकोहमित्युक्तंदेवमालेत्वयामुने॥नामजात्यादिशून्यस्य कथंनमकरोम्यहं॥६३॥अ
रूपस्यस्वभवस्यनिर्गुणस्यपरात्मनः॥निरूपस्याप्रमेयस्यकथंरूपादिकथ्यते॥६४॥परंज्यो
तिस्वरूपस्यकथंनामकरोम्यहं॥अपरिछिन्नमाभाष्यकथ्यतेचकथंक्रिया॥६५॥अप्रका
शात्मनोविप्रनित्यस्यपरमात्मनः॥अनंतस्यत्रिपातस्यकथंजन्मचकथ्यते॥६६॥अनि
वेद्यजन्मजरंपरंब्रह्मसनातनं॥पारदर्शीसदानंदंतस्मात्त्वंविहिद्विजा॥६७॥नत्वमस्या
दिवाक्यात्तुज्ञानंमोक्षस्यसाधनं॥ज्ञानेचानाहितेसिद्धेसर्वंब्रह्मसमंभवेत्॥६८॥सूतउवाच
एवंप्रबोधितस्तेनदेवमालिर्मुनीश्वरः॥मुमोदज्ञानमासाद्यमन्येवाचुतंप्रभुं॥६९॥उपाधिवर्जि
तंब्रह्मस्वभासंसंस्मरंजनः॥अहमेवेतिनिश्चित्यपरांशांतिमवाप्नवान्॥७०॥तदयंव्यवहा॥१२३॥
रार्थंदेवमालिर्मुनीश्वरः॥गुरुंप्रणम्यजानंतंसदाध्यानपरोभवत्॥७१॥गतेबहुतिथे

कालेदेवमालिर्महामतिर्गुणाकरः॥सोपुरंप्राप्यपरंमोक्षमवाप्तवान्॥७२॥यइदंपठतेध्यायं शृणुयाद्वासमाहितः॥सकर्मपापविच्छेदंसंप्राप्यसुखमश्नुते॥७३॥॥॥॥इतिबृहन्नारदीयेपुराणेत्रयस्त्रिंशो ध्यायः॥३३॥सूतउवाच॥देवमालेःसुतोप्रीतोयाज्ञवल्क्योमुनिसत्तमाः॥१॥यज्ञमालीसुमालीचतयोः कर्मविधोर्यते॥ज्ञातयोरार्षेयज्ञमालीविभेदेधनसंचितं॥धनंद्विधाकनिष्ठस्यभागमेकंददौतदा॥२॥
सुमालीतद्धनंसर्वंव्यसनाभिरतस्तदा॥प्रसक्तानादिभिश्चैवनाशयामासहिद्विजाः॥३॥गीत्वा
यरतोनित्यंमद्यपानरतोभवत्॥वेश्याविक्रमतुष्यस्तुपरदारतोभवत्॥४॥तस्मिन्नाशेसमायाते
हरण्येपितसंचिते॥अपहृत्यपरद्रव्यंवारस्त्रीनिरतोभवत्॥५॥दृष्वासुमालिनःशीलं यज्ञमाली
महामतिः॥बभूवदुखितोगाढं गछत्यनुजमब्रवीत्॥६॥यज्ञमालीउवाच॥अलंमत्यंतकष्टेनवि
त्तेनानुजमेकुले॥त्वमेवैकंदुष्टसंगा महापारतोभवत्॥७॥सूतउवाच॥एवंनिर्वेदंतंचसमवेक्ष्या
त्मनंततः॥हनिष्यामीतिनिश्चित्यखड्गधृक्तंकरेगृहात्॥८॥ततोहाहारवोजज्ञेनगरेमुनिसत्तमाः॥
बबंधुनगरश्चैनंकुपितास्तेसुमालिनः॥९॥यज्ञमालीरमेयस्मावोरान्संप्रार्थ्यदुखितः॥बंधना
न्मोचयामासभ्रातृस्नेहविमोहितः॥१०॥यज्ञमालीपुनश्चापिबभेदस्वधनंद्विधा॥प्रादात्स्वय

मर्धचदद्योत्तसेकनायसेन॥१॥सुमालीत्तिमूढात्मानश्चनेनापिसत्तमाः॥मूरवैः पाषांउचोंजालैर्बुभुजेत्र
मदोन्नतः॥१५॥असतामुपिभोगायदुर्जनानांविभूतयः॥पिचुमंदफलाढ्योपिकाकैरेवहिभुज्यते ॥नारद॥
॥१३॥क्वात्रादत्तंधनंप्राप्यसुमाल्यासत्तमांगतः॥शर्करासहितंदुग्धंपीत्वेवपवनाशनः॥१४॥सुमालीत्व
त्तिमूढात्मानांडजत्वमुपागतः॥प्रध्यपानप्रमत्तश्चगोमांसादीन्यभक्षयत्॥१५॥त्यक्तोबंधुजनैः
सर्वैश्चांडालस्त्रीसमन्वितः॥राज्ञाहिबाधितश्चापिप्रवेदेनिर्जनेवने॥१६॥यज्ञमाली मुनिर्विप्रः स
दाश्रमपरोभवत्॥स्ववारिनंददावर्घंसज्ञवंगतकल्मषं॥१७॥पित्राकृतानिसर्वाणिनडागादीनि
सत्तमाः॥अपाठयद्यज्ञमालीसत्यमाचीधर्मपरायणः॥१८॥विश्राणितंधनंसर्वंयज्ञमालेर्महात्मनः॥
सत्पात्रदाननिरतस्यधर्ममार्गप्रवर्तिनः॥१९॥अहोसुपभोगायसज्जनानांविभूतयः॥कल्पवृक्षफ मु
लंसर्वप्रभरेरेवभुज्यते॥२०॥धनंविश्राण्यधर्मार्थंयज्ञमालिर्महामतिः॥नित्यंविष्णुंगृहेसम्य
क्पर्यचर्यापरोभवत्॥२१॥कालेनगच्छतातोतुवृधभावमुपागते॥यज्ञमाली सुमालीचैककालेन
मृतौद्विजाः॥२२॥हरिपूजापरस्यास्ययज्ञमालेर्महात्मनः॥हरिःसंप्रेषयामासविमानशतमुत्तमं
॥२३॥दिव्यंविमानमास्थययज्ञमालिर्महामतिः॥गंधर्वैर्गीयमानश्चअप्सरोभिश्चसेवितः॥१२४॥

कल्पवृक्षसमाकीर्णश्चित्राभरणभूषितः॥कोमलैस्तुलसीमाल्यैर्भूषितस्तेजसांनिधिः॥२५॥ततः ज
विष्णुपुरंदिव्यमनुसंपश्यितृष्टवान्॥यज्ञमालिर्दयायुक्तोहरिदूतान्समागतान्॥२६॥कोयंभटै
र्बध्यमानइत्यपृच्छत्ततः॥जलिं॥अथतेहरिदूतास्तंयज्ञमालिंमहोजसं॥२७॥असौसुमाली
क्रूरात्मातेपापात्माइत्यूचोदयन्॥यज्ञमालिःसमाकर्ण्यअख्यातोविष्णुकिंकरैः॥२८॥मनसा
दुःखमापन्नःपुनःपप्रच्छतज्जनः॥यज्ञमालिस्त्वाचाकथमस्यभवेन्मोक्षस्त्वाज्ञिनैःपापसंचयैः॥२९॥
तदुपायंवदध्वंवैसादतोहिवोभवः॥सत्यंसत्पदीनंस्यादित्याहुर्धर्मकोविदुः॥३०॥तस्या
र्थंजानन्तोयूयंतदुपायंवदध्वंवै॥॥सूतउवाचायज्ञमालेर्वचःश्रुत्वाहरिदूतादयापराः॥३१॥
पुनःस्मितमुखाभूत्वादेवमालिंहरिप्रियंविष्णुदूताऊचुः॥यज्ञमालेमहाभागनारायणपरा
यण॥३२॥उपायंतत्रवक्ष्यामःशृणुष्वत्वंसमाहितः॥कृतंतुसुमहत्कर्मत्वयाप्राक्तनजन्मनि॥३३॥
प्रवक्ष्यामःसप्रासेनशृणुष्वसुसमाहितः॥पुरात्वंवैश्यजातीयोनाम्नाविश्रवसःस्मृतः॥३४॥त्वया
कृतानिपानानिमहोद्यगणितानिवै॥स्वकर्मवासनाहीनोमातापित्रोश्चयोजकः॥३५॥एकदा
बेभुक्तिस्त्वक्तशोकसंतापवर्जितः॥क्षुधाग्निनापिसंतप्तःप्राप्तवान्हरिमंदिरं॥३६॥तत्रवृष्टिः

समुद्धृत्य कर्दमं हंतुमिछया॥निवारितस्त्वयासोपिउपलेपनतांगतः॥३७॥उपोषितश्चतत्रत्यो तस्मै
दत्वाउर्ये द्विजायेषणदंहित स्तत्रप्राप्तः पंचत्वतांगतः॥३८॥तेन पुण्यप्रभावेन उपलेपन जेनते॥
विप्रजन्मचतत्रापिहरिभक्तिरचंचला॥३९॥कल्पकोटिशतंसार्धं गोवानस्यहरिसंनिधौ॥त
त्रैज्ञानमासाद्यपरंमोक्षंगमिष्यसि॥४०॥अनुजंपातकिश्रेष्ठं यदिमोक्षंत्वमिछसि॥उपायंचप्रव
क्ष्यामः तच्छृणुष्वमहामुने॥४१॥गोवर्ममात्रभूमेस्तु उपलेपन जंफलं॥दत्तेश्वरमहाभागततः श्रेयो
वाप्स्यसि॥४२॥सूतउवाच एवमुक्तस्ततस्तेसुयज्ञमालिर्महामतिः॥दत्वादूनोक्तमात्रंतुददौतस्मैफलंत
दा॥४३॥विनष्टमभवत्तस्यपापजालंमुनीश्वराः॥यमाज्ञाकारिणः सर्वेतंविमुच्यप्रदुद्रुवुः॥४४॥
विमानमागतंसद्यः सर्वभोगसमन्वितं॥समारुह्यसुमालीचमुमुदेदेववत्तदा॥४५॥तावुभौपुत्रा
नरौविप्रादेववृंदनमस्कृतौ॥अवापतुर्महाप्रीतिं समालिंग्यपरस्परं॥४६॥यज्ञमालिः सुमालीच
स्तूयमानौमहर्षिभिः॥गीयमानौचगंधर्वैर्विष्णुलोकंमुपागतौ॥४७॥अवापहरिसारूप्यं
सुमालीद्विजसत्तमाः॥यज्ञमालीचधर्मात्माहरिसारूप्यमापूवान्॥४८॥भुक्त्वाभोगांश्चिरंतत्र
यज्ञमालिमहामतिः॥तत्रैवज्ञान संपन्नः परंमोक्षमुपागतः॥४९॥सुमालीचमहाभागोवि

DR BHAU DAJI MEMORIAL

ष्णुलोकेषुशाश्वतं॥स्थित्वाभूमिंपुनः प्राप्यभूयोविप्रत्वमागतः॥५०॥अतिस्तव्यकुलेजातोगुणवान्वे
दपारगः॥सर्वसंपन्नायुक्तोहरिपूजापरायणः॥५१॥यज्ञं श्च अकरोत्तत्र मोक्षार्थंविष्णुतत्परः॥स
प्रस्तत्रतदानानिप्रेषेदेजान्हवीतटे॥५२॥धर्मोश्वकृतवांस्तथा॥५३॥हरिपूजापरोनित्यंहरिपूजा
परायणः॥व्याहरहरिनामानिप्रेषेदेजांन्हवीतदा॥५४॥तत्रत्रस्थितश्चमंगायोदृष्ट्वाविश्वेश्वरं
प्रभुं॥अवापपरमंस्थानं योगिनामपिदुर्लभं॥५५॥उपलेपनमाहात्म्यं कथितंवामुनीश्वराः॥तस्मा
त्सर्वप्रयत्नेन एजयध्वंजनार्दनं॥५६॥नतेषांचरजोविप्रायेचर्चयंतिजनार्दनं॥तस्मात्सर्वप्रय
त्नेन संपूज्योजगतांपतिः॥५७॥कदाचिदपियोविष्णोसकृत्पूजांप्रकुर्वतां॥नतस्यभवेभंग
स्तुकदाचिदपिजायते॥५८॥हरिपूजापराणांचहरिबुध्याप्रपूजयेत्॥तमाहुर्केतिविप्रेंद्रा
ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः॥५९॥हरिभक्तिपराणांतु संगिनोसंगमात्रतः॥मुच्यंतेसर्वपापेभ्योमहा
पापकराअपि॥६०॥हरिपूजापरायेचहरिनामपरास्तथा॥॥ शुश्रूषानिरतायांनिपा
पिनोपिपरांगतिं॥६१॥॥॥॥॥इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणेचतुस्त्रिंशोध्यायः॥३७॥सूतउवा

भूयः शृणुष्वविप्रेंद्रा माहात्म्यंकमलापतेः॥ कस्यनो जायते प्रीतिश्रोतुंहरिकथांकमुने॥१॥नराणां॥ नार॥
विषयाधीनांममत्वागतचेतसां॥एकमेवहरेर्नाम सर्वपापप्रनाशनं॥२॥सकृद्यानप्रमेयस्तुविष्णु
र्कर्महारिणी॥सर्वोपमंतंजानीयाकदाचिदपिनाऽर्चयेत्॥३॥हरिपूजाविहीनंतुयस्मरेत्तेद्वि
जोत्तमाः॥ज्ञानज्ञानसदृशंविद्याकदाचिदपिनार्चयेत्॥४॥हरिपूजाविहीनाश्चवेदाविद्वेषिणस्त
था॥द्विजगोदूषणाश्चापराक्षसाः परिकीर्तिताः॥५॥योवाकोवापिविप्रेंद्रा विप्रद्वेषपरायणः॥यत्पर्चयतिगोविंदं साहूजाविफलाप्तवेत्॥६॥अन्यश्रेयोविघातार्थंयेर्चयंतिजनार्दनं॥सा
हूजासुमहाभागाहूजकानांशुहेतवे॥७॥हरिपूजापरोयस्तुयदिपापंकरोतिवै॥तत्सर्वंविष्णु
दूषणंप्राकुरुस्तत्वार्थकोविदः॥८॥येविष्णुनिरताःशांताःसाधवोऽनुग्रहत्तराः॥सर्वभूतदया
युक्ताः विष्णुरूपाःप्रकीर्तिताः॥९॥कोटिजन्मार्जितैःपुण्यैर्यदिभक्तिःप्रजायते॥दृढबुद्धिमतां
विष्णोपापबुद्धिःकथंभवेत्॥१०॥जन्मकोट्यार्जितंपापंहरिपूजारतात्मनां॥क्षीणंयातिक्ष ॥१२६॥
णादेवतेषांपातकधीःकथं॥११॥विष्णुभक्तिविहीनायेचांडालाःपरिकीर्तिताः॥चांडाला

अपिवैम्लेच्छाहरिभक्तिपरायणाः॥१२॥नराणांविषयाधीनांसर्वदुःखानिवासनां॥हरिसेवेति
विख्याताभक्तिमुक्तिप्रदायिनी॥१३॥जन्मजन्महयाभ्यासाद्ज्ञानादपियोनरः॥विष्णोरुपासनं
कुर्यान्मोक्षार्थंसुखमश्नुते॥१४॥हरिपादोदकंयस्तुकरपात्रेनुधारयेत्॥सस्नातःसर्वतीर्थेषुविष्णो
रप्रियनरस्तथा॥१५॥अकालमृत्युशमनंसर्वव्याधिविनाशनं सर्वदुःखोपशमनंहरिपादोदकं मुखे॥१६॥
नारायणपरंधाम ज्योतिषांज्योतिरुत्तमं॥येप्रपन्नामहात्मानस्तेषांमुक्तिर्हिशाश्वती॥१७॥सूतउवाच
व्यासासुराक्षयेकल्पेकालिकोनामराक्षसः॥परदारपरद्रव्यहरणेसततोद्यतः॥१८॥परनिंदापरो
नित्यंजंतुपीडारतस्तथाहलवान्ब्रह्मणांश्चवशंतत्रोपसहस्रशः॥१९॥देवस्वहरणेनित्यंपरस्वह
रणेतथाऽयुक्तःसर्वदाविप्राकोनशानाधीश्वराः॥२०॥तेनपापान्यनेकानिकृतानिसुमहांति
चा॥तेषांशक्यंतेवक्तुंसंख्यावत्सरकोटिभिः॥२१॥सकदाचिन्महापापीजनानामंतकोश्रुतः॥
सोवीरंनामनगरंसर्वैश्वर्यसमन्वितं॥२२॥योषिद्भिर्भूषिताभिश्चसरोभिर्विमलोदकैः॥अलंकृ
तंविपणिभिः ययौदेवपुरोपमं॥२३॥तस्योपवनमध्यस्थंरम्यंकेशवमंदिरं॥कादंतहेमकलशं
दृष्ट्वाव्याधोमुदंययौ॥२४॥हरामण्यसुवर्णानिबहूनीतिविश्रुतः॥जगामविष्णुभवनंकेशा

सोचंचलोलुपः॥२५॥तत्रापश्यद्द्विजवरंतृणीतंतत्प्रार्थकोविदं॥परिचर्यापरंविष्णोरभंगतपसा
न्वितं॥२६॥एकाकिनंदयालुंतंनिस्पृहंध्यानलोलुपं दृष्ट्वासोचमुनिंमेनेचोरंस्वर्गस्यहारकं॥२७॥ धनारथ।
दिवस्यद्रव्यजातंतुसमादातुमुपस्थितं॥उत्तंकंहंतुमारेभेविवृत्तासिर्मदोधतः॥२८॥दैवेना क्रम्य
तद्वक्षः कंठंनिगृह्यपाणिना॥एवंहत्तमतिंतंतुउत्तंकःप्रेक्ष्यमब्रवीत्॥२९॥उत्तंकउवाचभोभोब्रा
ह्मणवृथामांत्वंहनिष्यसिनिरागसं॥मयाकिमपराधंतेकृतंतद्वदतुध्रुवं॥३०॥क्वचापराधिनोलो
कःक्षमींकुर्वंतियत्नतः॥नहिंसंतिवृथासोम्यसज्जनाअपिपापिनं॥३१॥विरोधिष्वपिमूर्खेषुनि
रीक्ष्यावस्थितागुणान्॥विरोधंनाधिगच्छंतिसज्जनाःशांतचेतसः॥३२॥बहुशोबाध्यमानोयो
नरःक्षमयान्वितः॥तमुत्तमंनरंप्राहुःविष्णोःप्रियतरंतथा॥३३॥सुजनोनयातिवैरंपरहितनिरतो
ध्वंसनाशकालेपि॥छेदेपिचंदनतरुर्वासयतिमुखंकुठारस्य॥३४॥अहोविधिर्बलीयान्वै
बाधंतेबहुधाजनान्॥सर्वसंगविहीनोपिबाध्यतेनदुरात्मना॥३५॥अहोनिष्कारणंलोकेबा ॥१२७॥
धंतेपिशुनाजनाः॥तत्रापिसाधुजानंतेनसमानेकबंधनाः॥३६॥मगमीनसज्जनानांतृ

णजलसंतोषविहितवृत्तीनां॥शुष्यद्धरापरशुनानिष्कारणवैरिणोजगति॥३७॥हा
हाबलवतीमायामोहयत्यखिलंजगत्॥पुत्रमित्रकलत्रार्थंसोर्धदुःखेनयोजितः॥३८॥पर
द्रव्यापहरणकलत्रंपोषितंतुयैः॥अंतेतत्सर्वमुत्सृज्यएकएवप्रयातिवै॥३९॥मममातामम्मपिता
ममभार्यामममात्मजः॥ममेदमिजंतूनांममतावाधतेवृथा॥४०॥यावदार्जयतेद्रव्यंतावदेवाहबांध
वाः॥धर्माधर्मौसहैवास्तामिहामुत्रनचापरः॥४१॥धर्माधर्मार्जितंयैर्जैःपोषितंस्वेनस्वेनरः॥
कृतमग्निमुखेहुत्वाहुताशंभुंजतेहितं॥४२॥गच्छंतंपरलोकंचनरंतिष्ठंतुतिष्ठतः॥धर्माधर्मौ
नचधनंनपुत्रान्नचबांधवाः॥४३॥कासमृद्धिसमायातिनराणांपापकर्मणां॥वृथायंबध्यतेलो
कोधनादीनांसदार्जने॥४४॥यद्वावित्तद्रवस्यैवनैतज्ज्ञानंत्यबुध्यः॥पश्यैदंनैकनवस्थामि
यदुक्तंयैथकोविभिः॥४५॥भवितव्यंभवत्येवतच्चलोकोनबुध्यते॥यद्भवंतद्भवत्येवयदभावंच
नाभवेत्॥४६॥इतिनिश्चित्यबुधोनोनचिंताबाधतेक्वचित्॥दैवाधीनमिदंसर्वंजगत्स्थावर
जंगमं॥४७॥तस्माज्जन्मवतांमृत्युर्देवोजानातिनापरः॥यत्रकुत्रस्थितस्यापिनरस्याकुल
चेतसः॥४८॥महापापानिकृत्वापिपरांस्तुष्यतियत्नतः॥आर्जितंतुधनंसर्वंभुंजतेबांधवा

दयश्च॥४४॥स्वयमेकाकिनोमूढास्तत्पापफलमश्नुते॥सूतउवाचइतिब्रुवाणंतमुनिंविमुच्यभयवि
ह्वलःपक्वकलिकःप्रांजलिःप्राहक्षमस्वेतिपुनःपुनः॥तत्संवादप्रभावेनहरिसंन्निधिमात्र
तः॥४६॥सतुपापीलुब्धकश्चअनुतापीदमब्रवीत्॥कलिकउवाचमयाकृतानिपापानिमहांतिसुबहू
न्यपि॥४७॥तानिसर्वाणिनष्टानिविप्रेंद्रतवदर्शनात्॥अहोहंपापधीर्नित्यंमहापापैसमाचर
नात्॥४८॥कथंमेनिष्कृतिर्भूयात्कथंयामिशरणंविभो॥पूर्वजन्मार्जितैःपापैलुब्धकत्वमवाप्तवा
नास्मि॥४९॥अत्रापिपापजालानिकृत्वाकोगतिमाप्नुयां॥अहोममेयुःक्षमेवैतिशीघ्रंपापान्यनेक
निसमार्जितानिप्रसिक्रियानैवकृतंमयैषागतिश्चकास्यान्मम जन्मकिंवा॥५०॥अहोविधेः
पापशतार्जकस्यकिंसृष्टवान्भारकरंचमर्त्यंकुर्वंतुतत्पापफलंचभोक्ष्येकियत्तुतन्नाप्यहमु
ग्रकर्मा॥५१॥सूतउवाचएवंनिंदंचात्मानमात्मनालुब्धकस्तथाऽतस्तापातिसंतप्तः
सद्यःपंचत्वमागतः॥५२॥उत्तंकःपंसितंवीक्ष्यलुब्धकंनेदयापरः॥विष्णुपादोदकेनैवअभ्य
षिंचद्यानेधिराः॥५३॥हरिपादोदकस्पर्शाल्लुब्धकोवीतकल्मषः॥दिव्यंविमानमास्थ्य

॥नार०॥
॥१२८॥

मुनिमेनमथाब्रवीत्॥५४॥दिव्यदेहधरउवाच॥उत्तंकमुनिशार्दूलगुरुस्त्वंममसुव्रत॥विमुक्तःस्त्व
त्प्रसादेनमहापातकबंधनात्॥५५॥ज्ञानंस्त्वदुपदेशान्मेसंतापोमुनिपुंगव॥तेनमेपापजाला
निविनष्टानिमहामते॥५६॥हरिपादोदकंयस्मान्मयित्वंसिक्तवानसिप्रापितोऽसित्वयातस्मात्त्वद्वि
ष्णोःपरमंपदं॥५७॥त्वयाहंकृतकृत्योऽस्मिगुरुस्त्वंममसुव्रतःतस्मान्नतोऽस्मिमेविद्धिनंतंऋष
मस्त्वमे॥५८॥सूतउवाचइत्युक्तोदेवदूतेनमुनिश्रेष्ठमवाकिरन्॥प्रदक्षिणत्रयंकृत्वानमस्कारं
चकारसः॥५९॥शिरसांजलिमाधायस्तोषीत्सकमलापतिं॥नमस्तुतेमहाविष्णुर्दत्त्वावरमु
त्तमं॥६०॥वरदानेनोत्तंकोविप्रेंद्रेपरमंपदं॥६१॥॥॥॥इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणेपंचत्रिं
शोध्यायः॥३५॥ऋषयऊचुः॥कंस्तस्तोत्रंमहाभागकथंतुष्टोजनार्दनः॥उत्तंकःपुण्यपुरुषः
कीदृशंलब्धवान्पदं॥१॥सूतउवाच॥उत्तंकोनामविप्रर्षिःहरिंजजापसायान्हेदृष्ट्वातु
कोनामविप्रर्षिर्हरिध्यानपरायणः

ष्टावभक्तिलभ्यः॥२॥नमामिनारायणमासुदेवंजगन्निवासंजगदेकहेतुं॥चक्रासिशार्ङ्गेषु ॥नार०॥
यघृज्ञहीतंस्मृतार्तिविच्छेदकरंप्रसन्नं॥३॥यन्नाभिभावप्रसवोविधाताजजस्रमुल्लोकसमुच्चयं
यश्॥यक्रोधजोरुद्रइतीरयंतीतमादिदेवंप्रणतोस्मिविश्वं॥४॥यन्नाभिपद्मादजनाभजाक्षंविचिंत्य
वीर्यंनिरिच्छैकहेतुं॥वेदांतवेद्यंपुरुषंपुराणंतेजोनिधिंविष्णुपदंप्रपद्ये॥५॥अनादिमंतःसर्वग
तोच्युताख्योदिनात्मकोगानविदांवरिष्ठः॥नित्यंप्रपन्नार्तिहरःपरात्मादयांबुधिर्मेवरदस्वरूपः॥६॥
यस्थूलसूक्ष्मादिविशेषभेदैर्जगत्सविस्तारितमेतदीशं॥तमेवसर्वंमनंतसारमतःपरंना
स्तिपरात्परात्मन्॥७॥अगोचरंयत्तवरूपसूक्ष्मंप्राणादिहीनंगुणजातिहीनं॥निरंजनंनिर्मलम
प्रमेयंपश्यंतिसंतःपरमात्मसंज्ञं॥८॥एकंनहैनैववि भूषणानिजातानिभिन्नत्वमुपादि
धर्भेदतानैवविश्वेश्वरएकएवप्रदृश्यतेभिन्नहरार्पितास्॥९॥यन्माययामोहितमा ॥१२९॥
नसाद्यपश्यंतिनात्मानमप्रिप्रपद्येपंन्नं॥त्वदेवमायाविगतास्तदैवपश्यंतिसर्वात्मकमात्मा॥

रूपं॥१०॥निर्गुणंपरमानंदमप्रमेयमजरंध्रुवंपरंज्योतिरनोपम्यंविष्णुसंज्ञंनमाम्यहं॥११॥समस्तमेत
दुद्भूतंयतोयत्रप्रतिष्ठितं यत्रश्चैतन्यमायातियद्रूपंतस्यैवनमः॥१२॥अप्रमेयमनाधारमनाधारंगत
मपिपरमानंदचिन्मात्रंवासुदेवंनमाम्यहं॥१३॥हंतुहानिलयंदेवंयोगिभिःपरिशोभितं॥योगानाम
दिभूतंचनमामिप्रणवात्मिकं॥१४॥नादात्मकंनादबीजंप्रयातःप्रणवात्मकं॥संभवंसच्चिदानंदं
वंदेतंनिगमचक्रिणं॥१५॥भास्करंजगतःसाक्षिभवाब्धनसंगोचरं॥निरंजनंचनित्यास्यंविश्व
रूपंनतोस्म्यहं॥१६॥इंद्रियाणिमनोबुधिसत्वंतेजोबलंधृतिः॥वासुदेवात्मकंप्राहुःक्षेत्रंक्षेत्रज्ञमेव
च॥१७॥वरंवरेण्यंवरदंपुराणंसनातनंसर्वगतंप्रसन्नं॥नतोस्मिभूयोपिनतोस्मिभूयोनतोस्मि
भूयःप्रणतोस्मिभूयः॥१८॥यस्यादतोयंभवरोगवैद्यंयस्यादपास्तंविमलंचशुद्धः॥यस्यादवु
स्तमनिवारणीयंतमप्रमेयंपुरुषंनमामि॥१९॥सदूपंतमसदूपंसदसदूपमव्ययं॥तद्विलक्षणंश्रे
ष्ठंतमश्रेयतरंभजे॥२०॥निरंजनंनिराकारंपूर्णमाकाशमध्यगं॥परंचविद्याविद्याभ्यांद्

देवुजानिवासिनं॥२१॥सुप्रकाशमनिर्देश्यं महतोमहत्तरं॥अणोरणीयांसमजं सर्वोपाधिविवर्जि
तं॥२२॥योन्नित्यंपरमानंदपूर्णश्चैवसनातनः॥विष्णुसंगंजगद्धामतमस्मिशरणंगतः॥२३॥यंभजं
तिक्रियानिष्ठायंपश्यंत्ययोगिनः॥पूज्यास्पूज्यतरंशांतंतमस्मिशरणंगतः॥२४॥यंनपश्यंति
विद्वांसोयत्रतद्व्याप्यतिष्ठति॥सर्वस्मादधिकंनित्यंतमस्मिशरणंगतः॥२५॥अंतःकरणसंगातुजीवाहं
बुध्यतेचयः॥अविद्याकार्यरहितंपरमात्मेतिगीयते॥२६॥सर्वात्मकंसर्वहेतुंसर्वकर्मफलप्रदं
वरंवरेण्यमजरंप्रणतोस्मिपरात्परं॥२७॥सर्वज्ञकंसर्वगतंमहांतंवेदात्मकंवेदविदोवरिष्ठांतंवा
ऽग्र्यमनोचिंत्यमनंतशक्तिंइनेकवर्यंपुरुषंभजामि॥२८॥यंब्रह्मरुद्राग्निकालासुरपाणिवाहासामायणा
श्चेवपुरंदराद्याः॥यःपातिलोकेपरिपूर्णभावस्तमप्रमेयंशरणंप्रपद्ये॥२९॥सहस्रशीर्षंचसह
स्रपादंसहस्रबाहुंचसहस्रनेत्रं॥सहस्रागंपरिपूर्णमाद्यंनतोस्म्यभीष्टप्रदमुग्रवीर्यं॥३०॥
कालात्मकंकालविभागहेतुंगुणत्रयातीतमजंगुणेशं॥गुणप्रियंकामदमप्तसंगतं

तंद्विपंतंद्विभुजंवितृष्णं३१निरीहमग्र्यंमनसोप्यगम्यंमनोमयंचोन मयस्वरूपं॥नवाङ्मयं प्रा
णमयंभजामिविज्ञानभेदप्रतिपन्नकर्त्यं३२नयस्यरूपंनवयप्रमाणोनयस्यकर्मापिनयस्त्रमा
र्गं॥जानंतिदेवाःकमठोद्भवाद्याःस्तोष्यामितेकथमात्मरूपं३३संसारसिंधौपतितंशरण्यंमो
हाकुलंकामशतैर्नबाध्यं॥विज्ञानमेवप्रभिदात्मबुद्धिंत्रायस्वतुभ्यंसततंनमोस्तु३४ज्ञानेन
हीनंचदयाविहीनंतुभ्यंपरद्रव्यपरायणंमां॥ममत्वपाशैश्शतबंधितंचत्रायस्वविष्णोसततंनमो
स्तु३५अकीर्तिभाजंपिशुनैकनघ्नंसदासुचिंपापरतंप्रसह्य॥दयानिधेत्राहिदयाकुलंमांपु
नःपुनस्त्वांशरणंप्रपद्ये३६सूतउवाच इतिप्रसादितस्तेनदयालुःकमलापतिः॥प्रत्यक्षतामा
गात्तस्यभगवांस्तेजसांपतिः३७अतसीपुष्पसंकाशंपुंडरीकनिभेक्षणं॥किरीटिनंकुंडलिनंहा
रकेयूरभूषणं३८श्रीवत्सकौस्तुभधरंहेमयज्ञोपवीतिनं॥नासाग्रन्यस्तमुक्ताभंवर्धमानतरु
प्रियं३९मौलौवरधरंदेवंवनमालाविभूषितं॥तुलसीकोमलैपत्रैरर्चितांघ्रिंमहीपतिं४०॥
रत्नकिंकिणिनूपुरैरायैश्चशोभितंगरुडध्वजं॥दृष्ट्वानप्राविविप्रेंद्रादंडवत्क्षितिमंडले४१नय

नकमलयाविष्णोस्तंकोहर्षवारिभिः॥अरोमरक्षरक्षेति व्याजहारातिधीस्तथा॥४२॥तमुत्थाप्यम
हाविष्णुरालिलिंगोदयापरः॥वरंवरयवत्सेति प्रोवाचमुनिपुंगवं॥४३॥भगवानुवाच॥असाध्यंवा
स्तिकिंचिन्नप्रसन्नमयिसत्तम॥वरंवरयतस्मात्वंमाविलंबंकृथामुने॥४४॥सूतउवाच॥इतीरितंस
मकर्ण्यउत्तंकश्चक्रपाणिना॥पुनःप्रणम्यतंप्राहदेवदेवंजनार्दनं॥४५॥उत्तंकउवाच॥किमोप्राहय
त्स्वामिन्किमन्यैर्देवमेवरैः॥त्वयिभक्तिर्दृढाप्रस्तुजन्मजन्मांतरेष्वपि॥४६॥कीटेषुपक्षि
षुमृगेषुपुरारिसर्पेषुरक्षःपिशाचमनुजेषुपियत्रतत्र॥जातस्यमेभवतुकेशवत्वत्प्रसादात्व
य्यवभक्तिरचलाव्यभिचारिणीच॥४७॥सूतउवाच॥एवंमस्तिसिदेवेशोरवप्रोतेनतेस्मृतः॥
दिव्यानंददोतस्मैयोगिनांमपिदुर्लभं॥४८॥पुनस्तुवंतिविप्रेंद्रादेवदेवंजनार्दनं॥इदंमाहसिरमु
खोहस्तंशिरसिनिक्षिपन्॥४९॥श्रीभगवानुवाच॥आराधयक्रियायोगंमांसदाविप्रसत्तमं॥स्मरना
रायणस्थानंब्रह्मलोकेभविष्यसि॥५०॥त्वयाकृतमिदंस्तोत्रंयःपठेत्सततंनरः॥सर्वान्कामानवा
प्नोतिनृनोमोक्षमवाप्नुयात्॥५१॥सूतउवाच॥इत्युक्त्वामाधवोदेवस्तत्रैवांतरधीयत॥नरनारय
णस्थानमुत्तंकोपिसमाययौ॥५२॥तस्माद्भक्तिःसदाकार्यादेवदेवजनार्दने॥हरिर्भक्तैःपराप्राप्यः

॥नार०॥
॥१३१॥

सर्वकामफलप्रदा॥५३॥पूजयध्वंमहादेवंविप्रेंद्रागस्त्यवत्सलं॥पूजितोनमितोवापिसंस्मृतोवापिमोद
तः॥५४॥तस्मान्नारायणोदेवोह्यनंतमपराजितः॥इहामुत्रफलेप्सुःपूजयेद्भक्तिसंयुतः॥५५॥यःपठे
दिदमध्यायंश्रृणुयाद्वासमाहितः॥सर्वपापविनिर्मुक्तःप्रयातिपरमंपदं॥५६॥इतिश्रीबृहन्नारदीये
पुराणेषड्विंशोध्यायः॥सूतउवाच॥भूयःश्रृणुध्वंविप्रेंद्रामहात्म्यंपरमेष्ठिनः॥सर्वपापहरंपुण्यं
नारदेनप्रभाषितं॥१॥अहोहरिकथालोकेपापघ्नीपुण्यदायिनी॥श्रृण्वतांवदतांचैवतद्भक्तानांविशेषतः॥२॥हरिभक्ति
रसस्वादमुदितायनरोत्तमाः॥नमस्कुर्महेनेषांसंगीमुक्तिभाग्यतः॥३॥हरिभक्तिपरायेतहरिनामप
रायणाः॥दुर्वृत्तावासुवृत्तोवातेषांनित्यंनमोनमः॥४॥संसारसागरंतर्तुयदिछेन्मुनिसत्तमाः॥सभजेत्स
रमात्मानंभक्तानांपापहारिणं॥५॥दृष्टःस्मृतःपूजितोवाध्यातोवानमितोपिवा॥समुद्धरत्तिगोविंद
दुस्तरद्भवसागरात्॥६॥स्वपन्भुंजंस्तिष्ठन्नुत्तिष्ठंश्चस्तुवंस्तथा॥वदंस्तियोहरेर्नामतेषांनित्यंनमो
नमः॥७॥अहोभाग्यमहोभाग्यंविष्णुभक्तिरतात्मनां॥यत्समद्रक्तिकराश्चैवयोगिनापिदुर्लभाः॥८॥
असीत्पुराक्षितीपालःसोमवंशसमुद्भवः॥यज्वजरतिख्यातोनारायणपरायणः॥९॥द्वीपदानप
दानपरश्चैवसर्वभूतदयापरः॥सकदाचिन्महीपालःक्षीरवातीरमनारमं॥१०॥विचित्रदर्शनोपवनं

तवान्हरिर्मंदिरं सोपलत्रा भवदासासदासंमार्जनरतश्च ॥१॥ हीपदानेचविप्रेंद्रा विशेषेणाहरिप्रियः हरिना
मपरोनित्यंहरिसंस्तुतमानसः ॥२॥ हरिप्रणामनिरतोहरिभक्तिजनप्रियः ॥३॥ वीतिहोत्रस्तिरश्चीनो अ
सीतस्यपुरोहितः ॥४॥ यतध्वजस्यचरितंदृष्ट्वाविस्मयमागतः ॥५॥ कदाचिदुपविष्टंतंज्ञानेविष्णुसरं ॥६॥
अपृच्छद्वीतिहोत्रस्तंवेदवेदांगपारगः ॥७॥ वीतिहोत्रउवाचराजन्परमधर्मज्ञहरिभक्तिपरायणः ॥८॥ वि
ष्णुभक्तिमतांश्रेष्ठ शिवस्यमुनिसत्तम संमार्जनपरोनित्यंदीपनदानपरस्तथा ॥९॥ तन्मेवद
महाभागत्वयाकिंचिन्नितंफलं संमार्जनेनवर्त्तीनांदीपनसंमार्जनेनतथा ॥१०॥ त्वंमुक्तोसिमहाभागस
दासंमार्जनेरतः कर्मधर्मान्यानिसंत्येववर्त्तंतेशिवकर्मणि ॥११॥ तथापित्वंमहाभागचरितैः
सततोद्यतः ॥१२॥ सर्वस्मान्नामहत्पुण्यंनतेषुविदितंत्वया ॥१३॥ तद्वहंमेत्वंगुरुंप्रीतिर्मेभवत
वास्तिचेत्तस्तउवाचपुरोधसंवमुक्तस्तुप्राहसनराजसत्तम ॥१४॥ विनयाचनतोभूत्वाप्रो
वाचेदंकृतांजलिः ॥१५॥ यज्ञंचजपंवाचस्तुष्टंविप्रंशार्दूलमेवचरितंपुरा ॥ ॥ज्ञानिस्मरत्वा ॥१३२॥
ज्ञानाग्नियनृणांविस्मयप्रदं ॥१६॥ आसीत्पुराकृतयुगेब्रह्मस्थानेत्रिवोत्तरेव्यवसोना

माविप्रेंद्रोवेदवेदांगपारगः ॥१७॥ अयंभ्रयाचकश्चैवसदैवग्रामयाचकः पिशुनोनिर्गुणश्चैव
आपण्यः ॥१८॥ नोचविक्रयी ॥१९॥ निषिद्धकर्माचरणः परित्यक्तः सबंधुभिः दरिद्रोदुःखितश्चै
व व्याधितोनित्यवेतनः ॥२०॥ सकदाचिद्धनंतृष्णांपर्यटन्द्विजः प्रमारनर्मदातीरे
कासश्वासप्रपीडितः ॥२१॥ तस्मिंनास्तेतस्यभार्यानाम्नाबंधुमतीतदा कामचारस्तदास्यै
निंदकःपिशुनः सतथा ॥२२॥ तस्माज्जातोस्मिचांडालोचंडकेतुरितिस्मृतः महापापरतोनित्यं
परित्यक्तस्यबंधुभिः ॥२३॥ परदारपरद्रव्यो लोलुपोजंतुहिंसकः गोवध्रविप्रबध्वोर्निहता
मृगपक्षिणः ॥२४॥ मरुत्तुल्यसुवर्णाणिबहून्यपहृतानिच मद्यपानरतोनित्यं निंदकःपि
शुनस्तथा ॥२५॥ एवंपापरतोनित्यं बहुशोमार्गरोधकृत् पशुपक्षिमृगादीनांजंतूनामे
तकोपमः ॥२६॥ कदाचित्कामसंतप्तो भुज्यमानपरस्त्रियं स्वयंपूजादिभिर्विप्रोमीदंप्रा
प्तवान्दिने ॥२७॥ तत्रचासोपभोगार्थंरात्रितुंतेनकामिना वस्वप्नांतेस्तेब्रह्मन्क्रिया
न्यायैः समार्जितः ॥२८॥ यावंतःपांशुकणिकास्तेनसंमार्जितास्तदा तावज्जन्मकृतंपा

पंतदेवक्षमयागतं ३३ प्रसादीपःस्थापितस्तत्रवरणार्थंतद्विजोत्तम तेनापिदुष्कृतंसर्वंनि
शेषंक्षयमागतं ३४ एवंस्थितंविष्णुगृहेआगताःपुरपालकाः चौरस्तथैमांतत्रैवहल
वंतोद्विजोत्तमाः ३५ दिव्यंविमानमारुह्यसर्वभोगसमन्वितं सघण्टवतयासार्धंविष्णुलोक
मुपागतः ३६ तत्रस्थित्वाब्रह्मकल्पंशतंसाग्रंद्विजोत्तमा ततश्चब्रह्मणासार्धंतत्रचत्काले
चसंस्थितं ३७ ततस्तुभागवद्भूमौदेवयोनौनवेक्रमात् तेनपुण्यप्रभावेनयद्भोगेश
संभवः ३८ तेनैवचमयाप्राप्तंसम्यग्राज्यमकंटकं ब्रह्मस्वंचापहृत्याचभोगार्थमेवंश्रेयःसमाप्त
वान् ३९ मत्स्याकूतवतोंधुंसोकिंभेवेदितिवेत्थिना तस्मात्संमार्जनेनित्यंदीपदानेचसत्त
म ४० यतिष्येपरयाभक्त्यासहेज्यातिस्मरोयतः यःपूजयेजगन्नाथंमेकाकीविगतस्पृहः
४१ सर्वपापविनिर्मुक्तःप्रयातिपरमंपदं हेलयेनापियत्कर्मकृतेमांश्रियमागत
४२ मुक्तिमद्भिःप्रशांतैश्चकिंपुनःसम्यगर्चनात् सूतउवाचइतिभूपवचश्रुत्वावीतिहो
द्विजोत्तमः अत्यंतसंतुष्टिमापन्नोहरिरुवाचपरोभवत् ४४ तस्माद्वृणुष्वविप्रेंद्रोदे

॥नार०॥
॥१३२॥

वोनारायणोव्ययः ज्ञानतोज्ञानतोवापिपूजकानांविमुक्तिदः ४५ अनित्यान्शरीराणिविभ
वोनैवशाश्वतः नित्यःसन्नितोनित्यंकर्त्तव्योधर्मसंग्रहः ४६ अनित्याबोधवाःसर्वेसंपद
स्तेनसंपेचंचलाःशरीरिणांध्रुवंमृत्युस्तस्मात्पूजस्वकेशवं ४७ हेजनाःकिंवृथासर्वंकरिष्य
थमदोषतः कायःसन्निहितापापोधनादीनांकिमुच्यते ४८ जन्मकोटिसहस्रेषुपुण्यैर्यैः
समुपार्जितं तेषांभक्तिर्भवेद्ध्रुवादेवदेवेजनार्दने ४९ सुलभंजह्नवीस्नानंतथाचात्रैव
पूजनं सुलभाःसर्वयज्ञाश्चविष्णुभक्तिसुदुर्लभा ५० दुर्लभातुलसीशोवादुर्लभासंग
तिःसतां दुर्लभाहरिभक्तिश्चसंसारार्णवतारिणी ५१ सर्वस्तुत्यात्वापिसुलभायस्यक
स्यचित्तस्संगस्तुलसीशोवाहरिभक्तिश्चदुर्लभा ५२ दुर्लभंचापिमानुष्यंभवत्यानाशमे
ष्यथा सर्वाधारंसर्वयोनिं सर्वेतीर्थप्रियंविभुं ५३ अर्चयध्वंमहाभानंश्रेयश्रेयोवदाप्ति
वः तर्तुयदृच्छयजनादुस्तरंभवसागरात् ५४ हरिभक्तिविहीनैर्नयजनीयःसुरर्षभः
यजध्वमयुगोविंदंकिलंविकिंकरिष्यथा ५५ आसन्नमेवमरणंकृतांतश्चापिदृश्यते॥

नरायणोजगन्नाथिसर्वकारणकारणः॥४॥समर्चयत्वेविप्रेंद्रायदिमुक्तिमभीप्सवः॥सर्वाधारेसर्व
योनिंसर्वेतर्यामिणंविभुं॥५॥येप्रपन्नामहात्मानःतेकृतार्थानसंशयः॥तेबांधवास्तेएज्या
श्चनमस्कार्याविशेषतः॥६॥येचर्चयंतिमहाविष्णुंप्रणतार्तिप्रणाशनंयेविष्णुभक्तिनिरताः
निष्कामाःश्रद्धयान्विताः॥७॥त्रिःसप्तकुलसंयुक्ताःतेयांतिहरिमंदिरे॥विष्णुभक्तायये
दद्यान्निष्कामायमहात्मने॥९०॥पानीयंवाफलंवापिसद्यक्षगवान्हरिः॥विष्णुप्रसादणो
चभुश्रूषांकुर्वतेचये॥९१॥प्रयांतिविष्णुसदनंत्रिःसप्तपुरुषान्विताः॥येयजंतिसदाभक्त्या
हरिंवाहरमेववा॥९२॥तएवसर्वकरणोफलंतिविबुधर्षभाः॥देवएज्यापरोयस्यगेहेवसतिस
र्वदा॥९३॥तत्रैवसर्ववेदाश्चहरिश्चैवश्रियान्वितः॥एज्यमानाचतुलसीयस्यशिरसितिष्ठति
॥९४॥तस्यसर्वाणिश्रेयांसिसिध्यत्यहरहोद्विजाः॥सालग्रामशिलारूपीयत्रतिष्ठतिकेशवः॥९५॥
नबाधतेयमस्तस्यनस्तेवेतालकादयः॥शालग्रामशिलायत्रतत्तीर्थंचतपोवनं॥९६॥यत्रसमः
सन्निहितस्तत्रभगवान्मधुसूदनः॥यद्गेहेनास्तितुलसीशालग्रामशिलार्चनं॥९७॥तत्म

स्मशानसदृशंविद्यात्तद्गृहंभुजगार्जिते॥पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्राणिचद्विजाः॥९८॥सांगावेदा
श्चसर्वेचविष्णुरूपंप्रकीर्तिते॥सत्यंकुर्वंतियेविप्राःप्रदक्षणंचतुष्टयं॥९९॥तेषांयांतिपरं
स्थानंसर्वलोकोत्तमोत्तमं॥तत्रैवनारदेनोक्तमितिहासंपुरातनं॥१००॥वदंतंश्रुण्वतांचैवस
र्वपापंहरंद्विजाः॥एवंस्वेतेनरेरर्वैशक्रस्यचबृहस्पतेः॥१॥संवादंतुमहानासीत्तंसर्वंशृणु
तद्विजाः॥एकदासर्वदेवाद्यैःविबुधैःपरिवारितः॥२॥अप्सरोगणसंपूर्णोबृहस्पतिसभा
वृतः॥इंद्रउवा॥बृहस्पतेमहाभागसर्वतत्त्वार्थकोविदः॥३॥अतीतेब्रह्मणःकल्पेसर्गःकीदृ
शविधःस्मृतः॥ईदृक्तुकीदृशःप्रोक्तोविबुधाःकीदृशाःस्मृताः॥४॥तेषांचकीदृशंकर्मयथा
वद्वक्तुमर्हसि॥बृहस्पतिरुवाच॥अहमाद्यःसुतःशक्रःनाहंजानामिकिंचन॥५॥सर्वेषुःक
तकर्माणिअपिवक्तुंनशक्यते॥वर्त्तमानेदिनेचापिविधातुःपरमेष्ठिनः॥६॥मनवःषड
तीताश्चतदूक्तुमपिनक्षमः॥स्वधर्मरतिविख्याताकाश्चिदास्तेपुरंदर॥७॥सर्वेवेतद्विजा

नारि॥

नारि॥

नारि॥

नारि॥

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

प्रोक्तः सर्वकामसमन्वितः ॥९८॥ अष्टमेचापि विबुधाः स्वतपाया प्रकीर्तिताः ॥ विष्णुरुज्ञाप्रभा
वेनतेषामिंद्रोबलिस्वयं ॥९९॥ पारावताद्यास्तेदेवाइंद्रश्चाद्भुतउच्यते ॥ सवामनाद्याविबुधाः द
शमः परिकीर्तिताः ॥१००॥ शांतिनामाचतत्रेंद्रः सर्वशोभसमन्वितः ॥ विहंगमाद्योदेवाश्च
तेषामिंद्रोवृषस्मृतः ॥१०१॥ एकादशंतमः प्रोक्तः शृणुष्वदशमस्यया धातुनामाचदेवेंद्रो
हरिताद्यास्तथासुराः ॥१०२॥ अत्रामानादयोदेवास्त्रयोदशतमाः स्मृताः ॥ दिवस्पतिर्महावी
र्यस्तेषामिंद्रः प्रकीर्तितः ॥ चतुर्दशाभ्रुपाद्यादेवाइंद्रः शुचिस्मृतः ॥ एवंतेमनवः प्रोक्ताः
देवाइंद्राश्चतत्त्वतः ॥४॥ एकस्मिन्मनवंतरेदिवसे स्वाधिकारान्प्रभुंजते ॥ लोकेषुसर्वदेवेषु स
ष्टिरेवंविधास्मृता ॥५॥ कर्त्तारावहवस्तत्रसंख्यावेत्तिकोपिनः ॥ प्रयिस्थितेविष्णुलोकेब्रं
ह्मणोबहवोगताः ॥६॥ तेषांसंख्यामहंख्यातुनशक्तोविबुधोत्तमः ॥ स्वर्गलोकमपिप्राप्यया
वत्कालंशृणुष्वमे ॥७॥ चत्वारोमनवोतीतामम श्रीश्वेतविस्तराः ॥ ज्ञातव्यंचमयात्रैवयुग

॥नारद॥ ॥१३९॥

कोटिसमंप्रसंख्यं ॥८॥ ततः परिवाप्निष्यात्रिकर्मक्षयंशृणुष्वमे ॥ मयाकृतंचसुकृतंवदामितवपंडि
त ॥९॥ वदतोश्रृण्वतश्चैवसर्वपापप्रणाशनं ॥ अहमासन्पुराशक्र गृध्रपापावशेषतः ॥१०॥
स्थितश्चास्थिनिषंगेवै अमेध्यामिषभोजनः ॥ एकदाहंविष्णुगृहेप्राकारेसंस्थितः प्रसो ॥११॥
पंक्तितोव्यासशास्त्रेणागच्छन्विष्णुगृहंगतः ॥ मयिकंठगतेप्राणे क्षुब्धकोमांसलोलुपः ॥१२॥
जग्राहमांसवक्त्रेणश्वानंवेगात्समंत्रितः ॥ मयन्मांसमुखेनैवसीतोपिसभक्षकस्तथा ॥१३॥
तः प्रदक्षिणाकारंविष्णोस्तन्मंदिरंप्रभो ॥ तेनैवानुष्ठितंपापं अंतरालेजगन्नाथः ॥१४॥
ममचापिशुनश्चापिदत्तवान्परमंपदं ॥ प्रदक्षिणाकारतयागतस्यापीदृशंफलं ॥१५॥ संप्राप्ते
विबुधश्रेष्ठकेपुनः सम्यगर्चनात्सतः ॥ इत्युक्तोदेवराजस्तु स्वधर्मेणमहामना ॥१६॥ म
नसाप्रतिमापन्नोहरिरेजापरोत्सवे ॥ अथापिनिर्जराः सर्वेशारदेजन्मलिप्सवः ॥१७॥ स
मर्चयंतिविबुधानारायणमनामयं ॥ येयजंतिसदासन्त्यानारायणमनामयं ॥१८॥ तानर्च

र्चयंति सततं ब्रह्मा द्यादेवतागणाः॥ नारायणानुस्मरणो द्यातानां च महात्मनां॥ त्यक्तपरिग्रहाणां ॥नार०॥
तेषां गतिरकामप्रमक्षयाणां यतस्ततः संगलुब्धा अपि मुक्तिभाजः॥१८॥ येमानवाः प्रतिदिनं परिमुक्तसंगा नारायणं गरुडवाहनमर्चयंति॥ तेसर्वपापनिलयैः परिशोचितात्मा विष्णोः पदं शुभतरं प्रतियांतिहृष्टाः॥१९॥ येमानवा विगतरागपरापरज्ञा नारायणं सुरगुरुं सततं स्मरंति ध्यानेन तेन हतकिल्बिषवेदनास्ते मातुः पयोधररसं न पुनः पिबंति॥२०॥ येमानवाइह कथाश्रवणात्तदोषात्तत्पद्मविनिवेशितमानसाश्च॥ तेयांपुनंतिजनतां स्मरणाच्चसंगाज्ज्ञाने समस्तचरितैरुरिरेवपूज्यः॥२१॥ हरिपूजापरायत्रमहीतश्रुतबुध्यः॥ तत्रैवसकलंभद्रं यथानिम्नेजलंद्विजाः॥२२॥ हरिरेवपरंब्रह्महरिरेवपरागतिः॥ हरिरेवपरागतिःहरिरेवपरः पूज्योयतश्चैतन्यकारणः॥२३॥ स्वर्गापवर्गफलदंसदानंदंनिरामयं॥ पूजयध्वंद्विजश्रेष्ठापरंश्रेयोसदैवहि॥२४॥ यत्नेनश्रृणुयाद्वापिपठेद्वापिसमाहितः॥ संप्राप्नोत्य ॥१३७॥

श्वमेधस्यफलंविबुधसत्तमाः॥२५॥ इत्येतद्धरिसमाख्यातंहरिपूजाफलंद्विजाः॥ संक्षेपाद्विस्तराच्चैव किमन्यत्कथयामिवः॥२६॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेसप्तत्रिंशोध्यायः॥३७॥
ऋषयऊचुः॥ आख्यातंभवतास्माकंसर्वंसततत्वार्थकोविद॥ इदानींश्रोतुमिच्छामोयुगानांस्थितिलक्षणं॥१॥ सूतउवाच॥ साधुसाधुमहाप्राज्ञायूयंलोकोपकारिणः॥ युगधर्मान्प्रवक्ष्यामिसर्वलोकोपकारकान्॥२॥ धर्मविरोधिमायोतिकालेनास्मिंश्चिदुत्तमाः॥ तथापिनाशमायातिधर्मरिवमहीतले॥३॥ कृतंत्रेतादापरंचकलिश्चेतिचतुर्युगं॥ दिव्यैर्द्वादशभिर्वर्षसहस्रैस्तच्चसत्तमाः॥४॥ संध्यासंध्यांशमुक्तानियुगानिसदशानिवै॥ कालतोवेदितव्यानिइत्याहुस्तत्वदर्शिनः॥५॥ आद्यंकृतयुगंप्राहुस्तत्रैवाभिधायिनं॥ तत्रश्रद्धापरंप्राहुःकालमेवंविदुर्बुधाः॥६॥ देवदानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः॥ इमेकृतयुगेयुप्राःसर्वेदेवसमावृताः॥७॥ सर्वेहृष्टाश्चधर्मिष्ठाःन तत्रक्रयविक्रयौदेवानांचविभागश्चनपुंभेगतसंज्ञिते॥८॥ ब्राह्मणाक्षत्रियावैश्याःश्रू

द्रा आचारतत्पराः स्वाश्रमाचारनिरता ज्ञातासूयादंभिकाः ९ सत्यवाक्यरताः सर्वे चतुरा
श्रमपरिणः सदा नारायणपरास्तपोध्यानपरायणाः १० चतुराश्रमयुक्तेन कर्मणा कालयोगिना ॥नारद॥
अकल्पफलसंयोगाः प्रयांति परमां गतिं ११ नारायणः कृतयुगे शुक्लवर्णः सुनिश्चलः जेता
धर्मप्रवक्ष्यामि शृणुध्वं सुसमाहिताः १२ धर्मपादेन तां याति त्रेतायां ब्राह्मणोत्तमाः हरिस्तु
रक्ततां याति किंचिच्छ्यामान्वितं नराः १३ क्रियायोगरताः सर्वे यज्ञकर्मसु निष्ठिताः सत्येर
ता ध्यानपरा दानाश्रपरायणा १४ द्विपादेन गते धर्मे द्वापरे मुनीश्वराः पीतवर्णो हरिर्याति
वेदाश्चापि विभज्यते १५ असत्यनिरताश्चापि यः कश्चिदपि वर्त्तते ब्राह्मणाश्चाश्च वर्णाश्च किं
चिद्रोगादिवर्जिताः १६ केचित्स्वर्गेपि गार्ग्य वि प्रायज्ञान्प्रकुर्वते केचिद्यनादिकामाश्चके
चित्कल्पषेसतसः १७ धर्मो धर्मो समोस्यातो द्वापरे विप्रसत्तमाः अधर्मस्य प्रसंवेण क्षीयते ॥१३८॥
प्रजास्तथा १८ अल्पायुषश्चविष्यंति केचिच्चापि मुनीश्वराः केचित्सुप्तपरान्दृष्ट्वा॥

असत्यावर्त्तते सदा १९ कोचे त्थितिं प्रवक्ष्यामि शृणुध्वं सुसमाहिताः धर्मकलियुगे प्राप्ते त्रिप
दोनः प्रवर्त्तते २० तामसं युगमासाद्य हरिः कृष्णत्वमेवच यः कश्चिदपि धर्मात्मा क्रियायोग
रतोभवेत् २१ नरेधर्मरतेदृष्ट्वा सर्वे सूर्यां प्रवर्त्तते स्वाचाराः प्रणश्यंति ध्यानज्ञोयेदयस्तथा २२
उपद्रवाप्रपाश्यंति व्याधयश्च प्रवर्त्तते अल्पायां निरताः केचिद्देशचारपरायणाः २३ प्रजा
श्चाल्पायुषः सर्वाश्चविष्यंति कलौयुगे ऋषयऊचुः युगधर्माः समाख्याता स्त्रयासंक्षेप
तोमुने कालं विस्तरतोब्रूहि सर्ववेदविदांवर २४ ब्राह्मणाक्षत्रियावैश्याश्चद्रा धर्मपराङ्मु
खाः घोरेकलियुगेप्राप्ते द्विजावेदपराङ्मुखाः २५ व्याजधर्मरताः सर्वे देभत्वारपरायणाः
असूयानिरताः सर्वेवृथाहंकारदूषिताः २६ सर्वैसंक्षिप्यतेसत्यं नरैः पंडितगर्वितैः
लोलुपाश्रीपलघ्नाश्चतथायेतेसिकानराः॥२७॥ अतःस्वल्पायुषेसर्वेप्र
विष्यंतिकलौयुगे॥ अल्पायुस्त्वामनुष्यान विघाग्रहणंद्विजाः॥२८॥ विघाग्र
णाश्रन्यत्वादधर्मोवर्त्ततेपुनः युक्तेप्रप्रजाः सर्वे म्रीयंतेपापतत्पराः २९ ब्राह्मणाघास्त

थावर्णाः संकीर्यंतेपरस्परं कामक्रोधपरा हृदा वधाहंकारपीडिताः ३० वधंचैवाप्सविष्यंतिप
रस्परवधेप्सवः ब्राह्मणाः क्षत्रियावैश्याः सर्वेधर्मपराङ्मुखाः ३१ अल्पार्थाश्चप्सविष्यंति ॥ नार० ॥
तपः सत्यविवर्जिताः उत्तमानीचतांयांतिनीचाश्चोत्तमतांगताः ३२ राजानश्चार्थनिर
ता स्तथा लोभपरायणाः धर्मकंचुकसंवीताधर्मविध्वंसकारिणः ३३ घोरेकलियुगेप्राप्तेसर्व
धर्मसमन्विते क्षेत्रेश्वरथवित्तादयः सत्यराजाप्सविष्यंति ३४ किंकराश्चप्सविष्यंति शूद्राणां
चद्विजातयः धर्मस्त्रीषुनगछंतिपतयोजारलक्षणा ३५ द्विषंतिपितरः पुत्रागुरुंशिष्याद्वि
षंतिहि पथिसंचरमानंतंदृष्टिकृष्णेकृष्णत्वमागते ३६ लोकाभिप्तप्तमनसः सर्वेउन्मार्गशी
लिनः परान्नलोलुपान्नित्यंप्सविष्यंतिद्विजातयः ३७ परस्त्रीनिरताः सर्वेपरद्रव्यपरायणाः
मत्स्यामिषेणजीवंतिदुहंतश्चाप्यजाविकान् घोरेकलियुगेप्राप्ते नराधर्मपरायणाः अस
त्यानिरताः सर्वेउपहासंप्रकुर्वते ३९ सरित्तीरेषुकूपेषुवापयिष्यंतिचौषधीः अन्यमन्य
फलंतेषांप्सविष्यतिकलौयुगे ४० वेश्या लावत्यशीलेषु स्पृहांकुर्वंतिचोषितः धर्मवि ॥ १२९ ॥

प्सविष्यंतिस्त्रियश्चपुरुषेषुच ४१ प्रायशः कृपणानांचबंधूनांचतथाद्विजाः साधूनांविध
वानांचवित्तान्यपहरंतिच ४२ नव्रतानिचरिष्यंतिब्राह्मणावेदनिंदकाः नयष्टंतिनहोष्यंति
हेतुवादैर्विमानिताः ४३ द्विजाः कुर्वंतिदर्भार्थंपितृयज्ञादिकाःक्रियाः अपुत्रेचैवदानानि
कुर्वंतिचयथानराः ४४ स्त्रीरोषाधिनिमित्तेनगोषुप्रीतिंप्रकुर्वते नकुर्वंतिहविप्राणांस्ना
नशौचादिकाःक्रिया ४५ अकालधर्मनिरताः क्रूरयुक्तविशारदाः वेदनिंदापराश्चैवविप्रा
निंदापरास्तथा ४६ नकस्यचिदभिप्रेतविष्णुभक्त्यापरास्तथा देवपूजापरेदृष्ट्वोप
हासंप्रकुर्वते ४७ बध्नंतिचद्विजानेववधार्थंराजकिंकराः ताडयंतिचविप्रेंद्रान्कृष्णे
कृष्णत्वमागते ४८ दानयज्ञजपादीनांविक्रीयंतेफलंद्विजाः कलेप्रथमपादेतुविनिंदंति
हरिंनराः ४९ युगांतेचहरेर्नामनेवकश्चित्स्मरिष्यंति शूद्रास्त्रीसंगनिरताः स्वविधवासंग
लोलुपाः ५० शूद्रान्नभोजनिरताः भविष्यंतिकलौयुगेद्विजाः कुहकेभ्यश्चनैस्तब्येहेतु
वादविशारदैः ५१ पाषंडिनोप्सविष्यंति चतुराश्रमनिंदकाः शूद्राधर्मान्करिष्यंतिकू

टयुक्तिविशारदाः ५२ अशौचरक्तसतयःपरपाकान्नभोगिनः ५३विष्यंतिदुरात्मनःपुत्राःप्रव
ञ्जिकास्तथा ५४ सविष्यंत्यथपाखंडाःकपालक्षिप्तवस्तथा धर्मविध्वंसशीलाश्चद्विजानांविप्र
सत्तमाः ५५ शूद्राधर्मान्प्रवक्ष्यंतिप्रव्रज्यालिंगिनोधमाः एतेचान्येचबहवःपाखंडाविप्रसत्त
माः ५५ ब्रह्मणाःक्षत्रियावैश्यासविष्यंतिकलौयुगे गीतवाद्यरताविप्रावेदवादपरांमुखाः
५६ सविष्यंतिकलौप्राप्तेशूद्रमार्गप्रवर्त्तिनः अल्पद्रव्यार्थलिंगार्थाहंकारदूषिताः ५७
हस्तरिक्तेनदातारोसविष्यंतिकलौयुगे प्रतिग्रहपरानित्यं जगद्वाम्नाकुशीलिनः ५८ अ
स्तुतिःपराःसर्वपरनिंदापरास्तथा विश्वासहीनाःपिशुनोवेदवेदद्विजादिषु ५९ असै
स्कृतोक्तिवक्तारोचकुटुंबरतास्तथा परमायुश्चसविताद्यावर्षाणिषोडश ६० ततःप्राणा
न्प्रहास्यंतिकष्टाकष्टात्मागते पंचमेवाथषष्टेवावर्षेकन्याप्रसूयते ६१ सप्तवर्षाष्टवर्ष
श्चप्रजाःसंतिनरास्तथा स्वकर्मत्यागिनःसर्वेकृतघ्नाःसंन्नवत्तयः ६२ पालकापिशु
नाश्चैवसविष्यंतिकलौयुगे परापमाननिरताआत्मस्तुतिपरायणाः ६३ परस्वहरणे

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

पापचिंतकाःसर्वदाजनाः निंदांकुर्वंतिसततंपित्रमात्रसुतेषुच ६४ यदंतिचाचाधर्मेणचेतसा
कपलोलुपाः धनविद्यामदोन्मत्तासर्वदुःखपरायणाः ६५ व्याधितस्करदुर्भिक्षैःपीडिता
अपिदुःखिताः प्रव्रज्यांतितथारण्यंविचार्यचसुदुःखिताः ६६ खादयंतिप्रयत्नेनस्वदो
षंपापकर्मिणः स्वमायादुष्टतासम्यग्विवदंतिनरधमाः ६७ धर्ममार्गप्रणेतारंतिरस्कु
र्वंतिपापिनः निशिष्योनगुरुःकश्चिन्नपुत्रोनपितातथा ६८ नभार्यानपतिश्चैवसावि
तात्रसंकरे कलौयुगेकरिष्यंतिधनाढ्याअपियाचकाः ६९ रसविक्रयिणश्चैवधर्म
शास्त्रविनिंदकाः शूद्रवत्याचजीवंतिद्विजानरकगामिनः ७० अनावृष्टिभयत्रासाग
ताःसक्तदृष्टयः सावष्यंतिनराःसर्वेक्षुत्क्षुद्भयकातराः ७१ कंदमूलफलाहारास्ता
पसाइवमानवाः आत्मानंरक्षयिष्यंतिअनावृष्ट्यादिदुःखिताः ७२ कलौसर्वेसविष्यंति
स्वल्पस्वार्थाबहुप्रजाः स्त्रीशूद्राःपाखंडपरावेश्यालावण्यशीलिनः ७३ श्रुतिवाक्य
मनादृत्यसदास्वगृहतत्पराः दुःशीलादुष्टशीलेषुकरिष्यंतिसदास्पृहां ७४ असदृत्ता

भविष्यंति पुरुषेषुकुलांगनाः पुरुषामृतऋषिष्योदहसंस्कारवर्जिताः ७५ चाचालाश्चपक्षिष्यं
ति कलौप्राप्तेतियोषितः नगरेषुचग्रामेषुप्राकारादिषुयेनराः ७६ चोरादिभयभीताश्चकष्ट ॥नारदी॥
यंत्राणिकुर्वंते दुर्भिक्षकरपीडानिरंतरोपद्रुताजनाः ७७ लोधूमांनयवानायंदेशंयास्यं
ति दुखिताअनिधायहृदिकर्माणिप्रपुनंतिवचःशुभै ७८ स्वकार्यसिद्धिपर्यंतंबंधुत्वंकुर्व
तेजनाविभवाश्चापिमित्रादिवहंसंबंधयंत्रिताः ७९ अर्थोपाधिनिमित्तेनशिष्यान्म
यहंतिसिद्धयेउत्साद्यमपिपाणिभ्यांशिरःकंडूयतेस्त्रियः ८० कुर्वंतोगुरुसच्छ्रूणांमा
नमेत्यंतनादृताः पाशजालेननिरताः पारवेउजनसंगिनः ८१ यदाद्विजाभविष्यंतित
दाकलेर्गतः कलिः यदायदानयेनोक्तंनहोष्यंतिद्विजातयः ८२ तदातदाकलेर्वीर
नुमेयाविचक्षणैः अधर्मवर्धर्मवितावालमृत्युरपिद्विजाः ८३ सर्वधर्मेषुनष्टेषु या
तिनिःश्रीकरोजगत् एवंकलेःस्वरूपंचकथितंद्विजसत्तमाः ८४ हरिभक्तिपराणांच ॥१४१॥
कलिर्बाधतेक्वचित् तपःपरंकृतयुगेत्रेतायांज्ञानमेवहि ८५ द्वापेज्ञानमेवाहुः

दानमेवकलौयुगे यत्कृतेद्यायिभिर्विधैस्त्रेतायांद्वापरेर्चनात् ८६ द्वापरेतत्त्रमासेनअहोरात्रेण
तत्कलौ ध्यायन्कृतेयज्ञैस्त्रेतायांद्वापरेर्चनात् ८७ यदाप्नोतितदाप्नोतिकलौसंकीर्त्यकेश
वं अहोरात्रेहरेर्नामकीर्तयंतिचयेनराः ८८ कुर्वंतिहरिपूजांचनकलिर्बाधतेहितान् हरिना
मपरायतु घोरेकलियुगेद्विजाः ८९ नमोनारायणेतिमंत्रंयेकीर्त्तयंतित्वयेद्विजाः ९० निष्का
मवासकामावानकलिर्बाधतेहितान् ९१ तएवकृतकृत्याश्चनकलिर्बाधतेहितान् शि न्
वपूजापरायतु शिवनामपरायणाः ९२ तएवशिवतुल्याश्चघोरेकलियुगेद्विजाः
समस्तजगदाधारे परमात्मास्वरूपिणं ९३ घोरेकलियुगप्राप्तेविष्णुध्यानान्नसीदति प
रमाक्षप्रशेषस्यजगतामादिकारणं ९४ शरण्यंशरणंयातोगोविंदेनावसीदति हरस्य
चप्रशेषेचहरिश्चावतांद्विजाः ९५ नमादिदेवमजरंनरोध्यायेनसीदति अहोतीवस
ख्यागम्यस्तनकदाकश्चावाचकाः ९६ घोरेकलियुगप्राप्ते सर्वधर्मविवर्जिते न्यूनातिरिक्त
नामेहिः कलौवेदोक्तकर्मणां ९७ हरिस्मरणमेवात्रसंपूर्णफलदायकं हरेकेशवगोविंदा

वासुदेवजगन्नाथ ९८ इतीरयेत्तेयेनिर्त्यंनहिताबाधतेकालः शिवशंकररुद्रेशानीलकंठात्रिलोच
ना ९९ इत्यष्टोत्तरशतं १०० महादेवविरूपाक्षगंगाधरमृडाव्यय इतीरयेत्तेयेनित्यंकृतार्थानात्रसंश ॥नार०॥
यः १ जनार्दनजगन्नाथपीतांबरधराच्युत इतीर० २ संसारस्मरणंलक्ष्यपरदारधनादयः
घोरकलियुगेप्राप्तेहरिभक्तिःसुदुर्लभा ३ सनत्कुमारउवाच सत्यमुक्तंमहाभाग मुन्नकारु
ण्यवारिधे श्रुतंश्रुणुष्वविप्रेंद्रतथापिवदतोवच ४ त्वमेवमुनिशार्दूलपाषंडावेदनिंदकाः
सम्यक्श्रद्धाविहीनाश्च इतिपूर्वंत्वयोदितं ५ कलौवेदान्धर्मश्चनश्येतीतित्वयोदि
तं अधर्मनिरतानांचयातनाश्चप्रकीर्तिताः ६ घोरकलियुगप्राप्तेवेदमार्गबहिष्कृतेनरेउत्ते
प्रसिद्धत्वे सर्वेषांचप्रकीर्तिते ७ घोरेकलियुगेब्रह्मन् जनानांपुण्यकर्मणां मनश्शुद्धिविहीना
नांनिष्कृतिश्चकथंभवेत् ८ मनःशुद्धिविहीनत्वाद्द्विजादीनांचसत्तम ~~नरस्वाच साधु~~
~~साधुमहाभाग लोकानुग्रहतत्परः~~ ९ स्वकर्मणिनसिध्येतिसेषांकागतिरुत्तम १० नारद ॥१४२॥
उवाच साधुसाधुमहाभागलोकानुग्रहतत्परः ११ उपायंतंवक्ष्यामि शृणुष्वसुसमाहितः

वक्ष्यामिसमासेन सर्वशास्त्रेषुनिश्चितं १२ गुह्याद्गुह्यतरंचैव सर्वलोकोपकारकं देवाचीनामिदंसर्वंज
गत्स्थावरजंगमं १३ यथैवप्रेरितंयेनतथैवयतेजगत् शक्तितःसर्वकर्माणिवेदोक्तानिसमाचरेत्
१३ नान्यथेन्महाविष्णोर्नारायणपरायणः समर्पितानिकर्माणिमहाविष्णोःपरात्मनः १४ संपूर्णतो
प्रत्यांत्येव हरिस्मरणमात्रतः घोरेकलियुगप्राप्तेहरिरेवपरागतिः १५ महाविष्णुमर्यंलोकेहरिसाक्ष
कलौयुगेहरिस्मरणपराणांवेदेहेपापंनजायते १६ हरिस्मरणनिष्ठानांशिवनामपरात्मनां सद्यःसि
ध्येतिकर्माणियोनिसंपूर्णतांद्विजाः १७ अहोसौभाग्यमहोसौभाग्यंहरिपूजारतात्मनां त्रिदशैरपिपू
ज्यंतेकिमन्यैर्बहुभाषितैः १८ तस्मात्सर्वसमस्तलोकानांहितमेवमयोच्यते हरिनामपरान्मर्त्यान्नकलि
र्बाधतेक्वचित् १९ हरेर्नामैवनामैवनामैवममजीवनं कलौनास्त्येवनास्त्येवनास्त्येवगतिरन्यथा २०
सूतउवाच एवंसनत्कुमारस्तुनारदेनमहात्मनः सम्यक्प्रश्नोदितस्सद्यः पर्णीकरतिमायेयौ २१ तस्मा
च्छ्रुणुष्वविप्रेंद्रावहितेनांतरात्मना प्रयातिपरमंस्थानंपुनरावर्तिदुर्लभं २२ घोरेकलियुगेप्राप्तेहरि
नामपरायणाः समस्तपापनिर्मुक्ताःयांतिपरमांगतिं २३ हरिपूजापराणांतुशिवपूजापरात्म
नां न्यूनातिरिक्तनांनस्याद्भवकर्मसपेक्षिता २४ सकृदुच्चारयेद्यस्तुहरेर्नामकलौयुगे ॥ते

तेकृतार्थामहात्मानःतेषांनित्यंनमोनमः २५ हंततेतद्वःसमाख्यातंनारदेनप्रभाषितं सनत्कुमारमुन
योबृहन्नारदसंज्ञं २६ सर्वपापहरंपुण्यं सर्वदुःखविनाशनं समस्तपुण्यफलदं सर्वयज्ञफलप्रदं २७॥ ॥नारा॥
यःपठेत्रचिबुधाःश्लोकंश्लोकार्धमेवच तस्यैषांपापबंधस्तुकदाचिदपिनायते २८ येचात्राध्यायपठ
कुर्युःसकृदप्युत तेयांसिद्धिबुधश्रेष्ठाज्योतिष्टोमफलंश्रुणु २९ अहन्यहनिगोविंदंतन्मंत्रेणनशुध्व
तोकिंपुत्रदारैःकिंस्वर्गैःकिमत्रयत्रचौघवैः ३० रात्रिजन्मार्जितैःपापैःसद्यएवविमोचिताः सहस्रकु
लसंयुक्ताःप्रयांतिपरमंपदं ३१ किंतीर्थैर्गोप्रदानैर्वा किंतपोभिःकिमध्वरैः अहन्यहन्यनिशंविं
देत्कीर्तयेत्तच्छृणुवतो ३२ एतत्सवित्रमारोग्यंधन्यंपुत्र्यंप्रजनाशनं एषांगृहेपुस्तिखितंदृश्यते
तत्फलंश्रुणु ३३ नबाधतेगृहंस्तत्रनचोरादीनोभयंतथा गवांकोटिसहस्रंतुयोददातिकुटुंब
विने ३४ नचाग्निबाधतेतत्रनचोरादिभयंतथा तत्फलंसमवाप्नोतिदशाध्यायपरायणाः यस्त
ष्ठतेशास्त्रंशृणुयाद्विष्णुतत्परः ३७ तस्यपुण्यफलंचस्यं श्रुणुध्वंसुसमाहिताः रात्रिजन्मार्जि
तैःपापैःसद्यएवविमुच्यते ३८ रात्रेवंशासमंत्तस्तुदेहांतेमोक्षमाप्नुयात् यःपठेत्प्रातरुत्था
यएतदत्रश्लोकविंशतिं ३९ ज्योतिष्टोमफलंतेषां गंगास्नानंदिनेदिने एतत्सवित्रमारोग्येन ॥१४३॥

नवाचेदुष्कृतस्यनो ४० नीचासनगतावासर्वंश्रुणुयादिदमुत्तमं एतत्सुराणश्रवणमिहामुत्रसुख
प्रदं ४१ वदतांश्रुण्वतांसद्यःसर्वपापप्रणाशनं सेगद्वायदिवामोहाद्येश्रुण्वंतीदमुत्तमं ४२
तेसर्वपापनिर्मुक्ताःयांत्यंतिपरमांगतिं ॥ ॥इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेअष्टत्रिंशोध्यायः
॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ८१ ८२ ॥३॥ क्षयनामसंवत्सरेउदगयनेग्रीष्मर्तौआषाढमासेशु
क्लपक्षेदशम्यांसोमवासरेशोधितंलिखितंपुस्तकं ॥स्वार्थंपरोपकारार्थं॥ ८८८८
८८८८

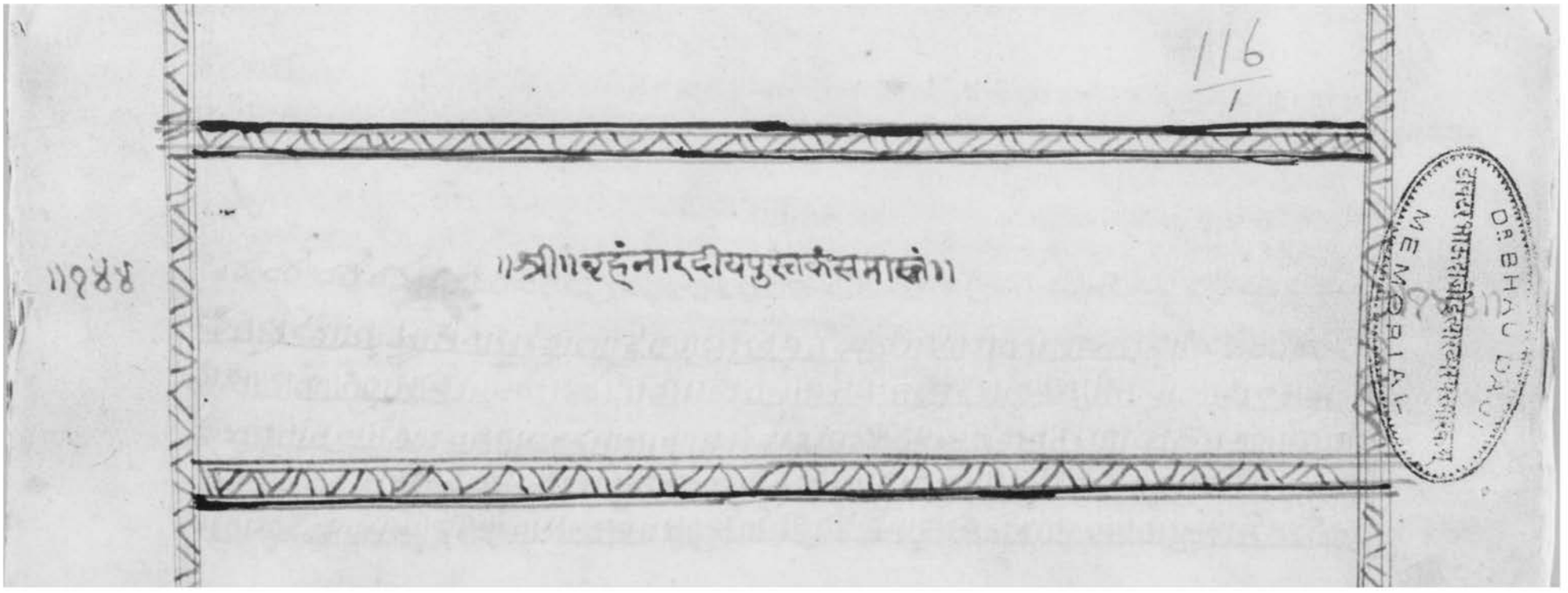
॥श्री॥ हरिवंशपुराणे भविष्यपर्वणि कंसमाहात्म्ये॥
॥१४४
116/1
DR. BHAU DAJI
MEMORIAL